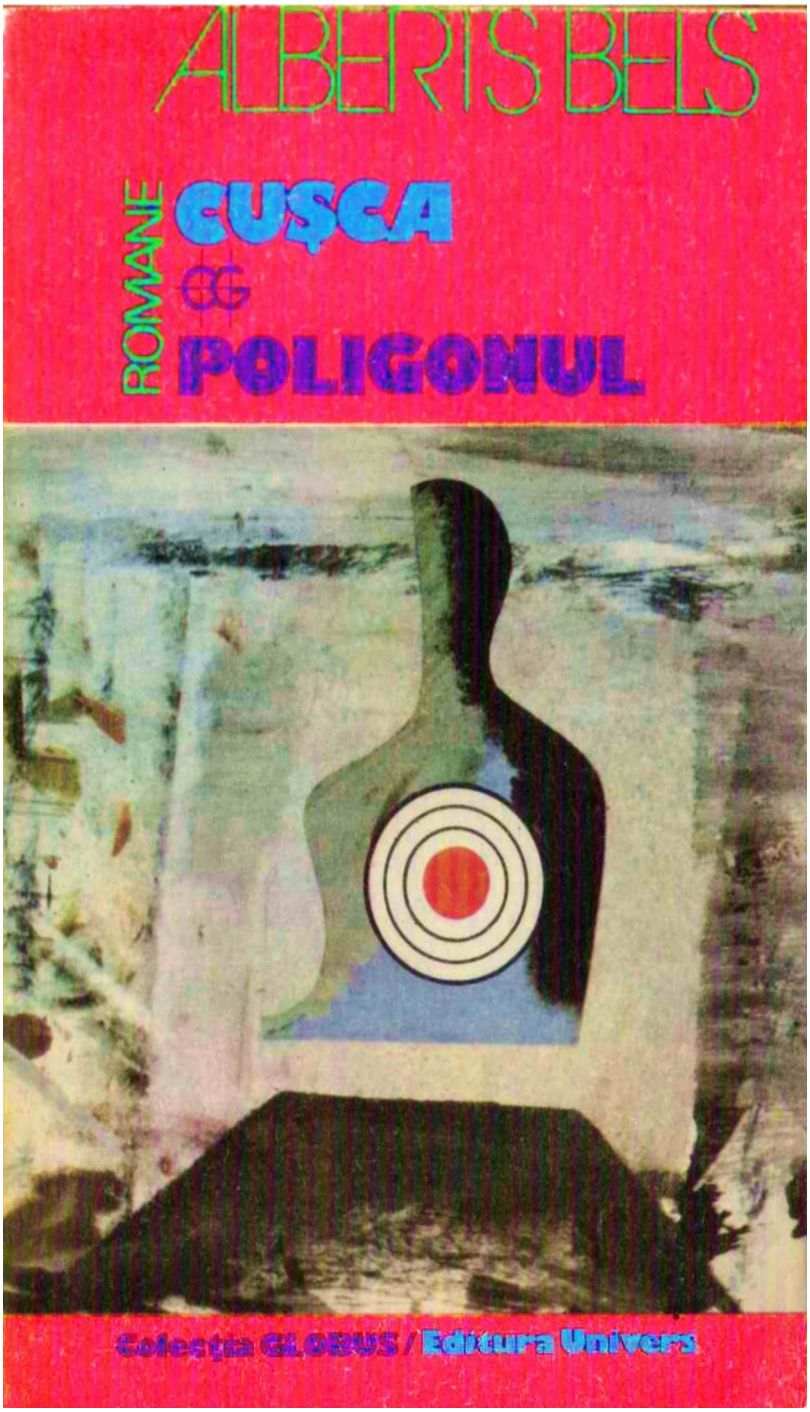

Alberts Bels (n. 6 – octombrie 1938) este cunoscut ca unul dintre cei mai de seama protestatari letoni contemporani.

A publicat volumele de proză scurtă *Jocuri cu pumnale* (1966) *Singur în câmpie*; (1968), *Pachetul* (1980) şi romanele *Anchetatorul* (1967), *Cuşca* (1972) *Glasul celui ce cheamă* (1973), *Poligonul* (1977), *Rădăcini* (1981) etc., care, s-au bucurat de o mare popularitate atât în U.R.S.S., cât şi în străinătate, fiind traduse în numeroase limbi de pe glob.

Coperta colecţiei – Ion State
Grafica – Nicolae Sârbu
Ilustraţia – Petru Lucaci

АЛЬБЕРТ БЭЛ

КЛЕТКА
ПОЛИГОН

Москва, Советский писатель, 1979
Editura UNIVERS

Alberts Bels

CUŞCA/POLIGONUL

Traducere de NATALIA STĂNESCU
EDITURA UNIVERS
GLOBUS
Bucureşti 1986

CUŞCA

I

Într-o dimineaţă de septembrie, o zi de miercuri, încă buimac de somn, Valdis Struga simţi în regiunea articulaţiei coxo-femurale o durere persistentă, sâcâitoare. Înţepăturile din şoldul drept îi dădeau senzaţia că cineva îşi plimba pe trupul lui o daltă boantă, ciocănindu-l cu ea. În acelaşi timp o falangă a degetului mare de la piciorul drept îi ardea ca focul. Durerea îl trezi pe Struga de la ora şase, deşi de obicei se deştepta pe la şase şi jumătate.

Nevastă-sa şi băieţelul sforăiau uşurel în paturile lor.

În ultima vreme, Struga avusese câteva crize de gută, dar nu se plânsese nici doctorilor, nici prietenilor, nici chiar soţiei. După ce îşi făcuse rost de nişte cărţi de specialitate, citise tot ce se cuvine despre această maladie şi se lămurise că nu-l poate ajuta niciun medic, principalul tratament fiind dieta şi regimul de viaţă.

Dacă de la această vârstă începe să-l chinuie guta, explicaţia nu trebuie căutată prea departe: o alimentaţie bogată în purine, fumatul excesiv de la optsprezece ani.

Struga se lăsă de fumat, fără să mai stea pe gânduri. Doar cutiile multicolore de tutun, cu tot felul de etichete rare, mai aminteau de patima ce-l stăpânise până de curând. Unui căpitan de cursă lungă îi dispăruse unicul copil, o fată la care ţinea ca la ochii din cap. Struga izbutise să-i dea de urmă în două zile şi, în semn de recunoştinţă, căpitanul îi trimitea în dar, din fiecare port, sorturi rare de tutun.

Dar câţi bani nu lăsase Struga prin magazinele de consignaţie, cumpărându-şi tot felul de pipe! Cincizeci de pipe – din lemn de măr, din rădăcină de iarbă-neagră, din abanos, din porţelan sau spumă de mare – lâncezeau acum pe un stelaj special. Doar uneori, cufundat în lectură sau urmărind un meci la televizor, Struga nu se putea abţine şi băga în gură una din pipele sale aromate, mai des pe cea preferată, poreclită „Maria cea

neagră”, muşcându-i coada şi trăgând în gol, fără foc, fără fum, fără adevărată plăcere. Ce să-i faci, trebuie să te mulţumeşti şi cu atâta!

Îi plăcea carnea de viţel bine friptă cu garnitură de cartofi, gălbenuşul crud bătut cu zahăr, sucul de vişine, merele, fragile. De când se căptuşise cu boala, Struga nu mai bea coniac, deşi nu-l lăsă indiferent, dar, cu toate că se temea de purine, la carnea de viţel nu renunţase. Măsurile luate împotriva gutei au contribuit destul de simţitor la sporirea bugetului familiei.

Struga cunoştea bine trei limbi – letona, rusa şi engleza. Citea lucrări de criminalistică, articole despre boli psihice şi tot felul de anomalii, precum şi cărţi de istorie şi memorialistică. Pentru cele de beletristică aproape că nu mai avea timp, deşi îşi încropise acasă o bibliotecă nu prea mare, dar bine aleasă. Scriitorul său preferat era Hemingway. Pictorul cel mai apreciat – Breughel. Era în admiraţia iscusinţei acestuia în a zugrăvi orice fleac, cel mai mic amănunt, îl impresiona precizia, laconismul cu care erau schiţate portretele la acest pictor.

Struga se căsătorise de vreo şase ani. Băieţelul lor avea patru ani şi era îmbrăcat întotdeauna ca o păpuşă: nevasta lui Struga lucra la *Casa* modei; de aceea şi soţul ei prefera să poarte haine civile – costumele cădeau ca turnate pe el.

În timpul liber, Struga juca tenis de masă, se antrena ridicând haltere de douăzeci şi patru de kilograme, dansa cu agilitate *shake* şi alte dansuri de tip sportiv. Vara se ducea la mare să facă băi, juca volei pe plajă, ca *toţi* ceilalţi cetăţeni.

Îi mai plăcea să rătăcească de unul singur prin pădure, fără să le facă vreun rău furnicilor, fără să rupă crengile, fără să sperie sălbăticiunile cu ţipetele sale. Struga se pricepea să se furişeze pe nesimţite în apropierea păsărilor şi a animalelor. Să urmărească viaţa pădurii. În asemenea ocazii, lua cu el aparatul fotografic cu teleobiectiv.

Locuia într-un apartament de două camere în Mezapark. La drept vorbind, apartamentul era comun şi doar datorită unui perete despărţitor trainic se obţinuseră două locuinţe de sine stătătoare. La slujbă se ducea cu tramvaiul unsprezece, iar în cazurile de urgenţă trimiteau maşina să-l aducă.

Struga are un metru optzeci înălţime, şaptezeci şi trei de kilograme, părul bălai, ochii albaştri-cenuşii, trupul – zvelt, muşchiulos. Abia a împlinit treizeci şi doi de ani. S-a născut la Riga, într-o familie de slujbaşi, a învăţat la

şcoala medie nr. 11, şi-a făcut armata, a absolvit facultatea de drept, iar acum lucrează la miliţia oraşului Riga, la secţia de urmărire a persoanelor dispărute.

Universul de serviciu al lui Struga era strict reglementat. Misiunea lui consta în menţinerea ordinii publice, iar îndeplinirea acestei misiuni era asigurată de un vast contingent de oameni. Necesitatea acestui univers se explica prin raţiuni ascunse de ordin social, rădăcinile cărora se pierdeau în negura secolelor. Aceste raţiuni nu puteau fi înlăturate întotdeauna la timp.

Poate că erau străvechi, de când lumea, aşa cum de când lumea dăinuie şi neamul omenesc? Dar poate că, totuşi, ele ar putea fi înlăturate. Nu era prea lesne să înţelegi aceste raţiuni. Posibil că se aflau cuibărite în gene? Sau lâncezeau prin cămăruţele din subsoluri? Sau erau ascunse pe după zidurile oarbe ale vilelor? Struga se hotărâse să elucideze pentru el însuşi acest lucru, cu orice preţ.

Universul de serviciu al lui Struga conferea vieţii sale o valoare palpabilă, deoarece viaţa îi era expusă adeseori la primejdii şi riscuri.

La şase şi cinci minute, după ce bău la bucătărie o jumătate de sticlă de apă minerală „Slavianovskaia” şi îşi puse treningul, Struga ieşi în stradă.

Pe asfalt se aşternuse roua. Undeva, departe, trecu cu zgomot un tramvai. În înaltul plumburiu se întrezăreau ochiuri de cer albastru. Văzduhul era rece, îmbibat de umezeală. Treningul i se mula plăcut pe trup, bascheţii îi cuprindeau moale talpa piciorului. Până la parc erau câteva sute de metri. Struga îşi începu cursa.

De când se agăţase boala aceea de el, Struga alerga în fiecare dimineaţă. Urca şi cobora colinele din Mezapark, imitând cursa unui schior care ocoleşte copacii, butucii şi pietrele.

La şapte şi cinci, Struga ieşi din parc, scoase din buzunar optsprezece copeici şi le puse pe tejgheaua unui chioşe de ziare. Vânzătoarea împinse spre el teancul pregătit de ziare care miroseau a tipografie şi noutăţi. Niciun cuvânt, nicio întrebare, ci doar o înclinare politicoasă a capului. Totul devenise o deprindere. De doi ani, îşi cumpăra. În fiecare dimineaţă ziarele şi apuca să le citească mai devreme cu o oră decât dacă i le-ar fi adus poştaşul. Doar câteva reviste le primea prin poştă, printre care şi „Ecranul Rigăi” – pentru nevastă-sa.

Struga deschise uşa bucătăriei, de unde îl izbi aroma cafelei. Nevastă-sa

pregătea întotdeauna o cafea tare şi parfumată, dar el îşi turnă în cană lapte fiert, direct din cratiţă. Guta îl lipsise până şi de plăcerea de a bea câte o cafea. După ce puse în lapte două linguri de miere, începu să-l bea cu înghiţituri mici, muşcând dintr-o felie de pâine neagră. Mai mâncă brânză de vaci, pusă peste un strat gros de unt, şi două ouă fierte, cleioase.

În ajun se cam certase cu nevastă-sa. În general, viaţa lor de familie decurgea lin, în deplină armonie şi, la drept vorbind, motivul certei era un fleac. Struga avea de gând să-şi ia concediul la sfârşitul lui februarie, totul fusese stabilit de foarte multă vreme. Colegul său Feodorov nu se împotrivise, deşi câte nu se pot schimba din septembrie până în februarie – de pildă, să se lungească rezolvarea vreunui caz mai mult decât trebuie, să se ivească o delegaţie urgentă, să fie nevoit să ţină locul vreunui coleg aflat în concediu de boală. Feodorov se îmbolnăvea adesea de gripă tocmai în februarie. De cinci ierni la rând, Struga îşi petrecuse concediul pe pârtiile de slalom ale munţilor din Letonia. În iarna aceasta avea de gând să plece în Caucaz – voia să-şi încerce puterile pe pârtiile de acolo, să se verifice el însuşi, să-şi probeze măiestria de schior.

Nevastă-sa s-a necăjit pentru că el nu şi-a programat concediul în acelaşi timp cu ea, în luna august. De fapt, cearta era de domeniul trecutului: concediul neveste-şi se consumase şi nu se mai putea schimba nimic. În privinţa aceasta îşi spuseseră tot ce-au avut de spus încă atunci, în august.

Se întâmplase să aibă foarte mult de lucru în perioada aceea. În toiul verii criminalii şi infractorii îşi fac de cap. Indivizii suspecţi ies la iveală ca gândacii din toate crăpăturile, vieţuiesc nestingheriţi în sânul naturii. Atunci legea trebuie să fie numai ochi şi urechi, nu-i momentul potrivit să hălăduieşti în concediu. E de lucru până peste cap. Pe lângă dispariţiile serioase, tragice, au loc şi evenimente cu caracter romantic.

Cu el mai des se întâmplă aşa: câte o fetişcană pleacă de-acasă cu un băiat, iar părinţii fetei habar n-au cine este acesta şi unde le-a dus copila.

În activitatea sa, Struga avea de-a face cu defectele, cu slăbiciunile omeneşti, pe care le studia. Adulmecând aroma cafelei şi bându-şi cu înghiţituri mici laptele îndulcit, îşi amintea de învinuirile nedrepte pe care i le-a adus în ajun nevastă-sa şi deodată îi veni cheful să se rătăcească undeva pe domeniile tăinuite ale înverzitei veri cu o fiinţă fermecătoare, înţelegătoare, cu o femeie ideală, deşteaptă, frumoasă şi plină de temperament, care să-i dea

voie să-şi citească ziarele la gustarea de dimineaţă. La acest gând, Struga nu se putu abţine să nu râdă ironic, muşcând din pâine. Desigur, în sinea lui. Ştia că niciodată nu se va putea decide la o asemenea faptă, îi lipsea pentru aceasta spiritul de aventură, avea o fire domoală, de analist. Dădea dovadă de îndrăzneală numai la îndeplinirea obligaţiilor sale de serviciu, dar îşi aminti cu tristeţe cele câteva prilejuri excelente – pe care le pierduse – de a lega relaţii amoroase cu câte o femeie frumoasă. Motivele acestei reţineri erau patru la număr: în primul rând, îşi iubea soţia şi era iubit de ea; în al doilea rând, era un tip cinstit; în al treilea rând, se temea să nu se aleagă cu vreo boală ruşinoasă; în al patrulea rând, era idealist şi monogam ca structură.

După ce termină de mâncat, îşi sărută nevasta pe obraz şi mulţumi pentru masă.

Cutia poştală era tot goală, căci poştaşul venea în jurul orei opt şi jumătate. Odată ieşit în stradă, în ciuda aşteptărilor, Struga constată că nu era prea bine dispus. Fluturându-şi servieta, porni spre staţia de tramvai.

Pe trotuarul îngust, unde puteau să treacă una pe lângă alta numai două persoane, veneau spre el trei vlăjgani, laţi în spete, cam afumaţi de dimineaţă, cu ochii sticloşi, toţi trei bărbaţi în floarea vârstei, cum se spune, şi discutau aprins, roşii la faţă. De parcă ar fi stăpânii vieţii, nu alta, şi bineînţeles, şi ai trotuarului.

Nişte femei care mergeau în faţa lui Struga se feriră din calea lor, coborând de pe trotuar, ca să facă loc acestui trio vijelios. Larma stârnită de ei răsuna în liniştea străzii. Struga trase adânc aer în piept şi se îndreptă direct spre ei, mergând pe marginea trotuarului. Vlăjganii ar fi putut să-i facă loc, dar cum să bage ei de seamă un bărbat îmbrăcat civil, care pentru ei nu reprezenta decât un loc gol; erau obişnuiţi ca toată lumea să se ferească din calea lor, parcă ce mare lucru, un trecător singuratic!

Struga se propti cu piciorul în trotuar şi-l izbi puternic cu umărul în piept pe individul din margine. Vlăjganul se dădu în lături şi părăsi trotuarul, făcându-i loc să treacă.

Struga nu întoarse capul, nici nu se uită cu coada ochiului la grupul agresiv. Ca şi cum nici n-ar fi existat. Trecu mai departe, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Cineva s-a izbit din întâmplare de umărul lui, şi atâta tot. Proasta dispoziţie îl părăsise pe loc. Vlăjganii din spate se opriră, făcură puţin tărăboi, dar nu spuseră nicio vorbă necuviincioasă. Păcat. Struga atât aştepta,

ca să se întoarcă. Fireşte că unui lucrător, care se respectă, de la miliţia judiciară, nu-i sade bine să facă observaţii unor scandalagii de pe stradă, să-i înveţe cum se circulă pe trotuar, dar Struga simţea că ia foc când vedea asemenea bădărani care se rostogolesc pe stradă, ca nişte tancuri, fără să facă loc nici femeilor, nici copiilor, nici bătrânilor.

Cu cei care încalcă legea ne descurcăm noi, îşi zise Struga. Dar ce facem cu ăştia? Nu există vreun articol de lege care să-i pedepsească. Nu-i nimic, data viitoare obraznicul se va feri de un umăr puternic, poate va face loc unui trecător mai solid. Dar unei femei?

În tramvai, Struga se aşeză pe banca din spate, îşi scoase ziarele din servietă. Trecu în fugă peste ştirile externe şi se opri la coloanele rubricii sportive.

În clădirea direcţiei, pe coridor, se întâlni cu un coleg care, spre marea lui mirare, îi dădu înapoi nişte bani împrumutaţi. Datoria era veche, cam de un an, şi Struga îşi luase adio de la ei. Colegul avea patru copii, fapt de care nu se putea să nu ţină seama. Băgându-şi banii în buzunar, Struga intră în birou într-o dispoziţie sufletească excelentă, remarcând în sinea lui că-i mult mai plăcut să primeşti bani, decât să dai.

Era nouă fără cinci minute.

În încăpere stăruia un iz de tutun abia perceptibil. Era din tutunul acela trimis de căpitanul recunoscător şi pe care Struga îl dăruia acum tovarăşului său de muncă.

Pe birou se afla un bilet: „Am plecat la studioul de televiziune cu fotografiile cetăţeanului X. Seara vor fi transmise. Fantomas.”.

Nota era scrisă în letonă. Prin urmare, Feodorov, colegul şi vecinul său de birou, venise mai devreme. Feodorov avea patruzeci de ani, se născuse în regiunea Vitebsk, iar după război se mutase în Letonia, stabilindu-se la Riga.

La prima luare de contact, Struga şi Feodorov vorbiseră în limba rusă, apoi Feodorov îl rugase să vorbească în letonă cu el şi, în doi ani, izbutise să înveţe să scrie şi să se exprime curent. În Ţările Baltice, să cunoşti două limbi era un obicei vechi de o sută de ani. Gramatica lui Feodorov mai şchiopăta uşor, făcea uneori greşeli de sintaxă.

Struga telefonă la biroul de informaţii:

— Mă aşteaptă cineva?

— Da, o femeie.

Lăsaţi-o să intre, spuse Struga.

Deschise larg fereastra şi încercă să alunge din încăpere izul de tutun, fluturând ziarul. Când auzi paşi pe coridor, se aşeză la birou.

Iată, aşa se scurgeau zilele lui. Documentele prinse în dosarele cu şină păstrau victoriile şi înfrângerile sale. De cealaltă parte a biroului luau loc şi criminali înrăiţi, şi victimele lor, adeseori oameni onorabili, demni de tot respectul.

Aici viaţa avea alt aspect. Aici, ca într-un laborator, erau supuse analizei părţile componente ale torentului – impurităţile, moleculele pure, aluviunile şi murdăria. Torentul acesta se scurgea de cealaltă parte a ferestrei, pe trotuar, la prima vedere uniform, nestânjenit şi alert, activ şi folositor, având un scop bine determinat – şi deodată, pe un loc aparent drept, se căscau prăpăstii şi hăuri, în care dispăreau oameni. Atunci începea munca lui.

Cândva, vorbind despre menirea anchetatorului, folosise cuvinte frumoase, înălţătoare. Acum ştia că este o muncă grea, silnică, murdară, fără nicio fărâmă de romantism.

O muncă, şi atâta tot. Care serveşte societăţii, ca orice altă muncă. Totuşi munca unui criminalist este mult mai murdară, pentru că adeseori ai de-a face cu lepădături, cu drojdia societăţii. Nu-i de mirare că cea mai mare parte din criminalişti ajung spre sfârşitul vieţii nişte sceptici incorigibili, cinici sau moralişti plicticoşi.

Struga nu era nici sceptic, nici moralist, iar cinismul era străin firii lui. La douăzeci de ani, îşi elaborase deja o filosofie a vieţii.

Principalul este să rămâi credincios faţă de tine însuţi, să gândeşti cu capul tău, să priveşti cu ochii tăi. Să nu regreţi o întâmplare, ci să tragi învăţăminte din cele petrecute. Să eviţi concluziile bazate pe sentimente, să asculţi glasul raţiunii. Să te dăruieşti muncii din toată inima. Să nu visezi prea mult la viitor, dar nici să nu te laşi copleşit de trecut. Să trăieşti din plin. Preceptul acesta trebuie să fie aplicat şi la capitolul satisfacţii.

Satisfacţia obţinută din muncă este una din cele mai depline. Să cauţi adevărul. Să găseşti adevărul. Cândva crezuse că munca anchetatorului constă în dezlegarea unor enigme, acum ştia: munca aceasta este o înşiruire nesfârşită – ca mărgelele pe-o aţă – de fapte mărunte, plicticoase prin eterogenitatea lor, tragerea unor concluzii din aceste fapte, evaluarea şi verificarea lor, abia rezultatul final putând să răsune ca un acord triumfal şi să

aducă satisfacţia mult aşteptată. Anchetatorul, ca şi chirurgul, munceşte pentru binele societăţii. La fel ca şi chirurgul, are de-a face cu oameni. Cunoaşte durerile şi slăbiciunile omeneşti, are datoria să ajute pe cei suferinzi.

Când intra în cabinetul său, Struga se simţea cuprins dintr-odată de atmosfera aceea de serviciu, bine cunoscută, liniştitoare, puţin monotonă. Dar această monotonie ascundea în ea surprize.

Nu trebuia să uite niciodată acest lucru.

După ce bătu la uşă, în cabinet intră o femeie. Părea de vreo treizeci de ani, avea chipul ars de soare. Era tunsă scurt, băieţeşte, cu părul de un blond cenuşiu. La prima vedere ai fi zis că ochii ei mari nu clipesc niciodată. Era bine îmbrăcată.

Femeia cercetă încăperea cu o privire rapidă, ca şi cum ar fi vrut să se convingă că Struga e singur. Ţinea în mână o umbrelă bărbătească. Gând se întoarse ca s-o agaţe în cuier, Struga zări pe picioarele ei, prin ciorapii de kapron, vinişoare albăstrii. Avea picioare puternice şi Struga îşi zise că femeia făcuse cândva sport de performanţă.

Îi oferi un scaun. Oamenii veneau aici cu o singură rugăminte şi el ştia prea bine cu care anume.

Le-a dispărut cineva apropiat – soţul, fratele, fiul, tatăl, mama sau vreo altă rudă. Struga cunoştea şi cuvintele ce urmau a fi rostite. Câţi n-au stat la fel în faţa lui? Aşteptă, dar un timp femeia rămase tăcută.

— Vă rog, vă ascult, îi aminti el, trăgându-şi mai aproape formularele.

Când ea începu să vorbească, Struga scoase un oftat prelung. Debutul unei anchete era întotdeauna o treabă plicticoasă, trebuiau respectate o mulţime de formalităţi. Se completau formulare, se elucidau în amănunt împrejurările dispariţiei, se examinau fotografiile, dacă reclamanţii nu uitau să le aducă. Trebuia să telefoneze la spitalul de urgenţă, la morgă, să cerceteze listele personale arestate şi aşa mai departe: cu cine a fost prieten, pe cine a frecventat – întrebări şi iarăşi întrebări, şi numai după aceea, atunci când cazul se dovedea cu adevărat grav, dacă nu era o falsă alarmă, numai atunci începeau să se desprindă contururi şi linii din mulţimea pestriţă a faptelor şi întâmplărilor. Iată, acum urma să se ocupe de acest rebus, până la a cărui dezlegare mai era mult şi Struga, biruindu-şi sentimentul acela cunoscut de plictiseală de la începutul anchetei, încercă să grăbească aparenta tărăgănare

a debutului prin diferite nimicuri insesizabile pentru un ochi străin. Asemenea nimicuri puteau fi un amănunt conturat în maniera lui Breughel, neînsemnat în aparenţă, o vorbă scăpată fără voie, un obiect uitat, o scrisoare, o adresă, o cunoştinţă întâmplătoare la prima vedere, dar care de fapt a jucat rolul fatal.

II

Arhitectul Edmunds Berzs plecase la ţară vineri seară, cu propriul său automobil, ca să-şi viziteze părinţii, şi făgăduise că se va întoarce în noaptea „de duminică spre luni. Dar nu mai venise.

La câte nu s-a gândit Edite Berza, încercând să-şi explice motivul acestei întârzieri. Părinţii bărbatului ei erau bine sănătoşi şi n-aveau de gând să moară. Nici munci agricole urgente nu se prevedeau în acea perioadă de timp. La mijlocul lui septembrie, la sate, lumea începe culesul cartofilor, dar fără grabă, fără să dea în brânci.

Dimineaţa, după o noapte de insomnie, Edite a telefonat la atelierul de arhitectură unde lucra Edmunds, dar bărbatul ei nu se prezentase la serviciu. Nimeni nu ştia nimic despre el. Poate că a păţit ceva pe drum? În noaptea de duminică spre luni se lăsase ceaţă. Ar fi primit totuşi un telefon. Nu, în niciun caz nu poate fi vorba de un accident, îşi zise Edite. Maşina o aveau abia de un an, atât motorul cât şi frânele erau în bună stare de funcţionare, iar Edmunds avea reflexe perfecte, conducea prudent. Edite repetă în sinea sa: un accident este exclus.

Edmunds ar fi putut să-i trimită o telegramă sau să se ducă până la sovietul sătesc, să-i telefoneze de acolo la Riga, să dea un semn de viaţă, ca să-şi liniştească nevasta.

În cei opt ani de căsnicie se despărţiseră numai de două ori, şi atunci pentru scurtă vreme. Prima dată, când Edmunds plecase într-o excursie în străinătate, a doua oară când plecase ea ca turistă, e drept că Edite i-a scris zilnic câte o scrisoare, în timp ce de la Edmunds n-a primit decât două cărţi poştale cu nişte mâzgălituri ilizibile, cu care pierduse aproape o săptămână ca să le descifreze.

La ora şase seara, Edite se întoarse acasă – era şi ea tot arhitect, dar lucra la un alt atelier. Bărbatul tot nu-i sosise. Atunci pe Edite o copleşi presimţirea că s-a petrecut ceva grav. Îi telefonă lui Ritmanis, un coleg de serviciu al bărbatului ei.

— Bună seara, Edite la telefon. Fii bun şi, spune-mi, Edmunds te-a anunţat că vineri sunteţi invitaţi la noi?

— Edmunds trebuia să se întâlnească astăzi cu un englez, îi răspunse Ritmanis, dar vene rabilul tău consort nici n-a binevoit să ne anunţe că nu vine la serviciu! Ritmanis bombănea supărat în receptor, dându-i Editei impresia că are deasupra urechii un căzănel negru, în care fierbe şi dă în clocot apa, şi că nu va înceta să clocotească până nu se evaporă toată. Am fost nevoiţi să ne descurcăm singuri. Ştii bine că din tot atelierul numai Edmunds o mai rupe ceva englezeşte. Dă-mi-l la telefon, să-i povestesc cum a mers treaba.

— Edmunds nu s-a întors încă, răspunse Edite. Atunci veniţi pe la noi vineri seara?

Invitaţia de vineri era doar un pretext. Edite n-avea chef să afle Ritmanis că ea n-are nici cea mai mică idee unde se găseşte Edmunds.

Nu-i nimic, apare el mai târziu, încerca ea să se liniştească singură.

— Vineri seara? Stai, aşteaptă puţin, spuse Ritmanis, să mă sfătuiesc cu nevastă-mea, să văd dacă n-avem vreun program.

Un timp receptorul rămase tăcut, în adâncurile căzănelului negru Ritmanis vorbea în şoaptă cu nevastă-sa.

— E-n regulă, răspunse apoi, fără să se asigure dacă Edite mai este la aparat, vineri seara suntem liberi.

— Aşadar, vă aşteptăm pe la şapte, spuse Edite şi adăugă: îndată ce vine Edmunds, o să-ţi telefoneze. A fost reţinut la ţară, la părinţii lui. Te las, cu bine.

Puse receptorul în furcă, astfel că Ritmanis n-a mai apucat s-o întrebe nimic.

Acum Edite nu mai avea nicio îndoială: se întâmplase ceva grav la ţară. În primul rând, în ziua aceea sosise la Riga un cunoscut arhitect englez, pe care Edmunds, în calitate de coleg şi de ghid, trebuia să-l însoţească prin oraş.

În al doilea rând, nepoţica lui Edmunds împlinea astăzi trei ani. Se cuvenea să treacă s-o felicite, să-i ducă daruri, flori.

Cu inima grea, Edite porni singură în vizită.

Katrina îi ieşi fuga înainte şi, întinzându-i mânuţa durdulie, o întrebă:

— De ce n-a venit nenea Edmunds?

Fetiţa pronunţa distinct toate literele, până şi „r”-ul atât de dificil. Pe nepoţica lor o pasiona tot ce ţinea de tehnică, de parcă ar fi fost băiat. Edmunds era în stare să se târască ore întregi pe jos împreună cu ea, ca să pună în mişcare un tren electric, să organizeze curse de automobile mecanice, să repare un tractor automat, o şeniletă selenară, o amfibie cu mai multe roţi – un monstru din acela cu faruri clipitoare.

La timpul său, Ionats, tatăl Katrinei, fusese atât de convins că va avea un fecior, încât cumpărase o mulţime de jucării pentru băieţel, încă înainte să nască nevastă-sa. Astfel, Katrina era asigurată pentru destulă vreme cu jucării de băiat, cel puţin până la naşterea multaşteptatului frăţior.

Edmunds şi Katrina erau prieteni la cataramă. Prietenia lor se baza pe pasiunea comună pentru jucării şi poveşti. Când Edmunds îi citea cu glas tare o poveste, Katrina îl asculta cu răsuflarea tăiată, deşi cei mari socoteau că se preface – ce poate pricepe o gâgâlice ca ea din poveşti?

— Nenea Edmunds vine mai târziu, îi răspunse Edite.

Deşi în adâncul sufletului creştea tot mai mult presimţirea unei nenorociri, ea nădăjduia totuşi că acuşi-acuşi Edmunds va opri maşina sub ferestrele apartamentului lui Ionats, va urca treptele în fugă şi-i va alunga cu o sărutare gândurile negre. Şi viaţa îşi va relua obişnuitul mers liniştit.

— Dar unde-i Edmunds? se interesă tatăl Katrinei, în timp ce-i strângea mâna.

Mama Katrinei întrebă acelaşi lucru. Cu aceeaşi întrebare pe buze se ridicară în întâmpinarea ei Petersonii. Din camera alăturată, ieşiră soţii Eglitis şi iarăşi – unde-i Edmunds? La toţi le răspundea că Edmunds a mai rămas acasă, la părinţii lui.

Ionats era şef de atelier la o uzină de motoare Diesel, nevastă-sa lucra la controlul tehnic în aceeaşi întreprindere. Era verişoară cu Edite.

— Poate că i-a zburat o roată pe drum? glumi Eglitis.

— Ca să fim cu conştiinţa împăcată, hai să telefonez la circulaţie, spuse Ionats, nu atât pentru că ar fi crezut că este vorba de un accident, ci mai mult ca s-o liniştească pe Edite.

Ceea ce şi făcu. La început n-au vrut să-i dea relaţii, apoi însă i-au comunicat că pe şoseaua X nu a fost semnalat niciun accident în noaptea de

duminică spre luni şi că în general nici duminică, nici luni nu s-au înregistrat accidente pe şosele. Vă dorim toate cele bune!

Eclite se întoarse la ceilalţi oaspeţi.

Katrina răsuci cheiţa unei maimuţe mecanice, care începu să sară caraghios pe podea, bătând tactul într-o tobă albastră, vărgată. Musafirii şedeau în secercet în fotoliile moi, cu paharele de cocteil în mână. Vorbeau de una, de alta, comentau tot felul de bârfe care se auzeau prin oraş. Cineva divorţase, cineva se însurase, unul se născuse, altul murise. Careva, beat fiind, făcuse o boroboaţă.

Urmărind conversaţia însufleţită a celorlalţi, Edite se mai linişti puţin. Dacă într-adevăr s-ar fi întâmplat ceva cu Edmunds, oamenii aceştia n-ar fi stat atât de senini să pălăvrăgească în gura mare. Presimţirea unei nenorociri i-ar fi apăsat şi pe ei. Ca să nu strice atmosfera de bună dispoziţie a aniversării, Edite se străduia să pară veselă. Totuşi n-o părăsea senzaţia că în viaţa ei s-a petrecut o cotitură, că de acum încolo ea nu va mai fi atât de veselă şi lipsită de griji ca până atunci.

Se întoarse acasă cu taxiul. Locuinţa i se păru pustie, ostilă, străină şi rece. Dormi prost, chinuită toată noaptea de coşmaruri. Se deşteptă devreme.

Luase o hotărâre. De îndată ce se făcu ora şapte, îi telefonă şefului ei.

Julijs Novadnieks dormea încă, la telefon răspunse soţia lui.

— Bună dimineaţa. Sunt Edite Berza. Aş dori să vorbesc cu tovarăşul Novadnieks, vă rog.

— Aşteptaţi o clipă, spuse soţia.

— Cine mă sună eu noaptea în cap? bombăni Novadnieks. A, Edite Berza! Ce-o mai fi vrând aşa de devreme? Ăştia nu-ţi dau pace niciodată.

Se duse la baie să se spele pe dinţi, de parcă ar fi socotit că nu se cade să vorbeşti cu cineva la telefon, dacă nu te-ai spălat pe gură.

— Alo, spuse în cele din urmă, înghiţind restul de apă.

— Tovarăşe Novadnieks, rosti Edite, aş vrea să-mi aprobaţi o zi liberă.

— Şi eu care credeam că vrei să verifici la ce oră mă trezesc! E o problemă atât de urgentă? Pentru asta îmi telefonezi cu noaptea în cap? N-ai putut să mai aştepţi până la nouă? Gând ai nevoie de ziua asta?

— Astăzi.

— Astăzi? La ce te-ai gândit până acum? Ce sunt toanele, capriciile astea? Ştii prea bine că nu ne vedem capul de treabă. Ce ţi s-a întâmplat?

— Am să vă explic mai târziu. Am neapărată nevoie de o zi liberă.

— Bine. Dar numai o singură zi. Şi să nu se mai repete. Caută să nu-mi mai telefonezi înainte de program. De problemele de serviciu mă ocup numai în timpul programului. Cu bine. Salutări soţului.

La orele opt şi jumătate, Edite îşi cumpără la gară un bilet şi se urcă în tren. După două ore, cobora într-o gară mică.

Drumul era cam colbăit, în jur se zăreau ogoarele îngălbenite, recolta fusese culeasă.

Edite porni cu pas vioi, şi odată cu lumina aceea palidă a toamnei amărăciunea şi neliniştea i se strecurau în suflet.

Tatăl sau mama lui Edmunds?

Unul din ei nu mai este. Viaţa s-a dus, câmpul s-a ofilit. Moarte în toamnă. Mai mult ca sigur că a murit bătrânul. Se plângea veşnic de inimă, de dureri surde în oase, de crampe la stomac. Mama se ţinea bine, ba îşi mai şi râdea de bătrân:

— De la nervi ţi se trage. Nervii tăi nu mai sunt buni de nimic.

Dar poate e mama? Oamenii mai rezistenţi, ăştia se prăpădesc pe nepusă masă.

Şi s-a întâmplat toamna, se gândi Edite din nou, cotind-o din drumul mare pe un drumeag. Toamna, când timpul parcă se opreşte din zbor, când zilele şi nopţile sunt la fel de liniştite, când se coc roadele, când în natură se stabileşte un echilibru – toamna, moartea nu pare atât de stupidă, atunci moartea este ca somnul, un somn al naturii, care cade într-o stare de hibernare.

Aşadar, tatăl. El, mai mult ca sigur că el. Truditor neobosit, cu toată vârsta sa înaintată, continua să muncească în colhoz şi avea grijă şi de gospodărie. Curtea era totdeauna lună, de-ţi era mai mare dragul s-o priveşti. Toate acareturile aveau acoperişul în bună stare. Lemnele pentru iarnă erau tăiate, despicate, pentru vite pregătise nutreţ bun. Poftim, a pregătit lemnele pentru iarnă, iar el o să rămână în lumea frigului veşnic. Acum ar fi putut să trăiască după pofta inimii. Se mai liniştiseră, se refăcuseră după război şi anii cei grei, şi-au aranjat casa, şi-au crescut feciorul…

Cu astfel de gânduri, cam sentimentale, Edite intră în curtea fermei „Pliena”. Un dulău tărcat se repezi, lătrând, în întâmpinarea ei. Recunoscând-o, începu să scheaune de bucurie.

Mama se ivi în ceardac, cu mâinile încrucişate sub şorţ.

— Tu eşti, fata mea! şi îşi plesni palmele de mirare, stârnind în jurul ei un norişor de făină.

Deci, tatăl. Totuşi el s-a prăpădit. Sărmana bătrână! Frământă aluatul, ca să coacă plăcintele pentru praznic. Dar văzând-o nici n-ai zice că este zdrobită de durere, n-are nici lacrimi pe obraz, privirea ei nu exprimă decât mirare.

După bătrână, ieşi şi bătrânul. Cu mersul lui obişnuit, târând uşor un picior.

Edmunds! îi trecu fulgerător Editei prin minte. Atunci unde este Edmunds? Unde-i maşina? A plecat. Dar când? De ce a întârziat atât? În capul ei, gândurile se învălmăşeau. Îi părea bine că-i vede pe bătrâni, sănătoşi amândoi. Ce s-o fi întâmplat însă cu Edmunds? Ei, s-a înşelat. Vai, ce prost se simte. Nici nu se face să le spună bătrânilor, or să mai şi râdă de ea. Ia te uită, i-a şi îngropat. Iar Edmunds, pesemne, a şi ajuns la Riga. S-a cam pripit ea venind aici.

— Intră, fata mea, intră, o poftea mama blajin, abia am pus aluatul la dospit, parcă am ştiut c-ai să vii să guşti din clătite.

Puţin mai târziu, când la bucătărie începu să sfârâie bucata galbenă de unt aruncată de mama în tigaia încinsă, Edite află că Edmunds plecase de la părinţi în noaptea de duminică spre luni, pe la zece şi jumătate.

Spre deosebire însă de Edite, bătrânii nu se arătară prea îngrijoraţi de dispariţia lui. Li se părea destul de firesc ca băiatul să fi rămas o zi pe undeva, Ge, parcă n-are destule treburi pe cap? Maşina e nouă, poate şi-a zis să se mai plimbe, să treacă pe la vreun prieten. Mama o cam luă peste picior pe noră-sa, că ar fi, chipurile, prea prăpăstioasă. Ce prostii şi-a băgat în cap? Merită să facă atâta caz pentru nişte fleacuri? Şi pentru asta a venit ea valvârtej de la oraş? Ce, parcă în zilele noastre bărbaţii mai dispar? Pe vremuri se întâmpla să chefuiască prin cârciumi cu săptămânile, era şi un cântec care zicea: „Şi-a vândut gospodarul până şi berbecul, şi de necaz toţi banii i-a băut.” Nevasta habar n-avea unde să-l caute, dar tot nu-şi făcea griji. Nu pleacă el nicăieri, nu te teme, s-o întoarce acasă ca un mieluşel. Nu, acum nu s-a mai pomenit să dispară cineva aşa, din senin. Ce-i drept e drept, Edmunds nu bea. Dar poate să aibă niscaiva treburi… Mama vorbea întruna iute-iute, în timp ce prăjea clătite şi o îmbia pe noră-sa să guste, punându-i în farfuria albă dulceaţă de

coacăze negre.

Tatăl şedea pe un scăunel lângă plită, pufăind din pipă, şi se întorcea spre foc când cu spatele, când dintr-o parte.

Editei i se păru că părinţii ştiu ceva ce nu vor să-i spună. Poate că ei ştiu unde este Edmunds, dar îşi ţin gura. Soacră-sa n-a avut niciodată prea multă simpatie pentru ea.

— Adevărată sfârlează, nu femeie, spusese bătrână nu o dată despre noră. Şi pe schiuri vine ca vântul la vale, dar nu merge ca tot omul, ci o ia tot cotit… Cine-a mai pomenit aşa ceva la o nevastă cumsecade!

Dar socrul? El se arătase întotdeauna bun, prietenos, acum însă tăcea, de parcă ar fi luat apă în gură. Până la urmă spuse, ca s-o liniştească:

— Nu te amărî, fata mea, când ai să te întorci, îl găseşti sigur acasă, că te-aşteaptă. Câte nu i se pot întâmpla omului pe drum, n-are rost să faci tărăboi.

Pe la amiază, Edite se întoarse la Riga, fără să fi aflat nimic. Totuşi parcă se mai liniştise. I se părea că nu degeaba bătrânii au primit lucrurile cu atâta calm. Edmunds e acasă probabil şi telefonează în toate părţile, căutând-o. Nu-i nimic, lasă-l să telefoneze. Trecând pe lângă curtea vecinilor, Edite zări o femeie tânără în spatele unor tufe verzi. Aceasta o cerceta cu atenţie. Editei i se întipări în minte gâtul ei alb, chipul pârlit de soare şi părul negru, revărsat pe umeri.

Invidiase totdeauna femeile cu asemenea păr. Gândul că ar avea o rivală, că ar putea exista o altă femeie, îi tăie respiraţia şi-i strecură din nou teama în suflet.

Edmunds şi Edite au fost colegi de facultate, dragostea lor a crescut şi a prins putere an de an. Edite ştia că Edmunds mai fusese îndrăgostit odată, dar povestea se terminase demult.

Deşi în primăvară cineva i-a spus că Edmunds a fost văzut cu femeia aceea la cafeneaua „Lira”. Întotdeauna se găseşte un ochi ager, o limbă ascuţită, vreo cunoştinţă binevoitoare care să te anunţe: „Auzi, l-am văzut pe-al tău luând prânzul cu aia… ştii tu cine. Şi eu care credeam că între ei totul s-a terminat demult. Nu m-aş fi aşteptat niciodată la o figură ca asta de la al tău!”.

Edite nu admitea nici măcar gândul că Edmunds ar putea s-o înşele. Dar germenele bănuielii încolţise şi, hrănit de seva incertitudinii, creştea

prefăcându-se într-o floare cu petale învoalte. Parcă de ea însăşi poate fi absolut sigură? Nu se mai gândea uneori la Irbe? Dacă Irbe ar fi ştiut s-o cucerească cu adevărat, ar fi rezistat ea ispitei? E drept, Irbe era sfios, nehotărât, poate de aceea între ei doi n-a fost nimic. Orice s-ar spune, dar până în prezent ea n-a cunoscut un om mai demn de iubire ca Edis al ei. Viaţa lor în comun se baza pe obişnuinţă, pe prietenie, pe dezmierdări drăgăstoase. Totuşi era absolut sigură de ea însăşi?

Cine o fi femeia din curtea vecină? De ce pleca Edmunds atât de des acasă la părinţi? El spunea că le dă o mână de ajutor ca să amenajeze podul casei. Când au terminat cu podul, Edmunds spusese că vrea să le instaleze calorifere, încălzire centrală. Mereu îşi găsea ceva de lucru acolo, la ţară. Cine nu ştia însă că, de fapt, el nu putea să sufere aceste treburi gospodăreşti? Îndoielile o rodeau, îi sfâşiau sufletul. Ce aflase despre soţul ei în cei opt ani de când erau căsătoriţi?

Edite regreta că nu aveau un copil. Copilul era amânat mereu pentru viitor. Mai întâi doreau să-şi cumpere tot ce le trebuie, să-şi organizeze cât mai bine viaţa. Socoteau că, atunci când copilul va creşte, ar putea, te pomeneşti, să le scoată ochii – m-aţi adus pe lume, dar nu mi-aţi asigurat o viaţă îmbelşugată. Tocmai de aceea se străduiau să agonisească tot felul de bunuri, să se instaleze cât mai confortabil.

Aspirator, televizor, frigider, magnetofon, apartament, îmbrăcăminte, mobilă, maşină, barcă cu motor, vilă – voiau să le aibă pe toate. Deocamdată, ce-i drept, vilă nu aveau. Dar ferma părintească se afla într-un loc pitoresc, pe malul unei ape, şi putea ţine, perfect, loc de vilă. Dacă n-ar fi fost antipatia tăinuită a soacrei, Edite şi-ar fi petrecut acolo fiecare sfârşit de săptămână. Dar cel mai ades ea rămânea duminicile în oraş, făcea curăţenie în casă, spăla rufele, cosea.

Plănuiseră să lase copilul la toamnă, pentru că Edite ar fi vrut să nască în iulie. Nădăjduia să aibă un fecior şi dorea să facă din el un om excepţional. Şi iată că acum, când ar fi trebuit să-şi pună planul în aplicare, Edmunds se făcuse nevăzut, fără să spună o vorbă. Poate că fugise cu o iubită şi acum se drăgostese pe undeva? Poate că scufundase automobilul în lac, iar el o întinsese în Extremul Orient? De la Edmunds te puteai aştepta la orice, niciodată nu ştiai ce va face peste o clipă, de multe ori faptele lui erau lipsite de logică. Este prea capricios, ba chiar cam zănatic. Dar poate că-i nedreaptă

cu el, acum, la mânie? Într-adevăr, e furioasă pe el. Gât timp a călătorit cu trenul, furia i-a sporit. Cu siguranţă că Edmunds e acasă! Ea, ca o proastă, cade din picioare de oboseală, şi vinovat de toate este numai el.

Liniştindu-se puţin, Edite începu apoi să cântărească lucrurile mai la rece.

În timpul liber, lui Edmunds îi plăcea să lenevească în pat. Adora să nu facă nimic. Se uita la toate meciurile de fotbal transmise la televizor, indiferent dacă jocul era interesant sau nu. Se uita la toate filmele de război, indiferent dacă erau verosimile sau nu.

Pe plan profesional însă era ireproşabil, fiind la fel de exigent cu el însuşi, ca şi cu subalternii. Când era vorba de probleme de serviciu, mintea lui devenea suplă şi tenace. Se pricepea să găsească o ieşire din orice impas. Ştia să organizeze astfel lucrurile, încât o serie întreagă de organe de resort lucrau pentru el. Ştia să obţină pentru atelier tot felul de concesii şi înlesniri. Avantaje surprinzătoare. Pentru şantierele lui izbutea să facă rost de materiale care lipseau de pe piaţă. Se pricepea să cucerească persoanele de care depindea, să trezească simpatii.

De îndată ce era vorba de munca lui, Edmunds devenea alt om. Nu-l mai recunoşteai pe somnorosul şi leneşul care nu se ridica de pe canapea cât era duminica de lungă şi nu mişca un deget ca să repare motorul defect al bărcii, în timp ce Edite dădea o fugă până undeva, telefona, se ruga de un meşter să vină, făcea rost de piese de rezervă. Tot timpul liber, fără pic de răgaz, se zbătea ca o nebună, ca să pună la punct ba casa, ba motorul bărcii şi numai când totul era gata, izbutea să-l aşeze pe acest trântor la cârma bărcii, ca s-o plimbe pe lac.

A fost o victorie şi faptul că el a obţinut carnetul de conducere auto. Nu voia nicicum să se lege de automobil, socotea că este un lucru de prisos, şi numai la insistenţele Editei, împins de ea, se înscrisese la şcoala de conducere şi cu concursul a tot felul de cunoştinţe trecuse probele de examen cu succes.

Edite ştia că lui Edmunds i-ar fi plăcut cel mai mult să trăiască aşa: într-o cămăruţă cu covor pe jos, pe un divan lat, la căldurică, având la îndemână televizorul, aparatul de radio, magnetofonul, alături de raftul cu cărţi, discuri, benzi de magnetofon, role de film, făcute chiar de el, şi să nu fie nevoit să se spele, să se bărbierească, să se tundă la frizer, să-şi schimbe ciorapii, să-şi taie unghiile, să-şi cureţe hainele, ci să poarte în fiecare zi aceiaşi jeansi cu

petice şi o cămaşă mototolită şi murdară. Şi să nu fie nevoit să meargă la cinema, la teatru, în vizite, ci numai la slujbă, iar restul timpului să zacă pe canapea.

De la o vreme nu mai bea coniac, nu fuma. Refuza mâncărurile grele. Mesteca pâine neagră cu chefir. Îşi descoperise, vezi Doamne, o boală boierească – gută. Uneori juca tenis, iarna schia. Era un om destul de ciudat, dar în rest – un bărbat şi un soţ minunat, dacă n-ar fi existat această inerţie faţă de tot ce n-avea legătură cu munca lui.

În treburile cotidiene, Edmunds se simţea total neajutorat. Edite era sigură că fără ea n-ar fi putut trăi nici măcar o zi. Ea, Edite, avea grijă ca bărbatu-său să nu-şi piardă înfăţişarea omenească, îi călca hainele, ducea rufăria şi cămăşile la spălătorie, spăla mărunţişurile, ea făcea cumpărăturile, administra bugetul familiei, îi spăla, îi dezmierda şi-i îngrijea până şi trupul, supraveghindu-i greutatea şi regimul alimentar, amintindu-i acestui mototol când trebuie să se scoale, să mănânce, să bea, să doarmă, să facă dragoste.

Duminicile, el stătea trântit cu orele pe canapea într-un fel de semisomnolenţă, în semivisare, fără să se spele pe dinţi, fără să facă duş – ce mai încoace încolo, ca un adevărat dihor. Dacă se întâmpla ca ea să-l întrebe ceva, el îi răspundea că reflectează.

Poate că, într-adevăr, chibzuia la vreun proiect de-al lui, sau poate că plutea undeva, în nori, era imposibil să-i ghiceşti cursul gândurilor. Nu era punctual decât în legătură cu munca lui. În rest, nu te puteai bizui pe el. Veşnic uita tot, căuta să scape, refuza să facă un lucru cât de mic pentru casă. Treburile mărunte şi reparaţiile cădeau pe umerii Editei. Edmunds descoperise unica metodă ca să se descotorosească de obligaţiile sale. Întotdeauna se arăta de acord cu totul, se jura că va face rost, că va aduce cu maşina, că se va ocupa, că va aranja, dar nu se ţinea de cuvânt.

Se înţelege de la sine că avea şi o teorie bine motivată, precum că, în condiţiile secolului al douăzecilea, un om care se ocupă cu o muncă de creaţie i se dăruieşte în întregime şi total, ca un sclav stăpânului său, iar viaţa este şi aşa prea scurtă, ca să ţi-o iroseşti cu fleacuri, că ceva de valoare nu poţi obţine decât într-o singură direcţie, încercând mereu să mergi în adâncime, nu să te risipeşti pe o întindere mare. De tot restul nu-i păsa deloc.

Câteodată se închidea în el, posac, taciturn, şedea ore întregi fără să scoată o vorbă, iar dacă ea îl înt-reba ce are, mormăia:

— Lasă-mă în pace, sunt ocupat.

Uneori, numai fiindcă îl deranja cu o întrebare la un moment nepotrivit, se înfuria şi putea să nu-i vorbească două zile întregi şi pe urmă, când Edite se supăra, la rândul ei, o făcea pe miratul:

— De ce te-ai bosumflat, nevestico?

În asemenea cazuri, avea memorie scurtă.

Alteori, stătea la masă citind absorbit ceva în legătură cu design-ul şi deodată, din senin, sărea în sus, o cuprindea în braţe, începea s-o strângă, s-o tragă, şoptindu-i:

— Albinuţa mea dulce!

O trântea pe canapea, se lupta cu ea, îi ţinea strâns braţele, fapt care o înfuria şi mai tare, pentru că în clipa aceea ea nu avea deloc chef de glumă. Odată i-a dat chiar cu pantoful în cap, ca să-i potolească stăruinţele prea pătimaşe. După aceea el a stat multă vreme abătut, cu capul în mâini, iar a doua zi i-a ascuns perechea aceea de pantofi. I-a dat-o înapoi doar peste o săptămână, după ce Edite s-a rugat de el cu multă insistenţă.

Îi spusese de multe ori:

— În viaţa conjugală există două feluri de certuri. Dese şi mărunte. Sau rare, dar grave. Aşa că, alege!

— Nu doresc niciun fel de certuri, spunea Edite.

— Nu e cu putinţă, replica el. Judecă şi tu: dacă alegi certurile dese, dar mărunte, iar eu pe cele rare, dar grave, n-o să avem pic de pace. Haide să ne în voim de la început, pentru că de certuri n-avem cum scăpa.

Câteodată, Edite primea cărţi poştale ciudate, purtând semnătura „Mumia”. Îşi amintea că pe una din ele era desenat un ursuleţ care se spală, iar dedesubt scria: „Spală-te, Martine, că-ţi dau pâine cu măsline!” De mână fusese adăugat: „Draga mea, îţi amintesc că în al optulea an al fericitei noastre căsnicii mă spăl sipgur în fiecare dimineaţă. Mumia.”.

Uneori, când se întorcea de la lucru, se apuca să-i povestească, cu o mină foarte serioasă, tot felul de prăpăstii. De pildă, cum că ar fi văzut mai adineaori un ofiţer-arab, călare pe o cămilă, intrând pe porţile comisariatului militar sau că în Riga veche grindina a omorât două pisici şi un portar care avea pe cap o căciulă din blană de pisică.

Avea o calitate rară: aceea de a nu-şi dezvălui sentimentele şi gândurile înainte de vreme. Cu un aer doct, ştia să ţină isonul când se debitau prostii

evidente, se preta la tot felul de farse. Dacă cineva susţinea neghiobii sau inepţii, sincer convins că aşa este, Edmunds făcea pe naivul. Îi plăcea să-şi bată joc de ceilalţi. Se prefăcea că este convins de aceste păreri vădit absurde, dar că nu înţelege ceva şi de aceea îl roagă pe interlocutor să-i explice mai amănunţit, în linii mari totul e clar, dar iată, mai zilele trecute, a încercat să susţină o părere asemănătoare într-un cerc mai restrâns şi n-a putut aduce argumente suficient de convingătoare.

Şi Edmunds începea să pună întrebări, cu un aer înţelegător. Văzând atâta interes, susţinătorul acelor păreri absurde se apuca să intre în amănunte, dar întrebările lui Edmunds, naive în aparenţă, erau în realitate la fel de necruţătoare ca nişte lovituri de cuţit şi foarte curând nefericitul interlocutor se pomenea făcut praf şi pulbere. Atunci Edmunds îl bătea mărinimos pe umăr cu cuvintele:

— Ei, vezi, şi eu care credeam că noi doi avem dreptate.

În anii studenţiei făcea parte din cercul dramatic, jucând roluri de caracter. Se pricepea să intre în pielea unui personaj posedat de o pasiune: avariţie, dragoste nebună, rătăcire fatală sau vreo altă manie.

În tramvai, dacă se simţea brusc plictisit, era în stare să scoată din senin un urlet, ca şi cum l-ar fi călcat cineva pe picior, după care sărea prin vagon, scuturându-şi piciorul chipurile strivit şi întrebând în jur:

— Dumneata m-ai călcat? Spune drept, n-ai fost dumneata? Dar cine-i vinovatul, la urma urmei? Asta-i curată porcărie!

Când rămâneau numai ei doi, Edmunds era în stare să se prostească întruna, să facă pe clovnul.

Lucrând la planşetă, avea obiceiul să se tânguie cu glas subţirel de tot, antipatic, ca de pitic:

— Bună trebuşoară, foarte bună, merge, merge trebuşoara noastră, uite, o terminăm şi luăm bănuţi pe ea, mulţi-mulţi bănuţi frumuşei!

Repeta pe toate tonurile fraze ca aceasta şi pronunţa cuvintele pe nas, pufăind scârbos. Deodată, din senin, sărea de pe locul lui şi striga, dând din mâini ca din nişte aripi:

— Zburăm, zburăm!

Îşi sugea burta, lipind-o aproape de şira spinării, şi expira aerul cu putere. Pe urmă, umplându-şi plămânii, îşi umfla burta ca o tobă. Termina stând pe cap.

Şi se aşeza din nou la planşetă. Asta se întâmpla seara, când lucra acasă, îmbrăcat cu o cămaşă mototolită şi pătată şi cu jeansi peticiţi.

Îi plăcea să umble desculţ prin casă şi era foarte greu să-l convingi să-şi pună papucii când aveau oaspeţi. Şi la slujbă încercase de câteva ori să plece încălţat cu nişte rupturi care doar în bătaie de joc s-ar fi putut numi ghete, dar cu ele, vezi Doamne, se simţea comod.

Când Edite ieşi din clădirea gării, pe dalele de beton ale pieţii începură să cadă primele picături de ploaie.

Pe urmă, cât timp aşteptă în staţia de tramvai, ploaia i se scurgea pe după guler. Telefon nase acasă încă de la gară, dar nu i-a răspuns nimeni. Dacă Edmunds ar fi dispărut sâmbătă sau duminică, Edite nu s-ar fi speriat deloc, în schimb ştia că în opt ani bărbatul ei n-a întârziat niciodată la lucru. Deşi era un schior pasionat, părăsea pârtiile muntoase de la Terskol fără prea mari regrete, ca să se întoarcă la timp în atelierul său; nici nu-i trecea prin cap să-şi prelungească concediul.

În tramvai cineva îi cedă locul, ceea ce i se întâmpla pentru prima dată. Aruncând o privire în geam, îşi cercetă imaginea reflectată în el şi se gândi că arată palidă, frumoasă, cu ochii mari, gura cărnoasă, pielea mată. Şi ea care credea că e desfigurată de oboseală.

Era marţi seara.

Ajunsă acasă, Edite îşi schimbă hainele ude şi rămase mult timp lângă telefon, gândindu-se cui să telefoneze. Ar fi dorit să stea de vorbă cu tatăl ei, dar acesta plecase la Tallin la un simpozion şi făgăduise să se întoarcă abia spre sfârşitul săptămânii. Mamei n-avea chef să-i telefoneze – ar fi trebuit să-i dea prea multe explicaţii.

Cu atât mai mult nu voia să vorbească cu niciuna din prietenele ei.

Când răsună soneria telefonului, reglată la minimum, la început hotărî să nu răspundă. Dar dacă e Edmunds căruia i-a trecut prin cap să-i dea un semn de viaţă? La telefon era însă Ionats. După ce întrebă de Edmunds, o sfătui să se ducă chiar a doua zi să anunţe miliţia. Nu trebuie să se alarmeze, totuşi poate că, într-adevăr, Edmunds a păţit ceva. Să sperăm că nu-i nimic rău. Bineînţeles, ce altceva putea el să-i spună?

Edite şi Edmunds se căsătoriseră în ultimul an de facultate, ea împlinise pe atunci douăzeci şi doi de ani, iar Edmunds era cu cinci ani mai mare. Cei opt ani de viaţă în comun îi petrecuseră luptând fără încetare cu traiul

cotidian, luptând pentru bunăstarea lor şi iată că acum, când s-ar fi părut că pot trăi fără nicio grijă şi după placul inimii, când obţinuseră tot ce-au visat, când venise timpul să aibă un fecior, Edmunds a dispărut.

Edite nu credea că Edmunds este cu o altă femeie. La slujbă tot ar fi venit. Mai demult se înţeleseseră asupra acestei eventualităţi. Cu siguranţă că el, credincios cuvântului dat, i-ar fi povestit deschis totul, ca s-o ferească de emoţii şi nelinişti inutile.

Noaptea nu putu să doarmă. Abia aţipise, dar se şi trezi pentru că se prăbuşise într-o groapă, iar când somnul o prinse din nou visă un coridor de spital.

Pe pardoseala de ciment a coridorului se aşterneau dreptunghiuri cenuşii de lumină, scoţând la iveală brazdele, făgaşurile, crăpăturile strâmbe săpate de papucii bolnavilor în atâţia amar de ani. Semănau cu o pârtie de slalom pe panta unui munte, privită din avion. Pe coridor plutea mirosul dulceag al halatelor şi plăpumilor îmbibate de iod. Mirosea a sudoare, urină, fenol. Şi a ghips umed.

Foşneau halatele scrobite ale surorilor, ale sanitarilor care împingeau cărucioarele cu bolnavi. Şinele de cauciuc se rostogoleau elastic, lin peste podeaua inegală. Edite nu apucă să vadă cine se află în cărucior. Era adus din sala de operaţii. Edite se trezi.

Ce-o fi însemnând asta? Ar fi vrut să-şi explice visul, deşi nu era defel superstiţioasă din fire.

Închise din nou ochii şi văzu un munte, zăpada care strălucea în bătaia soarelui, simţi viteza ameţitoare şi panta abruptă care o trezea la realitate, văzu şi alţi schiori, care zburau în jos în şir multicolor, auzi cum şuieră schiurile la cotituri. Ea abia începuse coborâşul, pe porţiunile lins descria arcuri perfecte, egale, frumoase, pe repezişuri se grăbea în „ghirlandă”. Picioarele preluau izbitura când schiurile, zburând de pe moviliţele bătătorite, cădeau greu în zăpadă.

Muntele îţi lăsa o impresie de neuitat – proptea norii cu vârful său înzăpezit, se prăbuşea în vale cu povârnişurile sale zimţate.

Edite se mira că nu-l vede pe Edmunds, la coborâre el mergea întotdeauna înainte.

Alia, da, Edmunds stă de vorbă cu gazda la care au dormit. Aceasta povestea cu vocea sa plăcută, domoală:

— În fiecare sezon – muntele face trei victime. Trebuie să vă previn, în sezonul acesta au fost deja doi morţi, al treilea este la rând. Ţineţi seama de ceea ce vă spun. Nu goniţi ca nebunii. De obicei se întâmplă aşa: doi schiori coboară din direcţii diferite, îşi taie calea, ei, şi se trântesc; cel care vine cu viteză mai mare îl omoară pe cel care are viteză mai mică. Nu e sezon să nu fie douăzeci şi nouă de fracturi helicoidale. Se vindecă foarte greu. În acest sezon au fost deja douăzeci şi şapte de fracturi, mai vin două la rând, nu uitaţi. Şi în fiecare zi, câte două luxaţii. Sâmbetele şi duminicile, când. Se adună lume mai multă – trei cazuri de luxaţii, ba chiar şi patru. De fapt, nici nu e mult pentru un munte ca acesta, cu sute de schiori.

Edmunds îi răspunse, cu toată seriozitatea:

— Antonina Petrovna, în sezonul viitor aflu enţa de turişti va creşte. În ce priveşte cazarea, toate speranţele ni le punem în sectorul particular. N-ar fi rău să aranjăm paturi supraetajate. Vreţi? Le proiectez eu. Punem nişte stâlpi de susţinere, construim priciuri şi v-aţi asigurat de o rublă şi jumătate de om pe noapte, mai ales că aveţi pe lângă toate celelalte şi toaleta.

— Da, răspunse mândră gazda, am toaletă. Şi foarte comodă, există întotdeauna o cârpă agăţată în cui, ca să poţi şterge colacul. O schimb în fiecare zi. După ce vă folosiţi, trageţi apa. Şi vă rog să nu aruncaţi hârtii în closet. Aveţi alături coşul, care se goleşte zilnic. Se poate întâmpla, după ce tragi apa, să mai rămână ceva, aveţi o oală după cadă, umpleţi-o cu apă de la robinet şi mai turnaţi în closet – să fie totul curat şi în ordine.

Edite râse în somn. În două odăiţe, gazda izbutea să cazeze nouă oameni, în timp ce ea cu soţul şi copiii se retrăgeau, când sezonul era în toi, la bucătărie. Edmunds era cel mai înţelegător interlocutor al ei şi gazda, plină de încredere, îi comunică în mare taină:

— Puteţi să daţi drumul şi la apă caldă în baie. E drept că mai întâi trebuie să închideţi curentul electric la bucătărie, căci altfel vă electrocutează, apoi să închideţi robinetul mic şi să-l deschideţi pe cel mare. Când începe să bolborosească, lăsaţi în jos mânerul acesta şi apa o să vină.

— Pentru asta o să vă plătesc o rublă şi cincizeci şi cinci pe zi! răspunse vesel Edmunds.

Nu, nu, n-o să i se întâmple nimic, se gândi Edite pe jumătate adormită. Se pricepe prea bine la oameni, va şti în clipa hotărâtoare să spună cuvântul potrivit. Dacă e cazul, o să ducă cu vorba pe orice răufăcător. Întotdeauna are

noroc la munte, o să aibă şi acum, repeta ea ca un descântec. Până şi măgăruşul pe el îl asculta.

În sat, de sub zăpadă, ieşeau la iveală grămezi de gunoaie, primăvara scotea acoperământul alb de pe pământ. Măgăruşii lingeau cutiile de conserve aruncate peste tot, iar unul dintre ei, cel mai încăpăţânat, putea să stea cu orele în mijlocul drumului, împiedicând circulaţia automobilelor. Edmunds făcu rost de vopsea de ulei şi scrise pe coastele măgarului: „ISA”[1].

Dar nici la ISA n-au putut spune nimic sigur, gândi ea, în timp ce urca mai departe cu telefericul. Îşi scoase ochelarii de soare şi se uită la zăpada strălucitoare. Ochii parcă îi erau inundaţi cu cositor încins. Şi prin pleoapele închise simţea o lumină orbitoare.

Poate Edmunds nu vede nimic? A orbit?

Trezindu-se din somn, se apropie de fereastră. Jos, în intersecţie, sudorii lucrau la liniile de tramvai. Scânteile izbucneau până la etajul al doilea. Edite trase draperiile şi se culcă din nou.

Dimineaţa la opt, cu capul greu şi mintea învălmăşită, telefonă şefului său de atelier.

— Cine e? o întrebă Julijs Novadnieks pe nevastă-sa. Muşcând dintr-un sandviş cu salam.

— Edite Berza. S-a îndrăgostit de tine, zău aşa. Te sună a doua dimineaţă la rând. Şi soţia lui Novadnieks îi întinse receptorul.

— Da, alo, spuse cu o mică întârziere Novadnieks, dup a ce termină de mestecat salamul.

— N-am să pot veni la lucru în dimineaţa aceasta, îi comunică Edite.

— Cum aşa – n-o să poţi! Edite, nu te recunosc! Cruţă-mă, sunt om bătrân! Lasă-mi măcar iluzia punctualităţii dumitale. Dar ce-ai păţit, la urma urmei?

— Mi-a dispărut bărbatul. Mă duc să anunţ la miliţie. A plecat cu maşina şi nu s-a mai întors.

— Nu mai spune? A dispărut! De mult?

— Ea treia zi.

— Numai atât! Poate o fi pe la niscaiva rude?

— Nu.

— Să sperăm că nu i s-a întâmplat nimic rău. Poate i-a venit cheful să se

1 Inspecţia de stat auto.

aerisească, să-şi facă puţin de cap, nu crezi? Dar la miliţie du-te, du-te neapărat. Dacă e vorba de aşa ceva, poţi să lipseşti toată ziua. Telefonează pe la toţi prietenii din Tallin, Vilnius, Moscova. Cândva şi eu am dat bir cu fugiţii o săptămână. Mă certasem cu nevasta. Deşi voi parcă nu vă prea certaţi?

— Nu.

— Cum aranjezi cu treburile, să treci pe la mine, să-mi povesteşti totul în amănunt. Eu am să-i telefonez colonelului Silina, e prieten cu mine, am să-l rog să ia toate măsurile posibile.

— Mulţumesc, spuse Edite. Nu se aştepta la atâta amabilitate din partea bătrânului.

— Şi nu dispera, Edite, adăugă Novadnieks în încheiere. Îi pierise pofta de mâncare, dădu la o parte cafeaua, sandvişul cu o felie de roşie, sandvişul cu brânză. Nevastă-sa murea de curiozitate.

— Ce ţi-a spus? Ce i s-a întâmplat?

— E de neconceput, spuse Novadnieks, ca asemenea lucruri să se întâmple în zilele noastre. A dispărut un om! E posibil aşa ceva?

Novadnieks făcea parte din categoria şefilor care nu mişcă un deget ca să-şi ajute subalternii în rezolvarea unor dificultăţi materiale. Îi păsa prea puţin dacă aveau ce mânca, dacă erau îmbrăcaţi, încălţaţi – numai munca să nu aibă de suferit.

Şeful de atelier era total indiferent faţă de nevoile obişnuite ale colaboratorilor săi, de bugetul lor familial, de primirea copiilor la grădiniţă. În relaţiile cu subalternii, se arăta rece ca piatra şi, cunoscându-i firea, era aproape un act de eroism să-i telefonezi atât de devreme dimineaţa. Era temut şi în acelaşi timp respectat, de fapt asta îşi dorea chiar el şi asta aştepta de la subalterni.

Era de ajuns însă ca vreunul din ei să-i ceară ajutorul în probleme strict personale, ba mai mult, chiar intime, că Novadnieks se aprindea tot de curiozitate şi dorinţă de a interveni, şi adeseori ajutorul lui se dovedea eficient. Şi acum, bănuind că dispariţia lui Berzs ar fi legată de motive intime, îi telefonă pe loc colonelului Silina.

— Aici sau este vorba de un omor cu tâlhărie, spuse Novadnieks, şi-atunci nu mai e nimic de făcut, deşi ar fi mai mult de competenţa ta. Sau a fugit cu vreo drăguţă, ceea ce pare mai probabil. În acest caz, caută să-l găseşti cât mai repede, pentru că cea mai bună colaboratoare a mea şi-a

pierdut liniştea, ceea ce dăunează muncii.

În acest timp, Edite Berza telefonă de la poştă la toţi prietenii lui Edmunds din oraşele pomenite de Novadnieks. Totul în zadar: Edmunds nu era nicăieri.

La nouă şi cinci, Edite se afla deja în faţa biroului lui Valdis Struga şi îi cerceta chipul puţin expresiv, ochii albaştri-cenuşii, în timp ce asculta cum dictează flegmatic la telefon:

— Automobilul „Moskvici-412”, de culoare kaki, ultimul tip, numărul? Şi Struga se întoarse spre Edite.

Apoi repetă în receptor numărul pe care i-l spuse ea.

Când începu să sune al doilea telefon de pe birou, Struga îşi lipi receptorul de urechea liberă.

— Da, tovarăşe colonel! spuse el, vorbind la celălalt receptor. Este acum la mine. Vă raportez, de îndată ce vom lămuri ceva. În momentul de faţa se completează chestionarul.

Struga lăsă receptorul în furcă, chipul lui îşi pierduse impasibilitatea, dar nu exprima decât un interes pur profesional. Nu-i plăcea să fie zorit, îl iritau orice fel de îndemnuri, de intervenţii şi alte asemenea sâcâieli. Dar n-avea ce face, trebuia să se împace cu situaţia.

— Numărul şasiului, numărul motorului, rosti el. De fapt, probabil nu le ştiţi?

— Nu…

— Vom afla la inspecţia auto.

Se primiseră deja informaţii de la morgă, de la spitalul de urgenţă. Se cercetase lista persoanelor reţinute. Nici urmă de Edmunds Berzs.

Completarea chestionarului era lungă şi obositoare.

— Înălţimea?

— Un metru optzeci.

— Greutatea?

— Şaptezeci şi trei de kilograme.

— Părul?

— Blond.

— Ochii?

— Albaştri-cenuşii.

— Sprâncenele?

— Drepte, de culoare deschisă.

— Nasul?

— Drept, cu vârful puţin cârn, uşor turtit spre dreapta, obrajii supţi, gura nu prea mare. Buzele pline, urechile obişnuite, de mărime mijlocie.

Un individ banal, se gândi Struga, în timp ce continua să ia note. La fel ca şi mine. Coincid şi greutatea, şi înălţimea. Cu glas tare, spuse:

— Vă rog să-mi răspundeţi cât mai exact, este cât se poate de important la identificare.

— Cum aţi spus? Pe Edite o alarmase cuvântul „identificare”.

— Nu cred că se va ajunge la asta, se grăbi Struga să adauge, parcă scuzându-se. Cuvântul îi scăpase fără voie. Dar tocmai aceste mărunţişuri înseamnă mult pentru noi. Ce fel de dinţi are? Proteze?

Struga se convinse acum că femeia care şedea în faţa lui e o fire sensibilă. Trebuie să-şi aleagă cuvintele vorbind cu ea, altfel te pomeneşti că începe să plângă: Struga evită cuvântul „era”. Formele verbale ale prezentului sunau mai încurajator. Pentru ea, ca şi până atunci, el „este”, nu „a fost”.

— Dinţii? Are două coroane de aur în dreapta. Doi dinţi din faţă plombaţi.

— Două coroane de aur? N-aţi putea îi mai precisă?

„Doamne, când va lua sfârşit toată povestea asta, îşi zise Edite. În loc să se apuce pe loc de cercetări, el consumă topuri de hârtie. Dar, probabil, aşa trebuie.” Făcu un efort de memorie şi spuse:

— O coroană de aur la premolarul drept, apoi un dinte fals, şi din nou o coroană. Şi încă un dinte fals. Tot în partea dreaptă.

— Cicatrice? Are vreo cicatrice?

— Are una pe braţul drept, chiar lângă umăr.

— Aşa, semne particulare, mormăi Struga ca pentru sine. Şi cât de mare este cicatricea?

— De lăţimea unei palme. Pe urmă în partea dreaptă a abdomenului, jos, adică semnul de la operaţia de apendicită.

Struga o privi cu oarecare simpatie. Femeia dădea răspunsuri inteligente, prindea din zbor ce i se cerea. Fapt care nu se întâmplă prea des.

— S-a operat demult?

— Acum nouă ani.

— Degetele le are întregi?

— Degetele sunt întregi toate, doar de-a lungul degetului mic de la mâna stângă are o cicatrice zimţată.

— Bine! Acum, spuneţi-mi ce boli a avut? A suferit de vreo maladie cronică?

Edite tăcu îngândurată. Ezita, neştiind dacă un fleac ca acela ar putea prezenta interes pentru miliţie.

— Soţul meu suferă de gută, spuse în cele din urmă.

— Cum, gută? sări Struga.

Bolile aveau o uriaşă importanţă. Uneori cadavrul găsit era mutilat în aşa hal încât nu putea fi recunoscut, dar urmele lăsate de boală rămâneau neschimbate.

Struga avusese prilejul să caute bolnavi de inimă, neurastenici şi psihopaţi, reumatici cu depuneri de săruri la încheieturi, căutase oameni cu ulcer la stomac, cu pietre la ficat, oameni suferind de hemoroizi şi diabet, alergase pe urmele unor morfinomani şi bolnavi de boli venerice, căutase oameni având tot felul de eczeme şi cancer. Mai devreme sau mai târziu fiecare se alege cu o boală şi omul o poartă asupra sa mai abitir, decât buletinul de identitate. Bolnavi de gută întâlnise mai rar, dar Struga era deosebit de sensibil, faţă de aceştia în ultima vreme, îi căuta cu zel, cu tot sufletul, ca pe nişte rude sau oameni apropiaţi. Cunoştea din proprie experienţă durerea şi chinurile gutei. Orice s-ar spune, dar boala îi apropie pe oameni, asta e sigur, şi în căutarea suferinzilor de gută Struga punea mult mai multă râvnă, decât i-o cerea serviciul.

— Da, gută, repetă Edite. Ştiţi, se manifestă prin senzaţii dureroase şi deformarea degetului mare de la picior. La el în locul acela osul are noduri, de aceea îşi alege încălţăminte mai largă.

Struga simţi în degetul mare de la piciorul drept binecunoscuta durere şi o mâncărime aproape plăcută. La el osul încă nu se deformase. Abia-abla începea. E foarte limpede de ce – Berzs este cu trei ani mai mare.

— Fumează? se interesă Struga.

— Nu, s-a lăsat.

— Ar trebui să facă jogging, o sfătui Struga. Ajută foarte mult la boala asta. Cât mai multă mişcare.

— El joacă tenis. Iarna schiază.

— Schiază bine? întrebă Struga din pură curiozitate. I se năzărise s-o

afie.

— Astă-iarnă am fost în Caucaz, răspunse Edite evaziv.

— Unde anume?

— La Terskol.

— Şi cum sunt munţii acolo?

— Numai când îi priveşti ţi se taie răsuflarea. Au pe-alocuri pante abrupte ca un perete. Edite zâmbi pentru prima dată în dimineaţa aceea. Nu se compară cu munţii noştri.

Abătându-se de la mersul anchetei, discuţia deveni mai liberă.

— Da, Terskol! rosti Struga visător, cu un oftat, şi se uită pe fereastră. Coroanele aurii ale teilor de pe bulevard fumegau în bătaia razelor soarelui. Şi acum, să ne întoarcem la treburile noastre. Spuneţi-mi, cum este îmbrăcat?

— Pantalonii negri cu dunguliţă.

— Edite vorbea încet, căutând să-şi amintească cât mai precis cum era îmbrăcat bărbatul ei.

— Sacou gri-închis, cămaşă de jerseu gri-închis. Curea de piele împletită. Ciorapi negri. Da, cred că i-a luat pe cei negri, deşi s-ar putea să greşesc. Pantofi tot negri, cu vârful teşit.

La aceste cuvinte, Struga oftă din nou, dar nu visător.

— Rufăria?

— Asta nu-i place. Nici cămăşile de tricot, nici maiourile, cu atât mai mult cele călduroase. Chiloţi, şi atât. Altceva nu poartă.

— Trenci?

— Da, un trenci gri, iugoslav, cu căptuşeala în carouri. Căptuşeala e în carouri negru cu roşu – ca un pled scoţian. Cu fermoar.

— Ce avea în buzunare când a plecat?

— Nimic special. Actele maşinii. În portvizit – buletinul, carnetul de membru al Uniunii arhitecţilor. Vreo patruzeci de ruble. Un stilou, un briceag, o batistă în carouri. Probabil câteva creioane, un blocnotes, vreo două flowmaster. S-ar putea ca toate acestea să le fi ţinut în borsetă. S-ar putea să mai fi avut ceva prin buzunare. Nu ştiu.

— Livretul militar?

— Nu, nu-l ţinea la el, cred că este şi acum în sertarul de la birou, deşi n-am verificat. Are vreo importanţă? Când ajung acasă, mă uit şi vă telefonez.

Struga parcurse cu privirea datele notate. Acum Edmunds Berzs stătea

în faţa lui, de pard era acolo în carne şi oase. Deocamdată nu i se dezvăluise însă decât înfăţişarea. Firea, deprinderile, înclinaţiile, părerile asupra vieţii rămâneau încă ascunse.

— Ce retribuţie lunară are? se interesă Struga.

— O sută optzeci de ruble, răspunse Edite.

„Cam atâta am şi eu”, îşi zise Struga.

Arhitectul Berzs avea o situaţie destul de frumoasă. Era puţin probabil să se fi lăsat atras, în chip uşuratic, într-o aventură. Aici se ascundea un motiv mai serios. Instinctiv, Struga ghicea că este un caz grav. Totuşi pe ce se baza? Pe nimic. Este vorba de ceva inexplicabil, de simţul lui de criminalist.

Aşadar, Berzs dispăruse în noaptea de duminică spre luni?

Ce păcat că femeia n-a venit de îndată să declare la miliţie. Desigur, se-nţelege, a crezut că bărbatul ei a fost reţinut pur şi simplu undeva. În felul acesta, criminalii au avut la dispoziţie două zile, astăzi e a treia.

Totuşi nu se grăbeşte trăgând concluzia că ar fi vorba de o crimă? Poate că, dacă ar scormoni mai adânc, ar descoperi că totul e un fleac.

Trebuie să verifice lucrurile temeinic. Va trebui totuşi să pună în mişcare maşinăria greoaie a anchetei judiciare. Struga simţi cum se trezeşte în el energia obişnuită şi setea de acţiune. Proasta dispoziţie de dimineaţă se topise ca prin farmec. Cearta din ajun cu nevasta se cufundase. În neant. Se ridică de pe scaun ca s-o conducă pe Edite Berza până la uşă. Până una alta, părea că şi guta bătuse în retragere.

III

După ce se sfătui cu căpitanul Pernavs, Struga luă decizia să refacă noaptea tot drumul de la ferma „Pliena” până la apartamentul lui Berzs din Riga.

Conducea destul de bine ca să se descurce fără şofer. Dorea să facă singur acest drum. Struga plecă cu o maşină de serviciu.

La ferma „Pliena”, bătrânii săpau cartofii în grădina de zarzavat. O iepşoară sură ciugulea iarba de pe hat. Plugul adăsta lângă brazdă. Pe

pământul de-un argintiu întunecat se vedeau tuberculii albi ai cartofilor.

Struga se descălţă şi porni spre bătrâni în picioarele goale. Pământul era moale, cald, se afunda până la gleznă în el.

— Bună ziua! începu Struga cu însufleţire. Se mai găseşte pe-aici vreun coş pentru un ajutor?

Tatăl scotea cartofii în genunchi, aşternându-şi un sac. Îl doare spinarea, nu se poate apleca, îi vine mai uşor să se târască pe sac. În urma lui rămânea o dungă lată, dar zadarnic ai fi încercat să găseşti vreun cartof rămas, bătrânul culegea totul, chiar şi tuberculii mărunţi. Nevastă-sa se mişca mai iute, într-o poziţie pe jumătate în picioare-pe jumătate şezând.

— Tare te mai grăbeşti, se enerva bătrânul, uite câţi cartofi ai lăsat.

Într-adevăr, răscolind pământul, mai găsi doi tuberculi.

— Scormoneşte mai adânc, îl sfătuia el pe Struga, cartoful stă la fund, brăzdarul e mic, nu ajunge până la el.

Struga munci până târziu la fermă, stând de vorbă cu părinţii lui Berzs. Mâinile şi picioarele îi erau negre de pământ, coşurile se umpleau unul după altul. Văzduhul mirosea a toamnă, a ţipete de cocori. Struga află destul de multe despre copilăria lui Edmunds Berzs, despre obiceiurile, deprinderile, pasiunile lui şi acum avea o imagine mai completă a celui dispărut.

În vecinătatea fermei lor, mai existau încă patru ferme. Bineînţeles, aici toată lumea îl cunoştea pe Edmunds Berzs, se mândreau că s-a ridicat, că a devenit un arhitect vestit în capitală.

Seara, după ce se spălă şi făgădui să se întoarcă la cină, Struga plecă la ferma „Azkaj”. Îi lăsă pe bătrâni speriaţi de-a binelea. Dacă a intervenit şi miliţia înseamnă că s-a întâmplat cu adevărat o nenorocire cu Edis al lor. Dar despre viaţa de-acum a feciorului lor părinţii nu prea puteau povesti mare lucru.

La „Azkaj” locuiau două surori şi bărbatul celei mai mari dintre ele. Toţi trei erau în pragul pensionării. Femeile culegeau ciuperci şi poame de pădure, pliveau grădinile de zarzavat, îngrijeau vitele, iar gospodarul lucra la colhoz ca tinichigiu.

Struga luă loc la masa mare din bucătărie. Banca cioplită se clătina pe podeaua inegală de pământ. Pe plita încinsă, clocotea un ceaun cu fiertură pentru porci. Tavanul era negru de funingine.

— Eu aşa mi-s, sunt bună de gură. Aşa să ştiţi: dacă e vorba de adevăr,

poate să se dărâme pământul – nu-mi pasă, dau totul în vileag, spunea sora cea mare. Aşa să ştiţi: în casa vecină n-aveţi ce căuta, duceţi-vă drept la „Sprungi”. La Mare. E grădinăreasă la noi în colhoz. S-ar putea ca ea să vă povestească câte ceva.

— Of, Laima, de ce arunci tu tot felul de învinuiri neîntemeiate pe capul oamenilor, replică liniştită sora mai tânără. Ce treabă are Mare cu Berzs? La iarnă, ea se pregăteşte de nuntă.

— Nu ştiu dacă are treabă sau nu cu Berzs, rosti cu subînţeles sora cea mare, dar s-au scăldat împreună în gârlă. Chiar eu i-am văzut. Eu aşa mi-s, văd totul, ţin ochii bine deschişi.

Bărbatul ei şedea în faţa lui Struga, cu o ţigară între degetele înnegrite de gudron. Nu se amesteca în vorbă, dar asculta cu vădită plăcere.

— Păi, unde să se scalde, dacă aici în toată împrejurimea nu-i decât un singur loc de scaldă, ripostă sora mai mică.

— Singur-nesingur, dar tu spune-mi mai bine: unde-i logodnicul Marei? De două săptămâni nu l-a mai văzut nimeni la faţă. Mie puţin îmi pasă, numai că ăştia doi stăteau întinşi pe acelaşi pled, alături, asta e sigur. Eu aşa mi-s, am trecut pe-acolo, mi-am aruncat un ochi – stăteau amândoi întinşi pe pled, Edmunds şi Mare. Ea-i grădinăreasă la noi, la colhoz…

Lui Struga i se păru că de la Mare va afla ceva important. Simplă intuiţie. Totuşi e de neiertat să te bazezi numai pe intuiţie. Criminalistul e obligat să se conducă după fapte, numai cu intuiţia nu ajungi departe. Chiar dacă intuiţia este dezvoltată, ca mirosul la câinii poliţişti.

În casa Marei duşumelele străluceau, date cu lac. Un stelaj mare, ticsit de cărţi. Faţă de masă scrobită. Flori de ochiul-boului de un violet închis într-un vas de argilă. Un covor pestriţ. Peste tot preşuri. Tavanul de un alb care bătea în albăstrui.

Mare şedea într-un fotoliu de răchită, cu mâinile în poală. Nu-i dădeai mai mult de douăzeci şi cinci de ani. Şedea într-o poziţie naturală. Ca o sălbăticiune mică moleşită de căldură. Se simţea în ea ceva primitiv, impulsiv. Şi în privire avea o limpezime pătrunzătoare. Poate exprima naivitate?

Povestirea ei curgea liber.

A absolvit şcoala tehnică de horticultură la Bulduri. În colhoz are unde să-şi aplice cunoştinţele. Locuieşte singură. Da, are un logodnic, nunta este fixată pentru la iarnă. Edmunds Berzs? Cu arhitectul a făcut cunoştinţă la

gârlă.

Probabil că înoată bine, îşi zise Struga. Când Mare se ridică să mai închidă un pic fereastra, băgă de seamă că fata n-are talia prea marcată. Trupul i-e rotunjor, mlădios, ca o torpilă, şoldurile fiind de aceeaşi lăţime cu umerii. Lunecă prin apă, fără să întâmpine rezistenţă.

— Edmunds mi-a povestit lucruri foarte interesante despre arhitectură, spuse Mare, accentuând cuvântul „foarte”. Dar şi el este foarte amuzant. Nu poţi pricepe defel când vorbeşte serios şi când glumeşte. M-a învăţat să desenez.

— Vă întâlneaţi des?

— Aproape în fiecare sâmbătă şi duminică, dacă venea aici.

— Dar logodnicul dumitale? L-a cunoscut pe Berzs?

Pe obrajii Marei se aprinseră doi bujori.

— Nu. Logodnicul meu nu s-a întâlnit niciodată cu Berzs. Logodnicul meu este foarte ocupat. Aşa e munca lui.

De data aceasta accentuă cuvântul „aşa”.

— Dar ştia de întâlnirile dumitale cu Berzs?

— Dacă vă interesează, răspunse Mare, pronunţând răspicat fiecare silabă, pot să vă spun. M-am certat cu el şi de două săptămâni n-a mai dat pe-aici.

Struga veni cu întrebarea următoare:

— Din ce cauză v-aţi certat?

— Era gelos. Nu voia să mă mai duc cu Edmunds la scăldat. El nu ştie să înoate şi nici nu vrea să înveţe. Nu admitea să stau de vorbă cu Berzs despre arhitectură.

S-ar putea să fie un complice al hoţilor. Lui Struga i se păru că dezlegarea enigmei se apropie de sfârşit.

— Am să te rog să-mi spui numele şi prenumele logodnicului dumitale. Unde locuieşte, cu ce se ocupă.

— Se numeşte Karlis Dindans. Locuieşte la Riga, lucrează la Comitetul securităţii statului.

Karlis Dindans. Comitetul securităţii statului. Struga era plin de respect pentru această instituţie. Nu se cuvine ca un lucrător al miliţiei judiciare să ia interogatorii logodnicei unui colaborator al Comitetului securităţii statului. Struga se grăbi să-şi ia rămas bun, cu un zâmbet amabil.

La celelalte două ferme din vecinătate nu izbuti să afle nimic deosebit.

La ora zece şi jumătate, după ce mâncă pe săturate şi încercă să-i liniştească oarecum pe cei doi bătrâni speriaţi, Struga părăsi ferma „Pliena”. Câinele îl însoţi lătrând până ieşi din curte.

Maşina coti din drumeag pe drumul mare. De-a lungul lui se întindea o pădure întunecată de brazi. Struga mergea încet, cu farurile de distanţă aprinse. Nu depăşea viteza de şaizeci de kilometri.

Se gândi că pe un astfel de drum s-ar putea circula şi cu optzeci de kilometri pe oră: terasamentul era neted, bătătorit, uscat. Serviciul meteorologic semnalase însă că în noaptea aceea, de duminică spre luni, fusese ceaţă. Aşa că era puţin probabil ca Berzs să fi circulat mai repede.

Pădurea se dădu deoparte. În faţă se zărea un pasaj de cale ferată.

Barierele erau lăsate din ambele părţi. Struga ştia că pasajul nu era păzit. Când trecuse pe-aici prima dată, se convinsese de acest lucru.

Opri motorul. Ridică barierele. Se uită la ceas: era unsprezece fără cinci.

Noapte cu lună plină. În apropiere, o fermă singuratică se pierdea printre arţarii argintaţi de lumina lunii. Universul părea că a amuţit, că s-a pitit în aşteptare. Undeva, răsună răpăitul unei motociclete. Poate aici, la pasajul de cale ferată, luase Berzs pe cineva în maşină, fapt care se sfârşise tragic.

Struga trecu peste calea ferată, apoi lăsă barierele la loc.

După un kilometru, şoseaua făcu o cotitură bruscă, apoi începu urcuşul. Maşina mai lăsă în urmă încă două ferme. Ce putea fi mai simplu – să ieşi la marginea drumului făcând semne şi iată că Berzs îşi duce în automobil pe propriul său asasin. Aşa îşi închipuia Struga că s-au petrecut lucrurile în noaptea aceea. Va trebui să aflu cine locuieşte la aceste ferme, îşi zise el.

Făcând bucle prin mijlocul lăstărişului des, drumul urcă panta dealului, apoi începu să coboare la fel de abrupt. Struga micşoră viteza.

Mai trecuse odată pe-aici, dar era cam greu să reţină toate curbele, trecătorile, să memoreze urcuşurile şi coborâşurile. Pe deasupra, noaptea totul părea atât de ciudat, lumina lunii estompa distanţele.

Struga mergea cu faza scurtă aprinsă, încercând să-şi închipuie cum arată drumul pe timp de ceaţă. Acum viteza medie nu depăşea treizeci de kilometri pe oră, uneori scăzând până la douăzeci – în curbe, unde tufişurile şi

copacii se apropiau pieptiş de marginea drumului. Posibil ca Berzs, cunoscând locurile la perfecţie, să fi putut merge mai repede pe o noapte ca asta, dar pe ceaţă – în niciun caz.

Uneori Struga era nevoit să reducă viteza la cincisprezece kilometri pe oră – asta mai e viteză? Într-un loc, i se tăie chiar răsuflarea şi puse frâna înaintea unei pante abrupte. Trecând în viteza a doua, Struga lăsă maşina să coboare în voia ei. Uruind înfundat, îngropându-se în nisip cu cele patru roţi, automobilul o luă la vale.

Trecând pe-aici ziua, Struga se oprise de câteva ori ca să cerceteze urmele de cauciucuri de pe drum. În trei zile însă trecuseră atâţia pe aici – şi tractoare cu roţi, ba chiar se târâse şi unul cu şenile – încât era cu neputinţă să descoperi urmele lăsate de „Moskvici”-ul lui Berzs.

Iată, în sfârşit, şi ultima porţiune grea. Mai departe trebuia să înceapă drumul drept. De marginile drumului în pantă se apropiau tufişuri dese. Deasupra se plecau crengile unor arbori scorburoşL Lumina lunii se strecura cu greu printre ele. Ce loc sinistru, numai un bun şofer, care cunoştea bine drumul, putea să înainteze fără teamă.

Şi aici cineva ar fi putut să-l oprească pe Berzs.

Deodată o siluetă se desprinse din desişul de pe marginea drumului. Ieşind pe carosabil, ridică mâna.

Era un bătrânel, aparent inofensiv, cu un coş de ciuperci.

Dar poate că în tufişuri s-au mai ascuns două namile? Uite, aşa a fost oprit şi Berzs, îşi zise Struga, stingând şi faza mică şi lăsând doar luminile de poziţie – ca să poată pătrunde mai bine întunericul cu privirea. Să observe dacă nu se furişează cineva pe de lături. Struga frână, debreie, scoase maşina din viteză şi trase frâna de mână până la refuz. Toate mişcările le execută repede, precis, automat…

Apucă să-şi scoată pistolul, să-l pună pe genunchi şi, acoperindu-l cu palma, să-i ridice piedica. Îl încărcase încă dinainte.

Omul se apropie de maşină. Toate portierele erau închise, numai geamul lateral era puţin lăsat în jos. De geam se lipi un chip zbârcit de bătrân.

În lumina vagă a bordului se vedeau lucind fâşiile de răchită ale coşului ţinut pe braţ.

— Am o mare rugăminte, nu mă luaţi şi pe mine până la şosea? se grăbi moşul să vorbească, temându-se probabil să nu plece maşina, înainte ca el să-

şi fi spus păsul. Că pe jos e de mers, nu glumă.

Struga băgă pistolul în buzunar, trase piedica şi întrebă:

— Eşti singur, moşule?

— Singur, singur. Am o surioară la ferma „Kikaukas”, şi-am întârziat, că bărbat-su o murit de opt ani şi se chinuieşte singură, sărmana. Am ajutat-o să taie viţelul, că-l duce mâine la târg. Pe drum am nimerit un loc plin de ciuperci, şi-am cules pân’ s-o înserat, nici n-am băgat de seamă c-o venit noaptea.

Ciupercile – ghebe mici şi tari, mânătărci, pitărci, porcane, gălbioare şi altele, mai puţin nobile – umpleau coşul până sus.

Bătrânelul stătea lângă maşină, mutându-se de pe un picior pe altul. Struga deschise portiera. Auzi răsuflarea hârâită de bătrân şi foşnetul morocănos, dezolant al pădurii. Oare ce va urma? Ascultă încordat. O pasăre singuratică ţipa în noapte cu un fel de şuierat neplăcut.

În timp ce pornea maşina, Struga îşi zise: ca să vezi ce moşulică există pe lumea asta! Până la drumul mare mai sunt peste zece kilometri. Noaptea bate la uşă, iar el, vezi Doamne, culege ciuperci. A tăiat viţelul, deşi i-a cam venit şi lui timpul să dea ortul popii. Culege ciuperci. „Dar tu ce faci? se întrebă Struga, ascultând vorba repezită şi cântată a moşului care-i povestea despre recolta bogată de acum. Tu ce faci? În pragul nopţii, umbli nu ştiu pe unde. Orele de lucru s-au terminat. Cine te zoreşte?” Şi Struga se gândi cu plăcere la cana de lapte fierbinte care-l aştepta acasă. Ei, în ce priveşte cearta cu nevastă-sa, în viaţa de familie un mic şoc ca acesta nu strică.

După aceea, o să le fie mai drag unuia de altul.

În sfârşit, iată şi şoseaua.

Printre prietenii şi cunoştinţele lui Berzs s-au găsit cinci persoane care ştiau că arhitectul trebuia să plece vineri seara acasă, la părinţi, şi să se întoarcă în oraş în noaptea de duminică spre luni. Aproape toţi fuseseră cândva oaspeţii lui Berzs la ţară. Acolo au făcut baie de aburi. Au băut lapte, ca la fermă. S-au scăldat în gârlă.

Struga i-a interogat mai întâi pe ei. Ancheta se desfăşura într-un scop bine determinat, dar fără grabă, temeinic şi conştiincios. Struga nu mai credea că Berzs e în viaţă.

Versiunea dată de el cazului era omor cu tâlhărie. Ca mobil auxiliar ar putea fi şi răzbunarea.

Pe ce se baza conchizând că omorul cu tâlhărie putea fi motivat în parte de răzbunare personală?

Din cele povestite de Edite, îşi crease impresia că în glumele sale Berzs nu se încadra întotdeauna în limitele bunei-cuviinţe. Posibil că vreodată, fără să-şi dea seama, o fi atins cu ironiile sale foarte dureros pe cineva mai sensibil, fapt pentru care a plătit cu viaţa.

În sarcina lui Struga cădea găsirea vinovaţilor, stabilirea felului în care s-a înfăptuit crima, descoperirea cadavrului, a maşinii dispărute.

Mai întâi trebuia dibuit lanţul care leagă pe criminal de lumea exterioară. Prima verigă în acest lanţ trebuia să fie complicele care indică locul unde se poate opera. De obicei, fiecare bandă are asemenea complici, ei indică unde se află ascunse lucrurile de preţ, când lipsesc stăpânii de acasă, când se scot de pe libretele de economii sume mari de bani, de pildă, pentru cumpărarea unei' maşini; ei indică unde se află garajul, secretele lacătelor, anunţă orele de plimbare sau locul pe unde vor trece presupusele victime. Toate acestea intrau în competenţa complicilor şi probabil că ei dăduseră de ştire când şi unde va pleca Berzs şi că va fi singur.

Complicele putea fi împins la infracţiune din diferite motive: jignire personală, răutate, legături de rudenie cu criminalul, un anumit procentaj din pradă, invidie, gelozie, duşmănie şi altele de acest fel.

Trebuia deci găsit complicele.

Bineînţeles, complicele putea să se afle într-una din casele vecine, din jurul fermei „Pliena", iar cercetările sumare întreprinse de Struga excludeau numai în parte o asemenea eventualitate. Mai trebuia verificată şi versiunea Marei, horticultoarea colhozului. Dar Struga se obişnuise să conducă ancheta pornind de la centru. Victima reprezenta într-un fel punctul central al acestui sistem, şi Struga se apucă să tatoneze terenul, palmă cu palmă, îndepărtându-se tot mai mult de centru şi întorcându-se la el numai când apăreau noi dovezi.

Deşi considera că e lipsit de sens să caute criminalul în cercul celor apropiaţi, al prietenilor şi cunoscuţilor lui Berzs, admitea totuşi că s-ar prea putea ca acel complice să se găsească în mijlocul lor.

Urma să-i cerceteze în prealabil temeinic pe aceşti oameni, fără să jignească prin suspiciunile lui vreo fire mai sensibilă, să clarifice aspectul lor moral, etic, cu scopul de a-i exclude din joc pe nevinovaţi şi să continue

cercetările într-un cerc mai restrâns.

Ar fi fost zadarnic să caute cadavrul în Ierurile acelea acoperite de păduri, brăzdate de dealuri şi văi, bogate în lacuri. Cadavrul putea fi îngropat în pământ şi atunci este cel mai uşor de găsit, dar la fel de bine putea fi legat într-un sac cu câţiva bolovani şi aruncat în mlaştină sau într-un lac năpădit de ierburi. Cadavrul ar fi putut să fie stropit cu benzină şi ars odată *cu* nişte anvelope vechi. Să caute acum cadavrul ar fi fost ca şi cum ai încerca să cauţi un an în rarul cu fân.

Struga îşi imagina bine cercul din care *făcea* parte Berzs. Aceşti oameni ocupau o situaţie relativ bună, toţi tindeau în egală măsură spre o bunăstare personală, socotind că aspiraţiile lor contribuie la. Înflorirea societăţii în general.

La bugetul familiei se adaugă şi retribuţia soţiilor. Dacă sunt doi care lucrează, câştigând fiecare câte o sută cincizeci de ruble în medie, se ajunge la un total de trei sute. Toţi au locuinţe mai mult sau mai puţin înzestrate cu tot confortul, în fiecare familie – câte un copil, uneori doi, dar mai rar.

Aceşti oameni sunt ambiţioşi. Se descurcă de minune pe plan profesional. Caută să-şi rezolve cerinţele materiale şi aspiraţiile în limitele permise de lege. Această pătură socială era prea sterilă pentru crimă. În cercul lor funcţiona un sistem intern propriu de ajutor reciproc. În momentele când interveneau diferite deficienţe în reţeaua comercială, ei îşi procurau unul altuia mărfurile care lipseau pe piaţă ca tricotajele de import, încălţămintea şi confecţiile de import, piesele de schimb auto, băuturile fine, icrele negre, permisele de vânătoare, toate acestea fiind obţinute „la negru”, cum se spune. Toate mărfurile de primă necesitate se aflau la discreţie în magazine, dar delicatesele de tot soiul şi lucrurile rare – adică, tocmai ceea ce dă vieţii farmec şi strălucire – se puteau procura mai ales prin relaţii. Câte unii erau satisfăcuţi probabil de faptul că anumite mărfuri nu apar în magazine. Marfa procurată prin relaţii avea o mai mare valoare, omul se putea lăuda cu ceva rar întâlnit.

Un buget familial de trei sute cincizeci de ruble pe lună reprezenta plafonul pentru asemenea familii. Edmunds Berzs şi nevasta lui aparţineau şi ei acestei categorii. Deocamdată, ce-i drept, n-aveau copil, dar Struga putea deduce cu certitudine că îl planificaseră într-un viitor apropiat, deoarece ultima achiziţie mare – automobilul – fusese făcută anul trecut. Se-nţelege că

nu fără ajutorul părinţilor.

Dacă ţi-ai pune în gând să reprezinţi „arborele genealogic al acestor familii, baza ar fi părinţii soţiei şi părinţii soţului, treapta următoare – chiar bărbatul şi nevasta şi, în sfârşit, unicul copil, ceea ce fireşte ar reprezenta o perspectivă destul de tristă din punctul de vedere al creşterii populaţiei în republică. În schimb, aceşti oameni gustau din plăcerile vieţii.

Părinţii soţiei şi soţului îi ajutau să-şi ia mobilă nouă, să facă reparaţii în apartament, să-şi cumpere maşină, când era cazul; alteori părinţii le dădeau bani pentru excursii în străinătate. Mai ales atunci când tinerii erau unicele odrasle.

Asemenea familii trăiau de obicei în armonie, se împăcau bine, în măsura în care dragostea era sudată prin bunurile dobândite împreună, iar micile păcate ale ei sau ale lui, dacă existau, erau ascunse cu grijă faţă de străini.

Aceşti oameni trăiau, de regulă, mai mult pentru ei decât pentru societate, nedorind să se complice cu creşterea mai multor copii. După nivelul mediu, nu trăiau rău – în locuinţe de două sau trei camere, dar dacă încercau să arunce o privire în viitor şi să-şi închipuie cum ar trăi în aceleaşi locuinţe cu încă trei copii mari, care urmează să se căsătorească sau se căsătoresc chiar, le pierea din suflet orice dorinţă de a-şi spori familia.

Până şi timpul liber şi-l petreceau în acelaşi fel. Iarna făceau schi, vara navigau în bărci uşoare pe cursul râurilor. Colindaseră în lung şi-n lat toată ţara, ştiau unde se află munţii cu pârtiile cele mai bune, râurile cu cele mai multe praguri şi cursuri de apă vijelioase. Erau de profesie avocaţi, profesori, medici, ingineri, oameni de ştiinţă, literaţi, muzicieni. Aparţineau păturii mijlocii a intelectualităţii, din care făcea parte şi Struga, şi adeseori, adunând informaţii despre Berzs, îi venea în minte ideea că se caută pe sine însuşi.

Vedeau aceleaşi filme, citeau aceleaşi cărţi, ascultau aceeaşi muzică, discutau în chip asemănător despre progres, politică economică, repetau aceleaşi anecdote, făcuseră câteva călătorii turistice în străinătate, posedau un simţ similar al umorului, semănau până şi prin faptul că erau predispuşi la aceleaşi boli. Sufereau mai ales de hipertensiune şi constipaţii, boli nervoase şi gută, erau chinuiţi de dureri de cap, predispuşi la răceli şi, cu toate acestea, posedau o sănătate de invidiat, sete de viaţă şi relaţii în societate.

Relaţiile hotărau totul. Chiar după dispariţia sa, Berzs continua să-şi

folosească relaţiile.

Struga primise în repetate rânduri telefoane de la tovarăşi cu munci de răspundere, cu rugămintea să grăbească cercetările. Îi puneau întrebări legate de soarta lui Berzs, îl sfătuiau să recurgă la mijloace radicale, zorindu-l într-un fel. Berzs însuşi, deşi în mod indirect, îi cerea să treacă la acţiuni mai energice, i-o cerea prin intermediul relaţiilor sale.

Câteodată Struga nu făcea decât să dea nedumerit din umeri. Cunoscând firea caustică a arhitectului, era greu de crezut că toţi aceşti tovarăşi, cu posturi importante, îi telefonează şi-l zoresc cu inima deschisă. Pe câte unul din ei Berzs l-o fi şâcâit rău cândva, pe altul l-o fi făcut să piardă ordine şi premii, dar acum, în ceasul „acesta de cumpănă pentru arhitect, dădeau dovadă cu toţii de o solidaritate uimitoare.

Poate că firea cu năravul a lui Berzs constituia în mediul său un soi de catalizator, de stimulator al proceselor de conştiinţă, de forţă motrice pentru energiile latente, de detector al posibilităţilor ascunse? Poate că neînduplecarea pe care Berzs o manifesta în munca lui şi faţă de ei era motivul unei asemenea atitudini plină de solicitudine?

Struga se întâlni cu tovarăşul Antlavs, şeful direct al lui Berzs:

„Vă rog să mă credeţi: eram foarte legat de Berzs, deşi diferenţa de vârstă dintre noi este destul de mare. Putea să intre la mine în cabinet când dorea, fără să fie anunţat. Era bine primit peste tot.

Avea destule ciudăţenii. A avut ocazia, ca şi mine, să se lovească de multe ori de piedici birocratice, vă daţi seama că se mai întâlnesc la noi pe ici, pe colo. Credeţi că acest lucru îl supăra? Dimpotrivă – se bucura, spunând că personalitatea omului se poate afirma numai în luptă cu birocratismul. Adicătelea, doar atunci iese la iveală în ce măsură un om posedă caracter, voinţă, energie. Omul puternic poate birui piedicile şi numai oamenii tari sunt cu adevărat necesari şi utili societăţii. Cei smeriţi şi molâi n-au decât să-şi scuipe în propria lor fântână, tot ei vor trebui să bea din ea. Doar n-o să facă el una ca asta. Într-un stat tânăr ca al nostru nici nu se poate altfel, ţinerea lucrărilor de secretariat s-ar afla la noi – zicea el – la vârsta copilăriei. Dar el n-are de gând să-şi plece capul. Trebuie să-ţi faci datoria, iar toate aceste dificultăţi nu izbutesc decât să-l stimuleze şi să-l înflăcăreze, ca pe un cal la cursele de trap. Când va veni timpul să se încheie bilanţul, se va vedea cine şi cât a fost în stare să realizeze. Pentru că ceea ce fiecare ar fi putut face, dar n-

a făcut din cauza unor piedici, nu va fi luat în seamă la încheierea bilanţului. Principalul sunt rezultatele în muncă, nu bunele tale intenţii.

Poate că nu încerca decât să pozeze, să braveze, să trăncănească? Poate că aceste fraze răsunătoare erau slăbiciunea lui? Cred însă că Berzs vorbea astfel, cunoscându-şi puterile, mânat de cele mai bune intenţii, ca să zic aşa. De multe ori am auzit de la el că, firește, nici el nu este scutit de neplăceri, dar nu este dispus să iasă din joc înainte de vreme, de aceea are şi mâinile libere, şi raţiunea nealterată de neîncredere.

Am să vă povestesc o întâmplare din propria mea experienţă în relaţiile cu Berzs.

Câteodată devenea insuportabil. Pur şi simplu oribil! Nu găsesc alt cuvânt. N-aş putea numi atitudinea lui îndărătnicie. Doar dacă ar fi o îndărătnicie cu o anume nuanţă maladivă. Nu cunosc pe nimeni care să aibă o asemenea comportare.

Odată am refuzat să-l susţin într-o problemă importantă. El socotea că argumentele mele nu sunt convingătoare şi deci nu pot fi luate în consideraţie.

Încerca să-mi schimbe opinia.

Când i-am explicat că rezolvarea problemei nu este împiedicată de neconcludenţa argumentelor mele, ci de împrejurări de alt ordin, administrativ, ce nu depindeau de mine, a început să facă apel la conştiinţa mea de membru de partid.

Susţinea că aceste împrejurări nu sunt motivate de nimic, cerea să le dau deoparte, să le resping, să le nesocotesc şi aşa mai departe. Câte nu mi-a aruncat atunci în faţă! Că sunt un om sovietic înaintat şi prin urmare obligat să fac tot ce-mi stă în putinţă, căci soluţionarea pozitivă a problemei răspunde intereselor economiei naţionale.

La cuvinte mari era meşter. Câteodată făcea şi demagogie şi – ce-i al lui e al lui – o făcea cu abilitate. Oricât m-am căznit să mă stăpânesc, până la urmă m-a scos din sărite şi am pus capăt discuţiei, respingându-i categoric rugămintea. I-am spus că nu sunt dispus să continuăm discuţia pe acest ton.

Şi-atunci a început povestea, îndărătnicia lui nepotolită s-a desfăşurat în toată strălucirea, ca şi caracterul recalcitrant insuportabil şi încăpăţânarea lui de catâr. Berzs n-a părăsit cabinetul meu, bâzâind acelaşi şi acelaşi lucru – că el are dreptate şi că eu o ştiu foarte bine.

La dracu, îmi venea să-i răspund, nu mi-e deloc mai uşor pentru că o ştiu

foarte bine.

N-aş putea spune că stăruinţele lui sâcâitoare aveau un caracter agresiv, dar nici nu se simţea în ele vreo urmă de rugăminte. Era pur şi simplu o sâcâială supărătoare. Ziua de lucru se terminase, l-am spus că trebuie să plec. Mi-a declarat că nu voi pleca nicăieri, deoarece problema se cere rezolvată pe loc. Am stat două ore să discutăm în contradictoriu, fără vreun rezultat. Am încuiat seiful. I-am spus că voi ordona portarului să-l dea afară, şi am plecat.

Când am venit a doua zi dimineaţă la lucru, Berzs se şi afla la uşa cabinetului meu şi izbuti să se strecoare înăuntru o dată cu mine. Credeam că a venit să-şi ceară scuze pentru lipsa de tact, de care dăduse dovadă în ajun. Uitasem să-l previn pe secretar să nu fie lăsat să intre, pentru că, aşa cum v-am spus, el se bucura de anumite privilegii.

— Ia seama! îmi spuse Berzs. Eram per tu cu el. Iată telefonul. Iată receptorul. Nu-ţi rămâne decât să-l ridici, să formezi numărul şi să aranjezi lucrurile. În numele adevărului, telefonează, şi cât mai. Repede, n-ai să scapi de mine până nu telefonezi.

Ce-mi rămânea să fac?

Am ridicat receptorul, am format numărul şi am spus că nu susţin sub nicio formă propunerile lui Berzs, problema fiind astfel încheiată.

Berzs s-a înverzit literalmente la faţă şi a ieşit din cabinet, fără să salute. De obicei, păstra bună-cuvâinţa. Nici eu n-am apucat să spun vreo vorbă. Stăruinţa lui revoltătoare m-a supărat, dar sunt un om principial şi n-am de gând să-mi schimb hotărârea, chiar dacă n-am dreptate.”.

Era, desigur, o glumă. Struga zâmbi, iar tovarăşul Antlavs îşi continuă povestirea.

„Totuşi lucrurile nu s-au oprit aici. Când m-am întors seara acasă, l-am găsit pe Berzs. A venit, chipurile, în vizită, i-a adus neveste-mi flori, sade în fotoliul meu, bea apă minerală – în ultima vreme prinsese gust pentru apa minerală – şi stă cuviincios la taclale cu consoarta mea, cu copiii.

Amândouă fetele – am două gemene – sunt firi alese, susţinătoare ale idealurilor pure, îl ascultă cu gurile căscate. Nevastă-mea este şi ea de o cinste ireproşabilă, o femeie principială, cumsecade. Acestor trei doamne sensibile s-a găsit Berzs să le înfăţişeze divergenţa noastră, descriindu-mă fireşte ca pe un birocrat înrăit.

Văzându-mă, fetele strigară într-un glas:

— Tată, cum de-ai fost în stare?

Şi nevastă-mea, care le ţinu îndată isonul:

— Adevăr, principialitate, interesele poporului!

Nu mi-a mai fost dat să văd ceva asemănător. Vă daţi seama că nu era o şedinţă de birou de partid, unde se aduc argumente în sprijinul unor păreri, se ascultă diferite obiecţii. Ei, ce fel de interese ale poporului or fi acelea, zic, dacă se ciocnesc cap în cap cu interesele instituţiei mele? Aşa am încercat să scap luând totul în glumă, dar nu mi-a mers.

Nu pot să sufăr acest joc cu sentimentele, sunt un om practic, un realist, nu-mi stă în fire să clădesc castele pe nisip. Dacă vreţi, sunt un prtagmatic şi pun mai presus de orice interesele poporului. Şi poftim: scandal în familie! Iar intrigantul asta de Berzs, care băgase zâzanie în casa noastră, îşi luase tălpăşiţa. Vă daţi seama că într-o dispoziţie nu tocmai trandafirie, pentru că relaţiile dintre noi erau definitiv rupte.

Totuşi a obţinut ceea ce voia.

Nevastă-mea şi fetele m-au prelucrat în aşa hal, încât a doua zi dimineaţa mi-am revocat decizia şi, călcându-mi pe inimă, am aprobat propunerea lui. După aceea, bineînţeles, am avut din această cauză nişte complicaţii. Problema nu era suficient de bine coordonată, deşi în esenţă Berzs avea dreptate.

E tânăr, înflăcărat. Şi în niciun caz nu se cuvine să amesteci femei şi copii în asemenea treburi. După părerea mea, femeile şi copiii nu trebuie să ştie cum rezolvă bărbaţii şi taţii lor problemele importante.

Şi vreau să vă previn: ţineţi-vă nevasta cât mai departe de Berzs. Dacă ar fi avut posibilitatea să stea de vorbă cu ea o jumătate de oră, v-aţi fi apucat să întoarceţi lumea întreagă pe dos în cercetările dumneavoastră.

Încercaţi să lămuriţi relaţiile lui cu femeile. Se mai găseşte câte-un donjuan care dispare o săptămână, ca apoi să arunce tuturor praf în ochi, deşi a petrecut cât se poate de bine cu iubita lui.”.

Şi dacă o fi chiar aşa? Atunci dispare conţinutul infracţiunii, atunci ancheta trebuie sistată. Dacă Berzs a fugit cu o femeie, e treaba lui personală. Legea n-are ce căuta aici, cazul trece în alt domeniu.

Struga îşi puse întrebarea: el însuşi ar fi putut să fugă de familie, de munca sa, de colegi, de toate legăturile vizibile şi invizibile care-l leagă pe om

de societate?

Nu, în niciun caz. Fireşte, câte nu se întâmplă, uneori ar fi vrut să fie cât mai departe de rude, de slujbă, de tovarăşii de muncă, de toate problemele în general şi de oameni în special. Dar ştia prea bine că este o slăbiciune de o clipă şi că niciodată n-are să vrea să rupă aceste legături, să piardă terenul de sub picioare.

Ca într-o roată a lumii, Struga se ridica tot mai sus deasupra vieţii lui Berzs, şi privirea lui descoperea noi trăsături ale acestui om. O frază scăpată pe negândite, un cuvânt întâmplător scoteau la lumină, ca o rază ce străbate prin stratul gros al norilor, locuri rămase înainte în umbră şi, dimpotrivă, aruncau un văl asupra unei alte trăsături de caracter a lui Berzs, luminată prea viu.

Era oare veridic tabloul schiţat de atâţia oameni? Nu se deformase chipul lui Berzs? Căci în sala râsului de la bâlci fiecare oglindă te arată în felul ei.

Berzs fermeca femeile? Izbutea să găsească din prima clipă un limbaj comun cu ele? Dar era el un donjuan? Şi prânzul acela de la cafeneaua „Lira”! Oare într-adevăr în dispariţia lui este amestecată o femeie? Găsea din prima clipă un limbaj comun? Se pricepea, prin urmare, să îndrepte discuţia pe un făgaş sentimental. Vorbea interesant despre arhitectură? Nu puteai şti când glumeşte şi când e serios.

Struga găsi femeia cu care prânzise Berzs la cafenea. Faptul nu contribui cu nimic la lămurirea cazului, dar îi dezvălui ceva nou în firea arhitectului.

După o lungă perioadă de timp, Berzs şi actriţa Irisa Jaunloka se întâlniseră întâmplător pe stradă. Ea îi spuse că lucrează la acelaşi teatru, că se va bucura dacă va primi un telefon de la el, că îi face plăcere să-şi amintească de trecutul lor şi că numărul ei de telefon nu s-a schimbat. Deşi trecuseră atâţia ani, Berzs ştia pe de rost acest număr de telefon.

La două zile după aceea – era primăvară, spre sfârşitul lui martie – Berzs îi telefonă. Se întâlniră după o jumătate de ceas.

Ea l-a prevenit că n-are prea mult timp la dispoziţie, că trebuie să se ducă la Casa de cultură unde conduce cercul dramatic şi cursurile încep la ora cinci, seara n-avea spectacol. Se făcuse deja două şi un sfert.

Berzs a invitat-o să ia masa la cafeneaua „Lira”.

În drum spre cafenea, în timp ce mergeau pe stradă, se cercetau cu atenţie.

Irisa îşi zise că Edmunds nu s-a schimbat aproape deloc, a început numai să se îmbrace cu gust, dar în treaba asta, după cum se bârfea în oraş, avea şi nevastă-sa un merit.

Cândva Berzs purta pantaloni boţiţi, pantofi demodaţi şi plini de noroi, costume de culoare ştearsă, combinând adeseori sacoul cu un pulover destul de uzat, tricotat neglijent, scămoşat.

Acum era îmbrăcat într-un costum cenuşiu care-i venea ca turnat. Pantofi negri cu linie modernă. Cravată asortată cu gust şi o batistă de aceeaşi nuanţă în buzunarul de la piept.

Irisa trase concluzia că, din punct de vedere material, Edmunds a prosperat, fără nicio îndoială. Ochii lui, mai înainte rotunzi, mari, care priveau lumea atent, ca cei de pasăre, se uitau acum, printre gene, strecurând dacă nu chiar o privire caustică, în orice caz una iscoditoare şi, poate, pătrunzătoare. În general, felul lui de a fi trăda omul care şi-a găsit locul în viaţă, care îşi cunoaşte valoarea. De altminteri, ochii lui puteau să-i pară aşa, pentru că soarele le bătea în faţă şi erai nevoit, fără să vrei, să strângi din pleoape.

După acea, Irisa încetă să-l mai cerceteze. Chiar aşa, ce-a rămas cu ochii pe el? Parcă ea n-ar avea bărbat! mai mult decât atât, în noaptea nunţii, oaspeţii le-au strecurat sub pat un topor şi vechea credinţă s-a adeverit pe de-a-ntregul: la timpul sorocit, Irisa a dat naştere unui băiat. Era destul de mândră de acest lucru. După câte ştia, Berzs-ii n-aveau copii. Fără să aibă vreun temei, înclina să creadă că viaţa de familie a lui Edmunds nu era prea izbutită.

Şi aşa trecu timpul, la masă, în localul aproape gol. Un ospătar tânăr îi servi prompt şi ceremonios.

Irisei îi făcea plăcere să stea alături de Berzs şi să-şi amintească ce îndrăgostit fusese cândva de ea.

Ce vorbe îi spunea pe-atunci! Iar ea, tânără şi lipsită de experienţă, habar n-avea ce poate face pasiunea dintr-un bărbat. Vorbele lui erau necuviincioase şi obraznice, cuvintele lui îi păreau jignitoare, insultătoare, îi respinsese în repetate rânduri stăruinţele sâcâitoare. Edmunds continua însă, cu o îndărătnicie uimitoare, să-i pretindă reciprocitate în simţăminte. Era pur şi simplu obositor şi această stăruinţă supărătoare o îndepărta atunci pe Irisa,

deşi într-un fel îi făcea plăcere şi o măgulea – simţea în el un fel de îndârjire disperată.

Acum înţelegea prea bine: manifestase aceeaşi stăruinţă şi în alte domenii, ceea ce îl ajutase să ajungă cineva, să aibă o situaţie în societate, să-şi facă un nume, şi-o bucura să ştie că acest om o iubise cu înfocare, ba o şi distra gândul că Edmunds nutreşte până azi aceleaşi sentimente faţă de ea.

Irisa aştepta când va începe să vorbească şi încerca să-i ghicească primele cuvinte. Se mai gândi că ar fi bine ca el să nu se atingă de zilele apuse, în amintirea ei se păstraseră frumoase ca un vis, se păstraseră ca un văl de ceaţă străveziu cu reflexe trandafirii şi se temea să se atingă de ele.

— Peste o săptămână plec la munte, spuse el.

Peste o săptămână? La munte? Irisa îi era recunoscătoare. Ce drăguţ, ce plin de tact din partea lui să înceapă discuţia cu subiecte abstracte. Era mulţumită că-i ghicise dorinţa neexprimată prin cuvinte de a trece sub tăcere tot ceea ce a fost între ei.

— La munte? repetă ea. Ca să schiezi?

— Da, răspunse el, turnând vin în pahare. Comandase un „aligoté”.

— Şi la noi acasă toţi parcă au înnebunit cu schiurile, spuse ea. Fratele, sora, soţul meu… Până şi pe mine m-au luat cu sila de câteva ori la Siguldu.

În acea clipă lui Edmunds i se aprinse privirea. Nu trebuia să pomenesc de bărbatu-meu, îi trecu ei prin minte. Pesemne că Edmunds mă iubeşte ca şi înainte şi nu-i face plăcere să m-audă vorbind de el. De rivalul său mai norocos.

— Aşa deci? se miră Edmunds. Şi tu? Atunci poate că s-o găsi acasă la tine o pereche de legături Marker de care n-aveţi nevoie? N-am legături Marker şi fără ele e primejdios să schiezi pe pantele mai abrupte.

Irisa se fâstâci. Avea, într-adevăr, nevoie de aceste legături sau nu era decât un pretext ca să reia vechile relaţii? Dacă-i va făgădui să facă rost de legături, o să aibă motiv să-i telefoneze încă o dată, ba chiar să se întâlnească din nou? Lucrurile nu erau atât de simple. E măritată, are familie, copil. Cât despre legături… Ce abil e, ce repede a născocit povestea cu legăturile Marker.

— Ca să-ţi spun drept, nu ştiu, şovăi Irisa. S-ar putea să găsesc. Am să întreb pe la cunoscuţi. Dacă într-adevăr îţi trebuie…

— Am nevoie de ele. Întreabă şi cât se poate mai urgent. Am să-ţi

telefonez peste vreo două zile.

— Nu-ţi promit sută la sută, răspunse ea şi inima începu să-i bată mai tare, dar am să încerc.

— Vezi, încearcă, o îndemnă el mai în glumă, mai în serios.

Irisa îl privi atent, dar nu desluşi pe chipul lui nimic în afară de interesul pentru legături, simplul interes pentru echipamentul de schi. Şi deodată i se păru că vinul adus nu era suficient de rece, „aligoté”-ul alb se cuvine să fie ţinut la gheaţă, toată răceala parcă se concentrase însă în ochii care se uitau la ea ironic-impasibil.

Dar poate că i s-a părut? îşi aruncă privirile pe geam, văzu curtea, un camion, groapa de gunoi, nişte baloturi de hârtie pe pavajul murdar, din bolovani, cu rămăşiţe de zăpadă poroasă, topită pe la margini, şi se gândi că toate acestea nu se văd dinspre faţadă; brusc o copleşi atâta tristeţe, încât ai fi zis că visul acela minunat s-a spulberat şi vălul de ceaţă străveziu cu reflexe trandafirii s-a împrăştiat.

Irisa se strădui să alunge gândurile supărătoare şi-l fixă pe Edmunds cu ochii ei mari, umezi. Nu, a fost doar o închipuire. În realitate totul a rămas ca înainte. Acum, chiar acum Edmunds are să-i spună ceva. Are să-i redea vraja din trecut! Cu siguranţă!

— Ospătar, nota, te rog! spuse el.

Edmunds plăti consumaţia şi Irisa îi văzu portofelul plin de hârtii noi de cinci ruble. Probabil că abia îşi încasase leafa. Ospătarului îi dădu bacşiş o monedă de cincizeci de copeici. Verifică nota cu atenţie şi se convinse că este corectă.

— Să sperăm că-mi faci rost de legături, îi spuse el zâmbind, că altfel iar am cheltuit de pomană. Adu-ţi aminte ce de bănet am prăpădit cu tine şi, dacă stau să socotesc, pe degeaba!

Chiar aşa a fost – pe degeaba! La început Irisa izbucni în râs. Era cam ciudat şi jenant să auzi aşa ceva, dar într-adevăr cheltuise o mulţime de bani, pe vremea când îi făcea curte – invitaţii la restaurant, flori, tot felul de cadouri. Cheltuise de pomană, făcându-i curte. Părea că vorbise în glumă, însă orice ai spune, banii nu aduseseră roadele dorite. Dar parcă asemenea roade se pot cumpăra cu bani?

Irisa înţelese cu tristeţe că Edmunds a spus-o în serios. De data aceasta în spatele glumei se afla adevărul. Berzs şi-a dezvăluit numai o nouă faţă. Se

schimbase foarte mult. Nu-l interesau cu adevărat decât legăturile Marker, nu se gândea la nimic altceva, devenind un om atât de practic şi fără suflet. Poate că aşa e mai bine, îşi zise Irisa, luându-şi rămas bun.

După două zile, când Edmunds îi telefonă la serviciu, ea rugă pe o prietenă să răspundă că Irisa Jaunloka lipseşte şi că mai mult ca sigur nici nu va veni, deoarece seara nu are spectacol, deci e puţin probabil s-o găsească.

Berzs plecă la munte, iar după ce se întoarse nu-i mai telefonă nici măcar o dată. Găsise legături Marker la unul din cunoscuţi.

Dar de ce luase sfârşit atunci povestea lor de dragoste? Deşi nu-i povesti acest lucru lui Struga, Irisa îşi amintea totul cât se poate de bine.

Odată Berzs o invitase la el – locuia atunci cu chirie într-o cameră. În seara aceea jocul lor de dragoste ajunsese cam departe, dar în momentul critic Irisa îşi luase brusc rămas bun şi plecase. De ce? îşi amintea perfect de parcă s-ar fi întâmplat ieri, deşi trecuseră aproape nouă ani.

Irisa avea lenjerie fină franţuzească, dar în ziua aceea, neştiind că va ajunge la Berzs. Se îmbrăcase cu un furou vechi, obişnuit, de producţie locală. Deşi călcat cu grijă, dar spălat şi răsspălat cum era, arăta destul de uzat. Sutienul era ţesut în două locuri şi avea o breteluţă prinsă cu aţă.

Se convinse singură că Edmunds nu trebuie în niciun caz s-o vadă în halul acela. Atâta minte îi mai rămăsese după sărutările lui înfocate. La drept vorbind, nici de sărutări nu se putuse bucura în voie, un glas lăuntric îi şoptea mereu că poartă furoul acela vechi, să fie cu ochii în patru, să nu-şi piardă capul, să nu meargă prea departe! îşi pierdu controlul doar o clipă. Se dezmetici când mâna lui Edmunds îi atinse pieptul. Uf, vechiturile pe care le poartă, ce va crede el? Se spune că bărbaţii sunt foarte sensibili în această privinţă, o ştia din ce i se povestise, se pare că aici se putea bizui pe prietene.

Poftim, altădată să te mai conduci în viaţă după mintea altora. Nu-şi putea ierta nici până în ziua de azi greşeala făcută atunci.

Numai din această cauză îi respinsese atât de categoric mângâierile şi plecase. Edmunds fusese îngrozitor de jignit, nu se mai întâlnise cu ea două luni întregi. După aceea, fusese operat de apendicită. E drept că ea se dusese să-l viziteze, dar spitalul se afla în carantină din pricina unei epidemii de gripă şi n-au lăsat-o în salon. Mai târziu, în viaţa ei apăruse un nou admirator. Iată cum reiese că în neînţelegerea lor totul se iscase de la povestea cu lenjeria. De n-ar fi fost întâmplarea aceea regretabilă, s-ar fi măritat cu Edmunds. Cei

puţin acum aşa socotea.

În oraş circulau multe zvonuri despre dispariţia misterioasă a lui Edmunds Berzs. Pentru unii era ceva senzaţional, pentru alţii – o întâmplare obişnuită. Unii se plângeau de neputinţa miliţiei, alţii erau convinşi că organele de resort vor izbuti să clarifice acest caz în cel mult două săptămâni.

Se indicau diferite cauze, se prevedeau diferite rezultate. Se transmiteau tot felul de veşti, ba chiar spusele unor martori oculari. Se susţinea că Berzs ar fi trimis de undeva o scrisoare, precum şi faptul că criminalii au cerut o răscumpărare, indicându-se şi suma – cinci mii. Nimeni nu ştia însă cu adevărat ce s-a întâmplat şi care este soarta lui Berzs.

Din aceste zvonuri ieşea la iveală uneori o problemă nu lipsită de importanţă şi anume: pierduse mult societatea rămânând fără Berzs, sau a pierdut numai Berzs, rămânând fără societate? Se discuta şi se examina minuţios însemnătatea lucrărilor lui în dezvoltarea arhitecturii. La redacţia unuia din ziare se afla un necrolog emoţionant dedicat acestui inovator, acestui susţinător al ideilor noi. Publicarea necrologului întârzia numai din cauză că nu exista confirmarea oficială a morţii lui.

Struga se pregătea să stea de vorbă cu părinţii Editei.

Tatăl ei se afla în continuare la simpozionul de la Tallin, iar mama îl informă că a fost îngrozitor de prinsă toată săptămână şi din această cauză nu s-a putut ocupa de găsirea ginerelui său, căci în caz. Contrar el ar fi fost demult acasă. Dar tot va fi găsit, nu există nicio îndoială! A fugit cu amanta, precis! Prietenul lui, scriitorul Nupats, s-a şi apucat să scrie un roman. Se pricopseşte din nenorocirea altuia. Aşa sunt ei, scriitorii.

Edite era singurul lor copil. Tatăl – un medic pediatru de vază, mama – profesoară. Fetei nu i se refuzase nimic, firește, în limitele bunului simţ, în limitele bunului gust. Tatăl Editei, un om capabil, multilateral, defel închistat în sfera profesiei sale, căutase să-i imprime fetei un mod raţional, larg de a privi lumea.

Oricât ar părea de ciudat, influenţa mamei fusese neînsemnată. Mama era mult prea ocupată de şcoală, de obligaţiile ei de dirigintă, de predarea limbii şi literaturii letone.

Chiar şi acum, după dispariţia misterioasă a ginerelui, nu găsise deloc timp să-şi liniştească fiica. Era copleşită de bătaia de cap pe care i-o dădea organizarea unei seri literare pentru elevii din clasele superioare, consacrate

începerii noului an şcolar.

La această festivitate consimţise să ia cuvântul cunoscutul scriitor Nupats. Era unul din cei care nu puteau fi aduşi prea uşor la serile literare, scriitorul îşi cunoştea valoarea, nu era deprins să răspundă la primul apel şi să ia cuvântul pe unde se nimereşte. Îl cunoştea însă pe Edmunds Berzs, o ştia şi pe mama Editei, de aceea, nu se îndoia că predarea literaturii în clasele ei se face la un nivel corespunzător.

Şi mama Editei îl cunoştea pe scriitor, de aceea găsise atât de uşor locul vulnerabil al acestei citadele inaccesibile.

— Noi organizăm destul de rar asemenea seri, încercă ea să-l atragă. Nu va fi lume multă, vreo sută-două cel mult, şi, ştiţi, avem atâtea fete drăguţe. Admiratoare ale literaturii, care vă adoră pe dumneavoastră. Noi invităm numai scriitori de seamă, data trecută ne-a fost oaspete poetul… Şi, aplecându-se la urechea scriitorului, rosti în şoaptă numele poetului – într-atâta era de renumit. Va fi un fel de festival literar al şcolii. Copiii au aşteptat un an întreg întâlnirea cu dumneavoastră, le-am promis-o din primăvară. Fetele sunt pur şi simplu nebune după dumneavoastră. Sper că nu ne refuzaţi?

Măgulit în felul acesta, scriitorul n-a refuzat-o, firește, totuşi a bombănit cum că în principiu el ar fi împotriva a tot soiul de participări, că el nu este ca ceilalţi, dar până la urmă a acceptat să vină la serbare, la fel ca şi ceilalţi.

Seara a decurs foarte plăcut. Scriitorul a citit din lucrările sale. Copiii au aplaudat. Fetele i-au pus întrebări.

Scriitorul le-a răspuns. Toţi au rămas mulţumiţi.

La sfârşitul manifestării culturale, când scriitorul îşi masa mâna amorţită de atâtea autografe, mama Editei l-a întrebat:

— Aţi auzit că ginerele meu, Edmunds Berzs, a dispărut?

— Nu. Se poate! se miră Nupats. Cine ar fi putut crede una ca asta! Eram în relaţii prieteneşti cu el.

— Da, închipuiţi-vă. A plecat cu maşina de acasă şi nu s-a mai întors. Maşină nou-nouţă, n-o aveau nici de un an. După părerea mea, a şters-o cu vreo cuconiţă. Poftim, ca să vezi cum sunt arhitecţii ăştia!

Prietenia lui Nupats cu Berzs era în realitate superficială şi întâmplătoare. Iarna schiaseră de vreo două ori împreună. Din aceste. Coborâri pe pârtie, Nupats rămăsese cu impresia că Berzs este un om neînfricat. Deşi poseda o tehnică de nivel mediu în acest sport, se căţăra cu

îndărătnicie pe cele mai abrupte pante.

Scriitorul îl vizitase şi acasă. După câte îşi amintea, discutaseră despre problema zgomotului în oraşe, despre cactuşi, despre contopirea interiorului cu natura, despre motoare, despre progresul tehnic al ţării în următorii zece ani.

Berzs îi împărtăşise impresii din călătoriile sale în străinătate.

Acum însă, cântărind toate acestea, scriitorul trase concluzia că, în general, nu ştie nimic despre Berzs. Acest om a fost şi rămâne pentru el o enigmă.

Berzs proiectase şi construise câteva edificii remarcabile. Restaurase câteva monumente arhitectonice remarcabile. Avea de gând să proiecteze şi să construiască câteva clădiri remarcabile. În egală măsură, Berzs mai intenţiona să restaureze o serie de monumente arhitectonice remarcabile. De la o asemenea enumerare monotonă putea să te apuce ameţeala.

Şi viaţa de familie a lui Berzs era o enigmă pentru el.

Odată, seara târziu, Nupats îl întâlnise pe Berzs pe stradă. Deşi nu era mult de când se cunoscuseră, Berzs l-a rugat pe scriitor să-l însoţească până acasă, căci el fusese, chipurile, reţinut pe neaşteptate, iar nevastă-sa va fi supărată şi prezenţa unui străin o va împiedica să-şi manifeste furia. Într-un cuvânt, lui Nupats i se propunea să servească drept un fel de paratrăsnet.

Scriitorul acceptase, împins pe de o parte de curiozitate profesională, iar pe de alta, din simpatie pentru Berzs.

Pe-atunci, arhitectul nu primise încă apartament şi locuia cu soţia într-o cămăruţă în casa părinţilor ei.

Berzs nu avea cheie. A sunat la uşă. Le-a deschis Edite, care arăta ca o adevărată furie, cu ochii scăpărători. Berzs nici n-a apucat să zică ceva, că Edite i-a şi ars o palmă răsunătoare şi l-a tras de mână în casă, trântind uşa.

Cam stânjenit de o asemenea întorsătură a lucrurilor, scriitorul rămase puţin pe loc. Uşa se deschise din nou. Edite se afla în prag, cu zâmbetul pe buze.

— Mama mea a răcit şi a căzut la pat, spuse ea. Edmunds trebuie să se ducă chiar acum la farmacie după doctorii. Poftiţi altă dată pe la noi. V-am citit romanele, mă bucur să vă cunosc.

Ca în codul manierelor elegante.

Pe când cobora scările, Berzs îl ajunse din urmă.

Pe Nupats l-a uluit încă o trăsătură de caracter a arhitectului. Pe chipul lui nu era nici urmă de stânjeneală, jenă sau ciudă că scriitorul fusese martor la scena petrecută. Cu un sânge rece uimitor, Berzs înşiră medicamentele pe care trebuia să le cumpere pentru soacră. Nu mai vorbiră despre altceva. Şi scriitorului i-a pierit din suflet sentimentul de jenă. Nu era prea plăcut să vezi cum un bărbat cât uşa încasează o palmă, iar după aceea soţia iubită îl trage ca pe un sac cu tărâţe în casă.

Altul în locul lui s-ar fi simţit ofensat. Dar dacă Berzs nu dădea semne de enervare, însemna că totul este în ordine.

Scriitorului îi plăcea simţul special al umorului pe care-l avea Berzs. Poseda o calitate preţioasă – nu râdea niciodată de glumele proprii, ci le spunea impasibil, cu chipul împietrit, în timp ce ascultătorii se tăvăleau pe jos de râs.

Nupats încercă să-şi amintească de chipul lui. O cută amară se aşternuse pentru totdeauna pe faţa arhitectului. De parcă ar fi fost în permanenţă întristat de ceva. Berzs nu era un bărbat chipeş, dar poseda acel farmec care face pe cineva să fie remarcat în mulţime. Avea o figură foarte personală.

Trăsăturile feţei, luate ca atare – nasul cu vârful uşor ridicat, colţurile buzelor ridicate în sus ca la clovn, cuta de amărăciune de pe frunte, obrajii supţi – creau impresia de disproporţie, de eterogenitate, dar de îndată ce pe acest chip apărea un zâmbet, totul se îmbina într-un mod armonios, degajând un farmec inegalabil.

Scriitorul se interesă pe la toţi cei care auziseră sau ştiau ceva despre dispariţia lui Berzs. Cântărind şi trăgând concluzii din diferitele fapte contradictorii, ajunse la convingerea că Berzs nu mai este în viaţă: omor cu tâlhărie.

Berzs era un om cu bani, un tip chibzuit.

Când se întoarse acasă, Nupats se aşează la birou, luă o foaie curată de hârtie şi începu să schiţeze planul unui nou roman.

— Nevastă, strigă el spre camera de-alături, ai auzit, Berzs a dispărut! Fir-ar al dracului să fie, am de gând să scriu despre asta. E o temă formidabilă pentru un roman poliţist, dar ajută-mă să născocesc numele personajelor.

— Nu mai spune! strigă nevastă-sa, intrând fuga în biroul lui şi uitând fierul încins pe rochia pe care tocmai o călca. Berzs a dispărut? Nu se poate.

— Dacă-ţi spun – a dispărut! împreună cu maşina.

— Săraca Edite, rosti soţia scriitorului oftând şi se lăsă pe divan, cu mâinile pe genunchi. Nu ştiu cum o să suporte această lovitură.

— Vezi bine, spuse Nupats, tocmai despre asta vreau să scriu. Dar ce miroase a ars?

Şi astfel dispariţia lui Berzs afectă în mod neaşteptat bugetul scriitorului – rochia costase destui bani şi nu mai putea fi reparată.

Dar Nupats uită pe loc această neplăcere, inspiraţia pogorâse asupra lui, reflecta la compoziţia romanului. Era un excelent cunoscător al muzicii clasice şi de aceea hotărî să construiască romanul după principiul unei simfonii. Chibzui care vor fi temele, sensul şi dezvoltarea lor. Finalul se cuvenea să fie tragic, dar cu o rezonanţă optimistă. Romanul se putea scrie şi în maniera unui concert pentru pian şi orchestră, în trei părţi.

Nupats puse un disc cu un concert pentru pian şi orchestră de Rahmaninov şi se apucă de lucru.

Struga luă legătura şi cu scriitorul, dar nu se alese cu nimic din discuţia cu acesta. Nupats era pasionat de planul său şi nu dorea să renunţe la nicio idee, la niciun cuvânt. Pretextă că nu-i poate povesti nimic esenţial, deoarece îl cunoscuse superficial pe Berzs, în schimb el căută să afle cât mai amănunţit de la Struga care sunt metodele de lucru ale anchetatorului, cum au progresat cercetările, ce împrejurări şi fapte noi s-au ivit – într-un cuvânt, încerca numai să ia, fără să dea nimic în schimb.

După o săptămână de căutări asidue, Struga se convinse că Berzs a dispărut cu adevărat, la aceeaşi concluzie ajunseră şi superiorii lui Berzs.

La consfătuirea departamentală care a avut loc i s-a dat cuvântul tovarăşului Mazgadigais.

Acesta făcu o declaraţie scurtă, dar plină de conţinut. Spuse că, după părerea şi convingerea lui, în locul tovarăşului Berzs, şeful atelierului dispărut (aici în cuvântarea tovarăşului Mazgadigais se strecurase o mică inexactitate, căci dispăruse şeful şi nu atelierul) – într-un cuvânt, în locul lui trebuie să fie numit tovarăşul Ritmanis.

Tovarăşul Mazgadigais enumeră însuşirile pozitive şi cele meritorii pe plan obştesc ale tovarăşului Ritmanis, care vor contribui neabătut şi continuu, şi de aici înainte, la executarea comenzilor la nivelul cuvenit, aşa cum o cere bunul renume al atelierului de arhitectură.

Întrucât această problemă fusese analizata, hotărâtă şi aprobată deja de forurile superioare, discutarea se dovedi o simplă formalitate.

Toţi s-au arătat de acord, în unanimitate, cu propunerea tovarăşului Mazgadigais, şi tovarăşul Ritmanis a fost numit în noua funcţie. Spre mirarea lui – doar ca locţiitor temporar.

Oare şefii considerau că Berzs n-a dispărut definitiv? Sau nu se încredeau în posibilităţile lui Ritmanis? Oricum, a doua zi, Ritmanis preluă frânele conducerii şi ştampila rotundă.

Fără îndoială, nimeni din atelier nu se aşteptase la o altă întorsătură a evenimentelor. Tovarăşul Ritmanis deţinea în mod stabil locul al doilea – prin cunoştinţele sale profesionale, prin promptitudinea sa, prin priceperea în problemele administrative şi păşea literalmente pe urmele lui Berzs, nădăjduind să-l întreacă odată şi odată pe şeful său, şi în sfârşit momentul acela sosise.

Ritmanis îşi aşteptase răbdător ceasul, fiind mai tânăr cu două luni bătute pe muchie, şi iată că izbutise. Rezervat din fire, nu făcea parte din oamenii care îşi manifestă pe faţă sentimentele. Noaptea de duminică spre luni şi-o petrecuse în pat alături de nevastă, aşa că avea un alibi solid.

Ritmanis era curat ca cristalul, de puteai să vezi prin el şi, firește, nu trezea niciun fel de bănuială.

E drept că, pentru a fi sigur, Struga verificase unde şi-a petrecut Ritmanis noaptea de duminică spre luni. Chiar de la prima lor întâlnire, Ritmanis nu-i plăcuse, nu ştia nici el de ce. De aceea ţinuse să verifice.

Prea era linguşitor. Prindea din zbor cuvintele spuse de alţii. Deschidea şi închidea uşa după Struga. Dorinei să-şi întărească impresiile, Struga strecurase în discuţie un banc străvechi, cunoscut de vreo sută de ani de întreaga Rigă. Ritmanis se prăpădise de râs – chipurile, îl auzea pentru prima dată, ce banc formidabil, trebuie să-l preia în dotare.

Struga ştia, de asemenea, că Ritmanis se purta reţinut, mai ales cu colaboratorii din atelier. Un zâmbet? Era un eveniment când zâmbea. Atitudinea neaşteptată de linguşire faţă de anchetator părea ciudată şi inexplicabilă.

Ritmanis nu-şi exprimă public regretul în legătură eu dispariţia şefului său. Una din două: ori se bucura în adâncul sufletului şi nu voia să se prefacă, ori îl lăsa cu adevărat indiferent soarta lui Berzs şi nu-l interesa decât propria

sa persoană.

Ritmanis intră în exerciţiul funcţiei sale, precis, punctual, ca un cronometru. Atelierul continua să execute comenzile primite în modul obişnuit şi la termen, astfel încât pentru beneficiari schimbarea conducerii trecu neobservată.

Judecând după ce se povestea, Ritmanis nu se împăcase niciodată cu Berzs. Între ei se iveau veşnic frecuşuri, se ducea o luptă subterană, fapt prea bine ştiut de toţi colegii. Se găsi cineva care nu pregetă să-l aducă şi la cunoştinţa lui Struga. Tuturor le părea foarte stranie tăcerea lui Ritmanis, care nu se învrednicise nici măcar să-şi exprime compătimirea faţă de Edite. Nu-şi făcu timp să treacă pe la ea vineri, când fusese invitat. Edite, copleşită de durere, uitase să contramandeze invitaţia, deci, după părerea unanimă, cu atât mai mult Ritmanis n-ar fi trebuit să neglijeze această vizită.

Comportarea lui Ritmanis părea suspectă nu numai colaboratorilor din atelier. Poate că mă las furat prea mult de sentimente, îşi spunea Struga. Criminalistica a fost şi rămâne o ştiinţă, sunt obligat să mă las condus de fapte, nu de presupuneri, de scorneli deşarte.

Situaţia materială a lui Ritmanis era destul de bună. Bugetul familial se ridica la aproape două sute optzeci de ruble pe lună, ţinând cont şi de câştigul soţiei, care lucra ca tehnolog la o fabrică de dulciuri. Aveau un singur copil, o fetiţă de şase ani.

Şi totuşi Ritmanis aparţinea categoriei de oameni care veşnic duc lipsă de ceva, veşnic sunt nemulţumiţi de ceva, veşnic caută o posibilitate de a-şi îmbunătăţi situaţia materială şi, în general, găsesc asemenea posibilităţi.

Poate aceasta era una din cauzele pentru care fusese numit doar locţiitor temporar şi nu şef de atelier?

Într-un cuvânt, Ritmanis era un tip capabil, dar toată priceperea lui se afirma şi se manifesta într-o singură direcţiebunăstarea personală. El sprijinea bunăstarea societăţii numai în măsura în care aceasta sprijinea bunăstarea lui. Era un om egoist.

Dar care din noi nu este egoist, reflecta Struga. Parcă eu, în activitatea mea, nu urmăresc mai întâi interesul personal şi numai după aceea interesul obştesc? În munca mea, în primul rând culeg bucuria pentru mine.

Totuşi să transformi munca numai într-o sursă de câştig? Asta nu părea prea etic. Dar, la drept vorbind, nici nu însemna nimic rău. Munca privită

strict ca sursă de câştig cerea o stăpânire perfectă a specialităţii, o totala dăruire a forţelor. O muncă executată la nivel de măiestrie devenea de la sine un aport în dezvoltarea societăţii, chiar dacă cel ce o executa era mânat exclusiv de interese materiale. Să construiască o clădire trainică, să câştige bani, să folosească aceşti bani pentru prosperitatea familiei – acesta era cursul logic al năzuinţelor lui Ritmanis, ceea ce corespundea intereselor societăţii, cantitativ şi calitativ, de aceea Ritmanis, ca bun profesionist şi ca persoană, nu putea fi marcat decât cu semnul plus.

Filosofare deşartă, îşi zise Struga înciudat. Asta s-o facă cei cărora le revine să se ocupe cu asemenea lucruri. Să filosofeze. Mie miajunge. Basta. Ritmanis este prea scrupulos, corect, planificat, pentru a deveni complicele unei crime.

Din discuţia cu Ritmanis, Struga nu află nimic nou despre Berzs. Ritmanis era ferm convins că Berzs a trecut în lumea drepţilor. Credea cu sfinţenie şi în faptul că despre morţi se cade să vorbeşti de bine, numai de bine, cel mai bine cu putinţă. Ceva în genul acesta îi declară el despre Berzs.

Ritmanis era bun şi săritor din fire, dar cândva, în tinereţe, nişte oameni haini se folosiseră de bunătatea şi înţelegerea lui, de aceea îşi impusese un fel de a fi dur şi sever, un fel de a fi lipsit de orice sentimentalism faţă de subalterni. Era întru totul de acord cu binecunoscutul proverb: „Dacă-i întinzi necuratului un deget, el îţi smulge toată mâna”. Politeţea era acest deget şi Ritmanis nu dorea să-l întindă colegilor. Relaţiile dintre el şi Berzs constau într-adevăr din nesfârşite frecuşuri şi o luptă subterană, dar Ritmanis făcea frondă intenţionat, ca nimeni să nu creadă că ar fi linguşitor cu şeful său. În acelaşi timp, faţă de Struga, un străin, era gata să dea dovadă, cu prisosinţă, de bunăvoinţă, sinceritate, dorinţă de a-i fi de folos şi de a-l ajuta. Dar întrucât nimerii, în afară de el însuşi, nu cunoştea această discordanţă sufletească, cei din jur îşi făcuseră despre Ritmanis o impresie greşită.

La vreo săptămână după dispariţia lui Berzs, Edite se întâlni cu Struga în scuarul aflat în apropierea monumentului lui Blauman. Era în pauza de la prânz.

O zi caldă de toamnă. Frunzele îngălbenite cădeau în zbor, fără zgomot, de pe crengile copacilor. O frunză de arţar se lipise de talpa pantofului negru al lui Struga. Se vedea numai marginea ei dinţată, cu reţeaua de vinişoare.

Edite Berza şi Struga şedeau pe o bancă lungă, numai ei doi. Edite se

uita la marginea zimţată a frunzei de arţar şi în sufletul ei pâlpâia o speranţă la fel de minusculă şi aceea în descreştere.

Edite nu-şi mai amintea discuţia cuvânt cu cuvânt. Struga avea un aer trist. Căuta s-o liniştească, o convingea să nu dispere, spunea că miliţia face tot posibilul, că cercetările continuă, că mai devreme sau mai târziu se vor vedea roadele; de altfel, Struga nu-i dădea prea multe speranţe – nu excludea nici deznodământul cel mai nefericit.

Cel mai nefericit? Pe banca verde se vedea, ca o pată albă, murdăria lăsată de păsărele. Ce straniu! Edmunds a dispărut nu se ştie unde, iar murdăria asta e aici, alături. Ceva ce mintea nu poate pricepe. Ceva de neconceput.

— În orice caz, noi o să vă ţinem la curent, în ziua aceea, Edite lucră până târziu, peste orele de program. Când se întoarse acasă, se întunecase. În faţa intrării lor se afla un taxi. Edite trecu pe lângă maşină. Auzi cum se trânteşte portiera. Taxiul porni. Simţi miros de benzină şi povara unei priviri aţintite asupra ei. Întoarse capul.

Era Irbe, taciturnul ei admirator. Irbe, grafician şi pictor, fusese cândva şi un excelent schior. Acum nu mai arăta ca înainte, se cam delăsase. Era un idealist, se îndrăgostise o singură dată, şi dragostea asta aproape că l-a dat gata. A fost o iubire lipsită de reciprocitate. S-a îndrăgostit de Edite cu mult înainte ca ea să-l fi cunsocut pe Berzs şi să se fi măritat cu el. Dar şi după aceea, Irbe n-a încetat să spere. Edite rămânea însă nepăsătoare, Irbe nu-i spunea nimic ca bărbat. Din celelalte puncte de vedere îi trezea simpatie în suflet. Mai ales prin adoraţia lui tăcută, timidă, nesâcâitoare. În fiecare an, de ziua ei, dis-de-dimineaţă, înainte ca Edite să plece la serviciu, un taxi se oprea în faţa casei.

Irbe rămânea în maşină. El nu îndrăznea niciodată să urce cu florile. Se temea să nu-l jignească sau să-l supere cumva pe Edmunds.

Îl cunoştea foarte vag pe Edmunds. Pentru arhitect însă acest Irbe nici nu exista. Adoraţia lui mută nu-l deranja câtuşi de puţin. Şi totuşi florile le ducea sus şoferul. Asta era dorinţa lui Irbe.

Cu Edite dădea ochi foarte rar. Până la ea ajungeau zvonuri despre viaţa lui de burlac, despre faptul că în ultima vreme prinsese zdravăn gustul băuturii.

Irbe era zvelt, bine făcut, poate puţin cam firav pentru un schior. Din

anii tineri îl pasionau însă pârtiile abrupte, şi chiar şi acum, când părăsise demult sportul de performanţă, Irbe îşi păstrase tehnica, mai bine zis reflexul ei, şi uneori, duminicile, făcea coborâri pe pârtiile de la Siguldu, cu măiestria de altădată.

În zilele negre ale vieţii de familie, Edite îşi amintea de Irbe cu nostalgie. Adeseori începea să i se pară că în realitate Irbe nu-i este deloc indiferent. Dacă s-ar fi arătat mai stăruitor, cine ştie cum s-ar fi terminat relaţiile dintre ei.

— Uf, mototolul asta de beţivan al tău! spusese cândva Edmunds cu dispreţ.

Dar Edite, fără să-şi dea seama, îl compătimea pe mototolul de beţivan. Ca orice femeie, nutrea dorinţa de a salva pe cei rătăciţi şi pierduţi, şi Irbe putea fi salvat. De fiecare dată însă când se ivea o asemenea ocazie, Edite era dezamăgită de nehotărârea lui şi de privirea aceea de câine bătut.

În rest, Irbe era un om rafinat. Se îmbrăca cu gust, sobru. Mergea uşor gârbovit şi şchiopătând – mersul unui schior trecut prin multe, care avusese repetate fracturi la picioare.

Femeile îl plăceau. În ultimii ani avusese câteva legături, dar de scurtă durată – cel mult de un an şi jumătate. Edite ştia de aceste legături, îi părea rău de Irbe că-şi iroseşte viaţa, incur cându-se cu femei uşuratice. La faptul că femeile uşuratice îşi iroseau viaţa cu molâul de Irbe nu se prea gândea sau, chiar dacă se gândea, încerca să alunge asemenea gânduri.

Acum Irbe stătea în faţa casei, pe trotuarul cenuşiu. Purta un palton cenuşiu. Întunericul se făcea tot mai des. Silueta lui Irbe se contopea cu întunericul. Un camion trecu pe lângă ei huruind. Tampoanele remorcii zăngăneau. Pe stradă se ridicară nori de praf.

— Edite, spuse Irbe, de o săptămână nu mai beau.

Edite nu răspunse.

Chipul prelung al lui Irbe, cu trăsături fine, părea cenuşiu. Părul parcă era pudrat cu praf.

— Chiar din ziua aceea… Irbe făcu un pas mai aproape. Poţi să mă crezi. Mă las de băutură.

Irbe era un sentimental, ceea ce la timpul său nu-i plăcuse Editei. Înserarea sentimentală, cenuşiul sentimental, glasul sentimental, degetele sfioase sentimentale îi atinseră o coardă sufletească şi lacrimile se rostogoliră

de la sine pe obrajii Editei.

Ea plângea, iar sentimentalul Irbe se muta de pe un picior pe altul, la o jumătate de pas de ea, fără să îndrăznească s-o consoleze pe femeia în lacrimi. Cum ar fi făcut-o, când lacrimile stăteau să-i ţâşnească şi lui din ochi! Clipa a fost hotărâtoare. Din doi numai unul poate să plângă. Nu se ştie cum s-ar fi terminat seara, dacă Irbe ar fi îmbrăţişat-o pe Edite, i-ar fi şters ochii cu batista lui albă ca zăpada, iar apoi ar fi condus-o pe nevasta lui Berzs pe scară până la locuinţa ei.

Dar nehotărârea i-a jucat o festă şi de astă dată.

Edite scoase batista din poşetă, îşi suflă nasul, îşi şterse lacrimile. Le întinse pe faţă. Nu-i răspunse nimic lui Irbe. Abia acum îşi dădea seama cu adevărat ce a pierdut. Edmunds era sincer şi fără complicaţii în manifestarea sentimentelor. Era bărbatul ideal. Altul ca el n-e să găsească. De altul nici nu are nevoie. E drept, Edite nu gândise aşa în clipa aceea, dar lungile ceasuri de insomnie îşi imprimaseră parcă pecetea în subconştient, excluzând toate celelalte gânduri.

— Iar eu, spuse Edite, întorcând spre Irbe faţa udă de lacrimi, mă duc să mă îmbăt!

— Edite, rosti Irbe din nou, rugător.

Alte cuvinte nu ştia. Nu, hotărât, omul acesta nu era bun pentru o misiune de răspundere. Degeaba nădăjduise Edite să găsească un sprijin la el. Nu-i putea da nimic. Niciun sfat, niciun ajutor. Nici consolare. Nici tărie. Nimic, afară de „Edite!” De asta n-are nevoie. Ştie şi singură cum o cheamă. Poate că este nedreaptă în egoismul ei accentuat de durere? Nu contează. De ce stă pe loc Irbe asta?

— Bine, lasă, Irbe, spuse ea.

Edite îi spunea totdeauna pe numele de familie, ca să sublinieze parcă prin asta că între ei n-a existat niciodată o apropiere. N-a existat şi nu poate să existe.

— Îţi mulţumesc că ţi-ai adus aminte de mine, adăugă Edite, şi acum du-te. Vreau să rămân singură.

Intră pe uşă. Pe pereţii scării tencuiala se scorojise, se desprinseseră bucăţi, desenând parcă o hartă fantastică. Harta unor tărâmuri necunoscute, pe unde se află acum Edmunds al ei.

Edite întoarse capul.

Dincolo de geamul uşii străjuia silueta cenuşie a lui Irbe. Taxiul plecase. De obicei, şoferul aducea florile. Înainte Irbe nu lăsa taxiul să plece. Acum îl lăsase. Ce socoteli îşi făcuse el astăzi? Crezuse oare că a tras biletul câştigător? Spera să urce la ea, sus? Ce însemna Irbe în viaţa ei? Dovada că poate să mai placă unui bărbat – să-i placă şi să-l ţină în mreje? Atâta tot? Nici lui Struga nu-i povestise de Irbe, atât era de neînsemnat pentru ea. Irbe este un zero. Dacă i s-ar lua un interogatoriu, ar putea face un atac de apoplexie. Şi n-ar avea cine să-i mai aducă flori de ziua ei. Ce erau aceste flori pentru ea? O bucurie? În parte. Dar şi un reproş la adresa lui Edmunds: poftim, admiră-le şi fii mai atent cu mine. Irbe? Sensibilul Irbe n-ar fi iertat-o până la sfârşitul zilelor pe Edite, dacă l-ar fi bănuit de asasinarea lui Edmunds. Nici n-o să-l bănuiască nimeni. Poate că totuşi ar fi trebuit să-i povestească lui Struga? Nu, Edite era convinsă că Irbe n-are niciun amestec în regretabila întâmplare cu bărbatul ei.

Intrând în apartament, deschise barul din bibliotecă, scoase o sticlă de coniac, îşi turnă o porţie bună în paharul pentru cocteil.

Îl dădu de duşcă. Nici nu se uitase ce coniac era. Probabil armenesc. Simţi o căldură în piept. Edite se trânti pe pat. Fără să mănânce. Fără să se dezbrace. Adormi.

Peste noapte se trezi de sete. Bău multă apă de la robinetul din bucătărie. Minunata apă din lacul Baltezer. Orice locuitor al Rigăi ştie ce bună este apa aceasta. Apa umplea gâlgâind paharul. Stingea pojarul setei, răcorea cerul gurii. Se aşeza ca un bulgăre de cristal în pântecele ei. Cât şi-ar fi dorit să mişte acum acolo un copil. Prea târziu!

În liniştea casei, ceasul ticăia cu sunet metalic. Ca un metronom sinistru care măsoară ultimele secunde înainte de căderea ghilotinei pe gâtul celui osândit. Oare va fi nevoită, cu adevărat, să-şi petreacă restul vieţii de una singură? Şi n-are decât treizeci de ani.

Valdis Struga îşi prezentă informarea la consfătuirea operativă.

— Arhitectul Edmunds Berzs a dispărut în împrejurări misterioase. Versiunea: omor cu tâlhărie. Cercetarea locurilor şi celelalte măsuri n-au dat niciun fel de rezultate. Interogatoriile luate rudelor, prietenilor, cunoscuţilor, depoziţiile colegilor de serviciu nu prezintă nimic important sau demn de luat în seamă. Absolut nimic. Nu există niciun fapt care ar putea îndrepta cercetările pe făgaşul cel bun.

Nu s-a descoperit nici cadavrul, nici maşina. Nici măcar piese din maşină, nici îmbrăcăminte, nici actele – nimic.

Am cerut deschiderea investigaţiilor pe seară unională.

Totuşi presimt că aceste cercetări nu vor aduce nimic. Fireşte, nu sunt atât de naiv încât să sper obţinerea unor rezultate imediate şi cu atât mai mult nu le pot nega utilitatea în general. Repet însă, am presimţirea că investigaţiile pe plan unional nu vor da nimic. Trebuie să căutăm aici, pe teritoriul republicii noastre, şi mă bizui pe ajutorul căpitanului Pernavs.

— Poate că a fugit în străinătate? se făcu auzit glasul locotenentului Gubenis.

— Colega, ar trebui să ştii că este o supoziţie ireală. Pe deasupra, şi portretul moral al lui Berzs, convingerile lui, opiniile politice exclud această posibilitate.

— O posibilitate care poate fi exclusă nu încetează totuşi să fie o posibilitate, stărui Gubenis.

Cu toate acestea, obiecţiile lui n-au fost luate în serios, ca evident absurde.

— Niciun post al inspecţiei de stat auto n-a semnalat ieşirea unui „Moskvici” kaki cu numărul de circulaţie indicat, în afara hotarelor republicii, replică Feodorov. Pesemne că automobilul a fost demontat de mult în piese. Este necesar să intensificăm supravegherea pieţii speculanţilor – dacă nu apar acolo piese de „Moskvici” şi care anume.

— Socot că e inutil să căutăm maşina pe teritoriul republicii noastre, spuse căpitanul Pernavs, cu glasul său de bas. De vreo jumătate de an urmărea o bandă care făcea să dispară automobilele furate, dar deocamdată nu prea obţinuse rezultate. Hoţii de maşini le furau din locurile de parcare, din garaje, de pe stradă din faţa teatrelor şi toate aceste automobile dispăreau fără urmă.

La miliţia judiciară se zvonise că Pernavs este deja pe punctul de a-i prinde pe criminali. Ar fi fost demult timpul: opinia publică era extrem de alarmată, conducerea îl zorea, însuşi căpitanul ardea de nerăbdare să termine cât mai repede cu povestea asta.

— Smteţi cumva vizionar? se interesă ironic locotenentul-major Gubenis, întorcându-se spre Pernavs.

— Ieşirea automobilului n-a fost semnalată de niciun post al inspecţiei

de stat auto şi totuşi e inutil să fie căutat pe teritoriul republicii noastre, repetă căpitanul Pernavs, cu o notă de încăpăţânare în glas.

— Atunci poate că a zburat prin aer? nu se dădu bătut Gubenis.

Pentru a clarifica unele împrejurări, căpitanul Pernavs ceru să i se acorde două zile.

După douăzeci şi patru de ore, pe malul lacului Ladoga, lângă căsuţa pazniculuі de la far se opri o „Volgă” de culoare cenuşiu-argintie din serviciul miliţiei.

Paznicul arătă locul unde se scufundase o barcă. Doi scafandri, care veniseră cu căpitanul Pernavs, se pregătiră să coboare sub apă.

— Pesemne că i-a lăsat motorul, povestea paznicul. E drept, îndată le-a ieşit o şalupă în ajutor, dar a ajuns prea târziu. S-au dus drept în stânci. Şi amândouă cadavrele au fost aruncate uite, tocmai acolo.

— Le-am examinat ieri, spuse căpitanul Pernavs. Ei, băieţi, mai repede sub apă!

Barca cu motor încăpătoare zăcea cu fundul spart la o adâncime de optsprezece metri. La bord s-a găsit un număr mare de piese de schimb auto. Două motoare.

De la Leningrad a sosit o navă de intervenţie, marfa a fost ridicată la suprafaţă. Pe unul din motoare figura numărul automobilului care aparţinuse lui Berzs. Iată aşadar pe ce cale dispăreau maşinile furate!

Din păcate, amândoi pasagerii se înecaseră. Verigile pierdute ale lanţului vor trebui să fie căutate pe ţărm. Acum însă lucrătorii miliţiei judiciare nădăjduiau să descurce ghemul. Căpitanul Pernavs nu greşise în presupunerea făcută.

Astfel dispariţia lui Berzs îşi găsise explicaţia. Sfârşitul lui tragic nu mai trezea îndoieli. Rămânea de clarificat cine şi în ce împrejurări săvârşise crima. Criminalii trebuiau să fie prinşi şi deferiţi justiţiei.

Trebuiau găsite rămăşiţele pământeşti ale lui Berzs.

IV

Struga urmărea cu atenţie munca grupului operativ condus de căpitanul

Pernavs. Ghemul începea să se desfăşoare. La miliţia judiciară se adunau tot mai multe date referitoare la banda hoţilor de maşini. Adeseori, de la persoane diferite, se afla doar un singur amănunt, dar la fel ca furnicile care clădesc un furnicar înalt, cărând dintr-un loc în altul câte un fir de pai, din fapte mărunte se închegă în cele din urmă un tablou complet şi convingător despre activitatea criminalilor.

Au reuşit să descopere baza lor.

Automobilele erau aduse într-o fermă părăsită şi ascunse într-un şopron mare unde se demontau. Marfa care n-avea căutare era aruncată în râu.

Şopronul adăpostea un atelier de lăcătuşerie bine utilat. A fost găsită vopseaua cu care se revopseau maşinile furate. S-a descoperit de asemenea o ladă cu numere. Prin urmare, o parte din maşini erau scoase totuşi în afara hotarelor republicii pe şosele.

Într-o ascunzătoare specială s-au găsit toate cele necesare pentru fabricarea documentelor false. Afacerea mergea pe picior mare.

Ghemul începu să se desfăşoare când au fost arestaţi cei ce revindeau piesele furate. Unul din ei a indicat locul unde se afla atelierul. Principalii criminali au izbutit însă să dispară, funcţionase nu ştiu ce sistem secret de informare. Se presupunea că banda era alcătuită din câţiva indivizi, printre ei aflându-se mecanici de înaltă calificare. Era posibil ca doi dintre ei să fi pierit în timpul furtunii pe lac. Dar restul?

În dosar exista fotografia şefului bandei.

Izbutiră să stabilească identitatea lui.

Când Valdis Struga verifică depoziţiile Marei – căci, după obiceiul său, el nu lăsa nimic necontrolat – reieşi că numitul Karlis Dindans nu lucrase niciodată la Comitetul pentru securitatea statului. Îndurerată, Mare confirmă că bărbatul din fotografie este chiar Karlis Dindans, logodnicul ei dispărut.

Lângă ferma „Sprung”, unde locuia Mare, a fost organizată o ambuscadă.

Karlis Dindans? Da, exista şi avea domiciliul la Riga. Împlinise treizeci şi doi de ani, absolvise şcoala medie, făcuse serviciul militar trei ani, apoi lucrase doi ani la parcul de taxiuri şi trei – la autobază. La parcul de taxiuri, ca şofer, la bază, în calitate de mecanic auto.

Părinţii lui Dindans locuiau la Riga, amândoi foşti învăţători, acum pensionari, trăiau îndestulat, se bucurau de respect. Karlis era singurul lor

copil. Părinţii n-au putut să spună mare lucru despre el. Feciorul dădea rar pe-acasă. De cele mai multe ori îşi făcea veacul undeva la ţară, pe la câte o fată. În general, slăbiciunea lui erau femeile. Iată, de câteva luni nu s-a mai arătat pe-acasă. Poate că s-a însurat, s-a stabilit undeva? Lor nu prea le împărtăşea planurile sale. Parcă auziseră ceva de Ventspils.

Acum Struga nu se mai îndoia că versiunea lui era cea bună.

Doi sau trei indivizi opriseră maşina pe şosea, rugându-l pe arhitect să-i ducă până la oraş. S-au dat drept nişte culegători de ciuperci întârziaţi sau pescari. Berzs i-a luat în maşină. Sau poate Dindans lucra de unul singur?

Indivizii l-au omorât pe Berzs şi s-au descotorosit de cadavru într-un loc neumblat. L-au băgat într-un sac umplut cu bolovani, au cusut sacul şi l-au aruncat în mlaştină. La fel procedau şi cu marfa care n-avea căutare.

Şi Pernavs era convins că Dindans este vinovat de moartea lui Berzs. Astfel avea pe conştiinţă şi o crimă. Acest lucru permitea ca, în caz de necesitate, la arestarea criminalului să fie folosite armele.

Au dat de urma lui Dindans într-un orăşel. Tocmai citea într-o bibliotecă publică romanul *Oliver Twist*, când a venit miliţia să-l aresteze. Dindans a fugit, sărind pe fereastră. A fost rănit la mână, cu un glonte, totuşi a izbutit să dispară.

La o lună şi ceva după dispariţia lui Berzs, când pământul îngheţase, dar zăpada nu se aşternuse încă, sosi ştirea că Dindans se ascunde într-o fermă părăsită, în pădure.

Căpitanul Pernavs, în fruntea unei grupe întărite, plecă de îndată într-acolo. Şi Struga se afla cu ei. Au înconjurat casa. Miliţienii, toţi, cu armele în mână. În liniştea care domnea în jur se auzea cum se fărâmau bulgării de pământ întărit sub paşii oamenilor. Casa era deja aproape.

În înaltul cerului fără nori, deasupra brazilor încărunţiţi, se roteau croncănind ciorile. Acoperişul şopronului vechi îşi căsca găurile, înăuntru hălăduia vântul, într-un colţ, se afla un cuptor dărâmat pentru uscarea snopilor. Casa părăsită era înconjurată de buruieni care crescuseră cât un stat de om. Bârnele erau crăpate, coşul se năruise.

Struga încremeni în spatele unui trunchi de tei bătrân, la marginea curţii. La una din ferestre se desluşi o clipă chipul unui om.

Dindans era singur.

Tocmai făcuse focul la sobă şi-şi prăjea o bucată de jambon pentru

prânz. Făcea focul cu lemne uscate, care aproape că nu scoteau fum.

Cu nouă ani în urmă, într-o zi de toamnă la fel de senină, abia întors din armată, îşi începuse lucrul la parcul de taximetre.

La început, noua muncă îi plăcuse. Dar mai târziu, când apucă să intre în toate subtilităţile ei, descoperi că posedă o trăsătură de caracter care îl impresionă în chip neplăcut.

Frica de pasageri.

Fireşte, această frică nu era nemotivată. Se cunoşteau cazuri în care colegii lui, şoferi de taxi, avuseseră de suferit – mai întâi erau loviţi la cap de cei aflaţi pe bancheta din spate, apoi jefuiţi de puţinii bani pe care reuşeau să-i câştige într-o zi.

Când lucra noaptea şi pasagerul se aşeza pe canapeaua din spate, pe Dindans îl cuprindea spaima. La început nici n-ar fi zis că e spaimă, ci pur şi simplu un sentiment de jenă, o vagă nelinişte. Ar fi simţit nevoia să întoarcă puţin capul, să se uite la pasager, să nu-l slăbească din ochi. Dindans căuta să fixeze oglinda în aşa fel, încât să-l vadă cât de cât pe pasager, iar dacă acesta se ghemuia într-un colţ, posomorit, în afara câmpului său vizual, Dindans nu se simţea în apele lui.

Numai cu timpul a realizat că acest sentiment de jenă, de vagă nelinişte, senzaţia de mâncărime şi înfiorare nu este altceva decât teamă.

Cu cât era mai lung traseul, cu atât creştea frica ce-l încerca pe Dindans. Accepta fără niciun chef să ducă pe cineva la periferie, de pildă, în cartierele Purciem, Ilguciem, Mezapark sau Kengarag.

Odată în taxi-ul lui se urcară doi bărbaţi cam băuţi si-l rugară să-i ducă la Vecmilgravis. Ajunse acolo transpirat tot de frică. Frica creştea cu fiecare kilometru, frica venea de-a rostogolul, i se răspândea prin vine cu fiecare turaţie a motorului.

Contorul păcănea alarmant, transformând distanţa în ruble şi copeici, şi la fel de neliniştit bătea inima lui Dindans, transformând distanţa în frică.

Maşina gonea pe şosea cu nouăzeci de kilometri pe oră, dar şi mai repede se revărsa frica în trupul lui.

Geamurile erau lăsate în jos, părul îi flutura în vânt, dar şi mai tare îi flutura inima de teamă.

Vântul se plimba prin cabină, învăluindu-l pe Dindans în duhoarea de basamac a răsuflării pasagerilor, învăluindu-l în teama pricinuită de prezenţa

lor. Dindans respira această frică ce-i pătrundea în toţi porii, frica apăsătoare, tulbure, sufocantă îi tăia respiraţia, îi strângea inima, îi răcea totul pe dinăuntru.

Ca din întâmplare, Dindans îşi lăsă mâna pe cheia franceză pusă alături – „tariful de noapte”, cum era poreclită această armă de apărare în jargonul şoferilor.

Dar Dindans nu era sigur că va şti să le-o ia înainte, când celor doi li s-o năzări să-l lovească.

Amândoi călătorii nu se purtau deloc cum o fac de obicei beţivii. Nu trăncăneau despre femei, nu înjurau, nu cântau, nu povesteau anecdote, nu sughiţau, nu fumau, nu scuipau. Tăceau, posomoriţi.

Deşi geamurile erau lăsate, mirosul greu, pătrunzător de alcool umplea maşina şi, pe măsură ce trecea timpul, Dindans se simţea ca o gâză, aşezată într-un borcan cu cloroform, pentru ca, de îndată ce se va sufoca, să poată fi străpunsă cu acul şi adăugată la restul colecţiei.

Să oprească maşina şi să le ceară să coboare?

N-are motive. Pentru ce? Mi-e teamă că o să mă ucideţi şi o să mă jefuiţi? Prostii! Sau: sunteţi beţi, refuz să vă duc mai departe. Tot o prostie. Nu se purtau deloc ca nişte beţivi flăcăii ăştia, ştiau să se stăpânească.

Unul din ei, cel care stătea în dreptul lui, avea un pachet dreptunghiular, învelit în ziar. Unui coleg de-al lui Dindans i-au spart capul cu un asemenea „pachet”. Era o cărămidă învelită în ziarul „Sportul”.

Strada pe care o indicaseră se afla la marginea oraşului.

Când dădu colţul ca să intre pe ea, Dindans simţi o înţepătură în inimă. N-o fi vreun infaret? Nu. O presimţire. Iată, acum se va petrece totul…

Dindans se răsuci într-o parte, ţinând volanul cu o mână. Cu cealaltă, lăsată pe scaun, strângea din toată puterea cheia franceză, acoperită cu o cârpă.

Flăcăii rostiră aproape într-un glas „stop”.

Dindans opri maşina, debreie, frână, fără să mute schimbătorul de viteze în punctul mort, căci ar fi trebuit să ia mâna de pe „tariful de noapte”. În caz de nevoie, n-ar fi putut porni pe dată, rămăsese în viteza a treia. Străduţa era nepavată, cu pământ nisipos.

Continuând să tremure tot pe dinăuntru, Dindans aştepta banii sau lovitura.

Unul din-bărbaţi scoase portmoneul şi-i întinse trei ruble. Trebuia să le dea restul. Prin urmare, va fi nevoit să lase cheia din mână. În clipa aceea, Dindans se înfurie şi pe ei înşuşi, şi pe frica ce-l chinuia, pe propria sa laşitate. În acelaşi timp, se simţi plin de ură aprinsă pentru cei doi care-i insuflaseră această frică. Ei, fie ce-o fi. N-au decât să-l omoare. Parcă meritä să mai trăieşti, când eşti atât de fricos? Şi Dindans, strângând cheia şi mai tare, spuse supărat:

— Căutaţi bani mărunţi! N-am să vă dau restul.

— Nu-i nimic, n-are a face, mormăi unul din pasageri, lasă, să-ţi rămână dumitale!

Atunci, lui Dindans i se năzări că, poate, şi flăcăii s-au speriat de aerul lui crunt, de mâna lăsată peste cârpă? Mâna, aşezată pe cârpă, a băgat spaima în ei? Ha-ha! Bărbaţii ieşiră din maşină, intrară într-o curte, portiţa se trânti cu zgomot. Vântul adia blând prin cabină, alungind rămăşiţele spaimei. Din grădină venea un iz de putregai, de frunze căzute. Pe gardul din şipci se vedea muşchiul verde. Lumea părea demnă de încredere şi lipsită de primejdii.

Dindans schimba în viteza întâi, maşina se urni din loc.

Dacă eu simt frica, îşi zise Dindans, înseamnă că şi pe alţii îi încearcă. S-ar putea ca ei să-şi învingă mai bine spaimele sau să fie mai siguri de forţele lor? Eu nu ştiu să mă stăpânesc. Frica mă împiedică să judec limpede. Asta-i nenorocirea. Panica şi judecata sănătoasă nu fac casă bună împreună. Totdeauna trebuie să judeci. Un om deştept şi abil ar putea folosi frica altora ca să scoată un profit din asta. Să profiţi de frica altora? Oamenii nu prea vorbesc cu plăcere de spaimele lor.

Oare mulţi şoferi încearcă sentimentul de frică, transportând indivizi dubioşi? Dindans nu ştia acest lucru, dar socotea că, în general, oamenii se deosebesc prea puţin unii de alţii.

Dindans n-a putut să-şi învingă frica şi de aceea a părăsit munca la parcul de taxiuri. Era un mecanic excelent, cunoştea meseria până la ultimul şurubel. Dar nici asta nu-i dădea prea multă satisfacţie.

În viaţă, fiecare îşi are plafonul său, reflecta Dindans, mai sus nu poţi sări. Se convingea tot mai mult că acest plafon trebuie menţinut prin muncă necontenită şi migăloasă, iar odihna vine numai la pensie. Pe Dindans nu-l satisfăcea o asemenea perspectivă. Dorea să prospere cât mai repede în viaţă,

să-i guste încă în tinereţe din toate plăcerile. Banii şi frica? Iată ce trebuie exploatat. Nu vedea în jurul său un reazem care să-l ajute să găsească puteri pentru o viaţă de muncă cinstită. Dindans nu credea în cele zece porunci ale credinţei creştine. Societatea comunistă îi era străină. Tocmai proprietatea particulară era, în ochii săi, baza care pune în mişcare forţa progresului. Şi hotărî că îi venise ceasul. Unii oameni apar în rolul de oiţe, iar alţii în rolul celor care tund oiţele. El ar fi dorit să fie cu cei care le tund. Rămânea să-şi facă rost de foarfece.

Ce să vorbim de societate, se convingea singur Dindans, aceasta mă va stoarce ca pe o lămâie, şi la sfârşit o să mă arunce la cimitir. Societatea nu se gândeşte decât să se folosească cât mai bine de mine, să-mi ia tot ce se poate, iar apoi se pregăteşte să scape plătindu-mi pensie.

Doar n-o să-i ajut să-mi dea lovitura de graţie? Nu, n-au decât s-aştepte. Vreau să trăiesc la fel de bine ca oricare, dar am destulă minte ca să nu-mi plec spinarea ca oricare. Să beau tot ce-i mai bun, să mănânc tot ce-i mai bun – e o necesitate pentru mine şi, în general, să trăiesc pe picior mare. Nu suntem tineri decât o dată, la ce-mi serveşte la bătrâneţe tot avutul agonisit? Dindans, mi-ar spune societatea, dacă mi-aş mărturisi gândurile, probabil că ai băut mai mult decât trebuie, nu ştii ce vorbeşti, ia du-te şi munceşte la strung, bagă-te în groapă sub automobil, trage din răsputeri şi ai să ai tot ce-ţi doreşti. Grede-ne: munca este principalul în viaţă. Ba nu, s-avem iertare, s-au schimbat vremurile! Acum trebuie să înha ţi şi să smulgi tot ce se poate. Capetele astea neghioabe, care propovăduiesc iubirea de oameni, tocmai pentru asta există, pentru ca să se lase mulse. Tu ai maşină? Vreau şi eu maşină. Dă-mi maşina ta! Tu eşti chibzuit, muncitor, ai să-ţi mai câştigi una, iar pe’ asta o revând eu cuiva, care este şi el chibzuit şi muncitor. Acum, slavă Domnului, toţi au bani. Toţi vor să aibă maşină. Şi o vor avea. Ceea ce altul a dobândit cu greu, va trece uşor prin mâinile mele. Iată filosofia mea.

Dindans îşi făcu rost de „foarfece”, elaboră un sistem. Stabili drumul de urmat şi-şi alese tovarăşii de drum, îi plăceau banii şi lucrurile frumoase. Femeile frumoase. Plăcerile dragostei, plăcerile banului. Îi plăcea să fie bogat şi liber de orice îndatoriri. Nu-şi precupeţea forţele pentru atingerea scopului propus.

Dindans nu putea să nu-şi dea seama că nu reuşise în viaţă din pricina firii sale slabe. Acest gând îl rodea – ar fi vrut să se considere un om cu voinţă.

Căuta tot felul de scuze. Căuta motive din afară. Şi găsea mai mult decât suficiente, motivele se înmulţeau, ca viermii într-o ciupercă putredă, motivele acopereau totul, şi Dindans ajungea la concluzia că are o voinţă de fier, iar această voinţă o dirija spre organizarea delictelor. Dar pentru un joc de lungă durată i-au lipsit stăruinţa, dibăcia, iscusinţa şi iată: a dat-o în bară cu Berzs. Chiar dacă n-ar fi fost Berzs, ar mai fi rezistat o săptămână. Poate o lună. Ceea ce, de altfel, este puţin probabil, A dat însă greş, pentru că nu se putea să nu dea. Greşeala se afla în concepţia lui asupra lumii, greşeala era o legitate.

Pe deasupra, încă lease şi o regulă proprie de conduită: să nu se atingă de oameni, ci numai de maşini.

Nu vreau să tremur de frică, aşa gândea el cândva, pornind pe calea infracţiunilor, mai bine să-i silesc pe alţii să tremure. Pentru asta trebuie însă o cunoaştere temeinică a oamenilor, până la ultimul şurubel. Dindans nu se pricepea decât la automobile. Şi hotărâse astfel să se limiteze la automobile.

E drept, cândva, nu se dăduse în lături să prade casa unui colhoz, fiindcă i se oferise prilejul. Atunci se lăudase în cercul prietenilor:

— N-au decât aia de-acolo să-şi bată capul! Credeţi că or să mă prindă? La ce bun să alerge după mine! Altceva era dacă aş fi băgat laba în buzunarul statului, atunci mă găseau cât ai zice peşte. Dar maşini particulare şi o prăpădită de casă a unui colhoz? Statul nu păgubeşte mare lucru. De aceea vă spun: avem la dispoziţie pe proprietarii particulari mărunţi, pe ei o să-i mulgem. Dar fără violenţă. Să nu fie nicio vărsare de sânge, aţi înţeles?

Dindans socotea că majoritatea acţiunilor criminale se săvârşesc fără iscusinţă, pe negândite, cu neîndemânare, fără un sistem, fără un plan, fără scânteie divină, fără anvergura necesară, precum şi fără risc – ceea ce are mare importanţă – cu alte cuvinte, fără sorţi de izbândă.

El avea de gând să-şi întemeieze *business-ul* pe o bază solidă. Era convins că, dacă se respectă tehnica de securitate şi măsurile necesare de precauţie, poate acţiona nepedepsit. De aceea îşi alegea cu grijă ajutoarele. Ele erau obligate să respecte aceleaşi reguli ca şi el. Doi, numai doi, dar să fie oameni de nădejde.

Dindans menţinea legătura cu speculanţii prin a treia persoană. Era absolut sigur de loialitatea omului. Acesta cunoştea şi locul unde se afla baza, dar iată că fusese urmărit şi prins şi făcuse mărturisiri complete.

Dindans găsise cumpărători undeva în sud, transportul, e drept, îi răpea eforturi şi timp, deşi le recupera cu prisosinţă.

Se respecta neabătut regula: banii să nu fie cheltuiţi aici, în republică. În măsura posibilităţilor, banii să fie convertiţi în metale preţioase – argint, aur, platină. Să ducă o viaţă cât mai modestă. Ceilalţi doi erau salariaţi. Numai el, Dindans, nu lucra.

Deşi aproape timp de un an Dindans izbutise să iasă basma curată, plasele întinse în jurul lui se strângeau tot mai mult. Când îşi dădu seama de asta, era prea târziu.

Dindans avea bani, putea lăsa la un restaurant din republica vecină, într-o singură seară, o sumă egală cu retribuţia lunară a unui contabil. Avea o motocicletă splendidă cu ataş, amante în diferite colţuri ale republicii, totuşi de multe ori parcă nu se simţea în apele lui. Ar fi dorit să privească liniştit în ochii oamenilor, dar această siguranţă se consuma în lupta cu propriul său complex de inferioritate. Lupta cu sine însuşi îi umbrea uneori definitiv bucuria de a trăi. Avea bani, ar fi vrut să-i cheltuiască, dar se simţea ca un peştişor de aur conservat – ce folos că are solzi de aur, dacă nimeni nu-i vede. Faptul că activitatea lui se desfăşura în taină, ascunsă de ochii tuturor, îl măcina puţin câte puţin, ar fi vrut să câştige admiraţia generală, dar activitatea pe care şi-o alesese tocmai acest lucru nu i-l putea oferi, de-aici o nouă traumă sufletească.

Într-o astfel de proastă dispoziţie, a cunoscut-o la un bal sătesc pe Mare. Pentru ea născoci o minunată legendă despre sine însuşi, despre munca lui, periculoasă în cel mai înalt grad, pe care o ducea pentru stârpirea a tot soiul de infractori, îi povestea aventurile trăite, nopţile de nesomn petrecute pentru a veghea asupra liniştii obşteşti. Îi spuse că lucrează la Comitetul pentru securitatea statului.

Mare, creatură nevinovată, cunoscind un om atât de neobişnuit, se îndrăgosti pe loc de el. Dindans rămase chiar uimit, căci avea o înfăţişare destul de comună. Până atunci obţinuse bunăvoinţa femeilor mai ales prin daruri, fără a ţine seama de banii cheltuiţi, iar acum, pentru prima dată, era iubit în numele unor calităţi superioare, chiar dacă erau închipuite.

În viaţa lui Dindans inter veniră schimbări.

Nu renunţă la acţiunile lui criminale. Îşi luă doar un concediu. Stătea la Mare săptămâni întregi. Îi plăcea fata şi îi făgădui s-o ia de nevastă. Se învoiră

să facă nunta la iarnă.

Pe la începutul verii însă, Berzs îşi îndesi vizitele la părinţi. În timpul primei lui vizite, Dindans se afla într-o „misiune” obişnuită. Când se întoarse, Mare îi povesti cu naivitate ce om minunat este arhitectul Berzs, care locuieşte în vecinătate, cu care se scăldase împreună în gârlă şi stătuse de vorbă atât de deschis. Să stai de vorbă cu sufletul deschis? Dindans avea despre femei o părere bine formată şi „a sta de vorbă deschis” era o noţiune pe care o înţelegea în felul lui. „Femeia este o stradă cu sens unic”, obişnuia el să spună. Au stat de vorbă cu inima deschisă? Dindans simţi ca o lovitură de cuţit. Dar nu spuse o vorbă. Se legase prea mult de Mare. Doar nu era să-i facă o scenă de gelozie din cauza unui arhitect oarecare. Începu însă să-l urmărească pe Berzs. Îi mângâia eu privirea „Moskvici”-ul nou-nouţ. „E clientul nostru”, îşi zise în gând, ironic. În sinea lui fierbea de gelozie.

Într-o bună zi – cam pe la începutul lui septembrie – îi căzu în mână un desen stângaci al Marei, corectat pe ici pe colo de Berzs. Iată cât de departe au ajuns! Dindans rupse desenul bucăţele şi plecă, fără să-şi ia rămas bun. Mare rămase multă vreme în mijlocul curţii, vărsând şiroaie de lacrimi.

Dindans luă o hotărâre.

Până acum a dispus de avutul altora, de data asta însă îşi puse în gând să dispună şi de viaţa cuiva. În mintea lui încolţi un plan îndrăzneţ: să scape de Berzs, fără să-şi păteze mâinile cu sânge. Nutrea faţă de arhitect o furie sălbatică. Acest om, fără să se deosebească de fapt prin nimic de Dindans – ca şi ei, avea două picioare, un cap pe umeri – se bucura de respectul, de consideraţia unanimă. Să dispună de viaţa cuiva? Dindans hotărî că trebuie să dea dovadă de voinţă ca să compenseze dezorientarea şi spaima dinlăuntrul lui.

Totul a mers strună.

Şi chiar aşa, în primele zile după crima comisă, simţea un neobişnuit elan sufletesc, se simţea stăpân deplin, judecător de temut, care ridică sabia răzbunătoare deasupra capetelor unor neghiobi uşuratici.

Cele două ajutoare au fost doar executanţi supuşi ai voinţei lui. Pentru ei mobilul care l-a împins pe Dindans la noua operaţiune a rămas necunoscut. Nici nu l-ar fi înţeles, dacă ar fi putut să pătrundă în tainiţele sufletului lui.

Tainiţele sufleteşti? Mobilul? Fleacuri, clişee, şabloane! Prostii! Totul era simplu şi limpede. Dindans n-avea remuşcări, naiba să le ia de tainiţe ale

sufletului, de mobiluri!

Egoismul lui Dindans era acea insulă pe care stătea în mijlocul oceanului de judecăţi omeneşti.

Totuşi cât de tare îl înfuriau vorbele pline de admiraţie ale Marei! Edmunds Berzs este cunoscut, un om cu viitor mare, cu perspective strălucite... Ură, nimic altceva decât ură simţea Dindans faţă de Berzs, acest răsfăţat al sorţii; toate îi cădeau singure în mână numai pentru că ştiuse să-şi însuşească nişte formule matematice şi să distingă armonia liniilor.

Totuşi Dindans nu dorea să-l omoare pe Berzs. Nu voia decât să-l facă să înţeleagă pe acest norocos cât de urâtă şi întunecată este cealaltă faţă a oglinzii, să-l facă să înţeleagă cât de nesigură şi trecătoare este existenţa lui ce pare atât de stabilă. Acest lucru reuşise pare-se să-l obţină.

În orăşelul X, Dindans scăpase de o arestare certă. Mâna rănită i-a fost pansată de un om nu prea sigur. Rana nu era primejdioasă, dar îl durea foarte rău. Dindans socoti că e mai bine să dispară.

Se anunţase şi la televizor că este căutat. O ştia prea bine. Speculantul, legat de bază, fusese arestat, atelierul – descoperit. La părinţi şi cunoscuţi nu se putea duce. Cele două ajutoare ale sale, luându-şi concediu de la locul de muncă, plecaseră cu o barcă de pescari într-o lungă călătorie spre sud, acum au şi ajuns probabil pe cursul inferior al Volgăi, aveau destulă marfă cu ei, trebuiau să-şi poarte singuri de grijă.

De naufragiul de pe lacul Ladoga Dindans nu ştia nimic.

Aeroporturile, gările, şoselele erau cu siguranţă supravegheate. Să se strecoare în afara republicii, şi cu mâna rănită pe deasupra, părea cu totul imposibil.

Dindans hotărî să se folosească de o ascunzătoare pe care pusese demult ochii, o casă părăsită, în desişul unei păduri. Mai demult, colindând cu motocicleta în căutarea unui loc sigur pentru organizarea bazei, dăduse peste zeci de asemenea case. Acum îşi spuse că este cazul să stea ascuns până trece primul val de agitaţie în legătură cu căutarea lui.

O casă spaţioasă la marginea pădurii. În jurul ei se întindea un brădet des, cu arbori doborâţi de vânt. Mlaştini printre coline rare. Nu oricine ar fi în stare să găsească aici cărarea. Un loc mohorât, în care nici culegătorii de ciuperci nu se arată. Pe drumuri sunt marcaje care interzic intrarea. Peste locul de trecere atârnă copaci pe jumătate smulşi de furtună. Dindans era

mulţumit. Se strecură cu bine pe sub arborii doborâţi, izbuti să treacă prin toate gropile şi hârtoapele. Motocicleta pătrunse urnind încetişor în curtea pustie.

Bătrână proprietăreasă, care-şi petrecuse aici în singurătate ultima parte a vieţii, murise de câţiva ani, rudele ei fuseseră împrăştiate de război, mânate prin lume de vânturi zbuciumate. Casa era părăsită. Tot ce avusese cât de cât mai de preţ a fost luat de unul şi de altul. Numai în pod mai zăceau nişte boarfe şi o grămadă de ghete rupte.

Oricât ar părea de ciudat, geamurile au rămas întregi. De obicei, în casele părăsite mai întâi se sparg geamurile.

După ce-şi ascunse motocicleta în şopronul pe jumătate dărâmat, sub o claie de paie îndesate, Dindans se apucă să se instaleze în casă. Îşi luase cu el alimente pentru vreo două săptămâni. Carnea o coborî în fântână. Puţul cu ghizdurile putrede era astupat cu putregai de lemn, în apă se prăsiseră viermi şi gâze, nu era bună de băut. În apropiere curgea însă un pârâu. Cunoştea împrejurimile. Erau aici şi pajişti de pădure, unde cei de la gospodăria silvică de stat coseau fân. Dar fânul fusese demult cosit şi transportat, vânătoarea era interzisă, aşa că putea să nu se teamă că vine cineva. Doar dacă ar fi nimerit din întâmplare.

În mijlocul casei era zidit un cuptor uriaş. În jurul lui se aflau odăile, bucătăria, cămara. Era cam răcoare, trebuia să facă focul. Dindans fărâmase toate uşile şi le folosea drept combustibil. Mâna rănită îl cam durea, spărgea lemnele cu cea sănătoasă, înfocat şi cu furie.

Pusese la bătaie şi mesele scălâmbe, băncile, lăsând un singur scaun. Încet-încet trecu la scândurile pereţilor despărţitori. Lemnul uscat dădea căldură multă şi ardea aproape fără fum.

Noaptea se culca pe cuptor, bucurându-se că poate ţine sub observaţie toate cele cinci ferestre dintr-odată. Nici uşi, nici pereţi. Singura fereastră care nu se vedea de pe cuptor – era ascunsă de hora – o bătu în scânduri groase, pe care le cărase din pod.

Pe cuptor se simţea ca într-o fortăreaţă. Era şi cald pe deasupra. Ca să poată dormi liniştit noaptea, îşi cumpărase din timp, ca măsură de precauţie, nişte clopoţei, din cei care sunt legaţi de pescari la undiţe. Instalase un sistem de alarmă, acoperind căile de acces la ferestre cu fire subţiri. Cum era atins un fir, începea să sune un clopoţei. Acest sunet îl auzea şi prin somn, el care

fusese cândva pescar pasionat. Sistemul de alarmă îi crea un sentiment de siguranţă.

În primele nopţi, Dindans dormi liniştit, convins că i-a păcălit pe urmăritorii săi. În somn sforăia uşor. Avea burta plină cu jambon, brânză şi vin dulceag. Nutrea o slăbiciune pentru vinurile dulci, dense. După ce bea nu-l durea capul şi dimineaţa nu se simţea mahmur. Pistolul îl ţinea la îndemmă.

Trecură câteva zile. Rana de la mână era pe vindecate.

Se făcură simţite primele senine de nelinişte. Pe Dindans îl plictisea lipsa de activitate. Ba chiar îl irita. Înainte se lăsa bucuros în braţele trândăviei, de pildă, când stătea la Mare. Acolo avea totul de-a gata, i se pregăteau prânzuri gustoase. În orele de trândăvie avea tot timpul alături un om care îl admira, îl adora, avea alături, în aceeaşi persoană, o amantă şi un prieten.

Acum suporta greu să trăiască fără femei. O bună parte, şi cea mai frumoasă, din viaţa lui şi-o petrecuse în preajma lor. Femeile îl răsfăţau, îl îmbrăcau, îl compătimeau, îl hrăneau, îl iubeau. Dar veacul tehnicii a adus la modă obiceiul josnic de a arăta la televizor fotografiile persoanelor căutate, prin urmare ar fi fost riscant să apară la vreuna din iubite. Toate femeile pe care le cunoştea urmăreau cu sfinţenie programul televiziunii.

Mare locuia prea aproape de casa lui Berzs, cu siguranţă că apucaseră să-i ia interogatoriul şi ea le povestise totul despre Dindans. Faptul că nu are nicio legătură cu Comitetul pentru securitatea statului era cel mai uşor de verificat. Acum şi Mare o ştie.

Scotocind prin pod, Dindans nu găsi acolo nimic afară de nişte calendare vechi. De plictiseală, mai citea din ele. Apoi îi căzu sub mână o cărţulie despre înspăimântătoarele aventuri ale tâlharului Kaupens, vestit odinioară. N-ar fi trebuit s-o citească. Kaupens fusese spânzurat. Lui Dindans îi pieri somnul. Posibilitatea unui eşec îl sperie. Înainte nu se lăsase niciodată în voia unor asemenea îndoieli. Afacerea lui, clădită pare-se pe un fundament solid, se năruise. Hrana bună şi viaţa de trândăvie îi aţâţau imaginaţia, şi Dindans se simţea uneori ca o fiară hăituită.

Odată se deşteptă în mijlocul nopţii. O sudoare rece îi şiroia pe trup. Avusese un vis cumplit. Nu-şi putea aminti despre ce era vorba, dar visul fusese înfiorător.

Poate l-a adus vreo fantomă, care locuia în casa părăsită, vreo

fărădelege cruntă, ai cărei martori muţi rămăseseră pereţii, sau poate visul acesta ieşise la suprafaţă din adâncurile subconştientului său, unde fără voie încolţea deznădejdea.

Dindans nu ştia să trăiască lipsit de tovărăşia oamenilor. Nu suporta singurătatea. Nu, nu-l chinuiau remuşcările, n-avea păreri de rău, pur şi simplu nu era adaptat pentru singurătate. Niciodată nu rămăsese mai multă vreme singur. Să rămână singur cu el însuşi era egal cu o pedeapsă. Ce chef ar fi avut acum să hoinărească printre oameni necunoscuţi, într-un oraş necunoscut!

Când şi când se gândea la închisoare. Să se pomenească la închisoare?

Printre ai lui?

Parcă în situaţia actuală nu era mai rău decât la închisoare? Şi totuşi nu! Era liber, putea să dispună de timpul său cum îi trăsnea prin cap, putea dormi, se putea scula când dorea. Pe când în închisoare? Parcă la închisoare sunt oameni adevăraţi? La naiba, în ce fel ar putea fi de-ai lui? Nişte ghinionişti vrednici de plâns, iată cine stătea la închisoare, nişte neghiobi fără cap, care n-au avut destulă glagorie să ocolească capcanele aşezate de lege. Nu, cu aceşti prostănaci nu poate avea nimic comun. El are nevoie de societatea oamenilor liberi.

Totuşi el însuşi nu se mai simţea liber. Libertatea lui era ameninţată. Din nou îl urmărea frica. Nu voia să fie prins. Da, putea recunoaste senzaţia: de câte ori i se strângea inima de frică, la fel ca atunci, în orele târzii, când transporta pasageri la periferia oraşului.

Frica l-a urmărit toată viaţa.

La început, chinuit de frică pentru viaţa sa, părăsise parcul de taxiuri.

Mai târziu îl scotea din sărite frica (de altfel, el numea asta îndoială) că nu va apuca să guste din plăcerile vieţii, să culeagă roadele dulci ale tinereţii.

Activitatea criminală îi oferise mijloacele ca să se poată desfăta cu viaţa, dar acum se temea că nu va avea timp să cheltuiască banii, pentru că libertatea lui era în primejdie.

Înlăturându-şi atât de abil rivalul, îşi dădu seama deodată că cercul s-a închis, că el s-a întors de unde a pornit – s-a întors la teama pentru viaţa sa.

N-or să se poarte ei cu mănuşi, îşi zicea Dindans. Au să vină, pac-pac, mă pun la pământ, şi gata.

Dindans se temea de o astfel de întorsătură a lucrurilor. Se temea că în

momentul arestării nu va fi respectată legea. Deodată devenise un apărător al legii, ştia că are dreptul la arest, la anchetă, la dezbateri judiciare şi numai după aceea – condamnarea.

Dar focurile de armă care îi zgâriaseră antebraţul, când sărise pe fereastra bibliotecii, îl împingeau la reflecţii amare.

Singurul mijloc cunoscut de Dindans ca să se vindece de frică era forţa.

Forţa şi cărămida, învelită în ziar, forţa – „tariful de noapte”, acoperit cu o cârpă unsuroasă, forţa – să poţi dispune de bunul altuia, forţa – ţeava neagră a pistolului, forţa – invincibilitatea bancnotelor, forţa – virilitatea bărbatului în dragoste. Toate acestea au fost armele lui Dindans împotriva fricii, dar aici ele se dovedeau inutile.

Pentru că Dindans era singur.

Nu putea să năucească frica printr-o lovitură aplicată cu „tariful de noapte”, nu se putea descotorosi de frica lui, ca de piesele de schimb ale automobilului, nu putea să tragă în ea, ca într-un om indezirabil, nu putea cumpăra frica aşa cum se cumpără o femeie uşoară, nu putea să se culce cu frica, cu toată virilitatea lui.

Frica se contopise cu el, era nedespărţită de el, trăia prin el. Dindans nu se putea descotorosi de ea cu ajutorul argumentelor raţionale, căci raţiunea este hărăzită fiecăruia numai după merit.

În universul lui se produsese o avarie. În plin mers, îl lăsase direcţia şi maşina zburase în şanţ. Acum nu se mai putea îndrepta nimic. Nu-şi atinsese ţelul propus. Era legat de mâini şi de picioare şi nu putea trăi aşa cum dorea.

Dornic de societate, era silit să se ascundă de oameni.

Avea bani, dar n-avea posibilitatea să-i cheltuiască.

Ar fi vrut să facă dragoste cu femei, dar era obligat să zacă singur pe cuptor.

O asemenea viaţă i se părea dezgustătoare. Dar era prea mândru şi orgolios ca să-şi recunoască înfrângerea. În calculele lui se strecurase o greşeală, pe care n-o văzuse la timp, asta era tot. De-aici înainte, asemenea greşeli nu se vor mai repeta.

Sunt pe de-a-ntregul mulţumit de viaţă, se încredinţa el singur. Puţină răbdare, iată ce se cere acum. În curând, am să părăsesc Letonia cu acte în regulă şi cu un sac de bani pe deasupra. Lumea nu s-a terminat aici. Uniunea e mare, undeva s-o găsi vreo treabă potrivită pentru un flăcău isteţ. Am să-mi

aleg un loc. Am să-mi fac o casă. Îmi cumpăr maşină. Mă însor. Îmi găsesc o muncă liniştită. Vom avea magnetofon, televizor, frigider şi câte altele. Nu va fi nevoie să scot jambonul dintr-o fântână împuţită, va fi de ajuns să deschid uşiţa albă a frigiderului şi să iau ce-mi trebuie. Am câştigat destul ca să trăiesc după placul inimii. M-am plictisit să mor de frică. De altfel, n-am să-mi fac eu casă. Găsesc o fetiţă cu casă cu tot. Şi de ce nu?

Dar totul nu era decât lăudăroşenie. O simţea singur. Inima lui tânjea după Mare, îi era dor de mângâierile ei înfocate. În cercul prietenilor, Dindans spunea de multe ori obscenităţi despre dragoste şi femei, dar acum înţelese că această dragoste este singura lui dragoste adevărată. Nopţile se trezea pentru că simţea cum i se înfig în spate unghiile ascuţite ale Marei. Când se drăgostea cu Mare, trebuia să-şi pună o cămaşă de pânză mai groasă, fiindcă fata, în momentele de uitare, era în stare să-i zgârie spinarea ca o pisică.

Vântul vuia prin teii seculari, de cealaltă parte a ferestrei. Acum răsuflarea dulce a Marei nu mai e pentru el. N-avea s-o mai revadă.

Dar poate că el a vrut aşa? Nu-şi dădea bine seama dacă dorea să-i fie tovarăşă de viaţă sau s-o aibă alături numai pentru a-şi satisface poftele. Era prea simplă, îşi zicea Dindans. Îi trecuseră atâtea femei prin mână, iar el tânjea după Mare. Grădinăreasa Mare. Poate că a ştiut să-i sădească în inimă un răsad anume? îl ispitea gândul să sară pe motocicletă şi să se ducă s-o vadă.

Asta nu! Nu încape îndoială: Mare a fost interogată, ea ştie despre el adevărul. Acum mulţi ştiau cine furase, cine se răzbunase pe Berzs. Nu se putea dezbăra de sentimentul că nu numai a fost dezbrăcat până la piele, dar şi că a fost întors pe dos. Poţi trăi cu adevărat numai cu condiţia de a fi învăluit în mister. Oare s-ar găsi mulţi care să rămână impasibili, dacă s-ar risipi acest mister, dacă s-ar dezvălui afacerile lor ascunse? Dacă toţi ar şti totul despre ei? Ca despre Dindans acum?

Oare Mare va suferi? Va izbuti să-l uite? Cu siguranţă că da. E o fire uşuratică, superficială? Nu s-ar zice. Şi ea căuta ceva. Mare îi plăcea prin seninătatea ei sufletească, prin puritatea ei. Cum de şi-a putut închipui un lucru atât de murdar despre Mare şi Berzs? I-a judecat după sine însuşi. Câte vise îşi făceau el şi Mare gândindu-se la viitor, când stăteau culcaţi în fânărie. Vor duce o viaţă frumoasă, vor avea copii.

— Dacă se naşte un băiat, îl botezăm Petrs, iar dacă va fi fată – Annina!

— Ba nu, replica râzând Dindans, dacă va fi băiat îl botezăm Adolf-Gustav de Everald!

— Ce ţi-a venit?! Cine poate să rostească un nume ca asta! îl crezuse şi se speriase de-a binelea.

O fiinţă naivă. Totuşi el n-o minţise niciodată. Dindans îşi făurise o teorie conform căreia el n-ar minţi niciodată, în nicio împrejurare.

Da, e adevărat, în noaptea aceea, în fânărie, îi făgăduise Marei să se însoare, fixase până şi data căsătoriei. Dar în noaptea aceea era hotărât cu adevărat să se însoare. În clipa aceea, dându-i acel cuvânt, era convins că şi-l va ţine. Reieşea aşadar că nu minte, deşi ştia că mâine va gândi altfel. Se spune că nu poţi intra de două ori în aceeaşi apă, iar torentul conştiinţei este şi mai capricios. Dindans se schimbă şi el, căuta să se convingă singur, şi de aceea se schimbă gândurile lui. Dar de minţit el nu minte niciodată.

Aşa judeca în orice împrejurare.

Da, Mare! Nopţile, culcat pe cuptorul cald, îşi amintea în cele mai mici amănunte cum se iubeau ei doi, şi amintirile acestea îi mai alungau puţin spaima.

Cu cât trecea mai multă vreme petrecută în singurătate şi cu mâncare în neştire, cu atât mai des somnul îi era bântuit de coşmaruri şi nu izbutea să adoarmă decât în zorii zilei.

Alteori, curăţând ţeava pistolului şi încărcându-l, se gândea: n-ar fi mai bine să mi-l pun la tâmplă, să apăs pe trăgaci? Şi s-a isprăvit totul. Niciun fel de griji, de îndoieli, de probleme de rezolvat. Nu va trebui să se agite pentru acte, să se gândească la iarnă, la ce-o să facă de-acum încolo. Niciun fel de temeri. Se va prăbuşi într-o prăpastie fără fund. Probabil că totul se petrece într-o clipă, nici n-apuci să simţi durerea. O forţă de nebiruit îl ispitea să-şi pună ţeava pistolului la tâmplă. Şi să apese pe trăgaci.

Înţelegea că îl lăsau nervii. Când se simţea asaltat de asemenea gânduri, înhăţa toporul şi se apuca să taie surcele din despărţiturile dintre camere. Avea nevoie de lemn uscat. Mâna nu-l mai durea, rana se vindecase. Intenţiona, în foarte scurt timp, s-o şteargă de-aici.

Dar unde? În neant? La părinţi nu se putea duce. Îi cunoştea prea bine şi pe părinţii lui, şi pe rudele care i-ar fi întors cu aversiune spatele. Toate legăturile cu oamenii, stabilite în cei treizeci şi doi de ani de viaţă, erau pierdute, risipite, rupte. Era singur-cuc.

Chinuit de asemenea gânduri, se plimba neliniştit prin casa întoarsă pe dos. L-au prins în capcană? Ei au izbutit s-o facă! Prin cuvântul „ei”, Dindans’ înţelegea pe toţi cei din afara capcanei. Ba nu, s-avem iertare, el o să scape.

Dindans se obişnuise numai să ia, fără să dea nimic în schimb. Automobilele furate, specula cu piesele de schimb, jefuirea casei de bani a colhozului şi, în sfârşit, povestea asta stupidă cu Berzs.

Cu soarta arhitectului nu-şi prea bătea capul. Dacă Berzs a pierit, el nu e vinovat. Are mâinile curate. Aşa se liniştea singur. Frica pentru propria lui viaţă nu-i dădea pace. Frica şi învălmăşeala din cap.

În ultimele zile îi pieri şi pofta de mâncare. Hrana i se oprea în gât. Numai alimente uscate. Jambon, pâine veche, unt, caşcaval, vin. Vinul se terminase. Mâncarea era pe sfârşite. De câteva ori încercase deja să părăsească ascunzătoarea, dar îl oprise frica.

Capcana şi-o purta cu el peste tot. De capcană nu-l putea scăpa decât moartea. Sau căinţa sinceră. Dindans nu dorea să moară. Să se căiască nu ştia. Nu-i rămânea decât să aştepte. Să aştepte clipa când se va putea întoarce la viaţă, la bucuriile ei.

Mai aruncă lemne pe foc. Se îndreptă din spate. Strecură o privire pe fereastră. I se tăie răsuflarea. Oameni înarmaţi se apropiau de casă.

Pistolul „Beretta” cu nouă gloanţe se afla întotdeauna la îndemână. Dindans trase piedica de siguranţă. Se uită pe fereastra din partea opusă, şi acolo, oameni. Miliţia. Sunt în grădină! Ţevile brumate ale armelor automate străluceau ici, colo. Era pierdut!

Până aici i-a fost! Deznodământul? Ei, fie ce-o fi! Frica i se topi, ca luată cu mâna. Dar ce, parcă existase vreodată? Dindans se izbăvise de frică, îi ieşise prin pori, odată cu sudoarea, când zăcea pe cuptor, o înecase în fântâna cea putredă, o secase din apa pârâului, o pierduse prin pădure, culegând ciuperci, o dezvăluise în coşmarurile sale, biruise până şi temerile viitoare.

Şi veni uşurarea, dar în acelaşi timp îl copleşi furia.

Nu-şi mai amintea cum procedase el însuşi cândva cu oamenii, era revoltat de felul cum aveau de gând să procedeze ei acum cu el. Copoi ticăloşi, îi înjura Dindans în gând, strecurându-se de la o fereastră la alta şi aşteptând ca cei care-l împresurau să se apropie, ca să poată trage la sigur. Mi-au dat de urmă, lepădăturile! Dacă ei trag la jug în sudoarea frunţii, vor să-i silească şi pe alţii să facă la fel! Nu mă prindeţi voi aşa de uşor. Poftim, şi-au cărat

armele automate cu ei.

Sparse un geam cu ţeava pistolului şi, înainte ca cioburile să atingă pământul, trase în siluetele care se apropiau.

Trase de două ori.

După asta, Dindans sări de lângă fereastră şi se trânti pe jos. La timp. Căci prin fereastră începură să curgă gloanţele. Pac, pac, pac – ţăcăneau ele, înfigându-se în pereţi. Clopoţeii de pescar prinseră a suna. Înseamnă că Berzs n-a rămas totuşi în viaţă. Asta ar fi putut s-o bănuiască încă atunci, la bibliotecă, altfel ei n-ar fi tras în el. Va izbuti oare să se dezvinovăţească? Puţin probabil, căci minuni nu se întâmplă. Trebuie să fugă. Să se apere!

Aplecându-se, Dindans trecu alergând prin casă. Din fugă trase câteva focuri în ferestre. Se piti după cuptor, îşi încărcă din nou pistolul inspirând mirosul de jambon prăjit pe care nu va avea prilejul să-l mănânce. Afară bubuiau împuşcăturile, gloanţele ciuruiau pereţii.

Căpitanul Pernavs, care comanda grupul operativ, nu ştia câţi bandiţi se ascund în casă.

Nu voia să rişte zadarnic vieţile oamenilor săi. Strecurându-se mai aproape, unul din miliţieni aruncă pe fereastră o bombă fumigenă. Fireşte, ar fi putut să ciuruiască toată casa cu rafalele de armă automată, dar era de dorit ca Dindans să fie prins de viu.

Struga stătea la vreo douăzeci de paşi de casă, în spatele unui trunchi de tei secular. Văzu cum încep să năvălească pe ferestre nori de fum alb şi, cu răsuflarea oprită, aştepta să-l vadă sărind afară pe ucigaş prin una din ele.

Până atunci, Dindans se bucurase că despărţiturile de pereţi au fost demolate. Culcat pe cuptor, ţinea sub ameninţarea pistolului toate ferestrele, dar deodată o drăcovenie care scotea un fum înecăcios începu să sfârâie pe duşumea.

Ei, acum mi s-a înfundat, îi trecu prin cap. Să mă las prins într-un mod atât de stupid! Şi, nu se ştie de ce, îşi aminti de Mare şi de părinţi. I se făcu milă de el însuşi, simţi nevoia imperioasă de aer proaspăt. Sufocat, înecându-se de tuse, strigă la fereastră că se predă.

Era un şiretlic. Dindans spera că iuţeala cu care va acţiona şi atacul îl vor scoate din încurcătură. Pentru prima dată judeca şi acţiona cu mintea limpede, într-o clipă de primejdie. La bibliotecă fugise, ascultând mai mult de instinct. Invincibilul Dindans – asta era faima la care visa de-acum înainte.

Miliţienii se ridicară de prin ascunzişuri şi se apropiară mai mult de casă.

Dindans nu observă că o ţeavă brumată, ascunsă printre tufele de coacăze negre, era aţintită în continuare asupra lui.

— Ieşi afară! strigă un ofiţer de miliţie.

— Sunt rănit! răspunse Dindans. Mă predau! Ajutaţi-mă!

Cuvintele lui păreau verosimile.

Miliţienii porniră spre casă, lăsând armele puţin mai jos. De cealaltă parte se forţa fereastra bătută în scânduri. Cineva sări pe altă fereastră şi se apropie de Dindans, abia desluşit prin fum.

Dindans se decise. Acum, sau totul e pierdut.

Ca într-o cursă cu obstacole, luă startul de la fereastră, trăgând din mers cu pistolul său greu. În grabă nu nimeri pe nimeni. Era şi normal, pentru că nu se mai antrenase demult la tragere. Miliţienii nu trăgeau, temându-se să nu-şi rănească tovarăşul. În plin salt, Dindans depăşi linia de încercuire a miliţienilor luaţi prin surprindere. Aceştia se trântiră la pământ, ca să se adăpostească pe unde era posibil. Dindans zbură peste tufişurile de salcâm, iată şi teiul cel bătrân, iar după el – o râpă împădurită. Dindans triumfa. Din nou ieşise învingător.

Globul pământesc se aplecă pe neaşteptate şi-l izbi cu putere peste falcă.

Iată cum se întâmplă asta, mai apucă să-i treacă prin minte. Nu auzise împuşcăturile. Moartea? De acum şi în veci vecilor? Şi nici măcar nu doare! Nu, nu vreau, nu, striga el, dar sunetele nu i se desprindeau de pe buze. Ochii larg deschişi. Vedea pământul atât de aproape cum nu-l văzuse niciodată. Bulgări de argilă roşcată, brusturi uscaţi. O ciudată greutate îl cotropea treptat de jos, de la picioare, şi se scufunda în ea ca într-o apă. Cândva îi plăcuse să povestească o anecdotă despre un om peste care trecuse tăvălugul. Acum acest om era chiar el. Deocamdată însă nu-l durea. Numai greutatea aceea care îl cotropea treptat. Pământul vuia. Îşi dădu seama: miliţienii se apropie în fugă. Aleargă încălţaţi cu cizme mari şi grele, aleargă încălţaţi cu ghete uşoare. În pod rămăsese un morman întreg de ghete vechi. Dindans mişcă mâna stângă. O putea mişca. În dreapta simţi greutatea pistolului. Tăvălugul se apropia deja de mijloc, durerea îi sfâşia noada, de-ai fi zis că-l aşezaseră pe un ţăruş şi că tăvălugul se rostogoleşte pe acel ţăruş în sus,

turtindu-i trupul.

Dindans îndreptă pistolul în partea de unde răsuna tropăitul. Spre cei ce veneau în fugă. Din ultimele puteri, se pregăti să apese pe trăgaci, dar nu apucă. Pistolul i-a fost smuls din mână, şi Dindans a leşinat.

De îndată ce Dindans ajunse lângă tei, Struga sări să-i taie calea. Ascuns pe după trunchiul gros al copacului, Struga nu fusese văzut de nimeni, şi miliţianul care pândea în tufele de coacăze trase o scurtă rafală, socotind că în doi timpi şi trei mişcări criminalul se poate face nevăzut în râpă. El îl nimeri pe Dindans în picioare.

Struga nici nu-şi scosese pistolul din toc. Criminalul trebuie prins de viu! Dacă l-a omorât? Struga era furios pe miliţianul care trăsese cu atâta lipsă de prevedere. O, bine că nu l-a nimerit pe el. Câteva gloanţe trecură şuierând pe-alături. Dindans se prăbuşi din fugă în brusturi şi pământul se înnegri la picioarele lui.

— Atenţie! răsună glasul lui Pernavs.

Un ultim salt, şi Struga făcu să zboare pistolul din mâna lui Dindans cu o lovitură de picior.

Chiar acolo, în grădină, îl pansară. Pierduse mult sânge. Îl aşezară pe o haină şi aşa străbătură cu el toată grădina, storcind cu zgomot merele putrede sub paşii lor. În gospodăria aceea părăsită se prăpădise o recoltă bogată. Deasupra brazilor cărunţi se roteau ciorile speriate de împuşcături.

După ce Dindans a fost examinat la spitalul sătesc unde l-au transportat, doctorul a spus că nu poate fi salvat decât dacă i se face urgent o transfuzie.

Din când în când, recăpătându-şi cunoştinţa, Dindans se simţea stăpânit de o poftă de viaţă nestăvilită.

Numai şi în faptul că nimerise la spital vedea ceva neobişnuit. Dindans se considerase întotdeauna şi în toate un om neobişnuit. Iată că şi acum, în chip cu totul ieşit din comun, ajunsese la spital. Dar i se va acorda aceeaşi atenţie ca oricărui alt bolnav? Poate le-a venit în gând să-l ucidă? Fără judecată şi fără anchetă? În mintea lui tot mai confuză se insinua sâcâitor o frază:

„Picioarele sunt deja în întuneric, picioarele sunt deja în întuneric”.

Şi încă una:

„Nu-mi caută ei în coarne”.

Seriozitatea impasibilă şi competenţa profesională a medicului care se

făceau simţite în gesturile lui, în privire, în indicaţiile scurte date surorilor – toate acestea nu l-au liniştit pe Dindans.

I se părea că pregătirile pentru operaţie se fac mai încet ca de obicei. I se părea că asta se face dinadins. Când i-au injectat o mică doză de morfină, s-a speriat că vor să-l adoarmă, iar apoi să-i ia lucrul cel mai de preţ – viaţa.

— Salvaţi-mă, bâiguia el. Anunţaţi-o pe Mare. Eu nu vreau să mor.

Câtva timp a fost în delir. Cuvintele i se desprindeau de pe buze cu greu, dar nu erau lipsite de tâlc.

„Păsările libere trăiesc mai puţin ca cele ţinute în captivitate”, repetă Dindans de câteva ori. Apoi în ochi i se ivi o licărire de luciditate şi-i spuse medicului:

— Doctore, sunt pe jumătate golit. Ridicaţi-mi greutatea de pe picioare, pieptul mi-l simt uşor, sunt gata să zbor. Ţineţi-mă de braţe, când veţi începe operaţia. Nu mă ucideţi, salvaţi-mă.

Iar apoi şopti atât de încet, încât doctorul abia îl auzi:

— N-am încredere în ei. Ei vor să mă omoare. Salvaţi-mă.

S-a stabilit ce grupă de sânge are. Au fost convocaţi doi donatori de sânge.

Dindans se afla culcat pe masă în sala de operaţii. Prin ferestrele mari o lumină puternică inunda încăperea. Pantofii cu talpă de lemn bocăneau. Mirosea a iod. Sora şefă pregăti aparatul pentru transfuzie. Donatorii se arătară curioşi să afle cui vor dona din sângele lor.

Donatorii sunt un soi de oameni deosebiţi. Fraţi după grupa de sânge. Acum, când nu se plăteşte pentru sângele donat, ei au devenit umanitarişti, au idealurile lor, ei cred în frăţia de sânge a oamenilor.

Primul donator era învăţător, instructor de pionieri. Un tânăr pedagog plin de omenie. Copiii îl iubeau. Dona sânge, şi în comună toţi ştiau acest lucru. Într-o aşezare ca aceea, toţi ştiau totul unul despre altul. Era un om simţitor la necazurile colegilor săi. Politicos cu vecinii. Un om demn în toate privinţele, se ţinea de cuvânt întotdeauna, avea multă imaginaţie, se distingea printr-un uimitor dar de a pătrunde în sufletul copilului. Cu copiii era curat şi limpede ca un izvor. Îi învăţa că scopul vieţii este să lupţi pentru adevăr, că virtuţile cele mai înalte sunt cinstea şi vitejia. Educa copiii în spiritul patriotismului, îi pregătea peno misiune înaltă – să devină cetăţeni.

Aflând că sângele său este destinat unui criminal, învăţătorul se tulbură.

Credea cu sfinţenie în obligaţiile reciproce dintre societate şi individ. Armonia dintre aceste obligaţii reciproce reprezenta pentru învăţător garanţia realizării idealurilor viitoare.

Şi acum era rugat să doneze sânge unui om care se ridicase împotriva tuturor idealurilor pentru care lupta învăţătorul, pe care le insufla elevilor săi. Să doneze sânge unui om care distrugea şi submina bazele societăţii? Să dea sânge unui om care-şi bătuse joc de legile societăţii, care dispreţuise părerea şi opiniile concetăţenilor săi? Să doneze sânge unui om care nesocotea munca celorlalţi oameni? Să dea sânge unui om care măsura toate valorile în bani, agonisiţi pe căi necinstite?

Furase? Da, furase.

Făcuse tâlhării? Da, făcuse.

Atunci învăţătorul puse o întrebare de cea mai mare însemnătate:

— Este criminal?

Căpitanul Pernavs a fost obligat să recunoască faptul că Dindans are pe conştiinţă (în cazul că posedă aşa ceva) soarta lui Edmunds Berzs.

— Arhitectul Berzs?

Învăţătorul îl ştia pe arhitect după articolele publicate în ziare, văzuse clădiri construite de acesta.

— Prin urmare, trebuie să dau sânge unui asasin?

Şi refuză să doneze sânge pentru Dindans. Era un fapt care contravenea principiilor sale. Cum va putea să mai privească după aceea în ochii copiilor? Aşa judecase el, ajunsese la această hotărâre şi hotărârea lui era definitivă.

Al doilea donator, un om mai simplu, lucra pe post de casier în cooperaţia industrială. Un vlăjgan, fără pretenţii deosebite şi idealuri înalte. Dona sânge în parte din raţiuni umanitariste, dar mai mult pentru starea sănătăţii lui, simţind uneori un surplus de sânge.

Casierul era un om excepţional de rezistent, dar viaţa sedentară avea o influenţă proastă asupra lui. Cum dona sânge – se simţea mai bine. Casierul nu refuză să doneze sânge lui Dindans, deşi acesta jefuise cândva casieria unui coleg de-al lui, din raionul învecinat.

Când văzu însă că învăţătorul – care în ochii lui reprezenta un etalon al demnităţii – refuză să doneze sânge, începu şi el să şovăie.

Ştia că se va afla în sat că el a donat sânge unui asasin. Se va comenta că acesta îi este frate de sânge. Cu siguranţă că au să iasă vorbe cum că şi el

este frate de sânge cu un asasin. Să doneze sânge unui infractor? Unui om care cândva îl jefuise pe un coleg al lui? „Aha, poftim, iată pe cine hrăneşte cu sângele lui casierul nostru, poate că atunci chiar el l-a ajutat să golească şi casa? Şi ce? Nu-i de mirare! N-ar fi cazul să ne căutăm un alt casier?” Şi casierului i se năzări că-l aude pe şef spunând: „Cumnatului meu nişte hoţi i-au furat la Riga un „Moskvici” nou-nouţ, în plină zi, din faţa grădinii zoologice. În timp ce el umbla prin grădină şi se uita la animale, maşina a pierit fără urmă. Şi cine ar fi crezut că acest casier al nostru o să doneze sânge unei asemenea bestii!”.

Transpirând tot de emoţie, casierul refuză şi el.

Viaţa lui Dindans atârna de un fir de păr. Avea o grupă de sânge mai rar întâlnită. În timp ce Struga încerca să-i convingă pe principalii donatori, intră unul din miliţieni care spuse că are aceeaşi grupă de sânge şi este de acord să doneze sânge pentru rănit.

Abia a doua zi doctorii i-au permis lui Struga să-i pună lui Dindans câteva întrebări.

Struga îi arătă fotografia lui Berzs.

— Tu l-ai lichidat?

Frumoasă treabă! Vor să-i pună în cârcă un omor i N-o să le meargă. El, Dindans, nu l-a omorât pe acest om.

— Nu, spuse Dindans, clipind des.

— Unde-i cadavrul? întrebă Struga.

Mai târziu, nici Dindans singur n-a putut să înţeleagă de ce a mărturisit totul. Tăvălugul acela i-a turtit cu adevărat voinţa? S-a simţit copleşit de căinţă?

Nu, Dindans rămânea credincios sie însuşi. Mărturisirea se explica prin faptul că abia acum apucase să guste din desfătarea păcii sufleteşti, a eliberării de temerile care-l hărţuiau.

Ce minunat este să te ştii liber, împăcat. Prima scânteie o simţise încă din clipa când hotărâse să nu se predea, să lupte, când o luase la fugă, trăgând în urmăritori.

Tăvălugul ce dăduse peste el înăbuşise totul.

Acum ştia însă că simţământul acela poate fi reînviat. Să spui ce crezi, să vorbeşti deschis, fără ascunzişuri, să nu te minţi nici pe tine, nici pe ceilalţi oameni – şi atunci va veni pacea aceea minunată, sentimentul de linişte

sufletească. Iar teama va pieri.

Acum ştia că ar fi trebuit să le spună pasagerilor de-atunci, din taxiul lui: „Să ştiţi că pachetul pe care-l aveţi îmi dă o stare de nelinişte îngrozitoare, mi se tot pare că vă pregătiţi să-mi ardeţi una în cap cu o cărămidă înfăşurată în ziar!”.

Una din două: ori aveau o cărămidă în pachet, ori totul s-ar fi terminat cu o porţie bună de râs.

Şi poate că viaţa lui ar fi luat altă întorsătură. El a crezut însă în existenţa cărămizii, fără să verifice. A fiert în propria lui frică, până s-a copt. Până când a trecut peste el tăvălugul, ca în gluma aceea cu omul turtit de tăvălug. Acum, aşa cum era, turtit, plat, au să-l vâre prin crăpătura de sub uşă în sala tribunalului.

De altfel, nu se putea explica totul numai prin frică. Dindans n-avea de gând să-şi schimbe părerile referitor la relaţiile dintre societate şi indivizii ca el. Nu, el îşi va păstra convingerile. Cine poate să-i dovedească contrariul? Dacă omul nu vrea să se convingă singur, este puţin probabil s-o poată face alţii.

Acum ştia însă cum să scape de temerile sale.

Să povestească absolut totul, fără să ascundă nimic, iată mijlocul cel mai sigur.

Ultimul pietroi – Berzs – îi mai apăsa pieptul, şi Dindans l-a aruncat peste impasibilul Struga.

N-are decât să afle, n-are decât să se convingă! Dindans nu atentase la viaţa lui Berzs. Cadavrul devenise singur cadavru.

În cuşcă! strecură cu greu Dindans, printre dinţi.

Deasupra lui străjuiau ochii lui Struga, pietroiul se scufunda tot mai adânc, chipul acestuia prinse viaţă, valuri miei se agitară pe oglinda lui impasibilă.

— În cuşcă? Care cuşcă?

Dindans nu mai putea însă vorbi. Spusese principalul, nu-l mai ţinură puterile pentru mărunţişuri. Îşi simţea pieptul atât de uşor. Nu senzaţia de ieri că e uşor ca o pasăre, când se afla pe masa de operaţie, când se pregătea să-şi ia zborul spre nefiinţă, nu, acum era vorba de sufletul lui uşor, împăcat. Părea că acuşi o să i se oprească bătăile inimii din pricina liniştii dobândite.

Sângele îi vuia în cap, întocmai cum vuieşte pădurea, sau poate sângele

vuia în pădure? Şi poate că numai în clipa aceea de uşurare, când inima aproape i se oprise, Dindans îşi dădu seama pentru întâia oară de ceea ce îi făcuse lui Berzs – ca om. Această primă geană de lumină, prima rândunică a conştiinţei n-a fost oare pricina neaşteptatului său leşin? Cine poate şti. Cu o rândunică nu se face primăvară. Poate că n-a fost decât o slăbiciune de o clipă?

O soră veni fuga cu seringa.

Struga nu mai stătu să aştepte răspunsul. Doctorul îi spuse că viaţa lui Dindans e în afară de orice pericol, că mâine va putea să vorbească din nou cu el.

Prin urmare, dispariţia lui Berzs se confirma. Mai rămânea să descopere cadavrul.

Să stabilească împrejurările în care pierise Berzs. Să defere justiţiei pe Dindans şi pe complicii lui. Şi apoi să predea dosarul la arhivă.

Berzs?

Voi afla oare cum a fost el în realitate? reflecta Struga. Cum s-a comportat în ultimele sale clipe? Mi-a semănat mie? Toţi suntem copiii unei generaţii, ca alunele care cresc pe aceeaşi tufă. În unele pătrunde viermele care mănâncă miezul şi rămâne un fel de pulbere. Pe altele le smulge vântul încă înainte să se coacă, altele sunt furate de veveriţe, ciugulite de păsări şi doar puţine, nimerind pe un sol fertil, vor da lăstari noi. La prima vedere toţi suntem la fel, dar în esenţă ne deosebim chiar foarte mult. Poate că asemenea reflecţii, la anii mei, sunt inadmisibile şi naive? Copilării? Sentimentalisme? Ei, şi ce dacă? La vârsta mea şi în munca mea nu te poţi lipsi de o fărâmă de morală. Ca bucătarul care nu se poate lipsi de sare, un anchetator este obligat să condimenteze supa vieţii cu un pic de morală. Altfel, se va preface într-un grădinar obişnuit care pliveşte buruienile. Iar buruienile se pot nimici şi cu maşina. Sau cu ajutorul chimicalelor.

Totuşi cazul nu s-a încheiat.

Cuşcă?

De ce cuşcă?

Unde se află această cuşcă?

Era a patruzecea zi de la dispariţia lui Berzs. Începuse să cadă prima zăpadă.

Fragilă, plină de farmec, ca uitarea.

V

Vizibilitatea era proastă.

Maşina se târa pe deal, în sus, sfredelind ceaţa nopţii cu snopuri de lumină galbenă.

Un trunchi de copac cenuşiu, cu coroana teşita, era culcat de-a curmezişul drumului.

Edmunds Berzs ridică piciorul de pe accelerator, frână uşor, debreie, apoi trase până la refuz frâna de mână. Scoase din viteză.

Arhitectul coborî din automobil. Picioarele i se înfundară în nisip, şi în aceeaşi clipă primi o lovitură în cap cu ceva moale şi greu. Pământul îl întâmpină ca o greutate de fontă şi Berzs simţi în gură gustul scârbos al sucului gastric.

Îşi veni în fire abia în cabină.

Şedea pe bancheta din spate, înghesuit între doi indivizi. Berzs n-avea idee dacă au mers mult şi unde se aflau. Probabil că necunoscuţii din maşină discutaseră ceva, pentru că o frază întâmplătoare i se întipărise în conştiinţă şi zumzăia acolo, ca o muscă sâcâitoare:

„Păsările libere trăiesc mai puţin ca cele ţinute în captivitate”.

Automobilul se opri.

Fără să scoată o vorbă, acţionând abil şi coordonat, necunoscuţii îl târâră afară din maşină. El se împotrivea, dar nu dădea glas. Nu simţea niciun pic de teamă. Era tot numai furie şi nedumerire. Ceafa îi plesnea de durere.

Făcându-l să se potolească repede, îl duseră peste tufişuri dese şi ţepoase, îl traseră undeva în sus, îl rostogoliră în jos, îl trecură de mai multe ori peste trunchiuri rămuroase de copaci doborâţi, până când ajunseră în cele din urmă pe un loc mai mult sau mai puţin drept.

Pe fundul unei prăpăstii, Berzs văzu o cuşcă.

Se lovi rău de podeaua de beton, dar sări îndată în picioare, repezindu-se spre ieşire.

Zăvorul masiv a fost tras cu zgomot chiar în nasul lui. Cei trei

necunoscuţi s-au făcut nevăzuţi în desiş. Berzs n-a apucat, n-a putut să le desluşească chipul. În întuneric se auzeau crengile foşnind. Apoi totul a fost acoperit de urletul monoton al vântului.

Va să zică, aşa procedează ei! Asta a fost primul lui gând. Înainte existau hoţi de cai, acum – hoţi de maşini. Bandiţi – asta sunt! Şi totuşi, în adâncul sufletului, vocea raţiunii îi spuse: „Putea fi şi mai rău. Viaţa ta n-a atârnat decât de un fir de păr.”.

Berzs încercă să deschidă încuietoarea, dar aceasta era aşezată în aşa fel încât dinăuntru nu se putea ajunge la zăvor. Era acoperit de un scut rotund, de oţel, îndoit la margini.

Berzs trecu atunci la examinarea cuştii. Această cuşcă, cu o suprafaţă de aproximativ şase pe opt metri şi doi metri şi jumătate înălţime, era alcătuită din bare de oţel. În spaţiul dintre ele puteai să scoţi uşor doar o mână. Cuşca se afla pe o fundaţie de beton, în care barele erau implântate adânc.

Berzs cercetă pas cu pas fundaţia de beton. Pipăi fiecare bară, verifică dacă nu s-a şubrezit cumva punctul de fixare, dacă n-ar putea să scape pe undeva afară. Se căţără sus, să încerce îmbinarea barelor ce alcătuiau plafonul.

Zadarnic totul! Cuşca era durată trainic, temeinic, de mâna unui meşter iscusit, o cuşcă solidă, de nădejde, aşa cum trebuie să fie.

După o oră de încercări neizbutite, ajunse la concluzia că peste noapte nu va reuşi să iasă din cuşcă prin forţe proprii.

Cândva în cuşcă fuseseră ţinuţi cai. Într-un colţ rămăseseră grămezi de bălegar, frunziş şi paie putrede. Tot acolo crescuseră şi vreo două duzini de bureţi pestriţi şi alte ciuperci otrăvitoare. În bătaia vântului, se legănau domol spice subţirele de secară.

Sub picioarele lui zăngăni ceva. Berzs se aplecă şi ridică o bucată de sârmă cam de un metru şi jumătate. O aruncă cât colo. Mai nimeri cu piciorul peste o cutie goală de conserve. De la compot produs de Bulgarprodexport. Într-un colţ, se mai afla un jgheab de lemn, masiv, pe jumătate plin cu apă de ploaie, stătută. Altceva nu mai era în cuşcă.

De după nori ieşi plutind luna. Stelele prinseră a clipi. Ceaţa se risipi. Totuşi nu putea să cerceteze ca lumea locul din pricina pantelor înalte, acoperite de vegetaţie, ale râpei. Cuşca era înconjurată din toate părţile de

tufişuri şi copaci. Ciudat, de unde o fi apărut această cuşcă în pădure? Cine o fi construit-o cu atâta sârguinţă? Berzs nu ajunse la vreo concluzie precisă, deşi se gândi la tot felul de posibilităţi.

A fost o noapte îngrozitoare.

Berzs se culcă, adunând sub el o grămadă de frunze mai uscate. De la betonul rece şi tare îl dureau oasele, îl scuturau fiori de frig. În piciorul drept, guta se făcu simţită cu durerea ei surdă. Ai fi zis că cineva îi ciocănea articulaţia coxo-femurală cu o daltă boantă. Degetul mare îl durea atât. De rău, de parcă l-ar fi călcat un elefant. Infernale dureri!

De rest nu-şi prea făcea probleme. Se gândi că la lumina zilei, cercetând bine zăvorul, va izbuti să iasă din cuşcă. Dacă nu se va pricepe, or să-l găsească, de asta nu se îndoia. Dacă nu mâine, atunci poimâine, ei, peste o zi-două. I se părea chiar ispititor să rămână un timp complet izolat, după zbuciumul şi grijile civilizaţiei.

Nu şi-ar fi închipuit pentru nimic în lume că toamna, în a doua jumătate a lunii septembrie, ţânţarii sunt atât de înverşunaţi! Nenumărate hoarde de ţânţari ieşeau din desişul pădurii şi se năpusteau asupra lui cu un ţiuit sâcâitor.

Scoţându-şi fulgarinul, începu să-l agite ca să gonească aceste făpturi sâcâitoare şi totuşi vreo duzină-două ajunse la faţa lui, i se vârî în păr, i se înfipse în obraji şi în gât, i se strecură în urechi. Îi strivea chiar pe obraji, scuturându-i pe podeaua de beton.

Ce coşmar! Să te contopeşti cu natura, să te delectezi cu singurătatea? Să te scufunzi în primitivitatea de la facerea lumii, să te pătrunzi de o stare de spirit filosofică? Aş, de unde! Poţi să înnebuneşti apărându-te de spurcăciunile astea mărunte, în timp ce hoţii îţi mână maşina cine ştie unde!

Da! Ce se va întâmpla cu maşina lui?

Va trebui să stea în cuşcă vreo două zile – întotdeauna punea răul înainte, oricât de fericit s-ar fi întrezărit deznodământul – aşadar, va trebui să rămână vreo două zile în cuşcă, până va putea scăpa singur sau până va fi găsit, iar între timp hoţii vor duce automobilul dracu ştie unde, îl pot vinde, îl mai pot fura o dată şi vinde din nou.

Nu-i nimic, mai devreme sau mai târziu îşi va recăpăta el maşina. Dar cu ţânţarii nu e chip s-o scoată la capăt. Ţiuind furioşi, îl atacau din toate părţile, ca nişte fiare sălbatice. Pe Berzs îl copleşi disperarea – nu credea că mai

rezistă până dimineaţă.

Când s-a crăpat de ziuă, aerul se răcise. Berzs încercă să se încălzească, sărind şi lovindu-se peste umeri.

A răsărit şi soarele, luminând vârfurile copacilor. Arhitectul îşi făcu socoteala că până şi în plină zi copacii vor ţine umbră şi numai spre seară razele soarelui vor pătrunde direct în cuşcă.

Acum putea să cerceteze locul unde se afla.

Cuşca era durată pe fundul unei râpe adânci.

Copacii şi tufele crescuseră năvalnic pe fundul şi pe povârnişurile râpei. Furtuna din anul trecut nu cruţase nici aceste locuri. În partea de miazănoapte a văgăunei se formase o adevărată avalanşă de arbori care blocau trecerea. Trunchiurile răsucite, frânte, despicate se propteau în bolta albastră a cerului.

Ai fi zis că pe-aici n-a mai călcat picior de om de vreo douăzeci de ani.

Ceva mai departe, chiar pe fundul prăpastiei, curgea un pârâiaş. Nu se vedea, dar i se auzea limpede clipocitul melodios.

Dincolo de pârâiaş, desişul cotropise râpa pe de-a-ntregul, cu brazi doborâţi de-a latul şi de-a lungul ei. Crengile uscate, ţepoase, se zburleau în toate părţile, argintate pe dedesubt, întunecate la capete. O pădure distrusă de furtună, stranie, ca de basm.

Guşca se afla pe un loc relativ drept. În partea de miazăzi, apropiindu-se pieptiş de barele ei, crescuseră tufe de alun, împodobite cu ciorchini de fructe coapte.

Berzs culese nişte alune şi le ronţăi cu plăcere.

Alunişul se cocoţa pe coasta râpei şi peretele verde al tufelor se pierdea pe după trunchiurile cărunte ale brazilor măreţi, pe după lumânările roşcate ale pinilor, coroanele galbene ale mestecenilor şi piramidele rare ale plopilor de munte.

Spre miazănoapte, solul era mai umed, aici se întinseseră sălciile, aninişul şi nişte tufişuri necunoscute de Berzs, iar mai departe, acolo unde susura pârâul, se zbârlea pădurea doborâtă de furtună, întinzându-şi nuielele ţepoase.

Partea dinspre soare-apune părea ceva mai dreaptă, dar era acoperită de o vegetaţie atât de deasă încât nu puteai desluşi nimic mai departe de vreo cinci metri.

Se scurseră câteva ore şi Berzs, după ce încercă în toate felurile să scape din cuşcă cu forte proprii, se apucă să strige:

— Uu-u! Uu-u!

Niciun răspuns. Nu veni nimeni.

Cam pe la amiază, când deasupra lui şuierară în zbor aripile unor porumbei sălbatici, îşi dădu seama cu adevărat de gravitatea situaţiei sale.

N-ar fi crezut niciodată că i se poate întâmpla una ca asta! Încă ieri era liber ca pasărea cerului, şi deodată această cuşcă.

Îl chinuia setea.

Pârâiaşul aflat în imediata apropiere, dar inaccesibil, îl ispitea cu clipocitul său melodios. Berzs se uita cu scârbă la jgheabul cu apă vâscoasă. Se abţinu să bea din ea. Avea crampe la stomac de foame, iar odată cu înserarea, aruncând umbre hâde şi lungi, în suflet i se strecură tiptil neliniştea.

Îl durea ceafa, ceva îi apăsa pieptul. Greaţa i se urca în gâtlej. Buzele i se crăpară. Cerul gurii i se uscă. Limba i se înţepeni.

Din când în când, Berzs tot mai striga, cu glas din ce în ce mai stins.

Pădurea nu putea fi nesfârşită. Totuşi pe câţi kilometri se putea întinde o asemenea pădure – asta, fireşte, el n-avea de unde să ştie.

Dar undeva trebuie să existe o locuinţă, trebuie să fie oameni. Pe unde nu se bagă toamna culegătorii de ciuperci? Pe povârnişul acoperit cu muşchi al văgăunei, zărise ici-colo pălăriuţele cafenii ale mânătărcilor. Nu, degeaba se teme pentru soarta lui. Principalul este să nu se lase pradă deznădejdii, or să-l găsească negreşit. Dacă nu mâine, atunci poimâine. Dacă nu poimâine, atunci peste trei zile. Peste o săptămână. Un singur lucru contează acum – să reziste.

Îi cuprinse o ameţeală cumplită. Fără să-şi dea seama ce face, Berzs se aplecă deasupra jgheabului şi începu să înghită cu lăcomie apa stătută. Convulsii îi strânseră pieptul. Când începu să vomite, se feri să murdărească jgheabul. Şi bău din nou, până ce apa rămase în stomac.

La apusul soarelui, căzu într-un somn greu, chinuitor.

Ceva rece îi atinse faţa. Berzs se ridică dintr-un salt în picioare.

Deasupra pădurii plutea un nor întunecat, scuturându-şi barba zburlită şi ploioasă. Vântul vuia uşurel şi trist printre vârfurile pinilor, brazii îi ţineau isonul pe un ton de nefirească răguşeală.

Ropotul ploii se stingea catifelat prin cetina pinilor şi brazilor, în schimb plesnetul sonor al picăturilor răsuna din desişul de foioase – mesteceni, arini, – sălcii, aluni. Apa şiroia pe crengi, pe trunchiuri. Pârâiaşul prinse să cânte mai vesel.

Apa se scurgea pe barele cuştii, cum se scurge curentul prin conducte. Şuvoaie mlădii, iuţi, se strecurau în jos, târând cu ele bucăţele de rugină, solzi de miniu.

Cu obrazul lipit de o bară, Berzs lingea apă de ploaie.

Ploaia venise la timp, ca să-l readucă în simţiri.

Gândurile i se limpeziră, se legară între ele. Este singur în mijlocul unei păduri seculare, închis în cuşcă. Cel mai de seamă lucru, reflecta el, este să nu se lase cuprins de panică. Să-şi adune într-un tot întreaga voinţă, forţele de care dispune. Nu se poate să nu vină salvarea, dacă nu – va găsi şi singur o cale ca să scape de aici. Imposibil să nu ajungă pe aceste locuri culegătorii de ciuperci şi poame. Când, la ce oră ar putea fi mai probabilă apariţia lor? Trebuia să fie pregătit ca să le dea un semnal. Poate să le atragă atenţia lovind cu ceva în barele cuştii? Dar, înainte de toate, era necesar să rezolve problema numărul unu: apa şi mâncarea.

Avea un fulgarin cu căptuşeală. Din fericire găsi la el şi un cuţit şi-şi aminti cu o undă de căldură în inimă de maică-sa care spunea întotdeauna că un bărbat fără cuţit în buzunar nu este bărbat. Avea pantofi, ceas, haine şi nişte bani în buzunărelul de la pantaloni. Restul îi fusese luat, în timp ce-şi pierduse cunoştinţa. Numai banii din buzunarul cel mic nu-i găsiseră. Zâmbi. Banii? Ce să facă în cuşcă cu banii, în cuşcă banii nu însemnau nimic, nu puteai cumpăra cu ei o cheie. Sau un fierăstrău de mână ca să tai barele? Sau mâncare? Apă? În cuşcă, banii îşi pierdeau valoarea. Banii nu erau buni decât ca să facă focul cu ei. Cutiuţa de chibrituri zornăi în buzunarul fulgarinului. Deşi nu mai era fumător, avea întotdeauna chibrituri la el. Totuşi se gândi să păstreze banii. Când o să scape din cuşcă, o să-i prindă bine. Chiar şi ca să aprindă focul, căci după ploaie totul s-a umezit şi nu-i aşa de uşor s-o faci.

A doua zi se nimeri să fie uscată, însorită, pădurea şi cuşca fumegau chiar de dimineaţă, ca o uriaşă baie de aburi.

Prin frunzişul des, răzbăteau snopi de lumină solară, alcătuiţi din firicele de praf învălmăşite. Vălul străveziu de ceaţă se topea, învolburându-se în jurul trunchiurilor negre, cafenii şi cenuşii.

De dimineaţă, după e. E mâncă nişte alune, Berzs se apucă să-şi sape un puţ.

În afara cuştii, în partea dinspre miazănoapte, pământul era umed, şi el spera că va izbuti să-şi facă o fântână. Munci tot timpul în prima jumătate a zilei, folosind cuţitul drept lopată şi palma în chip de cupă de excavator. Cu cât pătrundea mai adânc, cu atât solul era mai umed şi la amiază, când deasupra cuştii se făcu auzit şuieratul aripilor de porumbei, treaba era terminată – puţul exista. Poate că nu erau decât resturi de apă de ploaie, sau poate se aflau aici, în văgăună, mici izvoare. Grozav ar fi dorit să fie apă de izvor, de natură capilară, în acest caz problema apei de băut putea fi socotită ca rezolvată.

Acum accepta ideea că va fi nevoit să petreacă în această cuşcă o săptămână întreagă, ba poate chiar două. Până va fi găsit.

Se pregăti să trăiască în acest răstimp, fără să se lase copleşit de deznădejde.

Berzs tăie toate ramurile de salcie până la care putea să ajungă. Din cele mai mari alcătui un schelet semicilindric, boltit. Proiectă o locuinţă practică, extrem de redusă ca spaţiu, îmbrăcă scheletul în nuiele mlădii împletite, îl acoperi sus cu crengi, pe jos aşternu frunziş. Puse frunze şi în partea de sus, peste care aşează şi fulgarinul. Căptuşeala în carouri, prinsă în nasturi, o folosea drept pled.

Noaptea începu din nou să plouă, şi Berzs se convinse că avea un cort impermeabil. E drept că nu putea sta decât culcat în el, dar şi asta era ceva.

Podeaua de beton o acoperi cu brazde de iarbă, pe care le tăie cu cuţitul de pe porţiunile aflate în sudul cuştii. Acolo pământul uscat era îmbrăcat cu iarbă.

Îşi meşteri un cârlig din bucata de sârmă găsită şi îl prinse de capătul unui băţ.

Acum putea să-şi apropie cu cârligul tufele de alun mai depărtate. De pe ramurile imposibil de atins, încerca să doboare alunele pe pământ şi apoi să le tragă spre cuşcă.

Berzs adunase destul de multe alune şi se gândea cum să-şi prelungească băţul când îşi făcu apariţia o veveriţă. Se comporta, de parcă s-ar fi aflat pe domeniile ei de vânătoare. Sărea obraznică din creangă în creangă, se muta de pe o tufă pe alta, ronţăia cu zgomot cojile. Berzs încercă

s-o alunge strigând. La început, veveriţa se sperie şi, ţocăind nemulţumită, se căţără într-un pin, dar se întoarse foarte iute, convingându-se că n-o paşte o ameninţare serioasă. Omul din cuşcă nu era primejdios pentru ea.

Mai târziu se deprinse cu Berzs şi se apucă să-şi culeagă recolta fără nicio ruşine.

Berzs strânse toate nuielele, ramurile şi beţele care se aflau la îndemână.

La început se gândi să aprindă un foc mare şi să semnalizeze cu fumul, aruncând frunze umede peste lemnul uscat. Dar pe sus, deasupra râpei, bătea tot timpul vântul, şi Berzs îşi zise că fumul se va risipi şi tot n-are să-l observe nimeni. Prin susaiul crescut pe sub tufişuri, găsi destul de multe rămurele uscate. Cu această ocazie gustă şi din susai. Despică rămurelele cu cuţitul în surcele şi îşi adună o mică stivă de lemne uscate. Mai mult ca sprijin moral, decât pentru vreun scop practic.

Din cutia de conserve îşi meşteri un căzănel. Tăie două brazde de pământ cu iarbă şi între ele încropi o vatră.

În cort se putea aranja în condiţii cât de cât confortabile. Îşi acoperea capul cu poala fulgarinului. Ţânţarii ţiuiau undeva, pe-afară. Era chiar plăcut să asculţi acest ţiuit. Dacă vreun ţânţar rătăcit izbutea să se strecoare înăuntru, Berzs îl strivea de îndată, aşteptând să i se aşeze pe obraz sau pe mână. N-avea ce mânca, dar nu se lăsa nici el mâncat.

Noaptea reuşi să doarmă câteva ore. În asemenea condiţii, era un adevărat succes. Se trezi de vreo două ori şi, cu ochii larg deschişi, privi în întuneric. Dincolo de barele cuştii, vuia vântul negru.

Spre dimineaţă, când prinse a se lumina, căzu într-un somn greu. Se trezi pe la opt, înviorat şi odihnit.

Să trăiască, bizuindu-se numai pe el însuşi?

Da, totul depindea de ingeniozitatea lui, de agerimea lui. De câte ori nu se întâmplase să aibă o iniţiativă bună, dar era de ajuns s-o împărtăşească altora, ca ideea cea bună să capete sfătuitori la fel de buni şi fiecare sfătuitor să vină cu părerea lui şi, dacă te luai după fiecare, te alegeai…

Nu te alegeai cu nimic.

Berzs numără alunele strânse – avea trei sute optzeci şi două de alune. Pentru un timp mi-am asigurat micul dejun, îşi făcu el socoteala. La început îi era tot timpul foame, totuşi îşi consuma cu economie proviziile. Socoti că,

dacă va mânca dimineaţa câte zece alune, îi vor ajunge pentru treizeci şi opt de zile. Desigur, e puţin probabil să fie nevoit să rămână atâta timp în cuşcă, dar era obişnuit să se pregătească pentru situaţia cea mai defavorabilă. Studie multă vreme plantaţia de ciuperci care crescuse pe pământul îngrăşat cu bălegar de cal, frunziş rămas de anul trecut şi paie putrede. La expoziţia de ciuperci care se deschidea toamna avusese prilejul să vadă şampinioane, dar n-avea încredere în memoria lui. Memoria lui reţinea fără greş faţadele caselor, ritmurile liniilor, relaţia dintre suprafeţe, proporţia maselor, în viaţa de până atunci arhitectonica ciupercilor nu-i trezise interesul.

Ştia că şampinioanele sunt ciuperci de toamnă. Dar nu era pe deplin convins, căci prea semănau ciupercile acelea cu nişte ciuperci otrăvitoare. Aveau pălăriuţe zdravene, lătăreţe, pe câte una nici n-o puteai acoperi cu palma. Unele aveau nuanţe verzui, altele – cafenii. Deasupra erau acoperite cu solzi mici, iar picioruşul semăna cu un inel, cu franjuri.

Berzs încercă să le adulmece, dar ciupercile n-aveau niciun fel de miros. În cele din urmă, tăie una din ele cu multă grijă, ca să nu vatăme miceliul pentru cazul când ciuperca se va dovedi comestibilă.

Pe locul tăieturii carnea ciupercii se înroşi. Berzs ştia că şampinioanele se pot mânca şi crude. Dar dacă e otrăvitoare? Poţi muri dacă mănânci o bucăţică mică de tot? Mai întâi, probabil, o să i se facă rău, o să-i fie greaţă. Dacă însă e şampinion, nu va simţi nimic. Dar nici dintr-o bucăţică de ciupercă otrăvitoare nu poate să păţească nimic. Fie, o să vadă el.

Luă o bucăţică mică pe limbă. Avea gust plăcut. Înghiţind saliva, Berzs aşteptă. Nu i se făcu rău. Poate că ar fi bine mai întâi să-i dea veveriţei ciuperca? Dar veveriţa n-o să se atingă de o ciupercă având miros de om. Veveriţa nu venea în cuşcă după ciuperci, era plină pădurea de ele. Şi încă de mânătărci! Aşa că va trebui să facă singur proba.

Mai mâncă o bucăţică. Nu i se întâmplă nimic. Aşteptă vreo zece minute. Se simţea ca şi înainte, admirabil. Mâncă toată ciuperca. Se culcă cu sufletul împăcat. Dacă o fi să moară, măcar să nu fie cu burta goală.

Două duzini de ciuperci suspecte se dovediră a fi şampinioane. Era un noroc neaşteptat care-l făcu să triumfe.

La umbra ariniştii, creştea un covor des de susai. Putea să-l culeagă de la distanţa mâinii întinse. Rupea zilnic un pumn de susai. Socoti că, menţinând această raţie de consum, susaiul o să-i ajungă doar pentru vreo două

săptămâni, totuşi nu se simţi în stare să taie sau să reducă raţia.

Berzs se temea de o scădere a forţelor şi de apatie.

Spre marea lui bucurie, în partea de miazăzi a cuştii, alături de fundaţia de beton, descoperi două ciuperci cunoscute sub denumirea de gogoaşe. Putea ajunge până la ele. Ştia că gogoaşele tinere sunt comestibile. Le fierbea şi le mânca. În fiecare zi, câte o gogoaşă la prânz. Rezervele de combustibil scăzură dintr-odată catastrofal. Berzs hotărî să fiarbă apa doar o dată pe săptămână.

În puţul pe care şi-l săpase se păstra cam o jumătate de găleată de apă nu foarte limpede, cu un iz de mâl, de broaşte.

În fiecare zi pe la amiază, auzea deasupra lui şuieratul aripilor de porumbei. Păsările veneau la pârâiaş, să bea apă.

Când Berzs rămânea nemişcat, porumbeii sălbatici poposeau pe barele de sus ale cuştii, să se odihnească.

Încercă de mai multe ori să prindă un porumbel. Desfăcând o parte din firul sintetic de la şosete, împleti un laţ pe care îl aşeză pe acoperiş.

În prima zi, aşteptarea i-a fost zadarnică, deoarece porumbeii trecură în zbor, fără să se oprească. A doua zi avu noroc, sosiră patru porumbei, din care unul nimeri în laţ.

Berzs se gândi că trebuie să fie o familie de porumbei. Femela, ceva mai mică decât bărbătuşul, şi doi pui, cu gâturile roşietice-albăstrii, cu aripile cenuşii-sinilii şi pieptul mai albicios decât al părinţilor. Porumbelul-tată îşi aţinti ochiul gălbui asupra omului nemişcat, înclinându-şi către el ciocul cu baza roşcată. Cu ghearele se prinse puternic de o bară a cuştii.

Berzs trase dintr-o smucitură de laţ şi unul din porumbeii bătrâni – femeia – începu să se zbată, izbindu-se de vergele.

Ceilalţi porumbei fâlfâiră îngroziţi din aripi, şi peste puţin timp acest fâlfâit se prefăcu în şuieratul atât de cunoscut. Văzu dispărând din raza privirilor sale piepturile lor albe.

Berzs chibzui destul de mult la posibilitatea de a trimite cu ajutorul porumbeilor un bilet. Dar nu avea altă hârtie, în afară de bancnota de zece ruble din buzunărelul pantalonilor.

Nădăjduia că va izbuti să scrie cu o bucăţică de cărbune pe bancnotă rugămintea de a fi salvat şi, legând biletul de piciorul porumbelului, să-l lase să-şi ia zborul.

Încercă chiar să scrie, dar de îndată ce hârtia se mototoli puţin, se îndoi, urmele de cărbune se şterseră de la sine. Expedierea unui bilet era exclusă.

Ieri îşi irosise timpul cu bancnota de zece ruble şi cu bucăţelele de cărbune. Astăzi încercă să strecoare porumbelul printre gratii. N-a fost deloc o treabă uşoară: porumbelul era o pasăre mare. Cât timp se zbătuse pe acoperiş, apreciase că deschiderea aripilor lui este de cel puţin o jumătate de metru. Berzs izbuti să-l tragă cu chiu cu vai printre gratii.

Deoarece nu putea să-i slujească drept poştaş, Berzs tăie porumbelul, îl curăţi de pene, îl despică. N-ar fi putut spune că era o îndeletnicire plăcută, ba nici n-ar fi crezut vreodată că este în stare să ucidă un porumbel, să-l cureţe de pene, să-l taie bucăţi, dar foamea se dovedi a fi un dascăl bun.

Berzs despică guşa şi scoase din ea o mulţime de seminţe de pin şi brad. Spălă carnea şi o puse la fiert în cutia de conserve pentru masa de seară. Apoi clăti cutia, şi curăţă cu cuţitul resturile de pe fund. O folosea şi ca vas de băut şi în chip de cratiţă.

Supa de carne ieşi cât se poate de bună, carnea, ce-i drept, era cam tare, dar mâncarea asta gătită îl învioră, îl binedispuse. Berzs se înflăcără la ideea că va aşeza laţuri pentru iepuri, dar nu ştia cum să-i ademenească până la cuşcă.

Peste’ vreo trei zile porumbeii se lăsară din nou pe gratii. De data aceasta numai cei doi pui. Tatăl dispăruse nu se ştie unde. Berzs nu izbuti să prindă niciunul, porumbeii îşi luară zborul, fără să fi băgat de seamă capcana. A doua zi se întoarseră însă toţi trei şi Berzs mai prinse unul.

Arhitectul slăbea văzând cu ochii, îşi pierdea forţele. În schimb noaptea dormea bine. Nu-şi fierbea mâncarea decât atunci când se nimerea să-i cadă vreun porumbel în laţ. Rezervele de lemne se apropiau de sfârşit. E drept că se pricepea să fiarbă un borcan de apă consumând o cantitate infimă de vreascuri.

Avea treisprezece chibrituri, fiecare băţ de chibrit îl despicase cu cuţitul în patru. Ar fi trebuit să aibă cincizeci şi două de chibrituri, dar multe beţe se fărâmau, se rupeau, nu-i rămaseră decât douăzeci şi opt, totuşi şi asta reprezenta o rezervă la care nu se aşteptase.

Vremea se menţinea constantă, caldă.

Veveriţa vizita destul de des alunişul, culegând alunele la care Berzs nu putea ajunge. Blăniţa ei roşcată se zărea când ici, când colo.

Uneori veveriţa se nimerea foarte aproape de cuşcă, stătea pe lăbuţele din spate – cu cele din faţă ţinea câte o alună – şi se uita la Berzs cu nostalgie în privire.

Veveriţa nu se temea de om.

El se gândi că n-ar fi rău deloc s-o domesticească, s-o prindă şi s-o mănânce. E drept că nu era prea etic – să mănânci o veveriţă domesticită, dar setea de viaţă era mai puternică şi el era sigur că nu i-ar fi tremurat mâna să-i vină de hac.

Veveriţa era însă înţeleaptă şi nu se lăsa domesticită.

Câteodată Berzs o momea aproape o jumătate de zi cu pălărioara unui şampinion, ţinând ciuperca înfiptă în capătul sârmei deasupra locului unde aşezase capcanele. Dacă veveriţa s-ar fi întins după ciupercă n-ar fi scăpat de laţ. Dar peste tot era puzderie de ciuperci, mânătărcile îşi deschiseseră prin muşchi umbrelele mari, brune şi, de bătrâneţe, începuseră să se lase într-o rână, iar veveriţa nici nu se uita la ele, darămite să bage în seamă nişte şampinioane.

Berzs se înfuria, înjura în toate felurile mica sălbăticiune, dar o înjura cu blândeţe, astfel încât intonaţia vocii sale să nu trădeze ceea ce spune. Tot mai spera să momească veveriţa.

Viermele de alune, o scârboşenie cu bot ascuţit, îi strică vreo câteva alune din stocul său de provizii. Când spărgea în dinţi o alună atacată de vierme, pe coajă se scutura un praf amărui. A fost nevoit să reducă porţia de dimineaţă.

Acum Berzs avea senzaţia că va trebui să trăiască în cuşcă un timp mai îndelungat.

În asemenea clipe se gândea cu nelinişte la iarnă, la geruri, la viscole şi asemenea gânduri nu i se păreau defel hazlii. Hazlie i se părea ideea morţii. N-avea habar cum să se descurce cu gerul, n-avea îmbrăcăminte călduroasă, ba şi problema alimentaţiei părea complet fără ieşire.

Berzs prinsese toţi cei patru porumbei – trecuseră câteva zile de când îl capturase pe ultimul. Păsările neghioabe, bine hrănite către vremea toamnei, l-au ajutat să-şi menţină forţele. Acum terminase cu ele.

Picioruşele păsărilor le puse deoparte, le uscă, le afumă şi seara mai sugea din câte unul, ca să-şi amăgească foamea.

Scăzuse simţitor în greutate – după socotelile lui, vreo zece kilograme,

totuşi se simţea plin de energie. Bea mereu apă, dimineaţa mânca nouă alune, blestemând în sinea lui viermele cu bot alungit. La prânz – un pumn de susai şi un şampinion. Seara bea apă şi sugea din picioruşul de porumbel.

Fireşte, nu trecea o zi să nu încerce să scape din captivitate. Meşterea din sârmă cârlige de felurite forme. Băga cârligul pe după scut, străduindu-se să tragă zăvorul. Construia scule complicate cu coturi de diverse lungimi, cu îndoituri, cu întorsături, ca să ajungă la zăvorul ascuns după emisfera scutului. Totul zadarnic! Diabolicul constructor al acelui diabolic zăvor avusese prevederea să excludă asemenea posibilităţi, făcând zăvorul inaccesibil. Uneori lui Berzs îi venea să urle de necaz – cât de simplă era problema şi cât de imposibil de rezolvat se dovedea în practică.

Berzs fărâmă jgheabul de lemn şi meşteri din scânduri un sistem de pârghii. Pentru fixarea lor folosi cuie ruginite şi ramuri de salcie.

Încercă să îndoaie una din barele cuştii. La început părea că bara va ceda, dar totul nu era decât o iluzie. Î11 clipa hotărâtoare sistemul de pârghii se împrăştia în bucăţele şi Berzs se alegea câteodată cu lovituri zdravene peste spinare sau picioare.

Încercă să pilească bara cu cuţitul, dar tăişul se dovedi prea moale. Se apucă să fărâme fundaţia de beton, dar pentru asta n-avea unelte potrivite.

Cugetase îndelung la un mod de semnalizare. Pentru ca salvatorii să poată vedea cuşca de departe, instală deasupra un par cu o batistă legată în vârf. Poftim, acum cuşca are un drapel, îşi zise el cu tristeţe.

Serile, când apunea soarele, îşi amintea de viaţa lui trecută.

Oricât de ciudat ar părea, starea sănătăţii sale se îmbunătăţise, cu tot regimul de înfometare forţată. Nopţile dormea tun, fără coşmaruri. Palpitaţiile care-l supărau odinioară dispăruseră acum. Guta bătea în retragere, deşi făcea relativ puţină mişcare. Avea scaun normal. Arunca excrementele, cu ajutorul unei scânduri, cât mai departe de cuşcă.

Nu mai simţea apăsarea aceea în ceafă şi nu i se mai întâmplă niciodată să se prăbuşească prin somn într-un hău negru, cum păţea adesea acasă, când îl încerca câte o criză de inimă.

Deşi dormea pe podeaua rece de beton, nici pomeneală să răcească. Acasă răcea foarte des, chiar şi vara. Şi nu-l ajutau niciun fel de medicamente.

Acum am să ştiu cum trebuie să trăiesc, se gândea el. Dimineaţa apă şi nouă alune, la prânz – susai cu ciuperci, la cină – un picior de porumbel.

Numai când se gândea la carne suculentă, la fructe, la supă, la chiftele, la friptura de găină, crampe violente îi strângeau toate măruntaiele. Vreo două ore în şir se mai chinuia, până ce reuşea să alunge cu totul amintirile legate de mâncare. Îi trezeau dureri, gâtlejul i se strângea în spasme, stomacul i se contracta, astfel încât trebuia să se descotorosească de aceste amintiri şi uneori i se părea că toate nenorocirile pe lume vin de la comparaţii.

Dacă s-ar fi născut în cuşcă şi ar fi crescut cu alune, ciuperci, susai şi picioare de porumbel, sau într-o colibă – ar fi socotit că aşa e normal şi n-ar fi visat la nimic altceva.

Cunoscuse însă înainte o altă viaţă, nu putea s-o uite şi numai speranţa că va scăpa, că oamenii şi societatea nu-l vor lăsa aici, numai această speranţă îi insufla putere.

La început nu-i dădea pace gândul la lumea pe care o părăsise. Era îngrijorat de faptul că, fiind în captivitate, va pierde atâtea evenimente însemnate din viaţa societăţii. Dar zilele treceau, una după alta, şi treptat atenţia i s-a fixat asupra propriei sale vieţi în cuşcă.

Aici obişnuitele categorii logice nu valorau nimic.

Berzs se străduia să-şi amintească tot ce citise despre înfometare. Îi părea rău că înainte dădea înciudat deoparte cărţile în care era vorba de înfometare ca metodă de tratament, niciodată nu citise până la capăt nici articolele în care se scria despre postul prelungit. Acum asemenea sfaturi i-ar fi prins bine.

Deocamdată mai avea produse (dacă puteau fi numite astfel), dar curând aveau să se sfârşească. La prima vedere, prea neverosimil că se poate trăi cu un asemenea regim. Şi totuşi trăia. Pentru că n-avea nicio altă soluţie. Mirându-se singur, simţea că nu-i rămâne nimic altceva decât să trăiască.

La început pe Berzs îl indispunea gândul că i s-a furat maşina. Strânseseră banii ani de zile, el şi nevastă-sa, făcuseră tot felul de economii, renunţaseră la distracţii, rezistaseră la ispite şi iată – după ce au folosit-o un an, au pus-o la punct, au rodat-o, din senin te pomeneşti vârât într-o cuşcă, iar la volanul automobilului tău se aşază un unchiaş necunoscut şi o întinde.

De altfel, în legătură cu maşina nu ajunsese la o concluzie definitivă. Ba i se părea că a lipsi un om de maşină este un abuz monstruos, ba dintr-odată povestea îi apărea ca un fleac fără importanţă – ducă-se naibii de maşină.

Ce bine aş trăi acolo, se gândea el, stând culcat pe spate şi minunându-

se de stelele care se aprindeau pe cer, ce bine aş trăi, chiar dacă aş fi ultimul sărăntoc, căci totuşi viaţa este atât de frumoasă.

În lumea aceea, asemenea raţionamente ar fi părut o absurditate.

Cu timpul, lucrurile începură să ocupe tot mai puţin loc în gândurile lui, până când ajunse într-o zi la concluzia că şi-a pierdut orice interes pentru ele. Bâzâind gros şi înfundat, trecu în zbor deasupra cuştii un bărzăune întârziat. Sau poate o albină? Miere! Mierea nu era pentru el.

El nu se minţise în viaţă. Ştia că totul se obţine prin muncă, fusese învăţat să-şi câştige pâinea cea de toate zilele, în sudoarea frunţii.

Nu se amăgea singur, ştia că nu va realiza cine ştie ce, că nu poate atinge decât propriile sale limite. Şi nu-i aşteaptă nicio fericire deosebită, ci doar obişnuita fericire de a munci, fericirea de a vedea cum proiectele sale se prefac într-o armonie de suprafeţe şi linii, se înalţă în case.

Să muncesc, trebuie să muncesc, îi trecea câteodată prin minte. Timpul se scurge inutil dincolo de gratiile cuştii. Corabia s-a împotmolit. Timpul se scurge, torentul bogat al timpului îşi rostogoleşte apele, plescăie alături, iar el este despărţit de ape printr-un grilaj de oţel.

Şi atunci striga în gura mare:

— Blestemaţi fie cei care m-au băgat aici!

Berzs asculta cum se stinge ecoul în pădure.

— Mai bine m-ar fi împuşcat!

Asta trebuia s-o strige, căci altfel s-ar fi înecat de furie.

Poftim, se mira singur, şi eu care credeam că sunt un om stăpânit din fire.

Berzs îşi analiză comportarea şi ajunse la concluzia că păstrase multe iluzii în ceea ce-l privea. Stăpânit? Într-o anumită măsură – da. Dacă însă furia clocoteşte în tine şi se revarsă, trebuie s-o împărtăşeşti fie chiar şi pădurii mute.

Poate că pădurea nu era mută, poate că Berzs nu-i înţelegea ecoul?

Poate că cineva se ascundea în pădure şi urmărea ce face el în cuşcă? îi aştepta agonia?

Berzs o ducea greu, pentru că aici era lipsit de toate valorile care-i aparţinuseră în lumea aceea. De altfel aici ele ar fi fost inutile.

Singurul lucru la care se pricepea cu adevărat era meseria lui. Aici însă era lipsit şi de posibilitatea de a munci. Desigur, nimeni nu-i putea interzice să

construiască edificii în gând, dar nu avea posibilitatea. Să elaboreze un proiect – n-avea hârtie, planşetă, creioane, tuşuri, aritmometre, maşini de calcul.

Ajunse la concluzia: când n-ai altă muncă, să trăieşti înseamnă tot o muncă. Munca cea mai importantă, cea mai necesară era să rămână în viaţă. Când îşi dădu seama de asta, se aprinse în el cu o nouă forţă energia care parcă se stinsese, se iviră curajul şi optimismul în măsura în care erau posibile în condiţiile vieţii duse într-o cuşcă, şi se hotărî ferm să reziste până la capăt.

Să nu se lase înfrânt de cuşcă. Ştia că nu-l pândeşte nimeni din pădure. Pădurea priveşte cu ochi orbi. Numai cuşca îl pândeşte. Cuşca îi aşteaptă agonia.

Iată, atunci se va vedea limpede cât valorez, reflecta el. Atunci va ieşi la iveală adevărata mea valoare. Şi Berzs concepu câteva discursuri adresate cuştii.

Primul discurs era fulminant.

Cuşcă ticăloasă, gogomană plină de cruzime!

Ai prins cerul cu maţe de oţel. Mi-ai prins trupul cu tentaculele tale scârboase. Mi-ai ferecat pasul. De ce râzi cu râsul tău zeflemitor?

Printre colţii tăi străluceşte cerul albastru, precum cerul de la facerea lumii.

Unde m-ai prăvălit?

În hăul căscat al timpului? În clepsidră?

Oare îmi este sortit să devin un spic în treierătoarea naturii, şi grânele mele vor curge în hambarele tale?

Mi-ai legat sufletul cu un nod strâns, cuşcă duşmănoasă. Aşteaptă, cândva am să-ţi răsucesc şi eu gratiile într-un nod ca asta!

Mi-ai îioiciutat trupul, dar gratiile tale sunt neputincioase în faţa raţiunii. În asta stau puterea mea şi neputinţa ta. Gândurile mele zboară libere în înalturi, ca păsările cerului.

Chiar dacă am să pier, vântul îmi va împrăştia rămăşiţele printre gratii, şi în formarea atomilor îmi voi recăpăta iarăşi libertatea, pe tine însă, cuşcă, te va mânca rugina şi ai să te faci fărâme, căci nu există cuşcă în stare să dăinuie în faţa veşniciei. Veşnici suntem doar noi – oamenii.

Aici, firește, Berzs forţa nota. El nădăjduia însă că lucrurile nu vor ajunge atât de departe. Era convins că undeva, în beznă, se îndreaptă orbeşte

spre el oamenii, era convins că salvatorii înaintează spre cuşcă încet, dar sigur, era convins că societatea n-o să-l lase, credea în oamenii care locuiau în casele construite de el, şi această credinţă îi dădea puteri.

Înainte îl dureau destul de des dinţii şi aştepta cu teamă clipa când va începe iarăşi durerea. Din fericire, deocamdată îl iertase. Ce s-ar face aici dacă l-ar apuca durerea de dinţi?

Durerea de dinţi este mai cruntă decât cuşca.

Sau, poate, dimpotrivă?

Precum o durere de dinţi sâcâitoare, cuşca îi amintea de nimicnicia vieţii lui. Caracterul trecător al vieţii? Dar în acelaşi timp veşnicia vieţii, faptul că e unică şi infinită, căci nu va mai trăi niciodată o altă viaţă. Nu este posibil.

Adeseori Berzs îşi bătea joc de cuşcă. El era prizonierul ei, prinsul ei, dar restul oamenilor nu i se supuneau ei.

Toate nenorocirile vin de la comparaţii, revenea el iarăşi şi iarăşi la gândul dinainte… Dacă s-ar fi născut într-o asemenea cuşcă, nu i s-ar fi părut singurul loc convenabil unde poate trăi omul?

Oare podeaua de beton şi gratiile solide nu i s-ar fi părut o însuşire firească a universului? Pe deasupra, în cuşcă trăia într-o atmosferă sănătoasă, nu în condiţii de seră, trăia în sânul naturii, departe de viciile civilizaţiei. Uneori i se ridica părul măciucă la gândul că s-ar fi putut naşte şi ar fi putut creşte în cuşcă şi la ce s-ar fi întâmplat cu el, ce fiinţă fără creier ar fi devenit, o fiinţă ce nu cunoaşte decât chemarea stomacului, frica, bucuriile trupeşti, chinurile foamei, iar tot restul i-ar fi fost străin, tot restul ar fi fost la fel de îndepărtat ca un curcubeu ivit deasupra pădurii?

Trăind în cuşcă, omul nu trebuie să se consoleze singur, cuşca rămâne cuşcă, îşi zicea Berzs. E totuna dacă te-ai născut în ea sau ai nimerit întâmplător. Cuşca nu se schimbă. Cuşca n-are justificare. Pentru cuşcă nu se pot născoci niciun fel de circumstanţe atenuante. În cuşcă trebuie doar să trăieşti, chiar fără să încerci un dialog cu ea. Să cauţi să trăieşti cât mai mult. Deşi e limpede că barele cuştii sunt mai robuste decât viaţa omenească. Mai de durată.

Berzs îşi reconsideră viaţa în lumea aceea şi trase concluzia că adeseori trăise după mintea altuia, după sfaturile altora. Se zbătuse fără rost. Uneori faptele lui erau dictate de tendinţa de a imita, nicidecum de o necesitate.

Achiziţiona unele obiecte, pentru că le aveau deja colegii lui. S-ar părea

că nu ne sade bine să rămânem în urmă. Din fericire, erau numai obiecte necesare, colegii lui fiind oameni practici. Berzs socotea că în lumea aceea se folosise mai des decât trebuia de reţete de-a gata şi de şabloane.

Îşi mobilase apartamentul, chibzuind cam aşa: dacă Novadnieks are, dacă Antlavs şi-a cumpărat şi el, de ce să nu-mi fac şi eu rost de o garnitură ca a lor? Pe lângă asta, mobilându-şi casa, tindea să-şi întreacă subalternii şi să ajungă la nivelul şefilor.

Pe timpuri îşi vizitase rar bătrânii, dar iată că venise moda caselor de la ţară, aproape fiecare din colegii de muncă avea câte un refugiu de vară, mai mult sau mai puţin arătos, deci şi Berzs începuse să treacă mai des pe la părinţi. Amenajase podul ca locuinţă de vară. Avea de gând să-şi construiască şi un teren de tenis, deoarece un cunoscut al lui, un scriitor, îşi exprimase părerea că o casă ca aceea trebuie neapărat să aibă un teren de tenis. Şi aşa în toate. Nu trăise suficient după mintea lui, după ideile lui.

Asta pentru că începuse să se convingă cu timpul că uneori nu-i bine deloc să dai dovadă de inteligenţă, să-ţi spui deschis părerile, căci poţi trezi ecouri neaşteptate, care se întorc ca un bumerang şi lovesc în echilibrul tău sufletesc.

În general, în viaţa lui existau răspunsuri pregătite la toate problemele, nu era nevoie să născocească altele noi, asta ar fi putut tulbura echilibrul stabilit cu anii, iar o asemenea încălcare nu putea aduce nimic bun. Aşadar, trebuie să te ocupi numai de probleme strict profesionale, dăruindu-le tot focul inimii şi al minţii, iar în celelalte probleme să te foloseşti de tipare, de şabloane, în acest caz succesul îţi este asigurat, iar nereuşitele sunt aproape excluse. Aşa era mai uşor şi mai simplu să trăieşti, nu-ţi consumai forţele de pomană, îţi rămânea destul timp pentru plăceri şi distracţii. Cu un astfel de mod de viaţă nu-ţi făceai duşmani, iar prietenii apăreau de la sine.

În cuşcă sistemul acesta nu face doi bani. Aici trebuie să dai singur răspunsul la orice problemă, aici trebuie mereu să cauţi noi soluţii, aici în fiecare zi apar noi probleme.

Şi toate de importanţă majoră, legate de hrană şi de felul în care să-ţi menţii moralul la un nivel corespunzător.

Alte probleme nu existau, iar problema principală era: să trăieşti sau să mori. În lumea aceea, această problemă ar fi părut caraghioasă, falsă, nefirească şi nesinceră, născocită, dar în cuşcă toate celelalte probleme i se

subordonau.

Câteodată Berzs n-avea chef să facă nimic. Se săturase de această stare de vegetaţie şi de toată existenţa lui jalnică.

La gândul „jalnică”, sări în picioare şi începu să alerge încolo şi încoace prin cuşcă, vorbind singur.

— Cum de îndrăzneşti să numeşti „jalnic” ceea ce ţi se oferă doar o singură dată şi nu se mai repetă nicicând? — Vocea îi tremura de revoltă, faţa i se înroşise, apatia îi pierise ca prin farmec.

— Nu, aşa nu merge, urmă el, am să te trăiesc toată fără să las vreo rămăşiţă, până la capăt, până la fund. Şi apoi – viaţa şi aici e minunată, ar fi un păcat să mă plâng!

— Pentru un timp, până mă vor găsi, trebuie să rămân în cuşcă, îşi spunea singur. Dacă am să încep să caut numai cusururile cuştii, viaţa va deveni imposibilă.

Berzs se întinse cu voluptate.

Dincolo de copaci, soarele lumina fără să încălzească, ca în plină toamnă. În schimb, nici ţânţari, nici muşte, nici tăuni. Şi puteai să nu te mai temi de insolaţie, de prea multă căldură. Soarele se afla deasupra pădurii. Deasupra cuştii.

— O cuşcă minunată, spuse Berzs.

— Ce bine mă simt în cuşcă! repetă el.

Tăcu puţin. Cuşca nu-i răspundea nimic.

— Astăzi nu trebuie să mă duc nicăieri, începu Berzs din nou. Pot să zac toată ziua în cuşcă, după pofta inimii. Oare n am visat la asta în lumea aceea? Iată că acum n-am niciun fel de griji! Cuşca e sanatoriul meu.

Cine o să-mi facă aici vreo observaţie? Cine o să refuze să semneze o hârtie? Cine o să îndrăznească să mă înveţe cum să construiesc case, cum trebuie să fie faţada, ce fel de materiale să folosesc?

Cuşca este prietenul meu credincios, devotat.

În cuşcă eu sunt unicul arhitect, unicul specialist. Aici sunt un lucrător ce nu poate fi înlocuit şi nici plătit, căci cuşca n-o să mă înlocuiască cu nimeni şi nu mă plăteşte cu nimic.

Eu sunt şeful cuştii.

Fără nicio îndoială, sunt ales în unanimitate. Votul meu este într-adevăr singurul. În acelaşi timp, numai eu am căderea să decid soarta subalternului

meu. Căci tot eu sunt şi subaltern. Este cazul ideal în care interesele şefului coincid cu interesele subalternului. Să supravieţuiesc sau să mor? Eu hotărăsc în unanimitate: să supravieţuiesc! Nu-mi rămâne nimic altceva. Unanimitate deplină.

După aceea, Berzs mai născoci un vicleşug împotriva cuştii.

— Să ştii, cuşcă, declară el deodată, mi-a plăcut aşa de mult la tine, încât am hotărât să rămân aici pentru totdeauna. M-am răzgândit, nu te părăsesc. Da, da, nu mai aştepta şi nu mai spera. Nimic n-o să mă oblige să mă despart de o cuşcă atât de minunată!

— Cu-u-um! răcni cuşca.

— Aha, te-am atins unde te doare! Ştiam eu că asta n-o să-ţi placă, dar vei fi nevoită s-o înghiţi! Credeai că vreau să scap de barele tale? Ba, deloc! Nici prin gând nu mi-a trecut. Rămân, iar tu, cu toate gratiile tale de fier, n-o să faci nimic cu mine. Nu plec – şi gata.

— Cum n-ai să pleci?! — Cuşca era uluită.

— Tu nici nu poţi să pleci!

— Eu, să nu pot? repetă Berzs. Ba bine că nu! Eu pot orice. Nu vreau să te necăjesc şi de aceea rămân!

Se bucura răutăcios în adâncul inimii, observând încurcătura în care se afla cuşca. Cuşca nu se aşteptase la o asemenea întorsătură a lucrurilor. Ce l-a apucat să răstoarne totul cu picioarele în sus? Apoi însă, venindu-şi în fire, făcu haz şi cuşca pe săturate.

Dincolo de gratii se boltea spaţiul albastru luminos, ca o gură deschisă a Universului.

Dar multă vreme mai putea Berzs să se îmbărbăteze în felul acesta? Era lăudabil faptul că izbutise să-şi păstreze simţul umorului, să nu cadă pradă deznădejdii, blestemând cuşca, cum făcuse cu câteva zile înainte. Dar degeaba îşi stricase somnul. Ce-i păsa cuştii, era nesimţitoare.

Pentru cuşcă toate blestemele lui parcă nici nu existau. Cuşca nu era în stare nici măcar să simtă vreo vină. Cuşca rămânea surdă la sentimentele lui. Emoţiile n-o atingeau. Cuşca nu comunica în niciun fel cu el. Trebuia să se împace cu asta, Era inutil să-şi arate indignarea faţă de ea. Berzs putea să se dea cu capul de barele de oţel, şi atâta tot.

Spera că va fi găsit, dar cu fiecare zi îi venea tot mai greu să-şi păstreze speranţa.

Dar dacă nu-l găsesc?

Cu o oră mai târziu, la apusul soarelui, şedea rezemat de gratii.

Dar dacă cei care-l caută şi-au pierdut ei speranţa? Dacă fericirea îi va întoarce spatele? Şi va rămâne pe vecie în cuşcă? Atunci mai are doar o singură nădejde – vremea. Rămâne să spere în zăpadă, în soare, în rugină. Mai devreme sau mai târziu, rugina va măcina blestemata de cuşcă.

Vremea lucrează pentru mine, dar asta nu-mi uşurează defel situaţia.

Prea sunt diferite vitezele cu. Care ne mişcăm spre sfârşit.

Cuşca se târăşte cu pas de broască ţestoasă în întâmpinarea morţii. Eu zbor însă către ea ca o pasăre. Şi nu este departe clipa când am să trec deasupra carapacei de broască ţestoasă şi tragedia mea se va consuma.

Tragedie, actori cu coturni[2]? Oare cuvintele uitate au căpătat un nou sens pe scena înconjurată de gratii a cuştii? Măşti? Joc? Nişte fiare vechi! Dar aceste fiare mă ţin în captivitate şi, oricât îmi ascut mintea, nu pot deschide încuietoarea cuştii. Pentru că un ticălos rafinat a născocit un zăvor atât de complicat încât să nu poată fi deschis dinăuntru. N-am la dispoziţie nici scule, nicio pârghie, ca să depărtez gratiile. N-am la dispoziţie decât viaţa mea, voinţa mea.

Sunt stăpânul cuştii, dar în acelaşi timp supusul ei. Sunt un cetăţean al cuştii şi în acelaşi timp – preşedintele ei.

Râzi, paiaţă, râsul este permis!

Cel puternic rupe barele. Cel slab îşi bate joc de ele. Cel puternic distruge cuşca. Cel slab creează o filosofie a cuştii.

Viaţa în cuşcă este posibilă numai cu această filosofie.

Parcă am nevoie de legi, dacă sunt singur? Parcă am nevoie de morală, dacă sunt singur? Parcă am nevoie de etică, dacă sunt singur? Şi parcă mi-este necesar eul meu, dacă sunt singur?

Ce n-aş da să pot pălăvrăgi măcar cinci minute cu ultimul prost de pe pământ! Omul în sine nu este nimic, el devine om doar în contact cu oamenii. Este un adevăr elementar, dar numai în cuşcă am simţit dorinţa să strig după un om în gura mare. În lumea aceea, mai curând fugeam de el.

Sunt propriul meu sclav. Sunt propriul meu stăpân. Sunt propriul meu

---

2 cotúrn, coturni, s.m. Încălțăminte cu talpă groasă de lemn, pe care o purtau în antichitate actorii de tragedie ca să pară mai înalți. ♦ Fig. Simbol al tragedianului. – Din fr. cothurne, lat. cothurnus.

judecător şi propriul meu călău. Pot să mă consolez făcând jocuri de cuvinte; eu sunt toporul, eu sunt butucul, dar fără oameni nu mă pot descurca.

S-ar părea că pot să mă bucur. În sfârşit, nimeni nu-mi face observaţii că dimineaţa trebuie să mă bărbieresc, să mă spăl pe dinţi, să fac duş. Seara nimeni n-are să mă tragă de urechi la baie, n-are să mă silească să mă frec pe picioare cu lufa.

Acum nu mai trebuie să economisesc bani pentru benzină, pentru huse noi la scaunele din maşină. Nu trebuie să plătesc gazele, locuinţa, curentul electric.

În sfârşit, am atins idealul chiverniselii şi viaţa mă costă extrem de ieftin.

Sunt posesorul celei mai minunate locuinţe din lume – o cuşcă. Pentru că în ea se va întruchipa un proiect pe care l-am îndrăgit – contopirea interiorului cu natura.

Natura intră în interior, devine o parte din el. Aşa spuneam cândva. Sunt convins că dacă mai departe totul va merge de la sine şi nu voi fi găsit în cel mai scurt timp (să ne pregătim pentru cazul cel mai rău), şi eu mă voi preface într-o parte a interiorului, mă voi contopi cu natura într-un tot armonios, de nedespărţit. Voi atinge în sfârşit fericirea supremă, voi fi scutit de toate grijile. De grijile în legătură cu menţinerea propriei mele vieţi.

Deocamdată mai trebuie să respir, să-mi fac necesităţile, de fapt, ce să mai vorbesc – adevărate fleacuri, dar totuşi trebuie să mănânc, să beau, să-mi termin de ronţăit alunele, au rămas foarte puţine. Da, am un meniu de gurmand, păcat că mi-am terminat toate ciupercile.

Lăsaţi-mi grijile mele, altceva nu mai cer.

Aşa stau lucrurile, preaonorată cuşcă!

Cu ce încântare aş asculta acum strigătul Editei: „Ia poftim, marş la baie!”.

Sau: „Ne trebuie un covor nou, cel vechi s-a ros de tot”.

Unde eşti, generalul meu, de ce nu te grăbeşti să-ţi salvezi veteranul căzut prizonier?

Ce bine că am rămas cu mine însumi şi din când în când pot sta de vorbă cu mine. Te pomeneşti că o să mi se urce la cap că sunt deştept, dacă până acum n-am murit, sau n-am înnebunit?

Ori poate cuşca e o formă rafinată de nebunie?

Berzs se învârtea dintr-un colţ în altul, bătea cu băţul în bare. Barele răsunau. Erau gratii adevărate. Trainice. Cuşca era o formă a forţei brute.

Cu câtă plăcere aş bea acum o votcă, se gândi Berzs. Ce ciudat, când trăiam liber, vrând să scap de gută, nu beam o picătură. M-am torturat singur ca un inchizitor. M-am purtat ca un sadic cu dorinţele mele! Regim sever şi dietă. Iată rezultatul. Ce folos din toate astea în cuşcă? Fără gută mă plictisesc. S-ar părea că şi guta m-a părăsit.

În libertate, îl durea cam des capul. Probabil, din cauza tensiunii. Acum n-avea niciun fel de durere de cap. Poate pentru că nu citea nimic. Nu vedea cărţi, ziare, reviste. Era foarte liniştitor. Vederea i se îmbunătăţise. Distingea perfect crenguţele mai depărtate, frunzuliţele, conurile de brad; în libertate trebuia să poarte ochelari. Rămăseseră pe drum, în nisip, după lovitura de tristă amintire pe care o încasase.

Apa, care în primele zile i se păruse băltită, tulbure, cu gust de broaşte, acum o găsea deosebit de bună, plăcută, îi potolea de minune setea şi-l ajuta să rămână în viaţă.

Te poţi obişnui cu orice, numai să nu-ţi aminteşti de timpurile când beai de la robinet excelenta apă din lacul Baltezer. Atunci totul va fi în ordine. Amintirile sunt ca nişte fire de praf în ochi.

Am acum o singură nădejde tainică, veşnic tânără, că oamenii au să mă găsească şi că am să scap viu din îmbrăţişarea de oţel a cuştii.

Rodul care s-a copt cade din copac. Tot ce există, când ajunge la zenit, se îndreaptă spre pieire.

Poate că şi eu am ajuns la zenit la cei treizeci şi cinci de ani ai mei. Poate că mi-este sortit să mă sting în muţenia cuştii, departe de ochii oamenilor.

Poate nu mi-a fost dat să spun nimic nou? Poate mi-am epuizat posibilităţile, mi-am golit până la fund talentul, l-am irosit puţin câte puţin pe mărunţişuri? Poate sunt apa cea tulbure din fântâna mică, care numai mie mi se pare bună de băut, căci n-am altă apă, dar celorlalţi le miroase a baltă, a broaşte?

Cine îmi va răspunde?

Cuşca tace cu îndărătnicie.

Numai eu pot să răspund, nimeni altcineva, înainte n-aveam îndoieli, în ceea ce mă priveşte, nu mă gândeam la zenit, dar cuşca mi-a dat un imbold.

Acum, pare-se, ştiu cum trebuie să muncesc. Da, acuma ştiu. Acum aş putea s-o fac. Nu duc lipsă de energie şi voinţă. Febra anilor tineri a trecut, e timpul să-mi vină mintea la cap. Aş putea să-i mulţumesc cuştii pentru învăţătură. Nu se ştie însă dacă mă voi pricepe să culeg roadele acestei învăţături.

Trebuie ales drumul cel mai greu?

Toate astea sunt prostii şi aşa pălăvrăgeşte numai cel care n-a ales nicio cale, ci s-a lăsat purtat de curent. Dacă n-aş fi ales arhitectura – care, de fapt, este drumul meu cel mai uşor, linia de minimă rezistenţă, căci aptitudinile mele răspund întocmai cerinţelor acestei meserii – iată, deci, dacă n-aş fi ales arhitectura, aş fi izbutit să realizez oare ceva meritoriu?

Nu, de mii de ori nu!

Trebuie ales drumul cel mai uşor?

E absurd să discuţi despre un drum uşor şi unul greu. Trebuie să alegi unicul drum. Este necesar să-l cauţi şi atunci unicul drum posibil va deveni cel mai greu şi totodată cel mai uşor.

Dacă aş găsi mijlocul de a ieşi din cuşcă, aş fi omul cel mai fericit. Dar nu mi-e dat să-l găsesc. Şi în asta constă cea mai mare infamie a cuştii.

Câţi oameni nu seamănă ei înşişi cu o cuşcă şi rătăcesc prin lume cu ea, şi îşi poartă gratiile, alunele, şampinioanele, laţurile pentru porumbei, paiele putrede, bălegarul de cal, îşi poartă cu ei stratul de frunze rămase de anul trecut, jgheabul vechi, şi deodată o asemenea cuşcă se furişează pe nesimţite, pune gheara pe un alt om şi îl ţine captiv ani îndelungaţi.

Există cuşti de lux. Cu haine scumpe, cu automobile, vile, covoare cu motive ornamentale şi canapele moi.

Există cuşti de oameni sărmani, cu haine peticite, cu mobilă scălâmbă, cu locuinţe comunale, cu ecrane înguste de televizoare.

Există cuştile negre ale urii, cuştile roşii ale dragostei, cuştile albe ale durerii, cuştile violete ale patimei, cuştile incolore ale vieţii şi ale morţii, există cuşti ale invidiei şi dacă tu, omule, locuieşti în cuşcă, asemenea metafore pot fi înşirate la nesfârşit.

Singura cale, cea mai uşoară şi în acelaşi timp cea mai grea, este să scapi din cuşcă. Cuşca se târăşte ca un şarpe cu clopoţei pe o podea de beton. Eliberându-se de ea, omul va agăţa la el în birou, în chip de trofeu, pielea de şarpe, dar otrava lăsată de cuşcă îi va apăsa încă multă vreme inima.

Sunt totuşi fericit că o asemenea soartă m-a ocolit în lumea aceea.

Începură nopţile senine. Cerul se făcu înalt şi albastru. În cuştile stelelor, scăldate de lumina Căii lactee, străluceau alte lumi. În asemenea clipe, îşi amintea de Edite. Ştiu, iubito, tu vii spre mine cu pasul tău uşor, pe pământul îngheţat, calci cu tălpile calde pe zăpada scârţâitoare, cu tălpile tale dulci, şi valul părului tău albastru noptatic se resfiră în vânt, tu vii spre mine, întinzându-ţi braţele albe ca laptele.

Într-o noapte geroasă, o frunză se rupe de pe ram şi cade în braţele albe ca laptele. Cade timp de o veşnicie întreagă.

Poate că există frunze care cad o jumătate de veşnicie, un sfert de veşnicie, o optime de veşnicie şi adeseori mă trezesc, sar în picioare în cortul meu, privesc în noapte, te aştept, sfredelind bezna cu ochii speranţei, dar nu văd decât frunza, nemişcată, care de o jumătate de veşnicie cade în zbor de pe ram.

Te aştept aşa cum frunza nemişcată aşteaptă venirea celei de-a doua jumătăţi a veşniciei, şi nădejdea mea este neatinsă de putregai, la fel cum neatinsă de putregai este veşnicia frunzelor în noaptea de toamnă, când prin cuşca cerească clipeşte ceţos îndepărtata Cale lactee, şi oamenii cred că sunt stelele, oamenii care nu cunosc cuşca, iar cei dragi sunt întotdeauna alături de ei, şi o mână caldă li se odihneşte pe piept.

Pe pieptul meu se odihneşte mâna speranţei.

Totuşi – cum arată Edite? Nu încep oare să uit? Avea mâini mari, degete lungi, subţiri. Pielea albă. Avea o aluniţă chiar lângă umăr, care se vedea când purta rochii cu mâneci scurte, îi veneau bine mai ales rochiile negre, scoţând în evidenţă pielea ei albă şi catifelată.

Edite putea să slăbească pe neaşteptate, atât de mult, încât claviculele îi ieşeau în afară, umerii i se făceau colţuroşi, braţele îi atârnau, apoi la fel de brusc putea să devină, ei, nu chiar plină, dar în orice caz să se schimbe de n-o mai recunoşteai, braţele şi umerii i se rotunjeau frumos, spatele se făcea drept, neted, iar gura – de obicei atât de mare pentru faţa ei slabă – era pur şi simplu o gură, şi nasul, drept, clasic, nu mai părea deloc ascuţit. O săptămână arăta uscăţivă ca un băieţoi, cu un aer poznaş, cu o feţişoară ascuţită, suptă, iar săptămână următoare – hodoronc-tronc – o femeie trupeşă, cu obrajii rumeni şi buzele roşii.

În cuşcă, Edite îi apărea în toată frumuseţea ei tainică. În amintiri totul

căpăta o rezonanţă nouă, un înveliş nou, fără certuri mari şi mici. Şi-şi aminti ceea ce uitase demult de tot. Îşi aminti de începutul dragostei lor. Acum nouă ani – vara era pe sfârşite – am condus-o pe Edite până la vila unde locuia cu părinţii ei.

În general, eram un flăcău isteţ, dezgheţat, dar alături de ea mă pierdeam, deveneam tăcut, sfios, mormăiam ceva, neajutorat, parcă îmi schimbam culoarea, mă ghemuiam tot şi atunci am înţeles adevăratul sens al cuvintelor „îndrăgostit lulea”.

În mine se trezea fiara. O devoram pe Edite din ochi, gândurile îmi fugeau în toate părţile, chipul mi se împietrea şi acum, prin gratiile cuştii, privind înapoi la mine, cel de atunci, îmi par prea puţin atrăgător în rolul de îndrăgostit.

Fireşte, Editei nu-i plăceau noţiunile primitive pe care le aveam eu despre dragoste, ca oricărei femei, pe deasupra şi tinere – abia împlinise douăzeci şi unu – ar fi dorit să audă cuvinte tandre, discursuri inteligente, reflecţii despre armonia sufletelor, astfel încât uneori, conducând-o până acasă, mă despărţeam de o păpuşă mută şi rece. Şi în seara aceea mi-a spus „la revedere” cu un aer bosumflat, nici până astăzi nu ştiu cu ce am necăjit-o.

Am rămas singur. Ceasul arăta zece şi jumătate. Stăteam sub pinii de la marginea pădurii, privind cum s-a aprins lumina la fereastra Editei. S-a aprins şi a rămas aşa multă vreme.

Am stat acolo până m-a pătruns frigul. Pământul era moale, cernoziom presărat cu ace de pin, şi am stat până când picioarele mi s-au afundat până la gleznă în solul afânat. Mi s-a năzărit că spre dimineaţă am să mă cufund până la brâu în pământ, iar lumina din fereastră ardea întruna.

Începuse să plouă. La început ploaia era caldă şi blândă, apoi tot mai înverşunată, mai rece, mai biciuitoare; simţeam cum mi se lipeşte de cămaşă căptuşeala udă a hainei, cum mi se strecoară umezeala de-a lungul spinării. Crengile pinilor încetaseră să reţină ploaia. Lumina de la fereastră ardea ca şi înainte, dar mă hotărâsem să nu plec până nu se stinge.

Stăteam ţintuit locului, începuseră să mă scuture frigurile, picioarele mi se afundau tot mai adânc în cernoziomul moale. Cu cât îngheţam mai tare, cu cât mă cufundam mai adânc în cernoziom, cu atât mă simţeam mai fericit.

La drept vorbind, până atunci nu eram sigur că simţămintele mele pentru Edite pot fi considerate drept iubire. Mă ruşinam de lipsa mea de

stăpânire, dar ploaia şi frigul au potolit fiara din mine. Stăteam pe loc, afundându-mă în pământul afânat, mă lăsam murat de ploaie, în timp ce o voce lăuntrică îmi şoptea că e absurd să îngheţ şi să mă ud până la piele, cu toate că lumina tot mai arde la fereastră. Am rămas însă, am rămas pentru că o iubeam pe Edite, şi de fericire îmi curgeau lacrimile pe obraji, amestecându-se cu şiroaiele de ploaie rece, şi mulţumeam din suflet naturii pentru că m-a ajutat să iau cunoştinţă de dragostea mea.

Pompierii cereşti împroşcau apă din plin cu pompele lor de incândii, iar lumina din fereastră ardea mai departe. Eram ud până la piele, mi pătrunsese frigul până la ultima picătură de sânge, când în cele din urmă lumina se stinse.

Atunci mi-am tras afară picioarele afundate în cernoziom, mi-am scos haina şi am stors-o, atunci a încetat şi ploaia, mi-am stors şi pantalonii – în clipa aceea ştiam deja că Edite va fi nevasta mea.

Ce ciudat că mi-am amintit acum de asta. Ploaia m-a ajutat să pricep ce înseamnă dragostea.

Cuşca m-a ajutat să înţeleg ce înseamnă pentru mine viaţa, ce înseamnă pentru mine oamenii, ce înseamnă pentru mine posibilitatea de a mă plimba pe un drum de pădure, rupând conuri de brad, ascultând ciripitul păsărelelor, cuşca m-a ajutat să înţeleg ce înseamnă pentru mine munca.

Berzs desena cu un cărbune pe podeaua de beton a cuştii clădiri minunate, desena oraşe întregi, apoi le ştergea şi în clipa în care în gândurile lui luau naştere casele, faţadele, soluţii izbutite, combinaţii neaşteptate, se simţea fericit şi în cuşcă. Până când, desprinzându-se de planurile sale, băga de seamă simetria mută a gratiilor.

Cuşca ucisese consumatorul din el, păstrându-l în schimb pe creator. Dar cuşca îl ţinea pe creator în braţele ei de oţel, permiţându-i să se desfete doar în gând cu roadele muncii sale.

Cât de răsfăţat, de pretenţios, de capricios fusese el. În lumea de dincolo! Demult se obişnuise să împartă lumea în două – lumea de dincolo şi lumea din cuşcă. În lumea din cuşcă era de o modestie dusă la extrem în cerinţele, dorinţele şi capriciile sale.

Cerinţe, capricii, dorinţe?

Da de unde! Asemenea cuvinte mari nici prin gând nu-i treceau. Nu făcea decât să spere, să viseze smerit ca Edite să fie lăsată să intre în cuşcă

măcar o dată pe lună, iar el să aibă o îmbrăcăminte cât de cât acceptabilă care să-l apere de frig. Ca din când în când să-i pice nişte hrană caldă. La mai mult nu visa.

Şi totuşi sunt nesincer, se corectă el. N-am nevoie de nimic, numai să scap de-aici!

Dar este oare posibil?

La minuni nu prea te poţi aştepta, mai curând, va fi nevoit să stea până la capătul zilelor sale în cuşcă. Îşi aminti de prieteni şi rude şi se întrebă: ar simţi vreo bucurie dacă s-ar pomeni cu ei în cuşcă, chiar de-ar avea aici hrană destulă şi un acoperiş de nădejde deasupra capului? La acest gând i se tăie răsuflarea – într-atât de concret îşi închipui situaţia. Şi înţelese că singurătatea este cea mai înspăimântătoare cuşcă în care omul se poate închide singur.

Singurătatea este bună doar atunci când tu însuţi îi poţi pune capăt în orice clipă.

Dacă la începutul toamnei în jurul cuştii zburătăceau, săreau şi ciripeau păsărele, acum doar rareori se auzea strigătul vreunei gaiţe sau zgomotul stins al unei ciocănitori, de undeva de pe povârnişurile râpei. Păsările părăsiseră pădurile, zburaseră pe meleagurile calde. Meleaguri calde. Există ele oare? Lăstunii, rândunelele, grangurii zburaseră, desigur, alte păsări el nu cunoştea. Dar ar fi vrut ca păsările să fie din nou cu el, ca în corul lor pe mai multe glasuri să se contopească pentru o clipă glasul singurătăţii, dar degeaba, timpul era necruţător, nu ţinea seamă de dorinţa lui. Timpul se îndrepta să întâmpine iarna.

Un piţigoi singuratic trecu în zbor deasupra cuştii.

Cui să adreseze rugăminţile lui? Natura vorbea altă limbă, natura nu înţelegea. Poate că natura este neputincioasă, ca şi el, poate că ea urmăreşte cu groază mută agonia omului în tentaculele de oţel ale cuştii?

În neputinţa ei, natura se împurpura de ruşine. Frunzele arborilor se acopereau de roşeaţă; duse de vânt, frunzele zburau în jurul cuştii, ca nişte păsări roşcate se lăsau foşnind pe bare. Berzs asculta foşnetul frunzelor şi îşi zicea: nu, totuşi natura nu m-a lăsat, nu m-a părăsit.

Câteodată îl năpădea un asemenea gol, încât nu-şi putea aminti nimic, nu se putea gândi la nimic, stătea lungit pe mormanul de frunze, admirând caruselul căderii lor. Frunze, frunze, frunze, în glasul lui ţăcănea telegraful

întruna, eu sunt acum o frunză, iată, am ieşit din cuşcă, m-am agăţat de un ciot, vântul suflă, mă desprind de pe creangă, zbor învârtindu-mă în bătaia vântului, zbor împreună eu celelalte frunze.

Noi, frunzele, avem misiunea noastră, noi, frunzele, avem scopul nostru. Noi, frunzele, trebuie să nimerim în cuşcă, să ne strecurăm printre gratii, acesta este scopul nostru. Trebuie să cădem foşnind uşor pe podeaua de beton unde zace un om în singurătate, trebuie să-i acoperim faţa tristă, trebuie să-i risipim melancolia. Trebuie să-i întovărăşim singurătatea. Noi suntem frunze de toamnă cu aripi uşoare, iar omul este greu, el nu poate să zboare odată cu vântul deasupra pământului, omul nu este în stare să se îngălbenească de la sine, omul este îndărătnic şi dârz, dar este şi trist. Să zburăm, să învârtim morile de vânt, să măcinăm tristeţea omului prefăcând-o în făină de toamnă, lasă să cadă făina de aur pe capul lui, lasă să-şi coacă omul pâinea speranţei din frunze, lasă să-şi coacă pâinea amară a speranţei. Omul nu poate trăi fără pâine. Şi pe el or să-l macine pietrele de moară ale zilelor prefăcându-l în pâinea speranţei. Aşadar, să zburăm, să învârtim moara zilelor, să ne strecurăm printre gratii, să ne strecurăm printre tentaculele de oţel, ca să se convingă omul că nu este singur, că îl însoţeşte toamna liniştită, calmă a speranţei, că aurul făinii de toamnă se revarsă asupra lui printre colţii cuştii.

Berzs nu meditase niciodată la o perioadă de singurătate îndelungată. Va putea s-o suporte? Uneori se simţea destul de bine, i se părea că singurătatea în mijlocul naturii nu este defel înfricoşătoare, alteori în suflet i se strecura o teamă apropiată de panică: va uita să vorbească, va pierde facultatea de a vorbi şi atunci, stând în mijlocul cuştii, se apuca să strige tot ce-i trecea prin cap. Strigătele lui erau lipsite de sens, poate doar un calculator şi cu Freud ar fi putut găsi în ele o reflectare din adâncuri, o reflectare a subconştientului.

Noaptea se trezea şi asculta cum cineva se furişează încet spre cuşcă.

Pădurea prinde viaţă, îşi spunea el.

Frunzişul foşnea tainic. Chiar lângă cuşcă, dincolo de corturile sumbre ale tufişurilor, întrezări mişcând o umbră. Era o vulpe.

Berzs se îngropă mai adânc în frunze, lăsând numai capul afară. Îl trezi un sunet îndepărtat. Nu izbuti deloc să ghicească ce animal era. Ascultă multă vreme sunetul care nici nu se depărta, nici nu se apropia, şi în sufletul lui luă naştere o nelinişte vagă.

Obosise să-şi mai aştepte salvatorii.

Nu, nu erau ei, ci altceva. O pasăre? O fiară? Mai târziu se lămuri: doi copaci, strâns apropiaţi, se frecau unul de altul şi scârţâiau, şi plângeau, şi gemeau.

Când era soare, se culca pe spate şi privea cerul. Părea că gândurile i se contopeau cu albastrul bolţii cereşti. Se gândea la moarte. Trecuse deja o lună, rămâneau puţine speranţe, dar şi fărâma aceea de speranţă rămasă nu lăsa să i se stingă până la capăt forţele şi îndârjirea.

Ştia: va veni nefiinţa. Chiar în îmbinarea acestor cuvinte se ascundea o contradicţie. Va veni nefiinţa? Va fi ceea ce nu este? Dar el ştia că nu va fi nici plăcut, nici neplăcut, ci pur şi simplu nu va mai simţi nimic.

De aceea se desfăta cu clipele acelea de limpezime sufletească care îi erau hărăzite în cuşcă, înainte de a cădea în nefiinţă.

Medita mult la trupul său, până nu începea să audă întregul motor uriaş al inimii care pulsa în arterele şi vasele sanguine. Apoi se cufunda într-un fel de semitoropeală şi i se năzărea că devine inima cuştii.

În asemenea clipe nu simţea nici mânie, nici ciudă împotriva cuştii. Ştia că nicio fiinţă nu poate trăi fără inimă. Şi cuşca are nevoie de o inimă şi cuşca se străduise să-şi facă rost de inimă. Cordul bătea, suferea, se bucura, cordul se manifesta cordial. Inima bătea pe podeaua de beton, între gratiile de oţel, inima mare, omenească a cuştii.

Cuşca nu se gândea decât la ea. Cuşca nu se gândea la alţii.

Şi iarăşi se pomenea vorbind cu cuşca, aşa cum vorbeşti cu o fiinţă vie.

— Ei, de ce mă ţii aici, la ce-ţi foloseşte? Dă-mi drumu’!

— Cineva trebuie să fie în cuşcă! Sau îţi închipui că o cuşcă, una ca mine, poate să stea goală?! răspunse cuşca.

— Nu, nu cred, spuse Berzs, dar până să nimeresc eu aici, ai stat goală.

— Nu-i adevărat, replică ea. N-am stat goală, în mine a trăit gândul unui prizonier.

— Dar cu ce drept? se revoltă Berzs.

La această întrebare cuşca n-a fost în stare să răspundă nimic logic. Într-adevăr, cum să-şi dovedească drepturile? Cuşca n-avea drepturi, în schimb avea bare trainice, şi cuşca nu făcu decât să râdă batjocoritor.

Peste noapte apa din fântână se acoperi cu un strat subţire de gheaţă.

Acum Berzs nu se mai mângâia cu speranţele că va scăpa viu. Ştia că se

apropie ultimele zile şi dorea să le petreacă în linişte şi cu mintea limpede.

Regreta un singur lucru – că nu lăsase copii în urma sa. Nu trebuia s-o lungească, să amâne pe mai târziu acest lucru, pentru că acel „mai târziu" n-a mai venit.

Nu era supărat pe oameni. Ştia că l-au căutat, dar că ceva i-a împiedicat să-l găsească.

Noaptea o turmă de mistreţi trecu tropăind pe lângă el. Berzs se gândi: ce bine că rămăşiţele mele pământeşti vor fi apărate de cuşcă. Altfel mistreţii l-ar fi făcut bucăţele după moarte. N-avea încredere în mistreţi, nu se bizuia pe regimul lor alimentar din ghindă şi rădăcini.

Berzs îşi reconstitui în minte întreaga viaţă dusă în lumea de dincolo şi ajunse la concluzia că, orice s-ar spune, a trăit din plin. A muncit cu drag. În timpul liber s-a distrat de minune. A iubit şi a fost iubit. A avut prieteni.

E posibil, au existat – sigur că au existat! — tot felul de neajunsuri, el şi cu Edite poate că şi-au irosit prea mult timp într-o alergătură fără rost, s-au ocupat prea puţin unul de altul. S-au afundat în propriile lor griji? Dar el? Şi el se gândea mai mult la sine, mai puţin la ceilalţi şi i se părea că aşa e bine. Fiecare şi-are decât să se ocupe de el însuşi, să se desăvârşească mai întâi pe sine şi numai după aceea să se apuce de îndreptarea celorlalţi, atunci va fi mai multă ordine în lume. Aşa încerca să trăiască, socotind că aşa e bine. Eu răspund pentru tot ce se petrece în lume? Prostii! Trebuie să răspunzi înainte de toate pentru tine, pentru munca ta, pentru relaţiile tale cu oamenii, atâta timp cât eşti în viaţă nu te băga în cuşca egoismului – şi fii sigur că lumea va fi mai bună.

Noi – iată adevărata formă a răspunderii.

Alteori, gândurile i se împleteau ca firele de volbură îngălbenită de pe arinul uscat din preajmă şi se gândea că ar fi fost bine să ajungă până la trunchi, să-l tragă în cuşcă şi să-l ardă.

Lemnele se terminaseră. Chibriturile – la fel. Alunele – le mâncase până la ultima.

Nopţile cădea îngheţul.

Bea apă cu bucăţele de gheaţă. Apa din puţ scădea văzând cu ochii. Izvoarele încetaseră s-o mai alimenteze.

Ziua, soarele apărea rareori. Gratiile cuştii se încălzeau, iar spre seară, când se lăsa tăcerea şi pădurea încremenea de frig, Berzs auzea cum trosnesc

răcindu-se barele de oţel. Poate că reumatismul atmosferic măcina cuşca? Reumatism atmosferic? Berzs râse încetişor. Una din gratii răsună jalnic, duios. Poate că era muzica tainică a cuştii?

Pe cer apărură nori aducători de zăpadă. Berzs contempla liniştit solii albi ai iernii. Ce contează unde ai să mori – în pat sau în cuşcă, cugeta el. Moartea este aceeaşi în cuşcă sau oriunde în altă parte.

Socotea că totuşi el a învins cuşca. Poate că greşea, dar credea că a învins. Cu moartea e altă treabă. Cu moartea totul era simplu. Moartea venea fără vicleşug.

Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă. Nu m-am lăsat pradă deznădejdii. N-am căzut în panică. Nu m-am ploconit în faţa barelor cuştii. Până la capăt, am rămas credincios faţă de mine însumi. Acum a venit timpul să plec. Nu-mi pare rău de nimic. Nu-i înţeleg pe oamenii aceia care m-au aruncat aici. Nici nu vreau să-i înţeleg. Sunt demni de tot dispreţul. Vor fi pedepsiţi. Eu trebuie să plec. Cuşca nu mă reţine. Într-un fel sau în altul, tot ar fi trebuit să plec. Mai devreme sau mai târziu. Plec cu mintea întreagă. Eu n-o să pierd decât cuşca, dar cuşca va pierde o inimă.

Cuşca îşi va pierde inima!

Iarăşi şi iarăşi şoptea vorbe prorocitoare. Cuşca zăngănea trist din gratiile care se răceau. Trist? Cuşca era prea nesimţitoare ca să fie tristă.

Uşa e deschisă, poţi pleca! Şi înainte se gândise la aceste cuvinte înţelepte ale lui Seneca. Da, în orice clipă se poate pleca din cuşcă prin uşa indicată de Seneca, putea să scape de cuşcă şi chinuri, să scape de ger, de foamete şi murdărie, de suferinţe. Dar tocmai în clipele când înţelegea toată disperarea situaţiei în care se afla, un arc parcă se strângea în el, voinţa i se întărea, îşi îndrepta spinarea, refuza gândul sinuciderii. Să plece de bună voie! Asta nu, n-o să-i ofere el cuştii o asemenea satisfacţie.

Bucuria ce nu se poate compara cu nimic a primei iubiri, prima dimineaţă, prima noapte, prima bucată de pâine, primul entuziasm, prima pantă de schi, prima clădire, prima declaraţie de dragoste şi primul ciubăr de apă rece, prima cuşcă, prima şi ultima linie trasă cu cărbune pe podeaua de beton, cuşca cea de pe urmă – toate acestea erau cuvinte fără legătură, imagini tulburi, ce nu puteau fi adunate laolaltă, totul se evapora în spaţiul şi timpul cuştii.

Părinţii mei vor trăi mai mult decât mine. Va fi dureros pentru ei să mă

piardă. Ca pentru oricare tată, ca pentru oricare mamă. Nevasta mea va suferi. Cei de vârsta mea vor trăi mai mult decât mine. Pentru lume am să pier. Dar puţinele construcţii pe care le-am ridicat vor rămâne. Pentru oameni nu voi pieri.

Dacă aş avea posibilitatea să-mi arunc ochii în oglindă, n-aş vedea podeaua de beton, barele de oţel acoperite cu rugină şi pete de miniu, frunzişul de anul trecut şi cojile de alune, paiele putrede şi scândurile clisoase ale jgheabului, nu, aş vedea chipul meu de om, pentru că, trăind în cuşcă, n-am căpătat înfăţişarea ei.

Am rămas om.

În ultimele zile îşi pierdea cunoştinţa destul de des şi zăcea în cort, scoţându-şi capul afară.

Pe faţă i se aşterneau fulgi. Imateriali, pufoşi, ca uitarea. Fulgii se topeau, i se scurgeau în pârâiaşe pe obraji, apoi zăpada îi acoperi faţa, ca o m, ască. Numa; două găuri înţune cate – acolo pe unde răsufla – arătau că omul mai trăieşte.

Prin păienjenişul ţesut de fulgi, pe podeaua de beton ieşeau la iveală liniile precise ale desenului făcut cu cărbune.

Berzs zăcea alb, ca un om de zăpadă. Scrisoarea de adio, ultima, îi fulgeră prin conştiinţa care se stingea. Şi semnătura: Mumia. Sub masca de zăpadă, care semăna cu acoperământul din pânză îmbibat cu substanţe de îmbălsămare, se mai ghiceau liniile feţei. Apoi a început să cadă o zăpadă deasă, moale. În scurt timp, l-a acoperit în întregime. Nu se mai vedea decât o siluetă rotunjită, întinsă în mijlocul cortului strâmt. O mumie în sarcofag.

O vulpe se apropie în fugă, stătu ce stătu lângă cuşcă, mutându-se de pe un picior pe altul, şi fugi să-şi vadă de treburile ei vulpeşti.

De-a lungul râpei înaintau nişte oameni.

Cioturile trosneau sub stratul de zăpadă, oamenii ocoleau arborii doborâţi, treceau peste ei. Pădurarul de pe aceste locuri, care-i conducea, nu contenea să se minuneze, n-ar fi crezut niciodată că într-un loc uitat de Dumnezeu s-a putut petrece o asemenea tragedie. În 1944, fasciştii nemţi tăiaseră un drum până la râpa aceea depărtată şi amenajaseră aici fie o şcoală pentru agenţi de recunoaştere, fie un fel de laborator. Într-una din bărăcile de lemn se aflase carcera – o ditamai cuşcă. Baraca arsese încă din patruzeci şi cinci. Drumul spre râpă se acoperise de vegetaţie, în jur era un desiş de

nestrăbătut, rar când nimerea cineva aici, poate doar vreun ţigan vagabond. Mai fusese un pensionar, un tip romantic, care tot hoinărea prin păduri, trăia împreună cu calul în pădure, dar asta mai demult, cu vreo doi ani în urmă, acum nimeni nu mai calcă pe-aici.

Zăvorul cuştii era astfel instalat încât nu se putea deschide decât din afară. Cine ar fi putut să creadă, se mira mâhnit pădurarul, că s-a închis capcana de oţel şi a nimicit un om după atâţia ani de la război.

Struga văzu barele cuştii, văzu batista înţepenită de ger în vârful parului şi-şi zise întristat că iată, acum cuşca are un drapel al ei.

Cuşca n-avea nimic înfricoşător la prima vedere – presărată cu zăpadă, se pitise pe fundul văgăunei ca o fiară pufoasă, paşnică, păzindu-şi împărăţia sa celulară.

Epilog

Trecuseră două săptămâni de când Valdis Struga deschisese uşa cuştii şi, aplecându-se deasupra cortului acoperit de zăpadă, auzise cum ticăie ceasul de la mâna lui Berzs, încet şi egal.

Prima zăpadă apucase să se topească. La sfârşitul lui octombrie se porniră ploile.

Trăgându-şi pe el un halat alb, Struga mergea pe coridorul spitalului.

Dreptunghiuri cenuşii de lumină se aşterneau pe cimentul de culoare închisă, unde papucii moi ai bolnavilor săpaseră, în atâţia amar de ani, brazde inegale, făgaşuri, crăpături. Semănau cu o pârtie de slalom pe panta unui munte când o priveşti din avion.

Pe coridor plutea mirosul dulceag al halatelor şi plăpumilor îmbibate de iod, mirosea a sudoare, urină, fenol. Şi mai mirosea a ceva – a ghips umed.

Foşneau halatele scrobite ale surorilor, ale sanitarilor care împingeau cărucioarele cu bolnavi. Şinele de cauciuc se rostogoleau elastic, lin peste podeaua inegală. Struga trecu pe lângă un cărucior adus din sala de operaţii şi-şi aminti de visul pe care i-l povestise Edite.

Din pricina epidemiei de gripă, spitalul se afla în carantină, vizitarea bolnavilor era interzisă. De aceea Struga purta nu numai un halat alb, dar şi o

bonetă albă. Se costumase ca medic, ca să nu-i tulbure de pomană pe ceilalţi bolnavi.

Edmunds Berzş era internat într-o rezervă mică de două paturi, cu ferestrele spre grădină.

Îi degeraseră picioarele şi mâinile, se alesese cu un reumatism, într-o formă acută. Era într-o stare de slăbiciune extremă. Oricât de ciudat ar părea, Berzs nu se plângea de nimic altceva.

Medicul curant intră împreună cu vizitatorul.

Struga se bucură văzând că în întâmpinarea lui se ridică puţin de pe pernă un chip slăbit pe care înfloreşte zâmbetul.

A scăpat cu viaţă în condiţii incredibile? Hrănindu-se numai cu aer curat? Ei, dar dacă ei ar fi întârziat măcar cu o zi?

Struga voia să-i spună lui Berzs ceva, dar nu ştia ce i-ar putea face plăcere în asemenea ocazie. Pe deasupra, se simţea vinovat că nu-l găsise mai devreme. Se plecă deasupra patului, ca să fie auzit mai bine de arhitect, şi-l întrebă:

— Ei, dar cu guta dumitale ce mai este?

Berzs zâmbi uşor şi răspunse neaşteptat de tare:

— Guta a rămas în cuşcă. Nu cumva şi dumneata ai cunoscut drăcovenia asta?

Până atunci Struga n-o mărturisise nimănui. Nici duşmanilor, nici prietenilor, nici colegilor. Nici neveste-şi nu-i spusese. Cu Berzs însă era în relaţii speciale, lui i se putea destăinui.

— Da, răspunse el oftând, şi eu cunosc drăcovenia asta. Am încercat în toate felurile să scap de ea, dar până acum n-a ieşit nimic.

Medicul îi lăsă singuri. Trăind în cuşcă, Berzs îşi câştigase un nou prieten, iar Struga, căutând cuşca, găsise şi el un prieten. Începură să vorbească aproape în şoaptă şi nu se puteau distinge decât cuvinte răzleţe.

Da, da. Terskol. Nu ştiu, am să izbutesc oare să ajung anul asta? Eu însă plec negreşit. Coniac armenesc? Cred că un păhărel nu face rău. Pentru sănătate e tocmai ce trebuie. Bine, fie, să luăm câte unul. Şi cu ce te-ai hrănit? Cu ciuperci. Nu mai spune, tocmai cu ciuperci! Ciupercile conţin atâtea purine, pentru bolnavii de gută sunt contraindicate! Păi, tocmai asta el Nu-mi mai turna. Ei, în sănătatea dumitale. Dar cum rămâne cu legăturile Marker? Da, fără ele acolo nu te descurci, cel mai bine ar merge un fel de catapultă,

ştii, ceva ca un manşon la călcâi. Dar de unde să faci rost? Dacă aş fi ştiut! Trebuie să născocesc ceva.

După ce l-au găsit pe arhitect, Ritmanis, care tot nu fusese numit şef de atelier, făcu o cerere de transfer la alt atelier. Acolo, e drept, sunt mai puţine comenzi speciale şi posibilităţile sunt mai modeste, dar mai bine să fii fruntea cozii decât coada frunţii, cel puţin aşa socotea Ritmanis şi nimeni nu l-a acuzat pentru asta.

Scriitorul Nupats apucase să termine romanul poliţist despre asasinarea lui Berzs şi era indignat că acum va fi nevoit să refacă începutul şi sfârşitul, pentru că el este totuşi un realist şi priveşte adevărul vieţii în faţă. L-a vizitat pe Berzs la spital şi amândoi au râs din toată inima citind paginile unde era descrisă asasinarea arhitectului. Deoarece avea buzunarele goale, scriitorul, cam în silă şi, firește, cu acordul binevoitor al lui Berzs, trecu peste principiile sale, în numele consolidării bugetului familial. Nu refăcu nici începutul, nici sfârşitul şi-l expedie pe eroul romanului pe lumea cealaltă. Pe pagina de titlu, unde figura înainte „roman documentar”, scriitorul lăsă numai „roman”, ca să împace şi capra, şi varza.

Şi Antlavs, şi Novadnieks, şi alţi tovarăşi cu munci de răspundere l-au vizitat pe Berzs la spital, punându-şi halate şi bonete. Vizitatorii dădeau năvală. Cu fiecare Berzs golea câte un păhărel de coniac şi în curând simţi că guta începe iarăşi să-i macine oasele.

Berzs s-a însănătoşit şi continuă să conducă atelierul de arhitectură.

Purtarea Editei în lipsa bărbatului ei a fost dată drept pildă tuturor femeilor.

Dindans a fost judecat. La pronunţarea sentinţei a servit drept circumstanţă atenuantă strălucitorul discurs al victimei în legătură cu cuşca pe care Dindans, chipurile, ar purta-o în el însuşi. E drept, Dindans n-a prea înţeles mare lucru din acel discurs şi a tras chiar concluzia că Berzs s-a cam scrântit stând atâta timp închis.

Mare, naiva horticultoare, a fost zdruncinată aflând că iubitul ei este un criminal şi timp de o jumătate de an a fost internată la o clinică de psihiatrie.

Irbe, ca de obicei, i-a dăruit Editei de ziua ei nouă trandafiri roşii.

Numai părinţii lui Dindans, învăţătorii pensionari, n-au suportat această lovitură şi s-au retras încetişor din viaţă.

În februarie, Feodorov s-a îmbolnăvit de gripă şi lui Struga nu i s-a

aprobat plecarea în concediu. Aşa că n-a ajuns la Terskol ca să schieze.

În toiul iernii, când pământul s-a întărit şi lucrările forestiere se aflau în plină desfăşurare, barele ruginite ale cuştii au fost doborâte cu un tractor-remorcher.

Iată pe scurt totul despre cuşcă.

POLIGONUL

Niciunul dintre eroii romanului nu există în realitate, toate întâmplările relatate, unitatea militară X, echipa de baschet, precum şi diferitele instituţii nu sunt decât rodul imaginaţiei scriitorului.

AUTORUL

Capitolul întâi
POLIGONUL

În vara aceea, ziaristul Girts Kokzars se căsătorise, tatăl lui îşi pierduse viaţa într-un accident de automobil, ziaristul însuşi, lovindu-se de volan, îşi fracturase câteva coaste, iar iarna, când rănile fizice i se vindecaseră şi se însănătoşise, a primit un ordin de concentrare pentru treizeci de zile.

Vremea era cât se poate de urâtă, în general, în ultimii ani, clima se modificase în mod simţitor; poate că în felul acesta îşi exprima natura protestul împotriva urbanizării excesive, sau poate că axa Pământului se înclinase uşor şi polii se abătuseră cu câţiva microni într-o parte – în orice caz, în Ţările Baltice nu mai ninsese ca lumea de câteva ierni la rând.

Într-o zi de ianuarie, după o noapte de nesomn petrecută în tren, încă mahmuri după chefurile de adio, încă plini de lene civilă, cetăţenii concentraţi au fost aduşi în tabăra regimentului de artilerie X.

Ploua mărunt.

La vreo două ore după aceea, în cortul pătruns de umezeală, zgribuliţi de frig, concentraţii şi-au îmbrăcat rufăria cazonă, şi-au tras pe ei bluzele militare, şi-au înfăşurat picioarele în obiele de flanel, şi-au ales cizme pe măsură, şi-au strâns în curele mantalele cenuşii, şi-au înfundat pe cap căciulile cu urechi, au primit raniţe, gamele, căni, bidoane. Pe deasupra, fiecare a fost înzestrat şi cu o geantă cu mască antigaz, care mai păstra încă mirosul gazului

lacrimogen, după antrenamentele executate în corturile special rezervate însuşirii regulilor de folosire a măştilor.

Odată cu efectele militare, cetăţenii concentraţi s-au înveşmântat în amintirile legate de serviciul militar efectuat cândva, în tinereţe. La prânz, soldaţii au mâncat o casă de orez săţioasă, fiartă bine, şi au făcut haz cum că lingura ar fi arma cea mai de seamă a soldatului în timp de pace. Au fost repartizaţi în divizioane, baterii, plutoane şi, la sfârşitul aceleiaşi zile, întregul regiment s-a aliniat pentru primul apel de seară. Câmpul pe care a fost amplasată tabăra se muiase odată cu venirea dezgheţului, cizmele plescăiau prin noroaie. Noaptea, apa se aduna pe prelata corturilor şi picăturile grele alunecau şi cădeau, ca nişte bombe aruncate din avion, împroşcând în toate direcţiile schije reci de apă. Deşi în fiecare cort se făcea focul în două godine de fontă cu coşurile drepte, care semănau cu trunchiurile unor aruncătoare de mine de o sută douăzeci de milimetri, înăuntru atmosfera era umedă şi tristă. Dimineaţa, mulţi se trezeau frânţi de oboseală, fără nicio vlagă – după confortul vieţii civile schimbarea se dovedise a fi prea izbitoare. Într-o săptămână, la serviciul sanitar al regimentului s-a consumat rezerva de medicamente pe un an întreg. Totuşi, după ce primele greutăţi de adaptare au fost biruite, cazurile de îmbolnăvire s-au redus aproape cu totul.

Exerciţiile militare se desfăşurau în condiţii apropiate la maximum de atmosfera de luptă adevărată. Dimineaţa, sub cizme le trosnea pojghiţa subţire de gheaţă, iar autotractoarele de mai multe tone, uruind din motoarele lor de patru sute de cai putere, arau, măcinau cu şenilele pământul îngheţat. Cizmele se acopereau cu o crustă, porii mărunţi se umpleau cu argilă lipicioasă şi nu mai lăsau să pătrundă apa. Dimineaţa îşi strecura lumina ştearsă printre norii plumburii, cuburile uriaşe ale corturilor se zăreau ca nişte pete albe în mijlocul câmpului brăzdat în lung şi în lat de şenilele autotractoarelor cu şanţuri pline de apă noroioasă.

La orele nouă coşurile sobelor încetau să afume cerul, la şaptesprezece fix în godinele de fontă se aprindea din nou focul, iar noaptea, împroşcând cerul cu scântei, tabăra plutea pe traseul său ca o navă cu multe coşuri fumegânde, în tăcerea albă a câmpurilor, şi numai ostaşii de gardă, cu pumnalele în teacă şi armele automate pe umăr, se plimbau prin tabără, perindându-şi prin minte obişnuitele gânduri ale celor ce fac de planton, în timp ce restul concentraţilor dormea în corturi, încălzit de focul dătător de

viaţă al godinelor şi visând scene din viaţa civilă.

Ivan a lăsat acasă o nevastă tânără, pe la mijlocul lui decembrie abia terminaseră de băut berea de la nuntă, nici luna de miere nu se sfârşise încă şi iată – poftiţi la armată, bine că nu pentru prea multă vreme. Peteris avea un copilaş în pătuţul de lemn de mesteacăn, azi-mâine micuţul se va ridica, îşi va întinde mânuţele durdulii, va face primul său pas în viaţă, Peteris însă nu va fi martor la acea clipă unică. Fedea avea de gând să-şi cumpere o maşină, strânsese şi banii, actele erau pregătite, dar serviciul militar nu aşteaptă, serviciul militar este o datorie de onoare şi în acelaşi timp o obligaţie, şi autoturismul, lăsând în vis o dâră de benzină, a trecut doar pe lângă Fedea – cu atât s-a ales, cu mirosul de benzină în cortul acela rece, la sute de kilometri de casă. Cu câteva zile în urmă, la locuinţa lui Vasili sunase cineva la uşă; un flăcău îi adusese ordinul de chemare, nevastă-sa i-a spus că dumnealui nu-i acasă, vine târziu, cine ştie pe unde dracu umblă, poate chefuieşte pe undeva cu prietenii, şi uite că a sosit de la comisariatul militar raional ordinul care pentru familie este pur şi simplu o salvare, acum nevasta va putea să încaseze banii lui, pe dosul ordinului de chemare este trecută împuternicirea, măcar puţin să se mai odihnească, să scape de bestia asta. Lăcătuşul Ianis păşea spre comisariatul militar cu inima uşoară, în valiza lui gâlgâiau şase jumătăţi de votcă, de calitatea întâi. Ianis îşi putea permite să bea după pofta inimii cu viitorii săi camarazi, în drum spre regiment, singurul lucru care îl îngrijora era cum o să-şi facă rost şi acolo de câte o jumate de litru, căci prohibiţia de la regiment nu-i era pe plac. Iuris este un flăcău destoinic de la o uzină de mâna întâi, disciplinat, cumpătat, cu bun simţ, echilibrat, ce să-i faci, dacă trebuie trebuie, te pomeneşti că la armată mai întâlneşte niscai prieteni vechi, cu care acum trei ani, tot aşa, făcuse serviciul militar – şi ce foc demenţial au deschis ei atunci, două zile a plutit deasupra poligonului un nor de praf şi fum, comandantul regimentului le-a adus mulţumiri, iar la sfârşitul stagiului militar însuşi comandantul divizionului i-a lăudat în faţa frontului, bravo, băieţi, aţi tras straşnic; într-adevăr, atunci noi, rezerviştii, i-am pus cu botul pe labe pe cei din divizionul întâi, acolo, ştiţi, s-au nimerit să fie toţi militari activi, dar când ne-am pornit să tragem cu toate tunurile, după vreo juma’ de oră ei aproape că zăceau trântiţi la pământ lângă tunuri, iar flăcăii noştri abia prinseseră gustul, şi când i-am tras un foc am măturat ţintele; la început, e drept, nu se încadrau în timp, dar ce folos ai de la un ostaş care, respectând

toate normativele, zace la pământ după o jumate de oră, şi aşa, băieţi, sper că nici de data asta nu ne-om face de ruşine, numai observatorii să ne dea coordonatele corecte. Paşnicul colhoznic Anufri era amărât că vaca o să fete în lipsa lui, ar fi vrut să primească chiar el viţelul – ce mai încoloncoace, moaşă adevărată – dar în rest, Anufri era cu sufletul împăcat, lemne aveau acasă prea destule, în gospodărie toate treburile urgente erau terminate, treizeci de zile o să se odihnească de munca din atelierele colhozului – de, va fi ca un fel de concediu, iar nevasta o să-i scrie când a fătat vaca. Grigori cel fără de astâmpăr, un strungar din Pardaugava, suportă cel mai greu despărţirea de casă, păi cum altfel, când frumuşica Zina o să-l aştepte zadarnic la dans, sâmbăta n-are cum să ajungă acolo, şi fireşte Kolea, regele ringului de dans, o să înceapă să-i dea târcoale Zinei, după aceea o să se întindă s-o conducă pân-acasă; of, de n-ar fi distanţa atât de mare, şi-ar părăsi postul fără aprobare, dar lasă, fie şi aşa, doar n-o să se apuce Grigori să-i scrie, nu-i un şcolar romantic, patru săptămâni trec în zbor şi, dacă ceva n-o să fie în ordine acolo, Kolea o să încaseze câteva scatoalce peste mutră, asta fără doar şi poate, îşi zicea Grigori, instalându-se cât mai comod pe laviţa tare.

Departe de tot ce-i înconjura în mod obişnuit, departe de mame, neveste, copii, departe de tovarăşii de muncă, soldaţii erau cu gândul acasă, vedeau străzile cunoscute, faţadele caselor, uşile, se vedeau pe ei înşişi în haine civile, cu pălării sau şepci pe cap, se vedeau limpede, ca alevea, şi urmăreau cu interes rolul ce-l jucau în piesa intitulată „viaţa civilă”.

Îşi ascultau replicile stângace, adeseori lipsite de logică, vedeau succesele şi căderile, marele regizor întâmplarea născocea ciudate mizanscene şi era imposibil să opreşti, să readuci înapoi ceva, să rosteşti vorbele altfel.

Tramvaiul, atât de banal şi cotidian, le apărea în amintiri ea ceva mult dorit şi sărbătoresc. Canapeaua moale a taxiului – un vis îndepărtat, de neatins. Vor fi nevoiţi să petreacă treizeci de zile şi de nopţi pe poligon. Ce scurt şi neînsemnat îi pare acest răstimp unui om în viaţa civilă, dar cât e de lung şi câte gânduri îţi trezeşte când te afli în serviciul militar.

Ce caut eu aici, pe poligon?

La această întrebare trebuia să-şi răspundă Girts Kokzars, şi nu numai el, aceeaşi întrebare şi-o punea fiecare soldat din regimentul de artilerie X. Când primiseră ordinul de chemare, serviciul militar fi se înfăţişase cu totul

altfel: o cazarmă cu pături calde, cu o sală de mese încălzită, cu baie sâmbăta, cu învoiri în oraş; cine şi-ar fi putut închipui că, pe timp de iarnă, vor fi trimişi într-o tabără, în corturi întinse sub cerul liber, că vor plescăi cu picioarele prin noroi, iar de sus va cerne o ploicică rece, va cădea lapoviţă, vântul le va pătrunde prin mantale până la piele, pe un timp ca acesta niciun stăpân cumsecade nu se îndură să-şi lase câinele afară. Nu-şi închipuiau că vor fi nevoiţi să doarmă cu săptămânile, îmbrăcaţi, pe priciurile tari, că vor fi nevoiţi să în noapteze sub cerul liber, când şi priciurile li se vor părea o culme a fericirii, când capul le va fi mai greu decât un obuz, din pricina nopţilor de nesomn, da, şi ei care credeau – poate nu toţi, dar mulţi dintre ei – credeau că vor urma nişte cursuri de specialitate, programate în clasele cazărmilor, folosind tot felul de materiale didactice. În realitate, totul a fost diferit, realitatea îi ameninţa eu amigdalite şi reumatisme, aducea răceli, dureri de cap, cerându-le o totală dăruire a forţelor.

În acelaşi timp însă, soldaţii n-aveau niciun fel de alte griji, totul le venea de-a gata.

Într-un fel se simţeau chiar ruşinaţi, se obişnuiseră să rezolve treburile zilnice pentru familiile lor, pentru neveste şi copii, iar acum erau întrebaţi: nu vă e frig, băieţi, poftim, mai luaţi nişte pantaloni matlasaţi, nişte veste, iată încă un rând de obiele, ca nu cumva, ferească sfântul, să vă degere picioruşele, mai poftiţi nişte lenjerie călduroasă, aveţi grijă să nu răciţi la urechi, da, astfel îmbrăcaţi ar fi putut înfrunta şi un ger cumplit, necum un fleac de minus două grade, care în răstimpul dintre ploi îioiciuta doar uşor pământul.

Dimineaţa, după micul dejun, soldaţii plecau la instrucţie, spre ora prânzului se întorceau în tabără, serile se uitau la câte un film. Pe câmp, între doi stâlpi, era întinsă pânza ecranului şi odată, în timpul filmului, se învârtejise o viforniţă şi sub acoperirea ei un ostaş tânăr se aruncase asupra unei guri de foc a inamicului şi pierise astupând cazemata cu trupul său. Soldaţii regimentului de artilerie X stăteau în tăcere în mijlocul câmpului înzăpezit, niciunul dintre ei nu era în stare să-şi ajute tovarăşul de pe ecran, în timp ce se târa tot mai aproape de gura de foc, prin zăpada adâncă; nici când aruncă ultima grenadă şi acoperi cu trupul său viu gura de foc aducătoare de moarte, nici atunci nimeni nu a fost în stare să-l ajute.

La marginea câmpului ţevile reci ale tunurilor asistau în tăcere la

moartea lui.

Ar fi fost de-ajuns o singură salvă ca să distrugă acea cazemată învechită, punctul de sprijin al unei companii de-a ocupanţilor atât de urâţi, şi atunci soldatul ar fi rămas în viaţă, dar treizeci de ani despărţeau regimentul de omul care murea pe ecran, în timpul viforniţei. Aceşti ani erau mai lungi decât anii lumină, peste aceşti ani nu se putea trece nicicum, dar soldatul, învingând moartea şi timpul, privea la ei din trecut. Civilii de ieri, astăzi ostaşi ai regimentului de artilerie X, se împrăştiară pe la corturile lor şi pentru prima dată adăpostul acela rece şi auster li se păru confortabil, plin de tot felul de comodităţi.

De-abia s-au deprins cu viaţa în corturi şi corturile s-au deprins cu ei, că cineva, un civil, telefonă undeva şi se plânse că autotractoarele greoaie, trecând pe şoseaua aflată în apropierea taberei şi care lega două orăşele învecinate, că autotractoarele acelea greoaie ar putea distruge asfaltul care costă atât de scump. Telefonul acela a însemnat începutul unor numeroase semnale – mai întâi, sub forma unei simple doleanţe, a unei politicoase rugăminţi, apoi a venit însă un ordin precis şi limpede, iată cum un civil a izbutit să strice buna dispoziţie într-un întreg regiment. Autotractoarele grele nu ieşiseră încă niciodată pe şosea, dar teoretic o asemenea posibilitate exista, prin urmare nu era nimic de făcut, regimentul oftă ca un singur om, nu era deloc uşor, pe o vreme ca aceea, să te muţi dintr-un loc bine amenajat pe alt câmp gol, înmuiat de ploaie şi lapoviţă.

Corturile au fost aşezate repede.

După un sfert de oră sosi şi centrala electrică mobilă. Soldaţii de la subunitatea de întreţinere o luară la fugă de-a lungul corturilor, cu bobinele de sârmă în mână, instalară becurile şi peste încă zece minute locotenentul ordonă: să se facă lumină! Diesel-ul centralei electrice prinse a dudui şi lumina se aprinse. O jumătate de oră mai târziu, în corturi, priciurile erau asamblate, saltelele puse, sobele încălzite. Seara soldaţii puteau deja să se folosească de aparatele lor electrice de bărbierit.

În fiecare dimineaţă, la opt fără un sfert, când încă nu se lumina bine de ziuă, soldaţii ieşeau fuga din tabără şi se aliniau lângă autotractoarele care-şi încălzeau motoarele. Mai întâi trebuiau să traverseze însă o râpă. Pantele râpei erau abrupte, pe fundul ei se zăreau băltoace negre, acoperite cu o pojghiţă de gheaţă. Poteca era bine cunoscută, bătută de zeci de ori. Cea mai

mică denivelare fusese studiată, s-ar fi părut că poţi alerga pe ea chiar cu ochii închişi, pe o noapte întunecată, şi totuşi Kokzars se împiedică de o moviliţă şi căzu. Rostogolindu-se în jos pe pantă, simţea cum în cădere numeroasele obiecte din echipament, prinse în curele, încep să trăiască o viaţă independentă, a lor. Lada cu busola zbură înainte, trepiedul greu se avântă peste umărul său, ca vârful unei rachete, masca antigaz pluti într-o parte, raniţa îi răsuci trupul în tirbuşon, arma automată îl izbi dureros peste şold, ba se mai săltă şi geanta cu muniţii, şi Kokzars se pomeni aruncat pe fundul râpei, ca de suflul unei explozii.

În ultima clipă, ca să mai atenueze lovitura, izbuti să pună palma sub lada cu busola. Cealaltă mână i se înfipse în baltă, spărgând gheaţa şi cufundându-se în noroi până la cot. Căciula cu clape i se rostogoli într-o parte. Bulgări de pământ îngheţat îi zdreliră obrazul. Kokzars rămase întins pe fundul râpei şi primul gând care-i răsări în conştiinţă, ca un cartuş pe ţeavă, a fost dacă nu s-a stricat busola. O clipă mai târziu, plutonierul Mihailov aterizâ lângă el în aceeaşi poziţie.

— Râpa dracului! Aici poţi să-ţi rupi şi gâtul. Îmormăi Mihailov şi mai pomeni râpa cu vreo două cuvinte de mângâiere. După care se căţărară în sus pe mal.

Kokzars îşi curăţă noroiul de pe căciulă. N-aveau timp de pierdut. Ceilalţi alergau deja pe câmp. Kokzars îşi trase din mers mănuşa de pe mână, scuturâ bulgării de pământ din mânecă, îşi stoarse mănuşa cum storci nişte rufe ude, apoi şi-o puse la loc. Să i se întâmple asta tocmai acum, când erau minus două grade! În cizma stângă îi plescăia apa.

Răsună comanda, soldaţii îşi ocupară locurile în maşini. Motoarele prinseră a urla şi mai tare, autotractoarele se urniră, iar după ele, legănându-se de pe o parte pe alta la hopuri, porniră şi tunurile grele.

Abia trei ore mai târziu, după ce soldaţii săpară câţiva metri cubi de pământ argilos, instalară pentru comandantul divizionului un post de observaţie şi izbutiră să aprindă un foc, Kokzars îşi uscă obiala udă. Înfăşurându-şi piciorul în bucata de flanel călduţ-umedă, se simţi mult mai bine, deşi vântul îi biciuia faţa cu zăpadă înţepătoare.

După masa de prânz, au fost aliniaţi pe platoul din faţa taberei, şi comandantul regimentului le-a ţinut o scurtă cuvântare despre economie. Repeta iarăşi şi iarăşi ideea că este necesar să se economisească fiecare litru

de combustibil. Acum sunteţi doar consumatori, deşi cunoaşteţi perfect valoarea lucrurilor, deoarece în mare majoritate dumneavoastră sunteţi, le spunea el într-un limbaj sec, oficial, cu toate că era un bun comandant de regiment, aşadar, în mare majoritate dumneavoastră sunteţi colhoznici şi muncitori, producători de valori materiale, şi ştiţi bine cu câtă greutate se obţine totul şi cu câtă uşurinţă se risipeşte, de aceea consider că nu este necesar să vă vorbesc încă o dată despre economia de combustibil. Şi totuşi comandantul regimentului repetă cele spuse încă o dată şi încă o dată, parcă pentru a ţintui în conştiinţa soldaţilor ideea economiei, pentru a o înşuruba. Cu intenţia ca de fiecare dată când mecanicii şi şoferii vor pune mâna pe manete, în urechile lor să răsune glasul comandantului de regiment: să fie economisit fiecare litru de benzină. Aceasta era prima poruncă a comandantului. Considerând că acum soldaţii şi-au însuşit-o, el trecu la următoarea poruncă. În curând vor începe marile manevre! Fiţi atenţi! Noi am dori ca cei ce vă sunt apropiaţi să vă revadă vii şi nevătămaţi la întoarcere, de aceea – să fiţi de două ori mai atenţi. Se-nţelege, fiecare ştie că teoretic regimentul poate suferi un anumit procentaj de pierderi; cel puţin unul dintr-o mie se va rătăci în întuneric pe poligon, cel puţin unul dintr-o mie are posibilitatea reală de a nimeri sub şenile: să zicem că un soldat obosit a adormit în tufişuri când a prins a se revărsa avalanşa de autotractoare, care l-a ucis; şi soldaţii, încremeniţi în poziţia de „drepţi”, se cântăresc singuri în tăcere, îşi cântăresc tovarăşii. Care dintre ei? Cine-i ala, gură-cască, somnorilă, care după două sau trei nopţi de veghe va adormi aiurea, cine-i ala? Pe care din ei nu-l vor mai vedea acasă mama, nevasta, copiii? Da, el se află încă printre noi, trăieşte, respiră, gândeşte, dar este deja condamnat, condamnat, condamnat de propria-i imprudenţă, de lipsa lui de disciplină, este deja marcat de fatala pecete. Poate că şi acum el pluteşte undeva, cu capu-n nori, şi nu aude vorbele comandantului? Nu-i aude sfaturile prevenitoare. Nu-i aude apelul. Apelul la viaţă. Iar comandantul regimentului tocmai pentru el repetă: fiţi atenţi, fiţi extrem de atenţi, căci este vorba de tehnică. Şi tehnică avem aici la fiecare pas. Motoare puternice, tone de metal, şenile de oţel: în viaţa civilă o asemenea matahală cu motoare de mai multe sute de cai putere este o raritate, dar în armată este un fenomen obişnuit, şi iată, şoferul se aşază la manetele de comandă, e plăcut să apeşi pe accelerator şi să simţi cum matahala s-a urnit din loc, ascultătoare, cum ia repede viteză, măcinând şi

aruncând pământul cu dinţii şenilelor. Plăcut? În clipa aceea, omul se simte înaripat, şoferului i se pare că forţa motoarelor se revarsă în muşchii lui, şi el este puternic, atotputernic chiar, că va putea conduce uriaşa maşină la fel de simplu ca un autoturism pe asfaltul şoselei, da, inerţia este o treabă perfidă, matahala se întoarce iute şi supusă, dar masa de metal este brusc stăpânită de forţa nestăvilită a inerţiei, şi inexperimentatul şofer observă îngrozit că şenilele zimţate au clănţănit ameninţător de aproape pe lângă agentul de circulaţie care stă pe marginea drumului, şoferul a apucat să-i vadă faţa crispată de frică, când acesta s-a ferit de ghilotina de oţel, şi năduşeala îi inundă obrajii; mai departe el conduce maşina cu toată atenţia, iar comandantul unităţii de luptă îl blagosloveşte cu câteva cuvinte energice, care îi întăresc şi mai mult convingerea abia acum înfiripată: atenţia pe poligon reprezintă o chezăşie a vieţii.

Noaptea Kokzars visă următoarele: se sună alarma de luptă, el sare din pat, înşfacă lada cu busola, ca să fugă pe noile poziţii, dar lada geme într-un fel curios, se suceşte, i se smulge din mâini şi, deşteptându-se, Kokzars descoperi că a înhăţat capul plutonierului care dormea lângă el. Acesta, trezindu-se şi el, clipi din ochi nedumerit – alături trosneşte godinul încins, Kokzars mormăie cuvinte de scuză, luminat de reflexele flăcărilor, iar peste câteva clipe iată-i pe amândoi dormind iarăşi somn bun, sănătos. Dimineaţa toată grupa a râs de alarma de luptă visată de Kokzars, dar fără răutate, ca între camarazi.

Plutonierul Mihailov, comandantul grupei de recunoaştere a divizionului, un bărbat scund, îndesat, cu faţa rotundă şi ochii căprui, în vârstă de vreo patruzeci şi cinci de ani, era în viaţa civilă ameliorator, excavatorist, tată a trei copii, iar acum şi bunic. În trecut fusese militar activ, cu un stagiu de paisprezece ani. Era un om de neînlocuit în grupa de recunoaştere: avea experienţă bogată, o minte ageră, talent organizatoric. Doar studiile modeste – şcoala generală de şapte ani – l-au împiedicat pe plutonierul Vladimir Mihailov să ocupe o funcţie mai înaltă, corespunzătoare posibilităţilor sale. Pe deasupra nu era nici ambiţios. Şi-a câştigat repede autoritatea printre soldaţi. Din partea unor oameni, concentraţi pentru treizeci de zile, nu poţi cere, bineînţeles, o ascultare oarbă. Disciplina se baza aici pe respectul firesc câştigat. Ostaşii înţelegeau că în scurt timp se vor întoarce la viaţa civilă, iar comandanţii lor – căpitani, maiori, locotenenţi-colonei, ofiţeri de carieră – vor

fi mutaţi în alte posturi şi nu vor putea influenţa în niciun fel viaţa foştilor subordonaţi. Disciplina se baza aici pe un sentiment profund al datoriei, pe conştiinţă, astfel încât din orice autoritate întemeiată numai pe regulament s-ar fi ales praful într-o jumătate de oră, într-o companie alcătuită din cetăţeni atât de independenţi şi răi de gură. Aproape în fiecare divizion există un plutonier omniprezent. Posibil ca Alexandr Tvardovski să-l fi copiat pe Vasili Tiorkin al său după un ostaş care semăna cu Mihailov, sau poate plutonierul Mihailov a împrumutat de la Vasili Tiorkin vorbele sale de duh, care mergeau drept la ţintă, graiul simplu, plin de savoare, dar cel mai probabil era că plutonierul se născuse ca orice flăcău rus, obişnuit, şi numai serviciul militar de paisprezece ani scosese la iveală, dezvoltase şi consolidase în el calităţile atât de necesare pentru a fi comandantul unei grupe mici, dar importante.

Seara, înainte de culcare, se legau întotdeauna discuţii. Tema cea mai frecventă era viaţa de familie.

Se discuta dacă trebuie sau nu să-ţi baţi nevasta. Părerile erau împărţite. Cei mai mulţi se arătau destul de reţinuţi, dar doi dintre ei declarară că au rezolvat pozitiv problema şi-şi împărtăşiră bucuros experienţa.

— Eu o bat pe femeia mea o dată pe lună, numai aşa, ca să-mi ştie de frică, să ţină minte că-i sunt bărbat.

— Dar prin altă metodă nu eşti în stare să-i arăţi că eşti bărbat? întrebă la obiect unul dintre oponenţi.

— Ea s-a obişnuit cu scatoalcele, fără asta viaţa n-ar fi viaţă!

— Biata femeie, să aibă drept bărbat un asemenea cretin!

— Ce ciudate ocări se întâlnesc astăzi. Ce înseamnă cretin, poate mă lămureşte careva?

— E cel care are în cap mai mult lichid decât trebuie.

După un mic duel verbal, în discuţie se amestecă Virlenoks, un ostaş din Riga. El spune liniştit, serios:

— Eu obişnuiesc s-o bat pe-a mea fără niciun fel de explicaţii. Cum îmi deschide uşa, eu, fără o vorbă, nici „bună ziua”, nici „salut” – îi trag una peste mutră! De zboară cât colo!

Declaraţia lui liniştită şi serioasă provoacă o explozie de râs.

— Doi idioţi bat câmpii, iar şaizeci de oameni normali stau şi-i ascultă! rosti cu năduf un tovarăş conştient.

— Cine-s idioţi? Cine? sări Virlenoks de pe patul său.

— Da, idiotismul nu-i atât un defect, cât o boală! observă cercetaşul Mamaev după pauza scurtă intervenită în urma întrebării ameninţătoare a lui Virlenoks.

Disputa referitoare la particularităţile vieţii de familie dovedi totuşi că amândoi partizanii opiniei favorabile bătăii rămâneau într-o infimă minoritate. Întrucât şi unul şi celălalt nu erau destul de instruiţi ca să combată punctul de vedere privind relaţia dintre gradul de inteligenţă şi cantitatea de lichid din creier, ei începură să-şi insulte în fel şi chip oponenţii, dar şi aici prostia şi lipsa de bun simţ le-au jucat o festă. Riposta le-au dat-o câţiva intelectuali care-şi împodobeau vorba cu îmbinări de cuvinte deosebit de pitoreşti şi complicate, iar replicile celor doi bătăuşi se pierdeau în hohote generale de râs. Râsetele amuţeau ca să lase a fi auzită o nouă îmbinare de cuvinte meşteşugite şi pline de miez. Vreo cinci minute cei doi încercară să se apere cu curaj, apoi tăcură, îşi traseră mantalele peste cap şi amuţiră în paturile lor.

Nu departe de Girts Kokzars stăteau întinşi doi colhoznici – unul din ei era Anufri, cunoscut deja cititorului – oameni în vârstă, trecuţi de patruzeci, şi vorbeau încetişor despre viaţă.

N-avem mare lucru până în prezent, spunea Anufri, nimic deosebit, dar ştim că trebuie să avem, că vom avea cu timpul, vom avea şi noi, ce-i al nostru nu se va pierde pe nicăieri. Ba e mare lucru, îi ţinea celălalt isonul cu glas gros, e mare lucru să ştii ce vrei. De asemenea, să ştii ce nu avem încă. Nu s-ar zice că nu avem chiar nimic, bodogănea Anufri, avem şi noi câte ceva, dar mai ales contează că trăim în străfundul nostru în bună pace.

— În străfund? întrebă un al treilea. Ce, aveţi mine pe-acolo?

— Ia te uită, ce glumeţ, eu am vrut să spun că trăim în străfundul ţării.

— Da, avem şi noi câte ceva.

— Şi ce ai, mă rog?

— Ei, o casă în sat, vacă, staul, acareturi, magazie de lemne, motocicletă cu ataş, televizor într-o odaie, radio în cealaltă. Bărbaţii din familie au câte trei costume noi, de cele vechi nici nu mai vorbesc, mama are opt rochii fiecare fată câte cinci, p-alea purtate nu le pun la socoteală, frigider în bucătărie, am fi putut să ne lipsim liniştiţi de el, da ştii, dacă şi-au cumpărat şi vecinii, i-a plăcut şi neveste-mi cum toarce uşurel, de s-aude până şi-n odăi, adormi mai bine, şi-atunci, hai să ne luăm şi noi; cam asta e ce avem noi.

Mare scofală, dondănea celălalt, toate-s fleacuri, chilipiruri din astea am

şi eu cu toptanul, dar aşteaptă, să vezi când or asfalta drumurile, or trage telefoanele şi ne-om construi un sanatoriu al nostru. Da, vrem să ne durăm un sanatoriu.

Cu totul pe neaşteptate trecură la artă. Participau cu toţii. În general, se discuta destul de superficial, totuşi printre altele se nimereau şi păreri foarte sănătoase, mai ales în legătură cu teatrul, cinematograful. De obicei, opiniile erau şi tăioase şi categorice.

— Ei, asta-i un balon umflat!

— Ce chestie formidabilă!

— Cum adică, n-ai priceput nimic?!

— După mine, totul se lămureşte dintr-odată la sfârşitul primei serii!

Unul din criteriile principale era concordanţa cu adevărul, cu realitatea, dar şi născociri cu totul fantastice erau privite adesea la fel de serios, în schimb se respingeau fără drept de apel toate soluţiile de compromis. S-au ridicat voci care cereau puritatea stilului. De asemeni, ca adevărul vieţii să fie oglindit în toate domeniile artei, şi această sete de adevăr era cu totul remarcabilă. De pe orice fenomen şi întâmplare se înlăturau învelişurile, unul după altul, aşa cum se curăţă o ceapă, pentru a lămuri ce provocase anumite fapte, cum s-a desfăşurat subiectul, dacă eroul are dreptate, dacă a avut o comportare etică.

Etică?

De acest cuvânt habar n-avea cel puţin o treime din ostaşi, şi e puţin probabil ca restul de două treimi să fi putut explica cu precizie ce înseamnă „etică”.

Atunci de unde venea această aspiraţie a lor spre etică?

De unde năzuinţa asta de a se descurca în artă?

Perceperea inconştientă a normelor etice? Înţelegerea înnăscută a ceea ce este etic? Orice ar afirma filosofii, chezăşia progresului este acel simţ fără greş al normelor etice, înţelegerea lor exactă, pe care le posedă chiar oamenii neinstruiţi. Găci în secolul al douăzecelea, nu putem numi om instruit pe cel care a absolvit numai şapte clase. Sau poate fi considerat astfel cel ce şi-a luat examenul de maturitate? Iată încă o problemă nu lipsită de importanţă. Noi trăim în a doua jumătate de secol după revoluţie, exigenţele cresc întruna, precum inelele ce se adaugă în fiecare an pe trunchiul unui arbore.

În noaptea următoare, lui Kokzars îi veni rândul să facă de planton.

După masa de prânz, împreună cu celălalt planton cărară cărbuni pentru sobe. Aduseră de la bucătăria de campanie mâncarea de seară, spălară termosurile, plecară din nou la bucătărie după ceai.

Noaptea, ostaşii dormeau tun.

În întuneric, sobele iradiau căldură. Kokzars se plimba de la o sobă la alta, mai arunca din când în când cărbuni, veghea să ardă flacăra bine.

Pentru prima dată după atâtea zile, Girts se afla singur cu el însuşi, şi brusc sentimentul singurătăţii se prăbuşi asupra lui, crescând, apăsându-l, copleşindu-l, pătrunzându-i întreaga fiinţă.

Ieşi din cort şi trase cu urechea la liniştea nopţii senine.

Girts îşi făcu rondul prin amândouă corturile ofiţerilor, mai puse cărbuni în sobă, scormoni cu vătraiul în jăratec, până începu focul să duduie, străpungând stratul proaspăt de cărbune şi, aidoma flăcării ce izbucnise, nişte gânduri, care nu se iveau niciodată înainte, se aprinseră în conştiinţa lui.

Se întoarse în cortul plutonului său şi trecu pe coridorul îngust dintre priciuri.

Acum înţeleg de ce latră câinii la lună în nopţile senine, îşi zise Girts.

Trecând pe lângă patul lui Virlenoks, observă că acest tiran al femeii, acest palavragiu doarme dus, iar obrajii lui nebărbieriţi par să fie o provocare adusă regulamentelor şi disciplinei militare. Ziua, Virlenoks se lăudase cum că ar fi maestru al sportului la lupte libere. Un nenorocit de gură spartă care se lăuda întotdeauna când ofiţerul nu era pe-aproape. Unde s-a vârât chelul ala, bubuia Virlenoks, care-şi bate joc de pletele mele, ia poftim, vino aici, ca să-ţi sădesc eu pe chelie firele de păr, dese ca la peria de ghete! Nu puteai zice că guralivul asta era cu totul lipsit de umor. Dar în mod sigur nu avusese prilejul să miroasă viaţa sportivă. Ce-ar fi să-l trezească, să-l lase să-şi arate clasa de sportiv? Sobele ardeau bine, timp liber avea prea destul, şi Kokzars decise să se bărbierească. Noaptea, centrala electrică mobilă nu funcţiona. Kokzars aprinse o lumânare, încălzi pe sobă o cană cu apă, pregăti clăbucul, iar după vreo trei minute îşi ştergea deja obrajii cu prosopul, ba nu uită nici să şi-i împrospăteze cu apă de colonie. Totuşi sentimentul de însingurare nu-l părăsea. În cap îi roia, ca un refren sâcâitor, fraza: întotdeauna se va găsi cel ce cunoaşte adevărul. Cuvintele aparţineau plutonierului Mihailov. Dar cu ce ocazie le rostise? De ce îşi amintise Girts brusc de ele? Oare cauza să fi fost demascarea facilă a lui Virlenoks care şi-a dezvăluit adevăratul chip?

Întotdeauna se va găsi cel care cunoaşte adevărul. Nu e nimic de râs când un om declară liniştit şi serios că-şi bate nevasta fără niciun motiv, că de îndată ce aceasta deschide uşa, el îi arde o palmă peste mutră! Şi femeia zboară cât colo. Iar el abia a spus-o că a şi izbucnit râsul general, ba încă ce râs! Chiar aşa, nu întotdeauna un om care ştie adevărul se dovedeşte destul de curajos ca să-l împărtăşească altora în prezenţa persoanei în cauză, acum însă aproape toţi băieţii din pluton ştiau despre viaţa lui Virlenoks mult mai multe decât ar fi dorit-o el. Râsul izbucnise pentru că firavul ostaş de la transmisiuni, care încercase în ajun să care singur din cortul statului-major lada grea cu douăsprezece telefoane, ostaşul acela lucra la aceeaşi uzină cu Virlenoks. Numai că Virlenoks nu-l cunoştea, nici nu bănuia măcar existenţa unei fiinţe atât de neînsemnate şi modeste, dar micul ostaş de la transmisiuni povestise câte ceva cercetaşilor care-l ajutaseră să care lada cea grea, da, micul ostaş de la transmisiuni le povestise câte ceva.

Virlenoks avea o înfăţişare neglijentă, umbla nespălat, nebărbierit, cu plete – o adevărată ruşine pentru întregul pluton fruntaş! Pe deasupra, îşi mai şi bătea nevasta acasă! Aş, da’ de unde!

Acum băieţii aflaseră că nevasta lui Virlenoks este o lituaniană vânjoasă, care cântăreşte aproape o sută de kilograme şi lucrează la combinatul de carne. Nu o nevastă, ci un gladiator cu fustă, o femeie planturoasă, aprinsă, pătimaşă şi atrăgătoare, care pe deasupra nu poate suferi nici măcar mirosul de bătură. Nevastă-sa era îndrăgostită de ordine şi curăţenie. Pletele lui Virlenoks erau întotdeauna spălate, pieptănate; la uzină, când stătea la banda rulantă şi supraveghea plăcile de ardezie, Virlenoks îşi acoperea părul cu o plasă. Întotdeauna bărbierit cu grijă, cu pantalonii călcaţi şi cămaşa scrobită, perioada de concentrare reprezenta pentru el o scurtă vacanţă după teroarea curăţeniei şi ordinii care-l apăsa acasă. Nevastă-sa era aproape maniacă să frece, să lustruiască, să spele totul, să ţină casa curată lună; asemenea accese o apucau uneori chiar în toiul nopţii, atunci ea începea să răzuiască, să frece, să săpunească totul la baie, la bucătărie, în vestibul, de se cutremura casa. Dar cea mai mare nenorocire era faptul că Virlenoks nu îndrăznea să bea nicio picătură, chiar de sărbători nu vedea pe masă nimic altceva decât evas (ce e drept, excelent preparat). Desigur, nu întotdeauna reuşea să reziste ispitei, şi în asemenea cazuri, când el se întorcea acasă, nevasta cântărea îndată din ochi cât era de cherchelit şi, fără o vorbă, fără să-i spună nici „bună ziua”, nici

„salut”, nici „de ce ai băut”, sau „unde ai băut”, nici „cu ce bani”, îi ardea o palmă peste mutră. Şi Virlenoks zbura cât colo, înainte de a apuca să treacă pragul.

Iată cum stăteau lucrurile în realitate. Despre aspectul neglijent al lui Virlenoks şi despre faptul că-şi bate nevasta aflase în scurtă vreme tot divizionul, numai Virlenoks nu bănuia nimic, şi de aceea toţi urmăreau cu deosebită plăcere cât de departe va merge cu minciunile sale.

De ce nu divorţa Virlenoks? Pentru că nevastă-sa era puternică, pătimaşă, atrăgătoare, chibzuită, îl ocrotea şi îl răsfăţa ca pe un copil, spunându-i adeseori: „Puiule, dacă-ţi trece vreodată prin cap să mă laşi, să ştii că te omor”, şi Virlenoks ştia că astea nu sunt vorbe goale.

Atitudinea lui în cadrul plutonului putea fi explicată în parte printr-un sentiment de protest şi totuşi la ce-i trebuiau aceste minciuni, de ce, asemenea unei cârtiţe, scormonea grămăjoare negre de pământ pe pajiştea verde a colectivului?

La uzină muncea la banda rulantă şi monotonia muncii sale îl făcuse şi pe el monoton, distracţiile lui deveniseră uniforme, asemănătoare între ele, precum ouăle ieşite de sub aceeaşi găină. Era prea leneş ca să dobândească noi cunoştinţe şi să-şi lărgească orizontul, norma şi-o îndeplinea, ba chiar şi-o depăşea, dar acest fruntaş, asemenea harnicei cârtiţe, îşi săpa tunelurile subterane numai pentru el, fără să bage de seamă la nimic în jur, aruncând grămăjoare inutile de pământ pe pajiştea verde a colectivului, bombănind veşnic împotriva ordinelor date de ofiţeri, a mâncării, a vieţii în corturi, a datoriei de a te supune disciplinei.

Fiecare din cei aflaţi în serviciul militar arăta cu precizia unui barometru la ce nivel se aflau conştiinţa şi pregătirea politică în întreprinderea sau instituţia unde lucra în viaţa civilă.

Credincios principiului său de a pătrunde pretutindeni şi în toate până la cauze şi efecte, Girts Kokzars lega discuţii, ca din întâmplare, punea întrebări, ca să-şi verifice presupunerile. Vedea cu ochii minţii pe directorii, şefii de ateliere, şefii de echipe, preşedinţii de colhozuri care le făcuseră urări de drum bun celor ce plecau în concentrare; vedea executanţi conştiincioşi, serioşi, îi vedea pe şmecheri, pe cei ce slujeau câştigul personal, pe regii dărilor de seamă strălucite, îi vedea pe îndărătnicii care merg drept la ţintă, răsfăţaţi de soartă şi nepăsători, vedea luptători şi ghinionişti şi, la fel ca

ambasadorul ce poartă asupra sa scrisorile de acreditare, muncitorul aducea cu sine stilul întreprinderii sale, al instituţiei, al artelului agricol.

Care era Virlenoks cel adevărat, neprefăcut? Cel din viaţa civilă sau cel din armată?

Asemuindu-se pe undeva cu Virlenoks, orâşeanul îşi elaborează, cu trecerea vremii, o atitudine specială, neutră, faţă de viaţă. El nu mai este emoţionat de soarta unui om lovit de automobil, care zace în mijlocul străzii, e drept, va face o grimasă, trecând pe lângă locul tragicului accident (tragic pentru altcineva!), în autobuzul ticsit de lume. Nu-şi va scoate căciula, întâlnind o procesiune funerară, ba poate că nici nu poartă căciulă. El este ferm convins că numai anumiţi oameni au o influenţă esenţială asupra vieţii lui: şeful de echipă, şeful de atelier, preşedintele comitetului sindicatului" şi poate câte cineva dintre rude. Cu anii, când frigurile dragostei se vor stinge, el şi pe nevastă o va privi ca pe o anexă necesară a vieţii, o spălătoreasă, o femeie de serviciu, o bucătăreasă gratuită; destinele majorităţii oamenilor sunt pentru el o abstracţie de neînţeles, conflictele mondiale, războaiele, lupta naţională de eliberare, da, astea se petrec acolo, undeva departe; cândva, e drept, şi la noi a fost revoluţie, bunicii noştri – cinste şi glorie lor! — au învins, ce, mai încape vorbă, eu sunt întotdeauna gata să lupt pentru îndeplinirea planului, dar ca să-mi bat capul cu aceste probleme înalte – asta nu, s-avem pardon!

La şaizeci de flăcăi şi bărbaţi adevăraţi unul singur ca Virlenoks?

E mult, e puţin? Cum se poate măsura? Poţi număra câte fire de nisip are o clepsidră? Unul din o sută, oare e puţin? La o mie sunt zece, la un milion – o mie. Un regiment întreg de oameni ca Virlenoks? Dar dacă au norocul să se adune laolaltă? Dar dacă, pe deasupra, îşi aleg un colonel? Iată care este situaţia cu un singur Virlenoks şi şaizeci de flăcăi şi bărbaţi.

Poligonul n-are linişte din cauza unui om ca el, poligonul n-are nevoie de Virlenoks, un asemenea om este primejdios pentru divizion, baterie, pluton, grupă, pentru că pe poligon nu merge aşa – unul să care o ladă grea cu unelte, iar altul să plece fără greutăţi, numai cu masca de gaze, cartuşiera şi arma automată. Da, la oraş nimeni, sau aproape nimeni nu va ajuta pe un om care duce două valize grele, dar la poligon nu merge aşa, cară, ostaş, ajută-ţi camaradul să ridice o ladă grea, chiar dacă muchia ei ascuţită îţi taie umărul, nu-ţi lăsa tovarăşul la nevoie. Dacă a alunecat, susţine-l, învaţă-te să preţuieşti

din nou unirea dintre oameni, uită de unirea pe plan abstract pentru îndeplinirea planului, da, planul ţi-l îndeplineşti, dar aici va trebui să îndeplineşti şi planul relaţiilor, dintre oameni, învaţă să înţelegi omul ca om, nu ca pe un trecător întâlnit pe trotuar.

Să fii conştient că oamenii sunt legaţi unul de altul cum sunt legate picăturile de apă în ocean, şi să nu admiţi situaţii când un om umblă curat, iar ceilalţi murdari, sau unul murdar, iar ceilalţi – curaţi, şi dacă l-am mânjit astfel pe' Virlenoks, haide să ne verificăm şi pe noi, dacă el ne-a mânjit pe noi, să-l verificăm şi pe el. Poate că ne influenţăm unii pe alţii cu mult mai mult decât vrem s-o recunoaştem, oamenii sunt legaţi unii de alţii ca picăturile de apă în ocean, numai valul înseamnă cera, numai valul are putere; şi numai din unire se naşte valul, şi toţi suntem legaţi între noi, necazul unuia este necazul nostru al tuturor, şi omul care zace pe trotuar eşti chiar tu, învaţă să preţuieşti din nou unirea dintre oameni, la poligon aceasta este prima poruncă.

La oraş, în acest mare furnicar, nu cunoaştem pe cei ce locuiesc cu un etaj mai sus, nu ştim cine umblă pe deasupra meselor şi paturilor noastre, cine umblă deasupra somnului şi discuţiilor noastre, cine se duce să se odihnească deasupra odihnei noastre de noapte, şi facem cunoştinţă cu vecinul de sub noi doar când se întâmplă să-i inundăm apartamentul.

În armată, numai după o săptămână, soldaţii din pluton cunosc totul unul despre celălalt.

Tot ce merită să fie cunoscut.

Chiar cei mai puţin sociabili, care în alte ocazii n-ar fi deschis gura, vor povesti despre ei înşişi ceea ce este mai important: am avut o căsnicie nereuşită, am divorţat, iar acum sunt cu totul nefericit, am de gând să reiau legăturile cu fosta mea soţie.

Asta-i situaţia, tovarăşe soldat!

Girts se plimba pe locul îngust dintre paturi. Cercetaşul-observator Mamaev, care avusese o căsnicie nereuşită şi acum era şi mai nefericit fiindcă divorţase, visa că fuge; visând că fuge, dădu din picioare şi aruncă pe jos mantaua cu care era acoperit, iar Girts, trecând pe lângă el, îl înveli la loc.

Cine sunt aceşti oameni care mă înconjoară şi cum s-ar comporta ei în luptă?

Girts încercă să-şi închipuie cum s-ar comporta chiar el într-un moment

critic pe linia de foc, dar nu izbuti. Teoria rămâne teorie, imaginaţia – imaginaţie. Girts era obişnuit să nu se mintă singur şi înţelese că acum pur şi simplu nu ştie dacă ar avea destulă voinţă pentru a face o faptă vitejească, ca acel tânăr ostaş din faţa cazematei inamicului. Tânărul ostaş îşi cucerise încă atunci, în mijlocul câmpului înzăpezit, Berlinul său, îşi luase cu asalt, pe viscol, Reichstag-ul său, drapelul său înroşit de sânge fluturase deasupra cazematei cu mult înainte de a fi fost ridicat de sergentul Kantaria.

Regimentul de artilerie X dispunea de o uriaşă forţă de foc, dar singurătatea prăvălea asupra poziţiilor lui Girts o şi mai mare forţă de foc. De obicei Girts îşi bătea joc de asemenea fleacuri: depresiunea sufletească, mustrările de conştiinţă, complexele de inferioritate, simţământul însingurării şi altele, dar acum se pare că mintea lui echilibrată începea să cedeze. Girts încercă atunci să-şi zugrăvească cu ochii minţii ziua aceea dinaintea luptei, se agăţă de acest gând izbăvitor şi şi-l închipui pe tânărul ostaş, nădejdile pe care acesta şi le legase de apropiata luptă, ce anume îi strecurase îngrijorarea în suflet; dacă arma automată este în bună stare de funcţionare, dacă n-ar fi cazul să ceară plutonierului încă vreo două gredane, căci grenadele prind bine întotdeauna. Plimbându-se de-a lungul paturilor, Girts cerceta iarăşi şi iarăşi chipurile camarazilor adormiţi, încercând să ghicească cine dintre ei ar fi în stare de o faptă eroică şi pentru cine ar putea să-şi dea viaţa însuşi Girts.

Îşi dădea seama însă că nu-şi cunoaşte suficient de bine tovarăşii de arme şi era greu de presupus că-i va cunoaşte mai bine, deoarece o lună la poligon reprezintă un termen prea scurt pentru a vedea clar într-o problemă atât de complicată.

Complicată?

Se poate întâmpla ca la câteva zile de la mobilizare regimentul să fie pus în situaţia de a intra în luptă. Atunci nu va fi complicat? Deodată l-a străfulgerat un gând: Irena. Şi Girts înţelese că acum Irena este acel imbold, ea l-ar putea trimite înainte în clipa hotărâtoare. Cuvântul „Irena” însemna pentru Girts şi Patria, şi datoria, şi viitorul. Cuvântul „Irena” cuprindea în el munca, viaţa, dragostea. Da, ar pleca să lupte dacă cineva ar atenta la viaţa Irenei, la dreptul lui de a trăi şi de a iubi pe acest pământ. Girts înţelese că tânărul ostaş, care cu treizeci de ani în urmă acoperise cu trupul lui crenelul cazematei, era stăpânit nu de un eroism abstract, nu de un avânt nesăbuit, că aşa i-a poruncit inima să procedeze în lupta pentru dreptul de a iubi tot ce-i

era drag şi apropiat.

Reiese că oamenii care ne sunt dragi reprezintă pentru noi ceva asemănător majusculei din cuvântul „Patria”.

Chiar pe la sfârşitul primei săptămâni Girts primise câteva scrisori.

Cum era de aşteptat, primise o scrisoare de la Pingerots. Era cu adevărat demnă de invidiat şi te umplea de uimire rapiditatea cu care scenaristul afla tot; iată că şi acum Pingerots aflase, într-un răgaz destul de scurt, că Girts a fost concentrat (probabil, telefonase la serviciu), făcuse rost de numărul unităţii militare (probabil, îi telefonase Irenei) şi apucase să-i şi trimită o scrisoare. Scrisoarea era scurtă, spirituală, şi Girts zâmbea fără să vrea, citind-o, în timp ce autotractorul se târa prin gropile şi hârtoapele poligonului, aplecându-se când pe o parte, când pe alta.

A doua scrisoare era de la Alex, de fapt nu o scrisoare, ci o ilustrată. Primind-o, Girts se miră de grosimea plicului cenuşiu, încercând să ghicească ce poate ascunde învelişul acela simpatic de hârtie. Desfăcând plicul, Girts scoase o ilustrată frumoasă reprezentând un vas vechi. Pe marginea vasului mărşăluiau războinici zvelţi şi bronzaţi, cu lănci în mâini, iar pe dosul ilustratei Alex, cu scrisul lui citeţ şi lăbărţat, caligrafiase o lozincă patriotică. Semnase şi Valentina, nevasta lui. Era plăcut să primeşti un semn de atenţie din partea unor prieteni, şi Girts îşi aminti de multe zile şi ceasuri pe care ei doi – el şi Irena – le petrecuseră cu Alex şi Valentina. Ei – adeseori acest cuvânt înseamnă ceva nebulos, neclar, îndepărtat, dar pentru Girts în cuvântul „ei” se ascundea tot ce trăiseră şi văzuseră împreună, cuvântul acesta îi aducea în suflet firescul, liniştea pe care le încerci în prezenţa unor prieteni.

Dar cea mai însemnată, cea mai dorită era scrisoarea de la Irena. Seara târziu, când totul în jur se cufundă în întunericul de cerneală, Girts se îndepărtă de corturi şi rămase în bătaia vântului îngheţat.

Nu putea desluşi nicio literă, dar din când în când apăsa scrisoarea de buze, trăgând pe nări parfumul Irenei pe care hârtia îl mai păstrase încă.

Poate nici nu era parfum, poate nu era decât mireasma vântului vremelnic de pe poligon, străveziu şi curat ca iubirea dintre Irena şi Girts.

Capitolul al doilea

IRENA

Niciodată nu simţise Girts atâta fericire, atâta împlinire ca în clipa aceea. Ce fericire? Ce împlinire? Un colţişor îndepărtat al raţiunii îi şoptea: eşti plin de dragoste, ca un cârnat umplut cu slănină. Ţine-ţi gura, îi ordonă Girts raţiunii, parcă mult te pricepi tu la viaţă! Mă pricep atât cât să ştiu, răspunse raţiunea, că niciun cârnat nu-i veşnic şi, după o scurtă pauză, adăugă cu un glăscior scârbos: ca şi dragostea, de altfel.

Gură-spartă, ticăloasă ce eşti, nivelul tău de dezvoltare este jalnic, ce poţi înţelege tu în problemele mai elevate?

Înţeleg, şi prea destul, am mai văzut eu şi alte pasiuni, nu numai o dată ţi-ai pierdut capul!

Capul? S-a mai întâmplat, e drept, dar acum am pierdut mai mult. Ceea ce se petrece acum cu mine n-a mai fost niciodată!

Întotdeauna se petrece ceva ce n-a mai fost niciodată.

De data asta totul e altfel, în prima clipă m-am mirat şi doar apoi am înţeles cât e de serios.

Da, da, la tine totul e serios întotdeauna!

Bine, am să-ţi povestesc cum am trăit atunci întâlnirea cu Irena. Inima îmi bătea tot mai încet şi mai încet, şi cu cât o priveam mai mult, cu atât bătea mai încet şi a venit clipa când inima mea a încetat să mai bată, s-a oprit, una ca asta nu mi s-a mai întâmplat, şi de aceea să taci imediat, să nu mai îndrăzneşti să-ţi baţi joc, chiar şi timpul s-a oprit în loc, sunetele au amuţit, orice mişcare a încetat, a fost ca un fel de revelaţie, în clipa aceea mă simţeam nemuritor şi veşnic.

Da-da, bătrâne, şi cine-ar fi crezut că o să ţi se aprindă călcâiele în halul asta la cei treizeci şi cinci de ani ai tăi? Doborât de la prima împuşcătură – nimerit din plin în motor şi tu cazi jos, dându-te peste cap! Nu te preface că nu mă înţelegi. Crezi că o fetişcană, care abia a împlinit douăzeci şi doi de ani, va fi încântată să audă că văzând-o unui bărbat i se opreşte inima?

Află şi tu: cu cât inima bate mai încet, cu atât pulsează mai bine. Şi în general – inima mea bate încet, dimineaţa, cincizeci şi patru de bătăi pe minut, seara – şaizeci.

Hai, trage-i înainte cu minciunile, ştiu eu, visai să faci parte dintr-un corp de debarcare, dar acolo n-ai fost primit, pentru că bătăile inimii tale nu corespund.

De ce în corpul de debarcare? Mă simt bine şi aici unde mă aflu. După cum ştii probabil, mulţi comandanţi de seamă provin din rândul artileriştilor.

Bineînţeles, tu nu poţi decât să ajungi comandant de seamă!

Fiecare îşi are locul său, iar soldaţii simpli sunt baza armatei. Şi dacă e să vorbim despre asta, n-aş vrea să fiu comandant, ci îndrăgostit.

Şi din nou Girts Kokzars închise echii, încercând să evoce imaginea Irenei. Adunându-şi toate forţele imaginaţiei, uitând de sine, uitând de vântul rece de pe poligon, văzu chipul Irenei şi inima începu să-i bată egal.

Ce-aş mai dori să văd în viaţa mea? Poate munţi acoperiţi de zăpadă? Cai în plină goană? Automobile alunecând cu o viteză ameţitoare pe panglica sinilie a asfaltului?

Aş mai dori poate să admir o cascadă?

Totul începuse de la faptul că Girts Kokzars se apucase să scrie o carte – „Femeia în sport”. Pingerots afirma, desigur ironic, că singurul obiect sportiv al femeii este bărbatul, singura minge cu care orice selecţionată feminină mondială ar juca bucuros ar fi tot bărbatul. Dacă o femeie trage la ţintă fără greş, spunea el, este numai pentru că trage într-un bărbat; dacă o femeie aleargă repede, n-are decât un scop – să ajungă din urmă un bărbat; luptă cu floreta numai ca să străpungă inima bărbatului; şi pe patine evoluează nu de plăcerea ei, ci numai ca să-l facă pe bărbat să-şi piardă capul, dezlegând împletitura complicată a urmelor ei pe gheaţă.

Era o concepţie destul de banală asupra femeii, pe potriva romanelor bulevardiere şi filmelor sexy, totuşi foarte răspândită, şi scriind cartea nu o puteai ocoli, iar pe deasupra, din ascunzişurile în care se pitise, raţiunea îi şoptea uneori lui Girts: ascultă, dar dacă Pingerots are puţină dreptate? Dreptate? Acest vulgarizator? Nu, femeia a venit în sport împinsă de un alt motiv, mult mai serios, Girts izbutise să lămurească lucrurile, ajungând la esenţă, la rădăcini. Se mai duce, ca şi înainte, lupta pentru egalitatea femeii? Sau lupta aceasta s-a sfârşit, biruinţa a fost cucerită? Se folosea oare femeia de roadele victoriei obţinute? Poate că roadele îi erau amare? Sau poate biruinţa potolise setea de veacuri pentru egalitatea în drepturi? Acolo unde lipseşte femeia, viaţa devine cenuşie, natura i-a hărăzit femeii darul de a

înfrumuseţa lumea, şi poate că o tendinţă inconştientă de a compensa într-un fel lipsa de frumuseţe a stadionului a adus femeia în sport? Năzuinţa spre perfecţiune? Dorinţa de a fi puternică? Setea de glorie? Ce loc ocupă gloria în viaţa femeii? Dar familia? Munca? Sportul este un ajutor sau o piedică în viaţa personală? Girts se trudi să găsească un răspuns la multe asemenea întrebări.

Culegând material pentru carte, luă un interviu antrenorului unei echipe feminine de baschet.

Tot scopul vieţii antrenorului era echipa, un colectiv sportiv uimitor, care de câteva zeci de ani la rând ieşea învingătoare la cele mai însemnate competiţii. În articolele şi reportajele lor, ziariştii îl numeau pe antrenor când maestru al baschetului artistic, când despot al figurilor de şah, îl comparau când cu un dirijor, când cu un operator de la calculatorul electronic, care ştie la momentul potrivit să apese pe butoanele potenţialului volitiv al echipei, să pună în mişcare mecanismul măiestriei. Talentul de psiholog şi pedagog se îmbina la el în mod reuşit cu cunoaşterea strategiei şi tacticii baschetului. Relaţiile lui cu echipa erau curate şi clare, mai presus de orice domnea ideea baschetului. Bineînţeles, nici lui nu-i era străin tot ce-i omenesc, şi el putea să se îndrăgostească profund şi serios, dar fetele din echipă erau tabu pentru el, şi el, la rândul său, fiind tabu pentru fete, lege nescrisă, dar respectată cu sfinţenie, căci numai într-o atmosferă de puritate morală se puteau obţine rezultate atât de strălucite.

Interviul avea loc în timpul antrenamentului.

Mingea se lovea cu zgomot de podeaua lustruită ca oglinda, apoi plasa o primea cu un foşnet surd. Girts şi antrenorul şedeau ceva mai departe, pe marginea terenului. În timp ce discutau, Girts se uita aproape tot timpul la una dintre sportive – la Irena. La început se uita doar aşa, fără vreun motiv anume, dar treptat privirea lui devenea tot mai insistentă; Irena îi atrăgea atenţia, aşa cum un magnet atrage fierul. Girts băgă de seamă că şi antrenorul se uită la Irena, răspunzându-i la întrebări.

Nu, în clipa aceea el nu vorbea despre Irena Berzina, ci răspundea la o altă întrebare.

Care era întrebarea?

Cât se poate de banală.

— La ce rezultate vă aşteptaţi în următorul campionat?

Răspuns: nu va fi prea uşor pentru noi, două din fetele noastre nu pot să

joace, având copii mici. Înţelegeţi şi dumneavoastră ce înseamnă pentru echipă să piardă două sportive din formaţia de bază. În afară de asta, una din atacantele de la centru este în convalescenţă după un traumatism la genunchi.

În tot acest timp Girts şi antrenorul n-o scăpau din ochi pe Irena Berzina.

Ce-o fi însemnând asta? se gândea antrenorul răspunzând la întrebări. Prea se uită stăruitor la fată. De-aici ar putea rezulta mari neplăceri. Dacă este un om incorect? Un prieten de-al lui Alex? Ei, asta ar înclina balanţa în avantajul lui, căci Alex este un băiat cumsecade. Dar să-i sucească Irenei capul tocmai acum? Din asta nu poate să se aleagă nimic bun. N-o să-i influenţeze jocul? Cu siguranţă că da. Şi totuşi? Dacă e ceva serios?

Destul, îşi ordonă Girts, ai atras atenţia asupra ta, nu-i deloc necesar să bage toţi de seamă; ei da, Irena Berzina este o baschetbalistă excepţională, are un dribling minunat, săritură elastică, un simţ înnăscut al terenului, are un excelent plasament, calm în aruncările la coş, precizie de la distanţe medii, da, îmi place cum joacă, şi totuşi răspunsul nu era prea cinstit, iar Girts ura mai mult ca orice pe lume prefăcătoria, acum în interviu rolurile se inversaseră Girts răspundea prin tăcere. Da, trebuia să recunoască, fără a înceta să-şi noteze în blocnotes: autodisciplina este la înălţime în echipă, chiar în zilele competiţiilor sportivele îşi petrec timpul liber după cum doresc, în limitele regimului sportiv, frecvenţa la antrenamente este regulată, nu s-a mai întâmplat ca cineva să întârzie din motive neîntemeiate, baschetbalistele pleacă şi vin, iar echipa rămâne, asta e principalul.

Părul Irenei era des şi închis la culoare. Când punea stăpânire pe minge şi se avânta înainte, ocolind parcă în glumă pe cele mai bune apărătoare din echipa adversă, părul ei scurt sălta dintr-o parte în alta, dezvelindu-i gâtul graţios, zvelt. Sub pielea netedă, elastică se mişcau muşchii. Toată înfăţişarea Irenei avea ceva din graţia unui ghepard: coordonarea precisă a mişcărilor, proporţiile perfecte ale trupului şi temperamentul. Uneori, când jocul lâncezea – mingea nu zboară, coşul parcă e pecetluit – Irena ştia să se mobilizeze şi să aţâţe jocul în clipa decisivă. Iar când adversarul prelua iniţiativa, ea intercepta mingea din salt şi saltul acela semăna câteodată cu o explozie – rapid, impetuos – şi iată că mingea e la Irena, care pasează şi fuge înainte” Adversarele înalte creşteau în calea ei într-o coloană ce respira greu, pasează, mâna cuiva i-a trecut peste umăr ca un şmirghel, încă o dată pasează, şi coşul

zboară în întâmpinarea mingii, înghiţind momeala ca un peşte lacom.

Am un prieten, un foarte bun prieten, Alex, îl cunoaşteţi, zilele trecute mi-a telefonat şi m-a întrebat dacă n-aş vrea să-mi petrec concediul cu ei. Alex cu soţia lui se duc la o fostă moşie, unde se află acum herghelia unui sovhoz, aşadar, m-a întrebat dacă nu vreau să vin cu ei, şi că aş putea să o invit şi pe Irena.

Am fost pe punctul să mă înec, pentru că în clipa aceea stăteam lângă telefon cu paharul în mână şi beam cu înghiţituri mari ceai tare, gruzin.

— Cum, m-am mirat eu, de unde ştii de Irena?

— Ei, a răspuns Alex, toată Riga bârfeşte că îţi place Irena la nebunie!

Fir-ar să fie, doar n-am scăpat o vorbă nimănui, deşi este purul adevăr, nu pot suferi însă asemenea discuţii premature.

Totul s-a petrecut ca într-o poveste, întocmai cum a prevăzut Alex, şi am plecat toţi patru.

Este necesar să recunoaştem că plecarea împreună cu Irena a devenit posibilă datorită unei pure întâmplări. După ce Girts şi-a făcut toate însemnările necesare în blocnotes, a mai întârziat odată în holul Casei sporturilor. Printr-o fericită întâmplare, Irena a trecut pe-acolo şi au schimbat câteva fraze fără importanţă.

Fiind un om sociabil, Girts ştia întotdeauna să glumească la momentul potrivit, să stea de vorbă, iar acum, deodată, se pierduse ca un băieţandru, şi în loc să-i spună Irenei ceva plăcut, a simţit cum i se opresc vorbele în gât.

Veacuri de-a rândul omul a învăţat să vorbească în pilde, a învăţat să înţeleagă pildele. De la gest omul a trecut la cuvânt, de la cuvânt la imagine, de la imagine la muzică, şi totuşi ochii vorbesc cel mai sincer, de aceea uneori oamenii se privesc numai drept în ochi când este cazul să amâni o declaraţie de dragoste verbală.

De ce să amâni o declaraţie de dragoste?

Pentru că noi nu ne atingem de o floare, atâta timp cât bobocul nu s-a desfăcut, nu-i îndreptăm petalele, nu le deschidem cu forţa.

E drept, câteodată copiii curioşi aşa procedează.

Nu există claritate, nu există.

Orice plantă trebuie să se maturizeze singură. Să se coacă. Să se umple de sevă. E crud mărul cules înainte de vreme. Puiul de pasăre căzut înainte de vreme din cuib piere. Cântatul cocoşului înainte de vreme nu face să răsară

soarele.

Girts dorea oare să amâne mărturisirea dragostei sale? Dar a existat de fapt o mărturisire? Prin priviri? De ce credea Girts că mărturisirea avusese totuşi loc? Poate că Irena se gândea atunci la altceva? Poate că se gândea la superbii săi pantofi noi, cu talpă groasă, bine că nu i-a pus astăzi, căci ar fi fost cu o jumătate de cap mai înaltă ca Girts, şi-atunci despre ce declaraţie de dragoste ar mai putea fi vorba?

Clipa dinaintea declaraţiei de dragoste este plină de emoţii, aşteptări, tot ce-a fost de mult uitat învie dintr-odată, omul înfloreşte, ca un arbore primăvara, dar în niciun caz nu trebuie să-l scuturi în nădejdea că roadele vor cădea ca o ploaie galbenă, roadele declaraţiei de dragoste trebuie mai întâi să se coacă, să se împlinească, să se umple de sevă.

Ce este atunci dragostea?

Pingerots spune în glumă că ar fi o boală. O stare de exaltare generală, respiraţie accelerată, puls mărit, tonus ridicat, dispoziţie optimistă. Dar simptomele sunt întotdeauna aceleaşi?

Girts simţea dorinţa de neînvins să o privească pe Irena, inima îi bătea încet, dar mai târziu el şi-a amintit în cele mai mici amănunte discuţia care avusese loc, ca un moment important dintr-un meci proiectat cu încetinitorul.

Da, perioada de pauză a meciurilor coincidea la ea cu vacanţa, la universitate n-avea nicio restanţă, luase toate examenele şi încă nu se hotărâse cum să-şi petreacă vara. Atunci Girts îi propuse, cu gura uscată de emoţie, ca un începător în faţa startului, să plece împreună la crescătoria de cai aparţinând unui sovhoz, aflată pe o fostă moşie.

E important începutul. Aici Girts era superstiţios. Indiferent din ce motiv, putea să urmeze un refuz. Poate că îl va refuza sub cuvânt că îşi propusese să plece în sud cu tata şi mama, sau poate sub pretextul că vrea să se bronzeze, să se scalde în mare şi să taie frunză la câini.

În cea de-a doua jumătate a secolului al douăzecilea, declaraţia de dragoste a devenit extrem de complicată, greu de înţeles. Cu un veac înainte bărbatul putea spune: „M-am îndrăgostit de tine de la prima vedere, vino cu mine, vei fi soţia mea…” Sau ceva în genul acesta. Acum bărbatul spune: „Acolo sunt cai superbi. Te vei odihni de minune. Suprafaţa parcului de călărie este aproximativ de două sute de hectare!” în limbajul cifrat al secolului al douăzecilea, asta însemna cam acelaşi lucru cu declaraţia de dragoste

anterioară.

Irena rămase pe gânduri o clipă, feţişoara ei rotundă oglindea seriozitate, apoi spuse că ar merge cu plăcere numai că nu ştie ce îmbrăcăminte ar trebui să ia într-o asemenea călătorie, şi o mai îngrijorează faptul că ar putea fi prea nărăvaşi caii, dar acolo, la fosta moşie, nu vor fi decât ei doi?

Şi atunci inima lui Girts încremeni. Ce este dragostea? Este o revelaţie, omul se simte nemuritor şi veşnic, orice mişcare încetează, timpul se opreşte, sunetele amuţesc, inima pulsează egal, speranţa împinge sângele prin artere, ceea ce este incert devine limpede, cenuşiul devine colorat, şi Girts răspunse că vor pleca împreună cu Alex şi Valentina. Pe Alex, fireşte, îl cunoştea întreaga Rigă sportivă. A doua zi dimineaţa, lângă casa Irenei se opri maşina lui Girts, pe Trena o aştepta locul liber din faţă. Alex şi Valentina se instalaseră pe bancheta din spate. Sacul de voiaj uriaş al Irenei a fost aşezat în portbagajul plin de şei şi valize.

I se părea absolut imposibil să stea alături de Irena, să-i vadă cu coada ochiului profilul fecioarelnic şi chiar aici, în vecinătatea măciuliei din plastic a schimbătorului de viteze, rotunjimile genunchilor ei bronzaţi şi netezi. Irena alături de el, pe scaunul din faţă? Cu mult mai târziu, după ce se căsătoriseră, ea se întorsese odată de la un meci complet stoarsă de puteri, epuizată, nemaifiind în stare nici măcar să se bucure de victoria obţinută, şi se cufundase în fotoliul mare şi moale. Şi-a întins picioarele superbe, lungi, acoperite cu puf gingaş, până aproape de mijlocul camerei, iar capul şi l-a lăsat pe speteaza fotoliului. Irena a rămas vreo zece minute nemişcată. În acest timp, Girts a deschis la baie amândouă robinetele, a deşurubat căpăcelul unui flacon cu şampon, a turnat în el lichidul auriu şi l-a pus sub robinet, urmărind cum şuvoiul de apă umflă spuma. De obicei părul Irenei nu apuca încă se se usuce după duş când se întorcea de la meci, dar baia caldă era o plăcere şi un semn de atenţie din partea lui Girts. În timp ce cada se umplea cu zgomot, Girts i-a scos Irenei pantofii, a dezbrăcat-o acolo în fotoliu, a luat-o în braţe şi a dus-o în baie, a spălat-o, a înfăşurat-o într-un cearşaf pluşat, a şters-o bine şi a întins-o pe canapea.

La bucătărie apa fierbea deja. Girts a opărit cu apă clocotită ceainicul de porţelan, l-a ţinut deasupra aburului, până când porţelanul s-a umezit, fierbinte şi catifelat. A amestecat câteva fire de ceai indian şi de ceai gruzin, a

adăugat o linguriţă de ceai ceylonez şi a turnat totul în ceainicul umed-fierbinte, umplându-l pe trei sferturi cu apă clocotită, apoi i-a pus capacul. Dacă laşi ceaiul să se opărească vreo două minute, are un efect moleşitor, te trage la somn. Dacă îl ţii între trei şi cinci minute, ceaiul te înviorează, te trezeşte, are un efect tonifiant. Peste două minute Girts a turnat ceaiul într-o ceaşcă mare. În bufet avea întotdeauna miere, lapte condensat, dar niciuna, nici alta nu-i făceau bine Irenei după meci. N-a pus în ceai decât câteva linguriţe de zahăr. După ce Irena a băut ceaiul, Girts a învelit-o cu un pled gros şi nevastă-sa a adormit.

Dar mai aveau mult până atunci. Ea şedea pe scaunul din faţă al maşinii. Girts nu atinsese decât sacul ei de voiaj, aşezându-l în portbagaj. Sacul de voiaj colindase prin lume. Împreună cu Irena.

Irena pe Champs-Elysées? La Paris? La Roma? Milano? Irena la Praga? Varşovia? Budapesta? A trecut pe-acolo? După ce s-au căsătorit, au vorbit mult despre ţările pe unde a fost Irena. Ştii, spunea ea, am senzaţia că mi-am petrecut întreaga mea viaţă pe un teren de baschet, liniile albe de demarcaţie de pe jos sunt aidoma unor parapete pe vapor, căpitanul stă pe puntea de comandă şi, iată, pe această navă a baschetbalului străbăteam Parisul, Roma, Moscova, Budapesta, Praga, Varşovia, Berlinul, ba nu, mai curând terenul rămâne în centru, iar oraşele trec plutind pe alături, după sfârşitul meciurilor. Trec plutind ca nişte poveşti din copilărie. Dar în viaţă există poveşti? Poate nu-i decât mirajul oboselii? Adevărata fericire este fericirea întoarcerii acasă, adevărata fericire este momentul când piciorul atinge scara avionului pe aeroportul Rigăi, iată Patria iubită, tălpile noastre sunt mângâiate iarăşi de pământul natal, numai atunci ne simţim pe deplin fericite, şi unicul oraş real pe care-l înţelegem, unicul oraş drag inimii noastre este vechea şi buna Rigă, aici ne-am petrecut copilăria, anii de şcoală, aici e universitatea, străzile cu pavajul ştirbit, inegal, şi cu cât plecăm mai departe de casă, cu atât ne simţim mai puternic atrase înapoi, cu atât e mai puternică legea gravitaţiei, cu atât mi-e mai dor de tine, dragul meu Girts!

Compania vest-germană „Lufthansa”, „Air France”-ul, compania scandinavă „SAS”, cea engleză „British Airways”, cea italiană „Alitalia”, numeroase companii de aviţie o transportaseră pe Irena dintr-un oraş în altul, acum însă Girts o ducea în micul său automobil la sovhozul acela, fără să ştie că în toamnă aveau să devină soţ şi soţie, ceea ce el nădăjduia – da, dar încă

nu ştia, cum nu ştia nici faptul că în toamnă, făurindu-şi planuri de viitor, aveau să hotărască să-şi ducă viaţa singuri vreun an-doi, pentru că Irena în prezent juca baschet ca un zeu, iar zeul baschetului, fără nicio îndoială, era o femeie, şi dacă aşa se prezintă lucrurile n-ai de ce să mai stai pe gânduri, va spune Girts, iar Irena va răspunde că vom avea şi noi cândva un copil, şi atunci aş dori ca el să fie un mic zeu al baschetului, ceva mai mic decât mine, o fată înaltă, orice-ai spune, n-are o viaţă uşoară, omuleţii mărunţi se holbează când sportivele din echipa lor trec pe stradă.

Echipa se repartiza, cum s-ar zice, pe trei niveluri. La primul nivel trăiau, alergau, luptau sportivele scunde – dispecerii, cele care organizau atacurile, apărarea. La nivelul al doilea se aflau baschetbalistele de tip universal – atacantele de talie mijlocie, dar cea mai înaltă fată din echipă, singuratică, impunătoare, sălăşluia la nivelul al treilea. Era puţintel îngâmfată, ca toate atacantele pivot, şi când i se întâmpla să arunce mingea pe-alături de coş, ea bombănea ceva nemulţumită, dar la nivelul întâi nimeni nu ştia ce se vorbeşte la nivelul al treilea. Când îşi pleca de la înălţime chipul blajin şi zâmbea, zâmbetul ei palid, ca lumina lunii, încălzea într-o clipă echipa, doar în asemenea momente părea să coboare de pe înălţimile ei. Baschetul îi umplea viaţa, baschetul o ferea de o soartă grea, incertă şi este bine chiar dacă numai în acest scop a fost inventat jocul. În general toate jocurile au fost inventate pentru ca oameni să nu se simtă singuri.

Irena avea să spună:

Omuleţii mărunţi se holbează când fetele din echipa lor trec pe stradă şi se nimeresc unii necioplţi care, zâmbind ironic, spun în urma lor cum că tare vă mai iubeşte Cel-de-sus, de vă trage la el până la nori. Girts avea să-i răspundă că de câte ori vede o fată înaltă, i se pare că este electrocutat, de-i sar scântei din şira spinării, trosnind uşurel, iar impulsurile nervoase i se transmit în tot corpul. Aha, iată cine-mi eşti, va spune Irena, şi eu care credeam că eşti un băieţel cuminte şi n-o iubeşti decât pe Irena ta. Scânteile n-au nici cea mai mică legătură cu asta, va răspunde Girts, scânteile sunt un efect al curenţilor cosmici, un prototip al sentimentelor secolului al douăzeci şi unulea, căci oamenii înalţi şi zvelţi sunt solii viitorului, probabil că se simt încă însinguraţi în lumea noastră de statură mică. În ceea ce mă priveşte, nu mă socotesc deloc un sol al viitorului, va scutura Irena din cap. Ba da, tu eşti un sol, o va încredinţa Girts, numai că nu-ţi aminteşti ce misiune ţi s-a

încredinţat când ai fost împinsă în maşina timpului.

Mi s-a încredinţat să te găsesc şi să te iubesc, va răspunde Irena cu duioşie.

Între ei încă nu se petrecuse nimic, deocamdată locuiau la etajul întâi al castelului, fiecare în camera sa, şi cu noaptea-n cap, deşi ar suna a lăudăroşenie, căci ceasul arăta cinci şi douăzeci şi cinci, deci pentru nişte orăşeni – cu noaptea-n cap, se duceau la grajd şi puneau şeile pe cai.

Soarele încă nu apuca să se ridice deasupra creştetului copacilor, când cei patru călăreţi ieşeau din curte.

Traversând câmpul pe care uruiau deja tractoarele, traversând păşuni întinse cu cirezi de vaci roşcate, intrau într-un parc uriaş pentru călărie. Trecând în galop prin parc, nimereau în pădure şi acolo se împrăştiau în direcţii opuse: Irena şi Girts, la dreapta, Alex şi Valentina, la stânga.

Cu gâturile încordate, cu răsuflarea izbucnind şuierat din nări, caii aleargă pe drumul îngust de pădure. Tot timpul trebuie să te apleci, să te lipeşti de gâtul cald, mătăsos al calului, ca să nu fii aruncat din şa de crengile pinilor ce atârnă deasupra cărării. În locurile mai primejdioase eşti nevoit să aluneci de tot într-o parte, sprijinindu-te doar cu un picior în scară, lipindu-te cu pieptul de gâtul asudat al calului, simţind cum goneşte sub tine pământul sonor, iar rădăcinile cafenii ale pinilor îţi joacă prin faţa ochilor, ca traversele pe sub trenul care zboară. O ramură verde, ţepoasă, i-a trecut în zbor prin păr, peste spinare şi iată că se poate sălta din nou în şa, se poate sprijini cu picioarele în scări, îşi poate arunca trupul din nou în şa şi poate auzi de undeva din faţă strigătul Irenei, au, când dinaintea ei răsare deodată o creangă joasă, mult prea stufoasă.

Goana nebună prin pădure era o desfătare. Să cazi de pe cal pe cărarea bătătorită, brăzdată de rădăcini, însemna să-ţi rupi ceva, să-ţi frângi gâtul. Şi totuşi ei îşi mânau şi mai nebuneşte caii şi pentru a câta oară, lipindu-se de coastele calului care tresăltau spasmodic, ţinându-se zdravăn de gâtul care tremura, Girts vedea botul întins al animalului cu buzele deschise – muşcă zăbalele, spuma îi iese băşici, saliva ţâşneşte odată cu răsuflarea aprinsă, ochiul uriaş şi, cum i se părea lui Girts, plin de răutate i se holbează şi, din când în când, priveşte chiorâş la călăreţ.

Goana nebună curăţa nervii, ca o ţesală. Se dezbărau de rutina civilizaţiei, se lepădau de oboseală, de deprimare. Nervii, ca nişte peşti istoviţi

de sete, scoşi din hârtia foşnitoare a vieţii contemporane, beau şi respirau în apa vie, prin toţi porii, înghiţind cu lăcomie fiorul riscului, şi Girts auzi strigătul răsunător al Irenei au!

Plin de bucurie, groază, desfătare, văzu cum Irena se întinse pe crupa calului şi o ramură groasă cafenie trecu ca o palmă de uriaş peste greabănul calului, peste şa, peste umerii şi şoldurile Irenei şi se ridică asupra lui Girts, aceeaşi ramură îi mângâia pe Irena şi pe Girts, pădurea îi unea, în dreapta văzu din fugă o placardă:

„Atenţiune! Dresaj de cai!” Girts răcni sălbatic:

— Ihhaa, ihaaa, ha-a, ha! Calul se întinse ca o coardă sub el pentru săritură, rădăcinile mari ale pinilor i se perindară şi mai iute prin faţa ochilor.

Ajungând la marginea pădurii, caii săriră din mers peste un gard şi tinerii se pomeniră pe o pajişte verde, întinsă, proaspătă, pufoasă, ca gazonul din parc. Caii încetiniră pasul, călăreţii slăbiră hăţurile, nervii, goana nebună era înlocuită de liniştea verde, ce curgea ca o apă lină şi fără zbucium, dar în acel moment calul Irenei nimeri cu un picior din faţă într-o mică groapă săpată de o cârtiţă.

Girts îşi opri dintr-o smucitură armăsarul negru. Potcoavele picioarelor din spate săpară pe pajiştea verde două dâre negre, care semănau cu urmele unor roţi frânate brusc. De îndată ce armăsarul ateriză pe cele patru picioare, Girts sări din şa şi se repezi spre Irena.

Calul care se poticnise stătea acum deasupra fetei, tremurând înspăimântat. Irena zăcea în iarbă pe spate, strângându-şi genunchii la burtă de durere, încercând să-şi tragă răsuflarea.

În clipa când Irena căzu de pe cal şi se lovi cu spatele de pământ, lui Girts i se întunecă în faţa ochilor, păliră şi cerul albastru şi pădurea de-un verde închis din zare, şi pajiştea de-un verde aprins; universul se îngustă dintr-odată într-o uriaşă pâlnie, trăgându-l şi pe Girts în hăul său negru, în care se cufunda Irena în tăcere, căzând de pe cal, apoi dispăru şi calul, de n-ar cădea pe un pietroi, de n-ar cădea pe un pietroi, timpul se condensă, globul pământesc se lăsa ca un gigantic ciocan pe spinarea fetei, dacă ar fi putut s-o ajute măcar cu ceva, măcar în vreun fel, şi iată-l pe Girts că se trânti pe iarbă alături de ea, îi strânse capul în palme, Irena se străduia să tragă aer în piept, trase aerul, gemu de durere, şi Girts văzu, necruţător de aproape şi limpede, de parcă ar fi stat în rândul întâi al unui cinematograf cu ecran lat, văzu

necruţător de aproape şi limpede iarba fragedă a pajiştii, firele de iarbă monstruos de uriaşe: verzi, plesnind de sevă, o gâză neagră ce se târa pe un firicel brun roşcat, ramificat, bulgări de pământ roditor închişi la culoare, prin care se împleteau vinele alburii ale unor mlădiţe de rădăcini, el simţi gustul astringent şi umed al pământului, fermoarul bluzei de sport al Irenei se deschise, năstureii de la sutien zburară în cădere, şi Girts zări mărul micuţ, tare şi plin al pieptului fetei, cu sfârcul zmeuriu.

Din fericire Irena se alese doar cu câteva contuzii şi peste o zi-două se simţi atât de bine încât se urcă din nou în şa.

Pe-atunci nu eram căsătoriţi şi, deşi poate să pară caraghios, încă nici nu ne sărutasem.

Într-o seară, ne-am urcat în maşină şi am pornit la drum. Era în amurg. Mergeam în vizită la nişte prieteni de-ai lui Alex şi Valentina. Alex îşi începuse practica de medic în provincie şi de aceea avea prieteni în toate colţurile republicii. Nu o dată am avut prilejul să mă mir de uimitorul lui talent de a-şi face prieteni. Să-ţi faci prieteni – sunt vorbele lui Pingerots. Noi ne băteam joc de această expresie, o frazeologie tipică de consumator, dar uneori făceam uz de asemenea „pingerotisme” pentru a înviora discuţile. Recunoaşte, Alex, glumeam noi, prietenii tăi sunt probabil antici de tot, căci ţi i-ai făcut încă în anii studenţiei! Am sosit şi, într-adevăr, chiar aşa era. Alex se împrietenise cu ei în epoca de piatră a vieţii lui, iar prietenii de felul acesta reprezintă o valoare deosebită. Le-am picat neaşteptat pe cap. Nici prin gând nu le trecuse că se vor pomeni cu Alex şi Valentina. În seara aceea caldă de vară, când am pătruns în curtea lor în uruitul domol al motorului, stăpânul tocmai se pregătea să coboare în pivniţă, ca să deschidă o damigeană de vin limpezit. Ne pofti să mergem cu el. Am coborât într-o încăpere răcoroasă, unde mirosea frumos. Damigeana se afla în mijloc şi gazda se apropie ca s-o destupe şi să verse o parte din conţinut într-o cană luată în acest scop. Rafturi bine întocmite se îngrămădeau în şiruri drepte, de-a lungul pereţilor erau puse bănci, pivniţa ne-a plăcut foarte mult. Când a trebuit să umple cana cu vin, s-a văzut că damigeana era atât de grea şi enormă, încât practic era imposibil să torni vinul. Stăpâna casei făcu rost de şase furtunuri subţiri de cauciuc şi noi, ca nişte veritabili barbari (căci vinul nu suportă cauciucul), şi noi, ca nişte veritabili barbari, am început să tragem vinul direct din damigeana enormă. Nimeni habar nu avea cât a băut vecinul său. Nimeni habar nu avea dacă bea

numai el, sau beau şi ceilalţi. Din când în când, vinul din damigeană se vălurea uşor, nivelul lichidului scădea simţitor. În timp ce unul din noi vorbea, ceilalţi şedeau în totală nemişcare, în tăcere, cu gurile legate de vas, ca de o uriaşă retortă pentru alimentaţie artificială, noi şedeam în pivniţă ca-ntr-un incubator ciudat, sugând din vinul acela de coacăze negre, de un roşu aprins. Vinul din damigeană scădea, în timp ce buna noastră dispoziţie creştea. A fost o seară de neuitat. Nu s-ar putea spune că eram un mare amator de libaţiuni, pot garanta că nici pe Valentina şi nici pe Alex nimeni nu i-a văzut vreodată beţi, cât o priveşte pe Irena, ea trăieşte cu adevărat sub jugul unui regim ascetic, dar în seara aceea parcă ne făcuse cineva farmece, s-ar fi putut crede că pusesem la cale un complot având drept scop desfiinţarea a cel puţin trei sferturi din conţinutul damigenei, şi în semiîntunericul pivniţei gândurile noastre zburătăceau ca nişte lilieci.

Iată, sunt patru ani de când răspund de rubrica sportivă a unei reviste cu profil destul de larg şi este primul meu concediu în care mă simt cu adevărat bine. Pentru că nu sunt singur, o am pe Irena lângă mine. Dacă munca este viaţa mea, dragostea reprezintă aripile vieţii. În ce constă vocaţia, datoria mea? În ce îmi văd eu singur menirea? În a dezvălui omului frumuseţea şi forţa lui, în a-i arăta farmecul luptei adevărate şi a riscului. În a-i dovedi că e imposibil să depună o muncă de reală valoare fără o odihnă de reală valoare şi că acest fel de odihnă este asigurată prin sport. În a-l face să înţeleagă că posibilităţile omului sunt cu adevărat nemărginite, că perfecţionarea corpului omenesc n-are limite, ca şi perfecţionarea pe plan spiritual. Eu vreau să dezvălui imboldurile care fac ca o tânără sau un tânăr să alerge în fiecare seară la sala de sport, la stadion, după ce au luat sfârşit cursurile de la şcoală sau ziua de muncă de la uzină. Iată viaţa mea de zi cu zi. Acestea sunt roţile dinţate care îmi pun în mişcare voinţa, acestea sunt dorinţele care îmi mobilizează energia, dar aici uitasem cu totul de munca mea. Mă desfătam cu vinul dragostei. Eram ca un automobil aflat în reparaţie capitală. Obosisem rău cât durase iarna cea lungă. Şi iată că meşterul numit viaţă spăla piesele uzate, înlocuia garniturile roase, răzuia rugina, verifica garniturile de etanşare, strângea şuruburile şi piuliţele slăbite. Eram pregătit iarăşi pentru o călătorie îndepărtată. Oare vinul şi dragostea sunt atât de binefăcătoare? Da, apucasem să uit ce minunăţie este vinul. În anumite cercuri dăinuie părerea că ziariştii ar fi mari amatori să tragă la măsea, cum

se zice, că aproape zilnic pun sticla la gură, dar eu, ca să fiu sincer, beau rar, la sărbători mari, ba şi atunci nu mai mult de un degetar, munca este pentru mine stăpânul cel mai de seamă, ea cere un creier limpede, netulburat, eu n-am studii de specialitate, n-am terminat vreun institut, prin urmare trebuie să fiu cu ochii în patru, în profesiunea mea concurenţa este uriaşă, eu trebuie să fiu întotdeauna în formă, să mă dedic muncii în întregime, şi de aceea să mă ierte Irena – am să-mi permit să ridic paharul (dacă se poate numi astfel tubul de cauciuc prin care curge vinul), îmi permit această slăbiciune doar o dată pe an, de obicei la începutul concediului. Şi iată că această clipă a venit.

După miezul nopţii am pornit pe jos peste câmpuri, peste fâneţe, spre ferma noastră. Am lăsat maşina la prietenii lui Alex. Duceam cu noi un bidon de cinci litri cu vin, căci în cele din urmă izbutisem să urnim damigeana din loc.

Mergeam şi cântam în gura mare.

Pe la trei şi jumătate am ajuns la fermă. Era o dimineaţă de duminică. S-a potrivit ca tocmai în clipa aceea să se oprească un camion cu excursionişti – muncitorii de la sovhoz se întorceau de la oraşul de reşedinţă raională, de la un spectacol de teatru în aer liber. Partea bărbătească, aşa cum se obişnuieşte, era cam cu chef: după spectacol urmase o petrecere cu dans, tot în aer liber. S-a organizat îndată un cor, cineva avea la el un pistol de start, şi s-a mai brodit ca istoricul Vermanis să-şi petreacă vacanţa de vară, în liniştea sătească, la etajul întâi al vechiului castel, alături de camerele noastre; şi iată, corul condus de Alex a început să cânte sub ferestrele istoricului, destul de armonios şi consonant:

Trăiască Vermanis, Trăiască Vermanis, Mulţi ani trăiască!

Şi fiecare „trăiască” era însoţit de o împuşcătură din pistolul de start.

Şi dulcea porumbiţă,

A lui drăguţă,

Mulţi ani şi ea trăiască!

Istoricul n-a aprins lumina, n-a deschis fereastra, s-a prefăcut că doarme dus şi a pierdut un eveniment atât de istoric ca lichidarea bidonului de cinci litri de vin de coacăze negre, la care a contribuit şi colectivul amatorilor de teatru din sovhoz. Oamenii glumeau: asta, chipurile, li se potriveşte bine istoricilor, ăştia veşnic izbutesc să piardă ce-i mai important, ca apoi să fie nevoiţi să caute martori sclerozaţi, să noteze aducerile lor aminte prea puţin

verosimile, deşi ar fi putut ei singuri, în acel moment istoric, să deschidă doar fereastra.

Fireşte, aş fi putut trece sub tăcere întâmplarea legată de golirea damigenei de vin, precum şi tărăboiul de sub fereastra istoricului după plimbarea nocturnă prin fâneţe. Pentru Valentina şi Irena povestea cu damigeana de vin era o încălcare nemaiauzită şi de neiertat a regimului de alimentaţie, iar antrenorul, dac-ar fi aflat-o, mi-ar fi smuls precis capul şi l-ar fi aruncat ca pe o minge în plasă, totuşi ca să mă justific pot spune doar că vinul a fost bun, că nu ne-am îmbătat criţă, că nu ne-a fost rău după aceea şi că în plus a avut loc acea parcurgere nocturnă a luncilor în cea mai minunată perioadă a vieţii mele – pe scurt, damigeana de vin a devenit o parte integrantă a amintirilor. Mai târziu, am râs de multe ori, aducându-ne aminte de modul acela neobişnuit de a bea şi ne reînviau în faţă chipurile serioase ale lui Alex şi Valentina, cu tuburile galbene de cauciuc în gură. Sunt de acord, tânăra generaţie nu va găsi în acest capitol prea multe lucruri educative, ei bine, da, poate că ar fi mai bine ca minorii şi mai ales oamenii lipsiţi de fermitate morală, predispuşi la beţie, să nu citească acest capitol.

Totuşi vinul a avut o acţiune utilă, ne-a gonit cu biciul beţiei de pe scaunele comode, din imitaţie de piele scârţâitoare, ale maşinii, ne-a alungat din salonul acela îmbibat de aburii de benzină în luncile parfumate ale nopţii. Am rătăcit prin ierburile pline de rouă. Mă udasem aproape până la brâu. Până la acea plimbare nocturnă priveam lumea, natura mai ales, prin geamurile maşinii sau stând călare pe cal, acum însă am fost aruncaţi în sânul ei, ca în pântecele unei balene, natura ne-a înghiţit vii şi nevătămaţi. În jurul nostru pluteau miresme ameţitoare. Ţipau păsări de noapte misterioase. Încercaţi să mă legaţi la ochi şi veţi vedea că numai după bătaia motorului pot distinge marca oricărui automobil care trece prin preajmă, dar habar nu aveam, ce păsări erau acelea care ţipau. Eu şi Irena, trăgeam cu urechea, ţinându-ne răsuflarea, haina mea îi acoperea umerii, mai departe prin ceaţă trecu un elan. Fără grabă, maiestos. L-am auzit cum s-a oprit la marginea pădurii şi a-nceput să rupă cu dinţii scoarţa unui plop tremurător. Tot aşa a rupt şi natura scoarţa civilizaţiei de pe noi.

În noaptea aceea am înţeles că n-o iubesc profund, serios, numai pe Irena, dar că iubesc profund, serios şi acest pământ, pământul meu natal, care se avântă impetuos în goana timpului, o, dacă aş fi putut opri timpul, ca să

prelungesc mersul nostru noptatic peste lunci, m-am stăpânit multă vreme să nu strig, tremuram tot de emoţie păşind alături de Irena, şi nici nu m-am atins de ea, până în clipa când, drept în faţa noastră, a sărit un iepure şi s-a aruncat în tufişuri ca nebun, ca să scape, cât mai departe de noi, aşa aş fi vrut şi eu să fug undeva cu Irena, departe de Alex şi Valentina.

Cred că în noaptea aceea Irena ar fi dorit şi ea să fie cu mine, totuşi i-am aşteptat pe Alex şi Valentina şi, în timp ce-i aşteptam, simţeam că palma Irenei, udă, răcorită de rouă, tremură uşor în mâna mea, curentul electric se scurgea prin noi ca printr-o singură bobină de inducţie. Tot restul drumului – vreo zece kilometri – am mărşăluit toţi patru, cântând tot felul de cântece, şi când am ajuns la castel nici atunci nu s-a întâmplat nimic, de fapt nu voiam ea damigeana de vin să fie cumva amestecată în sentimentele noastre curate, nu, asta nu voiam. De aceea atunci nu s-a întâmplat nimic. Aş mai dori să dau tuturor o povaţă: să nu procedaţi aşa, să nu cântaţi noaptea în gura mare, în locurile publice este strict interzis să faci gălăgie după orele douăzeci şi trei fix, iar natura, fără îndoială, este un loc public. Să ne fie cu iertare.

Mâncam la cantina sovhozului. După câteva zile Alex se împrietenise deja cu bucătăreasa-şefă. Ea (imposibil de conceput) îşi consuma din timpul ei preţios ca să ne pregătească feluri de mâncare deosebite, care nu erau prevăzute în meniu. Chiar de-a doua zi ni s-a servit la prânz crap la cuptor cu smântână, cu cartofi noi şi salată verde fragedă. Într-adevăr, era o reală plăcere să-ţi faci concediul sau să pleci undeva în vizită cu Alex, oriunde ne aflam, peste tot ni se oferea tot ce era mai bun din ce pot oferi oamenii într-un elan de ospitalitate. Într-un timp, am încercat serios să înţeleg cum izbuteşte Alex s-o facă. În primul rând, el era un om cumsecade, în al doilea rând, era sincer şi curat ca un copil, în al treilea rând, era profund interesat de viaţă în toate manifestările ei, şi de aceea din prima zi a trecut pe la bucătărese, a examinat maşinile de gătit, s-a interesat dacă aici ventilaţia se face bine, dacă nu le dor picioarele de-atâta stat lângă plită, a adus vorba despre tot felul de medicamente şi mâncăruri rare şi toate le spunea din tot sufletul şi cu mult interes. La cină am mâncat cremă de revent cu sos de vanilie, dimineaţa – ouă umplute cu sardele, iar la dejun am devorat o friptură de iepure de casă cu piure de cartofi, pregătită după o reţetă specială. Şi supele erau o specialitate a ei. Ne servea chiar ea la masă, avea grijă de noi ca de propriii ei copii.

În doi cu Irena, puţin câte puţin, am bătut călare toate împrejurimile şi

într-o dimineaţă ne-am pomenit tare departe de locurile cunoscute.

Vremea era caldă, uscată, senină. Trecând la trap prin rezervaţia naturală a gospodăriei silvice, am intrat într-o pădure deasă, neumblată. Caii călcau pe pământul acoperit cu tufe de merişor, coastele le erau împunse de tufele înalte de jnepeni, adevărate cuibare de căpuşe; ramurile grele ale arinştii ne loveau spinările, ca nişte suliţe în lupta corp la corp, iar peste toate se înălţau brazi şi mesteceni zdraveni. Ne-am bucurat când am ieşit pe un drum de pădure, pierdut în desişuri. Pe marginile lui creştea un aluniş, cu trunchiuri groase cât încheietura mâinii. Ramurile aplecate deasupra drumului alcătuiseră o boltă care foşnea în bătaia vântului. Am călărit umăr lângă umăr pe sub boltă. Genunchii ni se atingeau din când în când. Pe urmă caii s-au despărţit, ocolind o groapă mare din mijlocul drumului. Puţin mai încolo, genunchii noştri au început să se atingă iarăşi. Aceste atingeri transmiteau precum alfabetul Morse un text înţeles doar de Irena şi de mine. Ciorchinii verzi, necopţi încă, ai alunilor se legănau pe ramurile aplecate, ca nişte clopoţei muţi ce tremură-n lumină, aşternând pe drum umbre sonore, şi în lumina aceea verzuie caii îşi pierdeau culoarea, şi părul Irenei căpăta reflexele valului marin; când călărea în faţă, calul ei îşi ridica în sclipăt potcoavele verzi, pe copitele verzi ale calului se scurgea sucul verde al ierbii.

Pădurea şerpuia de-a lungul drumului şi drumul şerpuia împreună cu pădurea.

Străpungând acoperişul verde, razele soarelui desenau ca nişte creioane galbene, pe iarba verde, fragedă, rotocoale galbene de lumină.

Treptat alunişul s-a preschimbat într-un zăvoi de sălcii, locul parcă s-a deschis şi, dacă priveai atent în jur, puteai distinge urmele destul de recente ale prezenţei omului.

Drumul o coti brusc într-o parte şi intrarăm într-o grădină părăginită.

Buruienile îngălbenite le ajungeau cailor până la burtă, iar tulpinile cele mai împiciorongate li se încurcau prin scări. În grădină, sub greutatea roadelor plesnind de sevă, se îndoiau ramurile merilor bătrâni, scorburoşi, dar încă roditori. Zărirăm casa. Încinsă de soare, ne privea cu orbitele goale ale ferestrelor din desişul tufelor de agrişe şi coacăze. Am descălecat, am scos frâul cailor. Pe ultima porţiune veniserăm la pas, deci puteam liniştiţi să-i lăsăm să pască în grădină.

Intrarăm în casă.

Odăile erau goale, curate. Duşumelele uscate, pereţii neacoperiţi de tapete căpătaseră o culoare cenuşie, doar ici-colo se mai zăreau fâşii de ziare vechi, „*Iaunakas zinias*”[3] „*Tavia*”[4]... Probabil fuseseră lipite în primii ani de după război. „Copiii şomerilor aşt...”, apoi foarfecele curmase aşteptarea, pe fâşia următoare, sus, apărea continuarea.

„... eaptă pâinea!” Ştirile vechi, cu litere şterse, făceau apel la inimile noastre. „Lupte înverşunate la capul de pod de la Pamplona” – comunica un alt titlu. Soba şi cuptorul fuseseră demontate. N-am stat să citim fâşiile acelea de ziare vechi. O generaţie îşi sacrificase tinereţea, pentru ca tinereţea noastră să fie luminoasă, această generaţie de luptători măturase din calea ei şi „*Iaunakas* zinias şi „*Tavia*”, exotismul acestor vechituri nu ne ispitea, ne-am strecurat prin fereastră în grădină. Acolo caii nu ne vedeau. Nu simţeam nicio tristeţe pentru soarta casei părăsite. Simţeam numai bucurie că suntem împreună în pădure, departe de oameni. Pe-alocuri iarba din grădină era deasă şi moale, acolo unde casa o apăra de soarele dogoritor. Ne-am trântit în iarbă, ne rostogoleam prin ea, ca nişte tăvăluguri, râdeam, prindeam cu dinţii firele de iarbă, până am bătătorit un petec de pământ neted, înconjurat din toate părţile de fâneaţa verde deasă, iar deasupra noastră se înălţau nişte pereţi de bârne, încinşi de soare, decoloraţi, cu totul ireali şi imateriali, care-şi pierduseră demult înfăţişarea şi sensul de locuinţă, un fel de schelet, un exponat de muzeu, o amintire a trecutului, un chibrit al istoriei în bucătăria vieţii, fâşiile de ziare aveau un miros de pucioasă, de înviau vechi aduceri-aminte, nu prea plăcute, dar casa ne ferea de vânt, amintind în acelaşi timp şi de alte vânturi, de care timpul ne ferise. Stăpânii casei se mutaseră de câţiva ani în orăşel, aveau telefon, baie, gaze, în jurul casei îşi plantaseră o grădină, îşi întinseseră mâinile spre alţi oameni şi se ţineau strâns de colectiv, nu, noi nu eram mâhniţi, ci mulţumiţi că aici nu se vedea ţipenie de om. Soarele dogorea. Ne-am contopit cu natura, aruncând încetul cu încetul gândurile de prisos, îmbrăcămintea de prisos şi ruşinea.

Când am părăsit casa părăginită, am privit înapoi. Iarba înaltă a grădinii păstrase urma trupurilor noastre. Prima ploaie va ridica firele de iarbă şi urma lăsată de trupurile noastre se va şterge. Natura nu are memorie. Ea tinde să şteargă totul, cât mai grabnic. Tranşeele se acoperă cu iarbă, pâlniile lăsate de

3 „Iaunakas zinias” – ziar care apărea în Letonia burgheză (n. a.).
4 „Tăvia" — ziar care apărea la Riga în perioada ocupaţiei fasciste (n. a.}.

bombe se umplu cu pământ, ruinele se năruie cu timpul. Memorie are doar omul. El păstrează ceea ce merită să fie păstrat.

Am petrecut în grădină aproape o zi întreagă.

Îndrăgostiţii au nevoie de singurătate în doi.

Totuşi natura este o minunată balenă.

În timp ce călăream spre locul acela, văzusem pădurea, alunişul, clopoţeii verzi ai alunelor, dar la înapoiere n-am mai văzut nimic în afara chipului drag al Irenei.

Fireşte este stupid să recunoşti că ai fost lovit de un fel de dambla amoroasă, dar, pe drept cuvânt, parcă m-ar fi drogat cineva. Acolo unde lăţimea drumului o permitea, caii noştri păşeau alături şi eu o sărutam pe Irena, apoi drumul s-a lăţit, iar în mijlocul lui se vedea, negru, un hârtop spălat de ploi, caii se despărţiră, fiecare luând-o pe partea lui, numai noi nu ne desprindeam din îmbrăţişare, cu degetele împletite, cu buzele unite, cu ochii larg deschişi; caii de sub noi se depărtau tot mai mult, o forţă nevăzută încerca să despartă buzele Irenei de buzele mele, dar eu îi strângeam cu putere umerii, de încordare degetele ni se înnălbiseră, atât de tare ne ţineam unul de altul, până s-a terminat hârtopul, şi caii, supunându-se atracţiei trupurilor noastre, au păşit iarăşi alături.

— Nebunule, a râs Irena, era gata să mă smulgi din şa!

Şi eu mă ţinusem cu greu în şa. Ea se încrezuse în mine. Atunci, n-are decât să creadă că eu şedeam în şa neclintit ca o stâncă.

— Draga mea, să ştii că şi eu atârnam de un firicel!

Uneori limba vorbeşte altceva decât hotărăşte, în sinea ei, raţiunea.

Îmi spunea inima că între noi totul va merge bine. La drept vorbind, mă cam temusem de această iubire. Desigur, mi-am pierdut capul. Desigur, eram orbit. Nu mai am douăzeci de ani. Dar dacă Irena nu e decât o zvânturatecă venită de pe terenul de baschet, dacă are căpşorul la fel de gol ca mingea pe care o aruncă la coş cu dibăcie? E drept, ea învaţă la universitate, dar nu ştiu nimic despre ea, absolut nimic…

Ce vorbe deşarte, inutile despre această necunoaştere, tovarăşe Girts Kokzars! Priveşte cum stă fata călare pe cal, n-are nimic de paradă în atitudine, chipul ei este sincer, senin, posedă acea frumuseţe originală, căreia îi sunt proprii graţia înnăscută şi spiritualitatea, degeaba ai căuta la ea trăsături de păpuşă, frumuseţea ei este frumuseţea vieţii, a armoniei cu

universul, de aceea ea va rămâne totdeauna frumoasă, chiar când anii îi vor văduvi chipul de lumina aceasta gingaşă. Uită-te în ochii ei, Girts Kokzars, în ochii ei care-şi schimbă culoarea precum valurile, când te privesc, şi au pupilele mărite, ai avut un noroc grozav, uită-te în ochii ei şi o să ţi se pară că din întâmplare ai nimerit într-o vâltoare.

S-o ia naiba de treabă, la treizeci şi cinci de ani dragostea trebuie să biruie atâtea prejudecăţi, înainte de a ieşi pe linia dreaptă a finişului, îmi ziceam ca un bătrân cârcotaş, în cel mai fericit ceas al vieţii mele.

Nu încălca regulile de comportare, nu da nimănui peste degete, nu zgârâia, nu te îmbrânci, nu muşca, da, da, ea este cu treisprezece ani mai tânără ca tine, tu eşti pentru ea nenea Girts, ea nu rupe florile, ci le admiră, ceea ce vădeşte că are o fire sensibilă, iar tu începi să judeci aidoma unui om ajuns la vârsta pensiei – cum va arăta ea oare în pragul bătrâneţii? Şi am râs în sinea mea de aceste salturi ciudate ale gândurilor mele.

În scurt timp m-am căsătorit cu Irena. La nuntă au venit mulţi oaspeţi şi prieteni.

Capitolul al treilea
PRIETENII ŞI OASPEŢII

Indrikis Berzins, socrul lui Girts Kokzars, spusese cândva: fiecare din noi îşi are cercul său de cunoştinţe, în care suntem recunoscuţi, celebri, fiecare îşi are admiratorii săi care ne divinizează şi ne respectă, dar chiar aici, în vecinătate, trăiesc oameni care n-au auzit decât vag despre noi, care n-au citit nicio lucrare de-a noastră, nici nu bănuiesc măcar că există asemenea lucrări, fără să mai vorbim de problemele ridicate în de, de temele atinse.

Era pur şi simplu o ironie sau îşi bătea joc de el?

Profesiunea lui Girts Kokzars îi oferea posibilitatea să călătorească, să viziteze alte oraşe şi, prin uriaşa sită a relaţiilor sale, să cearnă o mulţime de oameni.

Câţi prieteni poate avea un om?

Adeseori cu timpul îţi pierzi prietenii agonisiţi la şcoală şi mai târziu, la

institut. Devenind bărbaţi, copiii de pe aceeaşi stradă încetează să se mai întâlnească, totuşi rămâne valabil vechiul adevăr că prieteniile se leagă în tinereţe. Bineînţeles, viaţa dă naştere şi unor oameni care nu sunt creaţi pentru prietenie, în ei se formează ceva ca o uşă, un prag al neîncrederii, aceştia sunt oamenii cu complexe, ei se abat de la curentul principal, îşi întorc bărcuţa spre un golf liniştit, cel mai adesea golful familiei. Dacă stai să te gândeşti bine, poate că au dreptate; în orice caz, atenţia pe care o acorzi familiei este răsplătită însutit, în timp ce prietenii nu răspund întotdeauna cu bine la binele primit – iată, dragi tovarăşi, aşa stau lucrurile cu prietenia, ne spun singuraticii şi sihastrii.

Ideea de prietenie este una din cele mai încâlcite noţiuni din a doua jumătate a secolului al douăzecilea. Noi cunoaştem zeci de oameni, care consideră că a bea împreună este piatra unghiulară a prieteniei, principalul ei fundament, prietenia lor bazându-se doar pe caloriile alcoolice consumate în colectiv. Fără doar şi poate, susţin ei, alcoolul posedă şi proprietăţi nutritive. Unii socotesc că prietenia nu este altceva decât ajutorul reciproc, într-un cuvânt, un fel de oficiu secret de asigurări sociale, un birou gratuit de prestaţii obşteşti. Persoana prietenului poate reprezenta în acest caz ceva în genul unei case de economii sau un prezicător, prietenul poate fi folosit ca proprietar al unui mijloc de transport, iar în cazuri deosebit de importante – ca expeditor de obiecte. Pentru serviciile prestate se plăteşte cu generozitate prin prietenie. Iată, tovarăşul Peteris sau Ianka sunt creditorii mei, de la ei mă împrumut cu sume mici şi, ca să fiu sincer, niciodată nu mi-au cerut datoria mai devreme de termen, niciodată nu mi-au luat dobândă. Uneori nişte minţi luminate se îndrăgostesc de o idee comună. Aceasta este o prietenie de alt gen, este începutul unei prietenii în forma ei pură, aici poate exista o singură rezervă – în afara acelei idei, ei n-au nicio temă comună de discuţie. Totuşi această aşa-numită prietenie profesională este mult mai înălţătoare, mai utilă şi mai valabilă din punct de vedere moral în comparaţie cu prieteniile de tipul celor mai sus pomenite, adică de consum.

Prietenia în formă pură este un fenomen rar şi, indiscutabil, trebuie trecută pe lista obiectivelor protejate ale naturii.

De cele mai multe ori primim oaspeţi care doar se consideră prieteni, întrucât nu le este clară esenţa acestei noţiuni.

Din adunătura pestriţă a oaspeţilor, Girts Kokzars distingea riguros

patru persoane.

Scenaristul de film Pingerots, un artist original şi talentat (prietenia lui cu Pingerots se destrămase din cauza unor fleacuri – după părerea lui Pingerots), Egils, nepotul lui Girts, şi Alex cu Valentina. Aceştia doi din urmă pot fi priviţi ca un întreg. N-aveau dreptate cei care credeau că Alex şi Valentina ar fi putut servi drept un fel de model, de etalon, nu era deloc aşa, fiecare îşi avea cusururile sale – Alex era capricios, iar Valentina – superbă. Veţi spune: ce-are a face, sunt nişte prieteni ideali. Da, dar numai în cazul când sunteţi de acord să rămâneţi întotdeauna în umbră, şi îndrăznesc să vă asigur că nu este o condiţie atât de uşor de îndeplinit. S-ar părea că a rămâne în umbră nu-i foarte greu, dar am observat nu o dată că Irena se uita cam ciudat la Valentina. Cel mai mult mă miră faptul că mie personal Irena mi se pare mult mai frumoasă şi cu mai mult farmec decât Valentina, totuşi aşa-zişii observatori obiectivi remarcau adesea că Valentina este neasemuit de frumoasă. În ce constă frumuseţea ei? Închipuiţi-vă un uriaş câmp verde cu un rond de maci portocalii în mijloc, macii, boboc lângă boboc, ard ca o vâlvătaie, iar deasupra câmpului se înalţă cerul albastru – cam aşa arăta frumuseţea Valentinei. Totuşi nu vă exprimaţi prea limpede, tovarăşe ziarist, poate o să vă vină în cap să comparaţi o femeie cu terenul galben de baschet, având un cerc roşu în centru, pe care se află o minge aurie, netedă, elastică şi gingaşă, şi veţi încerca să ne convingeţi că aşa este Irena? Ei bine, şi ce dacă această comparaţie este neobişnuită? Nu-i nimic nefiresc în asta: la vederea terenului de baschet gândurile mele se îndreaptă spre Irena.

La Alex şi Valentina ne vom mai întoarce, iar acum să lămurim câte ceva despre Pingerots, scenarist de film talentat şi original din toate punctele de vedere, căci prietenia cu el s-a destrămat în împrejurări destul de ciudate.

Orice grup de prieteni trebuie să aibă neapărat un suflet al lui, întruchipat uneori într-o singură persoană. N-am să afirm că Pingerots ar fi putut să devină sufletul oricărei societăţi, în acest caz ar fi trebuit să lămurim mai întâi ce se înţelege prin cuvântul „oricărei”, totuşi pot spune cu toată hotărârea că Pingerots era sufletul unui cerc restrâns.

Posesor al unei voci plăcute, parodia cu măiestrie pe tenorii celebri de la „Scala”, în arta povestirii nu era mai prejos decât însuşi Conan Doyle, îl egala pe Boccacio în cunoaşterea bucuriilor şi viciilor lumeşti, se pricepea să se risipească în amabilităţi ca Talleyrand, când clocotea de furie era invidios ca

Salieri, talentat ca Antonioni, întreprinzător ca Don Juan, enigmatic ca Pronin (sau James Bond, dacă doriţi), se îmbrăca cu gust, ştia cum să se poarte cu fiecare – era bădăran cu măsură, amuzant cu măsură, politicos cu măsură, inteligent cu măsură, de aceea, oriunde se ivea, nu putea trece neobservat. Avea prieteni pretutindeni, despre el se spunea: dacă Pingerots n-ar avea prieteni, şi i-ar face el singur. Da, acest punct de vedere, cu caracter tipic de consum, îl susţinea bucuros el însuşi în faţa prietenilor, atenuându-i cinismul cu umorul ce-i era caracteristic. Avea doar o singură ciudăţenie, ba, la drept vorbind, e greu s-o numeşti ciudăţenie: Pingerots iubea din cale afară banii, posesiunea hârtiuţelor multicolore îi provoca o desfătare aproape fizică, şi asta, desigur, nu e nimic nou, din timp în timp, pe lume se nasc şi cresc iubitori de arginţi în sensul străvechi al expresiei, acum puţin folosită, dar Pingerots iubea banii nu numai datorită avantajelor şi confortului oferit de ei, iubea banii nu doar datorită atotputerniciei lor, nu numai ca un zălog al înlesnirilor, nu, el iubea banii ca substanţă materială, aşa cum o făptură iubeşte o altă făptură, aidoma ei. Toţi suntem supuşi obligaţiilor, glumea de obicei Pingerots. Încă o particularitate a lui consta în faptul că vorbea despre toate pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, şi rar putea înţelege cineva ce gândeşte el în realitate. După opinia lui, soarta tuturor oamenilor se afla în mâna obligaţiilor. Fireşte, folosindu-te de o asemenea formulă în stabilirea relaţiilor personale, în societate poţi ajunge relativ departe, totuşi numai „relativ” şi nu prea departe. Când Pingerots înţelese că a fost descifrat de societate, în viaţa onorabilului scenarist interveni o aşa-zisă perioadă de stagnare. În acest punct, prevăzând replicile caustice şi exclamaţiile confraţilor scenarişti cum că nu toţi scenariştii ar fi ca el, că Pingerots – cu toate calităţile şi cusururile sale – este o excepţie strigătoare la cer, vreau să spun de la bun început că sunt în întregime de acord cu stimabilii oponenţi, Pingerots este într-adevăr un mare original şi n-are nimic de-a face cu viaţa reală, totuşi să ne întoarcem la perioada de stagnare din viaţa lui.

Nu-i aşa de simplu să găseşti la Riga un om care să nu-l cunoască pe Pingerots, dar e şi mai greu să găseşti un om pe care Pingerots să nu-l cunoască. El a lăsat semne şi urme ale vieţii sale pestriţe în câteva cartiere istorico-geografice şi administrative ale oraşului, în centrul locuia prima lui soţie, în Purvuciem – cea de-a doua, iar în Kengarag el se certa în prezent cu cea de-a treia nevastă, viaţa lui de familie nu se desfăşura în mod fericit, mai

precis, fericirea nu dura mult niciodată. Un timp. El fusese prieten cu Girts Kokzars. Ce însemna să fii prieten, după părerea lui Pingerots? La început acesta trecuse de două-trei ori pe la Girts, mai târziu, vizitându-l tot mai des, izbutise să creeze iluzia unei prietenii, deşi mulţi îl preveniseră pe Girts, îi povestiseră ce atitudine dezgustătoare avea uneori scenaristul la şedinţele sindicale, totuşi Girts nu dăduse importanţă acestui fapt şi întreţinuse cu el relaţii destul de îndelungate şi temeinice. Pingerots îl amuza deseori cu întâmplările hazlii din viaţa cineaştilor. Ca şi Girts, el avea maşină, deci şi acest capitol îi pasiona pe amândoi. Trebuie să recunoaştem că Pingerots era un şofer excepţional – deşi amator, dar cu un deosebit simţ al volanului, dacă putem să ne exprimăm astfel: avea un adevărat fler al drumului, simţea distanţa şi intervalele, ştia să aleagă viteza potrivită, lucrul cel mai important, în general, pentru un şofer, să ştii să alegi unica viteză posibilă, neprimejd'ioasă, sigură, într-o situaţie anume a traficului, pe o porţiune anume de drum.

Odată Pingerots povestise cum, beat fiind, condusese maşina prin oraş şi o făcuse ireproşabil, lăudându-se că atunci când este pilit conduce mult mai sigur decât când e treaz; că, beat fiind, el alege viteza optimă în situaţia dată, pe drumul respectiv.

Pingerots povestea cum fusese oprit la postul de control, cum întinsese prin fereastră actele, bineînţeles, fără ca inspectorul de miliţie să simtă vreun miros de băutură din cabină, deoarece în asemenea cazuri Pingerots folosea un deodorant cumpărat în Belgia. Inspectorul controlase actele şi i le înapoiase, făcându-i semn că poate pleca mai departe.

— Dacă ar fi ştiut, povestea Pingerots, prăpădindu-se de râs, că era suficient să deschidă portiera ca să mă rostogolesc din maşină ca un sac cu cartofi, pentru că mă îmbătasem groaznic atunci şi nu puteam să stau pe scaun decât ţinându-mă de volan.

Girts se amuzase împreună cu el, pentru că Pingerots îi zugrăvise atât de hazliu povestea cu miliţianul şi călătoria sa în stare de ebrietate, dar mai târziu a aflat că scenaristul circulase în repetate rânduri în asemenea stare, că a se aşeza beat la volan devenise pentru Pingerots un fel de sport. Se lăuda că are noroc, că nu l-au prins niciodată! Girts se gândea alarmat la bătrânii, femeile şi copiii (ce şablon gazetăresc răsuflat!), care puteau să devină jertfele lui Pingerots. Cuvântul „jertfe" era legat în imaginaţia lui Girts de templele

aztecilor, de idolatrie, de inima caldă încă, smulsă din pieptul unui om răstignit pe stâncă. Girts îşi spuse că, dacă stai să judeci bine, deşi Pingerots are studii superioare şi într-un fel a reuşit în viaţă, totuşi nu e departe de epoca piramidelor aztece şi a altarelor de piatră. La volan se afla un canibal, cu diploma de studii superioare păstrată în şifonierul de mahon, în maşină circula un canibal cu înfăţişare de contemporan, discuţiile rafinate le purta un reprezentant al epocii feudale, un cavaler al pumnului şi al motorului, înveşmântat în haine din secolul al douăzecilea.

Nu e nevoie de o fantezie bogată sau de o imaginaţie înflăcărată pentru a-ţi închipui cum se va comporta un asemenea om într-o situaţie critică. Una din caracteristicile secolului al douăzecilea constă în faptul că situaţiile critice de proporţii medii apar în viaţa omului mai des decât apăreau în epoca de piatră şi în toate celelalte epoci. S-ar putea spune şi aşa: odată cu dezvoltarea civilizaţiei creşte şi numărul situaţiilor critice. Girts nu voia să aibă lângă el un individ atât de periculos, de aceea hotărî să întrerupă relaţiile cu Pingerots, reducând tot mai mult aria întâlnirilor dintre ei. Acestea puteau fi comparate în prezent cu prelucrarea unui con la strung în clipa când cuţitul se apropie de vârful conului, până când, în cele din urmă, într-un moment insesizabil, vârful conului se termină – exact aşa luă sfârşit şi prietenia dintre Girts şi Pingerots. Cu toată agerimea şi mintea sa limpede, Pingerots nu izbuti, destul de multă vreme, să priceapă motivele şi urmările celor întâmplate, căci nu putea Girts să-i declare – nu vreau să mai fim prieteni, pentru că în tine zace un om al cavernelor.

Asta ar fi o jignire pentru omul cavernelor, ar fi ripostat Pingerots cu binecunoscuta-i prezenţă de spirit, eu sunt mult mai rău. Dar tu, Girts, încearcă să mă reeduci, ar mai fi spus el, şi ce-ar fi putut Girts să-i răspundă? Că nu crede într-o asemenea posibilitate, deoarece, după părerea generală, în viaţa spirituală a lui Pingerots a survenit o perioadă de stagnare, Pingerots s-a transformat într-un rob al formulei sale, în sluga teoriei sale, da, da, talentul său este mare, vast, dar e mai bine să te ţii cât mai departe de el.

Pe lângă asta, Irena simţea o profundă antipatie faţă de Pingerots din pricina ieşirilor lui necuviincioase, fapt care a avut de asemenea un rol important.

Girts Kokzars nu era defel un puritan, un pedant, cum ar putea să pară, el ştia să ierte şi ierta oamenilor multe slăbiciuni, nu se împiedică doar cel

care nu se duce nicăieri, totuşi există o limită în toate.

În schimb Alex şi Valentina erau adevăraţi prieteni.

Şi caii – de asemenea.

Ecluzele erau ridicate, apele se retrăseseră şi pe fundul mâlos al iazului raţele scobeau găuri rotunde, care se umpleau pe dată cu noroi. După arşiţa de peste zi, fundul iazului se usca şi crăpa. Noaptea se lăsa umezeala. Dimineţile, fundul iazului acoperit de rouă avea reflexe de sidef negru. Din puţurile rotunde creşteau stâlpi albi de ceaţă, răsucindu-se în aerul nemişcat al dimineţii în coloane uşoare; razele piezişe ale soarelui retezau ca un laser vârfurile coloanelor, lăsând fără sprijin scoica înălţată a cerului.

Sub cioltare se mişcau muşchii de pe spinarea cailor, mirosea iritant şi tare a sudoare, de sub vintrele lor cădea fără zgomot o spumă deasă, albă ca ceaţa, care li se încolăcea de picioare. Cu cât călăreţii coborau mai jos în râpă, cu atât ceaţa înghiţea mai mult caii, ai fi zis că oamenii, ca nişte roboţi, lunecă pe o bandă rulantă, iar deasupra ei, ca o dovadă a naturii omniprezente, apăreau când şi când urechile şi frunţile cailor.

Şi la câte un om, prin hainele moderne, se mai întrezăreşte o coadă de maimuţă sau acesta, lăsându-se în patru labe, ca un dulău, îşi latră vecinul. Nu-s prea rare cazurile când pe chipul unui contemporan vezi zâmbetul mieros al iezuitului.

Kokzars se uită în urmă.

Expresia feţii lui Alex era posomorâtă şi închisă. Un gând pusese stăpânire pe el, Alex nu remarca nici calul pe care călărea, nici ceaţa din jur – dădea pinteni gândului, şi atât.

Maimuţica, dulăul şi iezuitul din Alex se ascundeau în epoci îndepărtate, în colţişoarele cele mai tainice ale sufletului, de nu se vor arăta niciodată pe chipul lui, nu-l vor dezonora pe contemporan.

Desigur, deocamdată toate acestea nu-s decât afirmaţii gratuite.

Ce manieră primitivă: Pingerots cel ponegrit şi Alex cel vrednic de laudă!

Da, aşa este.

De aceea, mai multe amănunte despre Alex.

Radiologul Alex îşi petrece ziua de muncă în cabinetul întunecat, dar asta nu-l împiedică să privească cu un ochi limpede lumea. Timpul liber şi-l dedică sportului şi poate din pricina asta n-a devenit un as în profesia lui,

pentru că în medicină se ridică pe culmi doar medicii care nu şi-au rezervat dreptul la timp liber. Alex şi cu mine vorbeam rar despre medicină. El trebuia să păstreze secretul profesional, iar mie îmi sunt total străine subtilităţile medicale, unde mai pui că aveam o temă de discuţie care ne lega. Alex este arbitru internaţional de handbal şi prin el am făcut cunoştinţă cu clanul arbitrilor, cu jargonul lor profesional, am aflat de microschema fiecărui meci, de importanţa călirii fizice, de fermitatea moralului, de aprecierea firii jucătorilor, de miniconflictele cu cei mai agresivi şi perfizi dintre ei, de jucătorii indolenţi şi de influenţa atmosferei generale asupra calităţii arbitrajului. Da, am pomenit undeva de toanele lui Alex, dar am uitat să adaug că mai ales Valentina avea de suferit de pe urma lor. Alex adora să pregătească tot felul de mâncăruri exotice, dar ca bucătar, s-o spunem drept, nu făcea nici două parale, şi Valentina era obligată destul de des să înghită de dragul bărbatului ei o poşircă necomestibilă, ceea ce ei, ca balerină solistă, nu putea defel să-i priască. Valentina era artistă la Teatrul de operă şi balet, e drept, nu de mâna întâi, fapt care nu-i ştirbea însă cu nimic farmecul. Împreună cu Alex, analizam pe-ndelete activitatea de arbitraj şi ajunsesem la concluzia că pentru mulţi activişti ar fi fost util să urmeze şcoala de arbitraj sportiv. Dacă gândirea încununează filosofia, apoi mişcarea încununează sportul. Sportul este filosofia mişcării. Pentru început nu strică să faci puţină practică în aprecierea filosofiei mişcării, ca să poţi evalua cu adevărat obiectiv şi gândirea.

Sportul – filosofia mişcării? Atunci ce este baletul, a ripostat Valentina. Până acum ea socotise că tocmai baletul este filosofia mişcării!

Nu, baletul este poezia mişcării, am căutat noi s-o convingem şi, după ce a stat să chibzuiască, ne-a dat dreptate: într-adevăr, poate că baletul este poezia mişcării.

Sportul permite să cunoşti un om într-un timp extrem de scurt, sportul creează criterii speciale de apreciere.

Alex povestea că jucătorii pe teren, ca şi oamenii în viaţa obişnuită, ating aşa-numita vârstă de pensionare. Vârsta când ai trecut de treizeci de ani şi se apropie clipa retragerii din sportul de performanţă. Un asemenea veteran de treizeci de ani este considerat tânăr în afara terenului de joc, un orn pe deplin apt pentru muncă, totuşi în sport el dă dovadă de o serie de caracteristici ale vârstei de pensionare: este nervos, ambiţios, supărăcios,

greşeşte des, dar nu vrea să-şi recunoască greşelile, face observaţii partenerilor, dă sfaturi arbitrului, cochetează cu publicul.

Dar principala problemă în activitatea de arbitraj o reprezintă cei care încalcă regulamentul. Există trei categorii de contravenienţi: involuntari, ascunşi şi neprevăzuţi.

În echipa de handbal a oraşului K. Există un asemenea contravenient ascuns. Un jucător-mască. Arbitrii s-au convins: dacă în vreun colţ al terenului s-a petrecut ceva nepermis şi pe o rază de zece metri se află Ascunsul, totul e limpede, de vină este el, i se pot acorda cu inima uşoară două minute de penalizare.

Primirea frumoasă într-un oraş străin, serviciile oferite, hotelul confortabil, transportul, gazdele binevoitoare, toate acestea îşi exercită, desigur, influenţa, dar numai în afara terenului. De îndată ce ies pe teren, povestea Alex, uit de toate, pentru mine nu există noţiunea echipa „noastră” sau echipa „străină”. Există doar reguli de joc şi de la toţi jucătorii, fie localnici, fie oaspeţi, nu pretind decât un singur lucru: respectarea acestor reguli. De fapt pe respectarea regulilor jocului se bazează toată viaţa. Ce înseamnă căsătoria, familia, relaţiile sociale? S-ar părea că, într-o măsură oarecare, tot un joc desfăşurat după reguli ce trebuie respectate de către toţi.

Iată, colindând de trei ani Europa, povestea Alex, am cunoscut jucătorii din aproape toate cluburile, ştiu cum joacă C. Din echipa României, la ce tertipuri poate recurge în atacurile-fulger un atacant sau altul din echipa maghiară. Dar cele mai multe surprize le oferă arbitrilor contravenienţii neprevăzuţi. Un asemenea contravenient desfăşoară un joc destul de corect, reţinut, el este un exemplu de stăpânire, dar în faza următoare, în saltul către poartă, el se împiedică în careul de pedeapsă în propriile sale picioare, aflându-se, desigur, în zona compactă a apărătorilor echipei adverse, dar eu văd bine că n-a fost nicio piedică, ci o simplă cădere. Şi iată-l întins pe jos, cu mâna ridicată, solicitând ajutorul arbitrului. Unde-i lovitura de la şapte metri? Mă prefac că nu-l văd, trec în fugă pe lângă el, de parcă ar fi un loc gol, şi el, firește, nu mai zăboveşte nicio clipă, nu mai face pe nebunul, sare îndată în picioare, reintră în joc. Abia acum începe însă totul! Cel puţin preţ de cinci minute el îşi arată în fel şi chip nemulţumirea faţă de arbitraj, se plânge tovarăşilor, apelează la spectatori şi atunci trebuie să fiu cu ochii în patru.

Da, aceasta este principala calitate a lui Alex: întotdeauna el respectă

regulile, de aceea lângă el te simţi în siguranţă, pe el te poţi bizui. Ştiu că orice s-ar întâmpla – un conflict banal, un accident, o situaţie critică – Alex respectă regulile, ba mai mult, el va urmări ca de să fie respectate şi de ceilalţi, în momentul potrivit va răsuna întotdeauna fluierul prevenitor al arbitrului; ştiu, el va răsuna şi atunci când publicul va susţine pe contravenient prin strigăte sau aplauze.

Cu câteva luni înainte, Alex arbitrase un meci important în străinătate, în republica D. Lucra cu Mikaunieks în pereche – vreau să adaug de la mine că această pereche de arbitri n-a primit niciodată vreo reclamaţie. Aşadar, în meciul acela important, de prestigiu, echipa gazdă era la egalitate. Până la fluierul final mai rămăseseră douăzeci şi cinci de secunde, când Alex acordă în favoarea oaspeţilor o lovitură de la şapte metri. Fireşte că golul va fi marcat. Tribunele sunt cuprinse de indignare. Chipurile spectatorilor sunt crispate de furie. Ai zice că strigătul ieşit din miile de guri va smulge tavanul sălii de sport. Când mingea a zburat în plasa porţii, publicul a zvâcnit ca o broască pusă sub curent galvanic. Arbitrul este un ticălos, iată părerea unanimă a suporterilor, dar specialiştii au recunoscut după meci – deşi echipa locală a fost învinsă – că arbitrajul a fost perfect şi lovitura de pedeapsă s-a acordat corect.

Prietenul este o oglindă, în care mă uit ca să-mi verific scrupulos trăsăturile sufleteşti, să văd dacă am mintea la fel de ageră, dacă nu mi s-a tocit simţul umorului, dacă nu m-am acoperit de muşchi înainte de vreme. Veţi spune: un original spirit utilitarist? N-am s-o neg. Prietenul este oglinda mea, dar nu numai atât, prietenul este un om demn de a fi imitat. Prietenul este dresorul maimuţei din mine, călăul iezuitului din mine, îmblânzitorul dulăului din mine.

Poate că tocmai datorită influenţei lui Alex în fundul sufletului meu se află un arbitru care observă viaţa cu o privire sceptică, dar trează, nepărtinitoare.

Baza legăturilor prieteneşti dintre Alex şi Girts era ştiinţa de a discuta. Orăşenii leagă vorba peste tot: pe stradă şi în mijloacele de transport în comun, dar motivul pentru care discuţiile se leagă în asemenea locuri trebuie căutat în automatismul traiului social, şi ar fi zadarnic să sperăm că atracţia pentru automatism scade, ci dimpotrivă, în a doua jumătate a secolului al douăzecilea, predispoziţia modului de viaţă la automatism este direct

proporţională cu creşterea populaţiei, şi singura contrapondere a acestei predispoziţii este instaurarea unor relaţii cu adevărat prieteneşti în cadrul unui mic cerc de prieteni sau cunoscuţi. Oare Sancho Panza a fost prieten cu Don Quijote? Sau numai un smerit scutier? În orice caz, Sancho a fost un interlocutor destoinic, discuţia dintre ei nu s-a transformat niciodată într-o partidă de tenis în care numai Don Quijote trimitea mingile, iar Sancho Panza trecea peste gard ca să le caute şi să le aducă înapoi. Sancho Panza lua parte la conversaţie în calitate de partener egal, de aceea şi noi ne căutăm întotdeauna un partener egal. Totuşi trebuie să recunoaştem că mulţi oameni şi-au pierdut definitiv ştiinţa de a conversa. Natura, cosmosul, relaţiile internaţionale, politica stabilirii preţurilor, progresul şi posibilitatea (sau imposibilitatea) izbucnirii războiului atomic – toate sunt subiecte interesante pentru conversaţie, dar o discuţie cu adevărat pasionantă despre cosmos nu poate avea loc decât în prezenţa unui om de ştiinţă, specialist în cosmografie, pentru o discuţie legată de stabilirea preţurilor ar fi nevoie – la modul ideal – de ministrul comerţului, pentru probleme din domeniul economiei – de un economist şi aşa mai departe, pentru că la baza a tot ce este interesant stă competenţa plus erudiţia, gradul de informare. Nimeni nu se va băga să discute despre schemele calculatorului, despre diode, triode, tranzistori, dar, fără să fie specialist, oricine discută cu plăcere despre politică; literatură şi artă, deşi nu se pricepe la de mai mult decât la diode, triode şi tranzistori. Asemenea persoane sunt plicticoase şi periculoase. Incompetenţa lor este pur şi simplu uimitoare, îndrăzneala părerilor lor atinge nesocotinţa.

Dar cel mai adesea oamenii îşi aleg greşit locul pentru conversaţie. Un asemenea loc poate fi muntele, barca pe lac, câmpia, grădina, sau o încăpere izolată, liniştită, pentru că de alegerea acestui loc depinde în mare măsură latura calitativă a conversaţiei.

Discuţiile dintre Alex şi Girts aveau loc de obicei în mijlocul naturii.

Discutau mai ales despre sport.

Amândoi socoteau că două fenomene sunt cele mai caracteristice pentru secolul al douăzecilea: energia atomică şi caracterul de masă al sportului. Explozia atomică şi explozia sportivă au uimit lumea în egală măsură: pe cât de înfricoşătoare, de distrugătoare s-a dovedit cea dintâi, pe atât de constructivă, de paşnică este cea de-a doua. Fireşte, iată încă un adevăr discutabil, s-ar putea prefigura şi alte caracteristici ale secolului, dar această

opinie atât de categorică îşi are atracţia sa. Stadioanele sau poligoanele – iată problema cea mai importantă a veacului nostru, iar Girts şi Alex erau. Convinşi că tocmai de generaţia de astăzi depinde dacă planeta va fi acoperită de terenuri sportive sau câmpuri de luptă.

Deocamdată stadioanele îşi desfăşurau cu succes atacul, olimpiadele urmau una după alta, întâlnirile amicale se înşiruiau la nesfârşit, iar aportul sportivilor la cauza păcii completa în bună măsură eforturile diplomaţilor îmbrăcaţi în fracuri.

În acelaşi timp mai apărea o altă problemă esenţială.

În timp ce sportivul alerga, sărea, se mişca, se lupta, încordindu-şi la maximum sistemul nervos şi muşchii, suporterul şedea în tribună, strâns din ambele părţi de spectatori ca şi el, simţind coatele vecinilor în coastă; genunchii se frecau de alţi genunchi, umerii de alţi umeri, doar când şi când exploda strigătul de bucurie sau furie al miilor de glasuri. După meciurile victorioase productivitatea muncii din uzină creştea, bărbaţii cedau uneori locul femeilor în tramvaie, în farmaciile din oraş scădea simţitor cererea de validol şi picăturile pentru inimă. Era de ajuns însă ca echipa preferată să sufere o înfrângere şi ecranul televizorului înmulţea o singură înfrângere cu un milion de înfrângeri, iar pe străzile amuţite în faptul serii treceau în goană „salvările” în urletul sirenei, în foşnetul roţilor la curbele bruşte, şi echipa de reanimare se străduia o oră întreagă, se chinuia să readucă pe terenul vieţii pe suporterul doborât.

Majoritatea spectatorilor au o idee destul de simplistă despre sport, pentru ei sportul înseamnă sala de sport sau stadionul inundat de lumina proiectoarelor, asurzit de aplauze, iar tot restul rămâne în afara atenţiei lor: şi vestiarul unde se scoate echipamentul sportiv şi se descoperă rănile şi zgârieturile, şi cabinetele medicale cu procedurile istovitoare, dureroase, şi antrenamentele nesfârşite, călătoriile lungi. Sportivului nu i se fac niciun fel de favoruri, el trebuie să le împace pe toate: familia, munca, învăţătura; şi celor apropiaţi trebuie să le dea o părticică din viaţă, dar de unde să mai ia timp pentru cinema, teatru, expoziţii; pentru un sportiv cele mai simple distracţii şi bucurii sunt de obicei inaccesibile şi interzise.

Nevoile omului determină drumul lui în viaţă, nevoia de a te hrăni, îmbrăca, de a iubi, de a te desfăta cu arta, cu natura. Nevoia de a munci este cea mai importantă. Unele nevoi sunt neînţelese şi enigmatice, atâta timp cât

n-a fost pus diagnosticul just.

Pe Alex îl caracterizează limpede următoarea întâmplare.

Mikaunieks avea un bunic, care-şi trăise de mult traiul, dar era încă un bătrânel viguros, numai că, în ultimul timp, începuse să aibă idei destul de ciudate, ţinea cu orice preţ să se arunce pe fereastră. Această dorinţă îl apuca aproape în fiecare seară. L-au dus pe bunic la un psihiatru renumit. Doctorul i-a pus tot felul de întrebări, primind la toate răspunsuri destul de logice.

— Nu vi se pare că familia doreşte să vă încuie în cameră? întrebă psihiatrul, sperând că răspunsul afirmativ îl va ajuta să stabilească diagnosticul – mania persecuţiei.

— Nu, tovarăşe doctor, răspunse bunicul, până acum nu mi-au trecut prin cap asemenea prostii.

— Atunci de unde vine dorinţa asta ciudată de a vă arunca pe fereastră?

Bătrânul răspunse destul de convingător şi la această întrebare. Mărturisi că seara are un fel de accese de sufocare, vrea cât mai mult aer proaspăt şi deschide fereastra. Dacă cei apropiaţi văd în această faptă a lui, pe deplin logică, ceva condamnabil, nu-i rămâne decât să se mire de o atitudine atât de ciudată. Bineînţeles, bunicul n-a recunoscut că de câteva ori l-au surprins în clipa când şedea deja pe pervaz, cu picioarele spânzurate în afară. Deşi familia Mikaunieks locuia la etajul întâi şi sub ferestre aveau ronduri cu flori, nu era greu să prevezi urmările; totuşi bunicul împlinise optzeci şi unu de ani şi era cam bătrân pentru un sport ca paraşutismul. Iar bunicul îşi lua cuminte doctoriile, dar aproape în fiecare seară deschidea fereasta, astfel încât trebuia ţinut cu forţa şi după aceea, adunaţi toţi laolaltă, se străduiau să-l potolească.

Mikaunieks se simţea foarte stingherit, mai ales când aveau musafiri. Închipuiţi-vă puţin: stau oaspeţii la masă, îşi beau cafelele, discută noutăţile din viaţa sportivă, îşi amintesc de puternica lovitură a lui Muhamad Aii şi de topografia figurii lui Joe Foreman după ce a încasat-o, şi deodată venerabilul bătrân, cu părul cărunt, profesor la pensie, se îndreaptă spre fereastră cu intenţia vădită de a aerisi încăperea. Musafirii sunt puţin şocaţi când văd cu câtă stăruinţă încearcă membrii familiei să-l convingă pe bătrân să nu stea în apropierea ferestrei. De ce nu e de dorit, dacă afară e o seară caldă şi frumoasă? Musafirii nu ştiu, de bună seamă, că bătrânul se pregăteşte să sară pe fereastră. Ei se ridică. Bătrânul se încăpăţânează. Musafirii îşi iau rămas

bun. Seara este ratată. Sta să izbucnească un adevărat scandal, pe Mikaunieks-senior îl păştea un pat la clinica de psihiatrie, dar Alex a rezolvat conflictul în chip neaşteptat.

— Vrea să se arunce pe fereastră? a repetat Alex calm. De ce să nu-i oferiţi această mică plăcere? N-are decât să sară!

— Dar o să-şi rupă gâtul, sau în cel mai bun caz un picior! încercă să riposteze Mikaunieksjunior, partenerul de arbitraj al lui Alex, iar în viaţa de toate zilele – constructor la o uzină de motoare Diesel.

La o săptămână după aceea, pe înserat, s-a produs cea mai mare senzaţie a cartierului. Bătrânul Mikaunieks s-a aruncat pe fereastră. Chicotind vesel, a sărit de pe pervaz, cu capul în jos, ca un adevărat înotător care plonjează, şi a căzut greu în plasa de frânghie întinsă, pe care o ţineau cinci flăcăi zdraveni.

Peste puţin timp, bătrânul urca vioi, cu paşi mărunţi, scara, declarând că mai vrea să sară o dată.

Trotuarul din faţa casei şi partea carosabilă a străzii era plină de vecini curioşi, de şoferii maşinilor în trecere.

Ce se petrece aici?

Nimic deosebit, îi lămurea Alex. Băieţii din echipa de pompieri voluntari îşi fac antrenamentul, iar bătrânul Mikaunieks s-a oferit cu amabilitate să mai atenueze plictiseala antrenamentului şi să-i distreze pe băieţi.

Chiar în clipa aceea, chicotind, bătrânul sări peste pervaz şi zbură în jos, dând din mâini şi din picioare. De data aceasta saltul n-a decurs la fel de bine: bătrânul şi-a scrântit o mână. Peste o jumătate de oră dormea dus în patul său, bine învelit şi complet vindecat. Mâna scrântită i-a pus-o la loc un chirurg cunoscut, prieten de-al lui Alex, care asistase şi el la operaţia cu plasa. În seara următoare oamenii cu plasa se aflau din nou la faţa locului, dar bătrânul nu s-a mai apropiat de fereastră. Fără nicio îndoială Alex pusese singurul diagnostic just – setea de risc. În asemenea cazuri, băieţii se vor încăiera sau vor sparge un chioşe de ţigări – un astfel de tratament dovedeşte un nivel intelectual sărac. Indivizii cu un anumit grad de dezvoltare spirituală se vindecă sărind din vârful trambulinei, înalte de zece metri – cu capul în jos în abisul întunecat al bazinului, luând de frică poziţia de drepţi, precum soldăţeii de plumb. Bătrânul Mikaunieks se aruncase pe fereastră. Saltul s-a dovedit dureros. O şedinţă de psihoterapie cu provocarea reflexului condiţionat. Cel

puţin în următoarele luni, bunicul n-a manifestat nici cea mai mică dorinţă să se apropie de fereastră, deşi Alex se interesa din când în când dacă n-au nevoie de flăcăi şi de plasă.

Fiecare îşi caută în felul său posibilitatea de a se descărca, şi riscul binefăcător, înviorător, spală de pe noi, ca un duş bun, noroiul banalităţii. Cine are nervii slabi, să rişte să joace la „lotosport", nu pierzi nimic în afară de treizeci de copeici şi câteva minute, iar speranţa de a câştiga câteva mii de ruble este foarte reală. Totuşi unul din vârfurile riscului este considerat pe drept cuvânt sportul, unica formă de risc în care câştigă amândouă părţile, atât învingătorul, cât şi învinsul. Da, doar în sport şi învinsul îşi păstrează prestigiul, numai dacă este demn de el, iar una din sarcinile de seamă ale sportului este să obţii ca fiecare participant să fie demn de acest prestigiu. Să laşi să se manifeste posibilităţile unui om. Sportivul se vede, ca sub microscop, participantul la întrecerile sportive este urmărit cu milioane de ochi de spectator, de suporter, de societate. Nici jucătorii, nici arbitrii nu trebuie să trişeze, altfel sportul îşi va pierde sensul. Uriaşul avantaj în sport este că totul se petrece pe faţă. Afacerile murdare se încheie în dosul uşilor închise, păstrându-se cea mai mare taină, pe când sportul este deschis, fără ascunzişuri, şi cu cât oameni se vor izola mai puţin pentru tot felul de maşinaţii dubioase, cu atât va fi lumea mai curată.

Alex vorbea destul de des în pilde.

Pe distanţa vieţii o generaţie începe deodată să simtă în ceafă respiraţia fierbinte a generaţiei următoare, atunci ştafeta trebuie predată, dar se întâmplă deseori ca cel ce o deţine, deşi şi-a parcurs traseul, să încerce să mai ducă ştafeta în mâna-i tremurătoare, el aleargă tot mai încet, mai greoi, puterile i se sfârşesc, gâfâie, i se împleticesc picioarele. Are de suferit, desigur, întreaga echipă, căci cel care trebuie să primească ştafeta pierde timpul în zadar, alergând, alături în ritm la fel de încetinit.

Ştafeta, ca manifestare a unei idei colective superioare, are sens numai cu condiţia ca toţi să respecte regulile jocului şi să pună interesele echipei mai presus de interesele lor personale.

Cel mai important fenomen al secolului nostru este femeia în sport.

Lucrul la carte mergea înainte.

Girts luase interviuri celor mai bune sportive din republică, redactase răspunsurile, dar nu putuse să evidenţieze un anumit răspuns, cel mai tipic.

De ce joacă Irena baschet?

Pentru că îi place.

De ce se ocupă femeia cu sportul?

Tendinţa de a evita singurătatea.

Lipsa de forţă ca mobil: la şcoală eram o fată pirpirie, iar acum plesnesc de sănătate.

Nu sunt cu nimic mai prejos decât bărbatul, pot face tot atât cât face şi el.

Gloria.

Aprecierea unanimă.

Popularitatea.

Dar pentru asta sunt inevitabile luxaţiile, juliturile, loviturile, suprasolicitarea, stressul, încordarea nervoasă, munca, fiecare meci îţi toceşte, ca o uriaşă piatră de ascuţit, energia furnizată de viaţă, îţi stoarce forţele vitale.

Sportul prelungeşte viaţa?

Sau poate o scurtează?

De ce tinde omul atât de mult spre sportul de performanţă? Sportul îndepărtează bătrâneţea? Moartea, bătrâneţea sunt fenomene obişnuite, zilnic întâlneşti bătrâni pe stradă, în tramvaie şi troleibuze, zilnic vezi alături de tine făpturi neputincioase, care se târăsc pe picioarele lor ţepene, iar moartea vizitează în fiecare zi oraşul, şi câte unul se trezeşte abia la bătrâneţe că anii tineri, de viaţă activă, au trecut monoton, banal.

Da, sportul de performanţă cere o totală dăruire a forţelor, dar înseamnă şi înapoierea lor după o scurtă odihnă, şi omul se aşază în leagănul fericit al vieţii, dând totul, pentru a primi în schimb şi mai mult sau cel puţin tot atât.

Mi se pare că mi-am petrecut toată viaţa pe terenul de baschet, spusese odată Irena, când discutam despre sport.

Ce înseamnă „toată viaţa”? Căci ea n-are decât douăzeci şi doi de ani. Nu demult, un om de şaptezeci şi trei de ani mi-a spus: „Sunteţi încă tânăr, n-aţi trăit decât o jumătate de viaţă!”.

Da, pentru el treizeci de ani înseamnă jumătate din viaţă, dar pentru mine deocamdată aceşti ani reprezintă toată viaţa, nici vorbă de o jumătate. Omul nu se află niciodată la jumătatea vieţii, el este întotdeauna la zenitul ei,

de asta trebuie să fii conştient, aici nu se face niciun fel de rabat, nu există niciun fel de jumătăţi de viaţă. Viaţa este ca o uşă deschisă larg şi numai prin uşa deschisă putem intra în lume, numai prin uşa deschisă, nu să aşteptăm până se va deschide cu trecerea domoală a anilor la jumătatea vieţii, la două treimi din ea. Sportul este cheia care deschide uşa. Există şi alte chei: arta, ştiinţa, muzica şi munca, pe muncă se bazează totul, dar nu trebuie să uităm niciodată că cheia nu este un scop în sine, ci doar un mijloc, aşa cum nici trupul nu este un scop în sine, ci un instrument. Omul, ca zeul Siva cel cu mai multe braţe, întinde spre lume o multitudine de palme, încercând să vină în atingere cu un număr cât mai mare de semeni, încercând să fie folositor. Şi aşa trebuie să fie.

Girts întreţinea legătura cu tânăra generaţie mai ales prin Egils, băiatul surorii sale. Plimbări cu maşina, sport, bilete la meciurile de hochei – de toate acestea avea grijă Girts, beneficiind în schimb de sinceritatea prietenească a nepotului şi doar în ultima vreme, după ce Egils se mutase la bunica, soacra surorii lui Girts, prietenia lor se cam destrămase, se vedeau foarte rar.

Bătrâna îl răsfăţa cum putea pe băiat. În garsoniera ei îi dădea voie să facă tot ce-i trecea prin cap, numai ca să-i fie pe plac. Dacă nepoţelul venea noaptea de la dans cu vreo fată, bunica se culca în bucătărie, să-i lase pe tineri să se distreze. Egils terminase în primăvară şcoala medie, iar la anul trebuia să facă armata, deci s-au dus doi ani din viaţă. Bunica lui Egils nu se gândea la faptul că fata are şi ea o bunică pe undeva, care noaptea, cât fata este invitată, nu-şi găseşte locul, liniştea, ia validol, la faptul că părinţii fetei telefonează pe la toate prietenele ei s-o caute. Se lăsa condusă de un egoism sincer, neprefăcut, în multe probleme ar fi găsit un limbaj comun cu Pingerots. Principalul este să priveşti totul din turnul tău, să urmăreşti doar interesele familiei tale. Dacă avem bani, să-i cheltuim. Cum primea pensia, bunica nu uita să-i dea nepotului bani de buzunar, presupunând că acesta abia aşteaptă să cumpere băutură şi să bea împreună cu alţi nepoţi la fel ca el. E drept, mai târziu s-a văzut că nepoţelul nu bea, că prinsese slăbiciune pentru altceva, dar despre asta vom afla ceva mai târziu. Bunica citea regulat ziarele, îi trezeau interes articolele privind tineretul, se îngrozea de crimele săvârşite la beţie şi, stând la taifas cu alte bunici în scuaruri sau lângă magazinele alimentare, îşi dădea cu părerea că în ziua de azi tinerii s-au dezmăţat, nu mai sunt ca odinioară, într-un articol despre comsomoliştii care plecau să lucreze

pe şantierele cincinalului, bunica nu găsea nimic deosebit, nimic demn de atenţie, un asemenea articolaş nu-ţi ţine nici de cald, nici de frig, se relata cu sobrietate că unui mare grup de comsomolişti din republică i se înmânaseră foile de drum şi aşa mai departe, ce să mai citeşti, sunt milioane ca ei, cu totul altceva este când afli că trei flăcăi, de seama lui Egils, au jefuit un chioşc, au violat, Doamne fereşte, dar ce tulburător – doar au necinstit o fată – asemenea articole nu le laşi din mână, pe marginea lor poţi trăncăni, ba te apucă şi groaza: bine am ajuns, se apropie sfârşitul lumii, le va pune capăt la toate. Dacă Egils a poftit la el nişte amici şi trei fete, ca să se mai distreze, de ce să nu-şi petreacă bunica toată ziua la prietenele ei, băbuţe de-o seamă cu ea, amintindu-şi de vremurile bune de odinioară când şi de erau tinere.

La drept vorbind, tinereţea este singurul lucru frumos în amintirile despre trecut. Trebuie să recunoaştem, au fost vremuri când numai copiii de fabricanţi şi burjui se puteau desfăta cu viaţa cum se desfată acum nepotul ei, care este totuşi de viţă curat muncitorească. Chiar ea, îi e şi groază să-şi aducă aminte, la vârsta lui stătea zile întregi lângă războiul de ţesut la fabrică, şi acum să-i refuze nepotului ceea ce n-a putut ea să facă? Dar restul, ceilalţi tineri, cu excepţia nepotului ei, s-au obrăznicit, nu-ţi cedează locul în tramvai sau în troleibuz, ba mai şi spun în bătaie de joc – nu bombăni, bunico, şi noi trebuie să stăm jos, pentru că la bătrâneţe nici nouă n-o să ne dea nimeni locul!

Asta-i moda de acum.

Seara târziu bunica se întoarce acasă, uşa e încuiată, nepoţelul, cherchelit, aproape dezbrăcat, vine să-i descuie. Din bucătărie iese o fată subţirică, înfăşurată într-un cearşaf, după ea, ca o stafie, un băiat tot în cearşaf, în cameră s-a instalat nepotul cu prietena sa, dar cea de-a treia pereche – unde o fi? Păi, nu s-au înţeles, fata n-a vrut să se dezbrace, face pe mironosiţa, pe sfânta, a plecat şi atunci s-a topit şi cavalerul. Toate acestea i le spune nepoţelul la bucătărie. Bătrâna se apucă să prăjească nişte cârnaţi şi se tot minunează, maică măiculiţă, ce năstruşnici, ce poznaşi!

Da, şi la bunica se poate observa setea de risc, este neliniştită pentru băiat, să nu te alegi cumva cu vreo boală ruşinoasă, acum de la fetele astea te poti aştepta la orice, fii mai cu grijă!

Se simte mulţumită că e în stare să-i dea asemenea sfaturi.

Păi sigur, la ei nu-i vorba de nimic serios, nu va fi nuntă, nu vor fi copii,

doar o dragoste mare, foarte mare, acum tinerii nu pot unul fără altul.

Mama o să-mi tragă un pierdaf, spune Kaţarina, dacă-i mărturisesc că vrem să ne căsătorim.

Ce parcă aşa nu-i bine, răspunde Egils, de ce să ne căsătorim, tot voi pleca în curând în armată. Bunico, pregăteşte-ne ceva de mâncare!

Inima bunicuţei simte o plăcută emoţie văzându-i pe aceşti tineri năzdrăvani şi sănătoşi. Sănătoşi? De ce Katarina e atât de palidă, iar Egils parcă s-a înecat şi a fugit la baie? Puţin mai târziu se aude apa curgând cu zgomot în chiuvetă. Putea să-i treacă prin cap bunicii că nepotului i s-a năzărit să încerce un drog? Da, cu votca îi trag acum numai beţivanii, ei, tinerii şi fetele cu idealuri înalte, folosesc tabletele. Două săptămâni trec în transă, Katarina devine din zi în zi tot mai nervoasă, ceva nu-i place în comportarea lui Egils.

Îi spune: Egils, alege, sau eu, sau tabletele.

Despre sănătate nu se mai poate adăuga nimic.

Egils se uită mirat la feţişoara senină a fetei, la mutrişoara ei încă fermecătoare, se uită, dar în el n-a mai rămas nimic de bărbat, în afară de pantalonii evazaţi; ochii cenuşii ai fetei văd o fiinţă asexuată, un partener de muncă versat, un agregat de înghiţit tablete. Câtva timp Egils mai şovăie, îşi aminteşte de nopţile lor înflăcărate, dar totul nu este decât o amintire, realitatea le mătură din minte, şi de aceea Katarina nu mai apare în garsonieră, nu mai apare deloc, şi basta.

Bunica, stând pe o bancă în scuar, trăieşte o adevărată tragedie. Hamiet? Ofelia? Medeea?

Teatrul nu face doi bani, pe bunica o pasionează mult mai tare teatrul vieţii, aici n-ai nevoie nici de binoclu, totul îţi apare în prim plan.

Da, nu mai există iubire ca pe vremuri. Toţi băieţii sunt nişte fluieră-vânt, iar fetele – nişte fâşneţe. Noi, când eram tineri, nu ne schimbam atât de des partenerii sau, cum se spunea pe atunci, iubirile.

Aşa stau lucrurile cu partenerii-iubiri.

În scuarul unde stau bunicile, trece o pereche de soţi, un partener cu partenera sa, ducând în cărucior un micuţ partener cu botoşei albi. Pe stradă trece, cu paşi mărunţi, ducând un câine în lesă, un partener singuratic, iar altă parteneră, ajunsă aproape la suta de ani, şontâcăie până la banca bunicii şi întreabă dacă nu l-a văzut cineva din întâmplare pe Peterits al ei, nu-i nici la

lucru, nici acasă, bea întruna de câteva zile fiul ei, n-are noroc la partenere.

Vallia, sora lui Girts, locuia cu bărbatul şi cu fata ei Mara în cartierul Jugla, într-o locuinţă de două camere, în aparenţă viaţa lor decurgea paşnic, onorabil, nimeni din afară habar n-avea de necazurile ce se abătuseră asupra băiatului lor Egils. Toată nenorocirea se trăgea de la moartea bunicului, când soacra Valliei rămăsese singură. Singurătatea este un tovarăş rău pentru bătrâni şi Egils se mutase la bunică-sa. Cum poate câştiga omul bătrân simpatia unui tânăr? Măgulindu-l. Dându-i deplină libertate. Permiţându-i orice. Iertându-i orice. A ierta înseamnă a înţelege, a înţelege înseamnă a ierta, în mintea unui bătrân cuvintele îşi schimbă locul uneori. Girts îşi rânduia propria sa viaţă, îşi tămăduia rănile după accidentul de maşină, deplângea moartea tatălui său şi astfel îi scăpă momentul când, murind socrul surorii sale, Egils îşi începu alunecarea neaşteptată pe panta abruptă a desfătărilor.

Vallia nu-l informă de nenorocirea ce căzuse pe capul lor decât la începutul anului.

O lungă distanţă – anii de şcoală – fusese parcursă cu succes, examenele au fost luate din fugă, precum o săritură peste ştachetă, şi deodată, pe lunca înverzită, fără obstacole, unde i se deschideau perspective pline de făgăduinţe, băiatul se poticnise în chipul cel mai stupid, călcând într-o groapă, ba până şi serviciul militar devenea un semn de întrebare; dacă îşi va continua rostogolirea plăcută, va fi pur şi simplu dat la o parte, pentru că armata nu este o unitate de invalizi şi atunci, ce se va întâmpla atunci, băiatul nu este învăţat să muncească, poate că ar putea Girts să-i ajute cu un sfat?

Girts nu putea însă să le dea nicio reţetă la repezeală.

Oare încercarea de a se amesteca în viaţa intimă a băiatului nu va provoca o împotrivire neaşteptată, înverşunată? De ce neaşteptată? E cât se poate de firească, orcine ar încerca să se amestece va întâmpina o împotrivire categorică. Un flăcău cu toane, care rămăsese la nivelul adolescenţei în dezvoltarea sa spirituală, un asemenea băiat suferă în mod vădit de o ambiţie bolnăvicioasă, cu el trebuie aplicată o metodă aparte.

Era una din obligaţiile cele mai importante de care trebuia să se achite Girts, îndată ce vor lua capăt cele treizeci de zile de concentrare.

Cel mai curios era faptul că Egils practicase intens sportul câţiva ani la rând. Când părăsise prima oară şcoala sportivă, Girts se dusese la antrenorul

Vesteturs, ca să afle amănunte în legătură cu motivele plecării nepotului său.

Mai întâi Girts se interesase pe la sportivii cunoscuţi despre Vesteturs, antrenorul echipei de schiori.

Se spunea că este un antrenor exigent, inimos, care-şi cunoştea meseria şi era îndrăgostit de schi; în trecut fusese candidat la echipa republicană, un om de-al nostru, băiat bun, e adevărat, cu un orizont spiritual mai îngust, dar cu autoritate de netăgăduit printre tineri.

Vesteturs l-a primit pe Girts într-un cabinet mic, în care fusese vârât cu greu un birou. Încăperea mică era înghesuită şi mai mult de două biblioteci, în dosul geamurilor se vedeau pe rafturi vrafuri de instrucţiuni metodologice, planuri de lucrări, grafice de antrenament, dări de seamă asupra întrecerilor – într-un cuvânt, toată hârţogăria adunată în îndelungata perioadă de funcţionare a şcolii.

Trupul masiv al lui Vesteturs se cuibărise pe un scaun şubred. Strângând un stilou subţirel în palma lată, mai deprinsă cu băţul de schi, întocmea obişnuitul raport.

Prin părul rărit se zărea un început de chelie.

— Ei? făcu el, fără să ridice ochii spre cel ce intrase, şi continuând să plimbe fără zgomot vârful stiloului pe foaia de hârtie.

— Egils? N-a tras pentru rezultate. În general – un băiat talentat, dar. Leneş. N-a rezistat la încărcătură. Pentru asta l-am scos. Dacă vrea să se întoarcă, să vină! Lenea însă trebuie lăsată dincolo de prag.

Vesteturs judeca sănătos şi logic. Te cam descumpănea modul lui de a sta de vorbă, căci n-a ridicat niciodată ochii la Girts, n-a încetat nicio clipă să-şi plimbe stiloul pe foaia de hârtie, însăilând în raportul său propunere după propunere, dar pe-atunci Girts încă nu ştia că ar fi fost bucuros să nu-i vadă niciodată faţa. Atunci Girts recunoscuse că Vesteturs are deplină dreptate: dacă Egils nu dorea să se dăruiască în întregime la antrenament, trebuia să fie scos, ca să nu dezorganizeze restul grupei.

Girts stătuse de vorbă cu nepotul şi acesta îşi reluase antrenamentele.

Neaua albă acoperă faţa pământului, omul pe schiuri este o gâză ce se târăşte pe faţa unui uriaş?

Gâzei îi e lene să ’se târască?

Aer curat şi viteză?

E mult mai simplu să te îmbeţi de viteză, gonind cu maşina unchiului.

Nenea Girts lipeşte uneori pe parbriz semnele de începător şi îl lasă pe Egils la volan.

Bucuria victoriei, entuziasmul complicităţii?

O jumătate de duzină de tablete, nici cel mai mic efort muscular, nicio muncă, nicio încordare, iar efectul este mai intens.

Iată, dumneavoastră sunteţi căpitan, sunteţi amator de băutură, dar voi izbuti să vă conving că, dacă n-aţi fi fost un adept al alcoolului, aţi fi fost demult avansat maior.

Când beau, mă simt general, a răspuns căpitanul.

Iată principala problemă, problema compensaţiei, care trebuie neapărat rezolvată. Egils devine general pentru o oră, deşi trezirea din beţie este de fiecare dată tot mai chinuitoare.

Capitolul referitor la trezirea cruntă din beţie este omis din anecdota populară, la actul următor publicul nu este admis în sală.

Da, Egils a abandonat cu totul cursurile, n-are chef să asude, gonind pe schiuri, şi totuşi ce urme, ce impresii au lăsat aceste cursuri în sufletul lui?

În general, ce este „sufletul”?

Aş vrea să lămuresc că acest cuvânt „sufletul” înseamnă, după opinia mea, partea cea mai elevată a eului din om sau societate. Partea lui tăinuită. Sufletul reprezintă esenţa ascunsă, păstrată de fiecare om, dar această esenţă ascunsă nimereşte adesea între pietrele de moară ale vieţii de toate zilele, se transformă în pulbere, se presează sub formă de produs concentrat şi se depozitează într-o cămară întunecoasă.

În care din tainiţele piramidei vieţii l-a ascuns Pingerots pe străjerul conştiinţei sale îmbălsămate? Poate un om ca el să devină sufletul chiar şi al unui cerc restrâns? De ce Egils la cei optsprezece ani ai săi nu doreşte decât o viaţă uşoară? Sarcina omului este de a lumina întunericul, de a găsi ceea ce a pierdut, din punct de vedere teoretic aici totul e limpede şi de netăgăduit, dar în fapt, cum s-ar putea rezolva totul în fapt?

Capitolul al patrulea

ACCIDENTUL

Socrul lui Girts, Indrikis Berzins, colaborator la Direcţia de Statistică, era un om cu o structură sufletească deosebită.

Dacă Alex poate fi socotit un tip echilibrat, Girts – un analist, Pingerots – un epicurian, pentru Indrikis Berzins nu s-ar potrivi decât o singură caracterizare, aceea de monstru intelectual.

Berzins era un bărbat înalt, scheletul lui fiind alcătuit doar din linii verticale, braţe subţiri, picioare subţiri – un adevărat Kaşcei[5] – cu totul lipsit de musculatură; ar fi fost zadarnic să cauţi pe torsul lui măcar un milimetru de grăsime – piele şi oase, tendoane şi vase sangvine, plus un sistem nervos sensibil şi un stomac încăpător. S-ar putea crede că toate caloriile, înghiţite de el fără măsură, nimereau din stomac direct în creier şi materia cenuşie devenea unicul lor consumator. Muşchii nu consumau nicio fărâmă, pentru că nici nu existau. Până şi faptul că Berzins putea să se mişte, să se deplaseze era o minune. Pe plajă semăna cu un păiajen uriaş, de altfel nici în costumul de oraş nu arăta mai atrăgător. În schimb, era deosebit de inteligent. Cunoştea până la unul calendarele astronomice şi îndreptarele de cibernetică. Putea să vorbească despre modul cum se introduc îngrăşămintele în sol şi în ce constă taina eredităţii. Cunoştea anatomia şi gastronomia, indicii de eficienţă a sistemelor de canalizare, a întreprinderilor pentru filtrarea apelor de scurgere, limita admisibilă a poluării aerului în oraşele mari. Poate că era un geniu, un geniu care ştia să explice tot, căci el însuşi nu descoperise nimic nou. Pentru descoperiri nu avea timp. El lămurea esenţa descoperirilor străvechi, afla de descoperirile contemporane, făcea prognoze pentru viitor. Cea mai mare parte a zilei de muncă o petrecea în fotoliu. Se adaptase numai pentru a sta în fotoliu şi a chibzui. Nu era bun de nimic altceva. Să se ţină în şa, să călărească măcar câteva zeci de paşi era pentru el curată utopie. Să conducă maşina nici nu voia să audă. Alcoolul îi displăcea, dansul nu putea să-l sufere, corurile şi alte activităţi obşteşti nu le admitea pentru că înghiţeau o mulţime de timp, pe deasupra Indrikis Berzins era cel mai fanatic adversar al sportului.

Mai ales era împotriva participării femeilor la jocurile sportive.

După părerea lui, acestea dezvoltau în femei agresivitatea; tocmai de acea nu era de acord cu atragerea femeii în sport.

Argumentele că femeia s-ar integra singură în sport, că ar da dovadă de

5 Personaj din basmele ruseşti, prin extensiune — om bătrîn, înalt şi foarte slab.

iniţiativă – aceste argumente nu-l convingeau câtuşi de puţin pe Berzins. Agresivitatea este proprie oricărui om? Prostii, născociri fără temei ale savanţilor burghezi, riposta Indrikis Berzins şi, pentru a-şi întări spusele, cita pe loc din vreo jumătate de duzină de autori; citatele zburau din el ca nişte mingi de tenis.

Un adversar din cei mai fanatici ai sportului şi atunci cum se explică prezenţa Irenei în echipa de baschetbal?

— Eu sunt democrat din fire, lămuri el, democraţia, după cum bine ştim, înseamnă dreptul la liberă alegere. I-am dat posibilitatea fiicei mele să aleagă singură. N-am încercat s-o influenţez, dar i-am pus la dispoziţie informaţia necesară. Informaţie evident negativă la adresa sportului. Şi în legătură cu dumneata, stimatul meu ginere, i-am oferit informaţii şi, de ce s-o ascund, erau evident negative. Socoteşti că ai corespuns pe deplin concepţiilor mele despre cum trebuie să fie un soţ? Nici vorbă! Din celibatarii înrăiţi n-au ieşit niciodată soţi buni. Eu sunt o excepţie. Dar dumneata? Eşti mai scund decât fata mea! N-ai studii superioare! Am îndoieli întemeiate şi în ceea ce priveşte nivelul dumitale cultural. Ţi s-a întâmplat să auzi de cuvântul Stravinski? Ce sens are? Doar n-ai să încerci să mă asiguri că ai ascultat măcar una din compoziţiile lui. Asta el Dar ce să fac, eu nu mă amestec.

Nu era un socru prea politicos. În schimb, era sincer.

Berzins nu era un ins dulceag-greţos, linguşitor, el îşi arăta pe faţă ghimpii şi spinii, dar Girts stătea bucuros de vorbă cu el, înghiţind uneori câte o pilulă; totuşi Berzins îl incita la meditaţie, îl făcea să-şi revizuiască viaţa, să o înţeleagă altfel.

— Am văzut însă că voi vă iubiţi, spunea Berzins, iubirea trebuie alintată şi dădăcită, trebuie să-i creezi un mediu favorabil, iubirea trebuie înconjurată de grijă şi eu v-am ajutat cum am putut. Societatea ar rezolva destule probleme, dacă noi, bătrânii, i-am ajuta pe tineri să-şi crească şi să-şi îngrijească dragostea.

Ce om ciudat, deşi n-avea decât cincizeci şi şapte de ani, se considera bătrân, de dragoste vorbea însă ca şi cum ar mai fi în stare s-o înţeleagă şi probabil că o înţelegea.

— N-ai de gând să-ţi continui studiile? îl întrebă el pe Girts. Nevastă-ta are o facultate, iar dumneata? Fără studii nu vei avea posibilitatea să creşti, n-ai să ai perspective, n-ai să faci carieră. Da, da, omul trebuie să-şi facă o

carieră temeinică. Te mulţumeşti cu ceea ce ai obţinut?

Indrikis Berzins îl mitralia cu întrebările, nu-l lăsa să se dezmeticească, să răspundă; el întreba, el răspundea, analizând viitorul şi prezentul lui Girts, dezvăluind caracterul unilateral al cunoştinţelor acestuia, orizontul lor limitat. Cu dragă inimă îi împărtăşea unele din teoriile sale.

Teoria despre Pământ.

— Noi nu suntem decât oaspeţi pe Pământ. Globul nostru, precum un animal gigantic, încă nu ne-a simţit prezenţa, dar dacă nu vom înceta să scormonim adâncurile Pământului, să gâdilăm trupul gigantic al balenei cu turbofoarele şi cu degetele exploziilor, dacă vom scoate din golurile subpământene gazul, vom extrage ţiţeiul şi alte lichide… Da, sunt pe deplin convins că şi schimbarea cursurilor râurilor, mutarea bazinelor de apă pot fi fatale omului, într-o clipă Pământul se va răsuci aşa, leneş, şi va mătura civilizaţia cu o avalanşă de gheţari. Pământul îşi aşteaptă ceasul!

Teoria despre firea omenească.

— Sunt necesare eforturi titanice pentru a schimba firea omenească şi sunt gata să sărut pământul în faţa celor care şi-ar propune drept ţel schimbarea firii omeneşti, ca s-o facă mai plină de calităţi, mai uşor adaptabilă la viaţa în comun. Am ajuns oare departe de străbunul Adam? Înainte cum era? În caz de insultă, poftiţi la linia despărţitoare! Şi rezultatul era moartea – pentru unul sau celălalt, pentru cel ce a fost insultat sau pentru cel care a insultat. Mortului îi este totuna, în oricare din situaţii s-ar afla. Acum însă insulta se înghite ca o tabletă roz, iar pocalul de şampanie băut la banchet spală totul. Da, trăim în perioada insultelor proferate fără nicio sancţiune. Deoarece nu toate felurile de insulte sunt prevăzute de codul penal. Ba şi metodele de a insulta au devenit mai variate, mai accesibile. Insultat nu poate fi decât un egal de către un egal şi, după cum se ştie, egalitatea în drepturi a fiecăruia este garantată de lege, prin urmare şi sfera insultelor s-a lărgit odată cu extinderea drepturilor omului. Crezi că astăzi omul şi-a pierdut năravul de duelist? Da de unde! Trăim în secolul intriganţilor. Duelul se tirăşte astăzi undeva prin întunecimea coridoarelor, cel învins moare de infaret, iată cum arată acum glonţul care l-a doborât cândva pe Puşkin, iată arma Dantes-ilor contemporani – intriga doboară mai precis decât pistolul.

Teoria despre influenţa nefastă a tehnicii.

— Tehnica a devenit inamicul numărul unu al omului. Un rege al Franţei

a interzis la timpul său, printr-o lege specială, duelurile, la fel a procedat orice cârmuitor înţelept, pentru ca supuşii săi să nu se nimicească unul pe altul în dispute fără noimă, astăzi însă în duelul omului cu tehnica pier vieţi omeneşti, ba pe deasupra majoritatea mor în plină vigoare, ocupând posturi de răspundere în structura producţiei sociale.

Să luăm, de pildă, autostrăzile unde s-ar părea că totul este creat pentru siguranţa circulaţiei, totul este prevăzut, regimul de circulaţie este reglementat raţional prin indicatoare, trăiască semiotica, limbajul internaţional al omenirii, şi totuşi atâţia oameni pier! Cine ar trebui să fie înfrânat – tehnica sau omul care o foloseşte?

Indrikis Berzins îl sfătuia pe Girts să-şi vândă maşina, prevestind un accident inevitabil.

— Oricât de prudent ai conduce, întotdeauna se va găsi vreun idiot sau un Pingerots, care va da peste dumneata, cât ai zice peşte. Nu ne putem feri decât stând în fotoliu, iată unicul mod de viaţă sigur. Omul se naşte ca să gândească, nu să călătorească în goană într-o cutie de fier, la o jumătate de metru distanţă de sol.

Avioanele erau singurul mijloc de transport pe care Berzins îl recunoştea.

— Din punct de vedere teoretic avionul este o formă absolut sigură a transportului în comun, îl încredinţa socrul, şi nădăjduiesc, Girts, că vei folosi cât mai puţin maşina dumitale, întrucât statisticile arată că automobilul este cel mai îngrozitor călău al omenirii, ţine minte!

Bineînţeles, Girts n-avea de gând să se despartă de maşina sa. Pentru el şi pentru Irena, automobilul era întruchiparea libertăţii, puteau fi mai aproape de natură, puteau să se întâlnească mai des cu prietenii, automobilul însemna independenţă.

Şi cine o să-şi vândă independenţa? În seara când s-a produs accidentul, Girts împreună cu Irena şi cu tatăl său, Julijs Kokzars, plecaseră în provincie să viziteze nişte rude ale Irenei.

Bujii Bosch, aprindere cu tiristori, benzină de nouăzeci şi trei, o stabilitate ideală, forme aerodinamice, motor de şaizeci şi doi de cai putere, carburator de tip „Weber” cu sistem pneumatic de alimentare, automobilul era construit la uzinele Togliatti din regiunea Volgăi. În seara acea, nimic nu prevestea nenorocirea. Panglica şoselei strălucea în razele soarelui.

Geamurile maşinii reflectau pete de lumină pe trunchiurile cafenii ale pinilor care treceau în fugă pe lângă ei. Pe şoselele drepte, netede, cu vizibilitate bună se întâmplă cel mai des accidente grave, dar maşina înainta doar cu nouăzeci de kilometri pe oră, ceea ce nu reprezintă cine ştie ce viteză, şi tocmai asta le-a salvat viaţa lui Girts şi Irenei, când un automobil care venea din sens invers a părăsit brusc banda de circulaţie pe care mergea şi s-a năpustit, ca un sol al morţii, pe banda vecină, figurile îngrozite ale pasagerilor din el dispărând ca o pânză motolită, dincolo de parbriz.

La drept vorbind, căpitanul Pokis de la inspectoratul raional al circulaţiei auto era cel care le-a salvat viaţa lui Girts şi Irenei. Ziaristul se gândea chiar că ar trebui să-i mulţumească, deşi în primele zile după ce-l întâlnise, Girts îl pomenise cu cuvinte nu tocmai alese.

La sfârşitul acţiunii „luna siguranţei circulaţiei”, căpitanul Pokis hotărâse să completeze numărul contravenţiilor care-i lipseau pentru întocmirea raportului şi, sub pretextul unei reparaţii fără importanţă a unei străzi în orăşelul său, instalase la intersecţia în formă de T două semne de circulaţie: „Accesul interzis” şi „Circulaţi numai spre dreapta”. Amândouă fuseseră aşezate, în mod deliberat, chiar în intersecţie, pe o barieră de semnalizare.

Dacă de intersecţie se apropiau două maşini (trebuie să menţionăm că strada era cu sens unic), conducătorul primei maşini frâna puţin şi semnaliza viraj la dreapta, aşteptând să traverseze strada pietonii din dreapta lui, în timpul acesta însă botul maşinii sale acoperea pentru şoferul de la volanul maşinii vecine amândouă indicatoarele de pe barieră.

Fie datorită clarviziunii căpitanului Pokis, fie din pricina miopiei conducătorilor auto, şoferul fiecărei maşini aflate în spate, văzând calea liberă şi ştiind că pentru cei care circulă pe artera principală depăşirea este permisă şi în intersecţie, semnaliza depăşire pe stânga, depăşea maşina aflată în faţă, întrerupea semnalizarea şi exact la treizeci de metri mai încolo era oprit, cu un zâmbet amabil, de căpitanul Pokis; acesta îi cerea să prezinte permisul de conducere, făcea o perforaţie în talon şi trecea în raportul său numele contravenientului, pe care izbutise în sfârşit să-l prindă, datorită zelului depus.

Capcana funcţiona fără greş – la intersecţie un automobil lasă trecere liberă pietonilor, iar celelalte sunt ale căpitanului. Cu acelaşi calm

imperturbabil s-a apropiat de căpitan şi Girts Kokzars.

L-a luat ca din oală! Depăşind camionul care aştepta virajul la dreapta, Girts se uitase cu atenţie în spaţiul dintre caroseria maşinii şi stradă, fără să observe nici picioarele pietonilor, nici suporţii care susţineau bariera. Totul fusese bine gândit, ambele puncte de sprijin ale barierei coincideau cu distanţa dintre roţile automobilului oprit în aşteptare. Kokzars regretă că lăsase acasă aparatul de fotografiat; dacă ar fi avut la el o probă materială, i-ar fi putut pricinui căpitanului unele neplăceri, dar Girts era singur, iar în spatele căpitanului se afla un sergent cu obrazul împietrit, un martor pentru cazul că ar surveni ceva complicaţii; semnele erau aşezate temporar, vor fi ridicate îndată, da, lista contravenienţilor a fost completată cu vârf şi îndesat, aşa i-a fost dat lui Girts să încheie bogata recoltă din dimineaţa aceea, şi căpitanul îi făcu sergentului un semn.

— Ce este, întrebă Girts, le ridicaţi?

— Da, făcu liniştit căpitanul, le ridicăm. Reparaţia străzii s-a terminat. Altă dată să fiţi mai atent la volan!

Mai târziu, cercetând talonul, Kokzars descoperi că perforaţia fusese făcută la rubrica „Nerespectarea normelor privind transportul de persoane cu camioanele”. Fără îndoială, căpitanul avea simţul umorului. După ce se linişti puţin, Kokzars văzu cu alţi ochi cele petrecute, îl rodea gândul că nu observase semnele aşezate cu perfidie de şmecherul căpitan. După întâmplarea de la intersecţia în formă de T, el îşi luă rămas bun de la iluzia că este atotvăzător, că nu poate greşi la volan. Mai târziu, repetă în gând nu o dată: „Mulţumesc, căpitane, pentru lecţia servită!” De câte ori nu izbutise mai târziu să scape viu şi nevătămat din cele mai dificile situaţii, fără să zgârie măcar automobilul! Datorită atenţiei sale încordate la maximum. Acum Girts încerca întotdeauna să prevadă evenimentele. Se învăţase să prevadă felul cum vor reacţiona ceilalţi şoferi, să prevadă manevra cea mai neaşteptată, încă înainte de a fi începută.

În seara când automobilul ce venea din sens invers a zbughit-o atât de ciudat de pe banda sa şi distanţa dintre maşini începu să scadă simţitor, Kokzars luă maşinal piciorul de pe pedala de acceleraţie, dându-şi seama că şoferul celălalt nu are un comportament normal. Dacă n-ar fi prevăzut posibilitatea unei cineniri, n-ar fi avut timp să răsucească volanul, să frâneze. Practic, el nu putea să evite lovitura. Cu coada ochiului, zări cum stâlpul de

telegraf din dreapta, de dimensiunea unui băţ de chibrit, crescu la dimensiunea unei bârne. Apăsă până la fund, a doua oară, pedala de frână, izbutind să ducă maşina spre dreapta, să treacă razant pe lângă stâlpul de telegraf, cele patru roţi se cufundară în nisip, frânând automobilul, în momentul ciocnirii viteza lui era de vreo cinci kilometri pe oră, cel mult zece, cealaltă maşină însă gonea spre ei cu inerţia vitezei sale uriaşe, ba, în ultimă instanţă, şoferul mai răsuci şi volanul în sens greşit.

Girts văzu cum creşte maşina din faţa sa, iar Irena, cuprinsă de panică, se aplecă înainte, prea mult înainte, în clipa ciocnirii Irena va fi aruncată în parbriz sau peste tabloul de bord. Girts intui acest lucru într-o infimă părticică de secundă şi îndată îşi aruncă mâna dreaptă de pe volan şi strigă:

— Irena!

În acelaşi timp cu lovitura, el îşi smuci din toate puterile mâna dreaptă spre spate, ca s-o ţină pe Irena, el însuşi fiind aruncat peste volan.

Automobilul ce gonea spre ei se înfipse în’ maşina lor cu toată masa lui, în scrâşnet de fier, smulgând capota, frângând barele de protecţie şi radiatorul, retezând cu o forţă nestăvilită bolţurile motorului, rupând puntea din faţă şi îndoind, ca pe o umbrelă pliabilă, lonjeronul din stânga.

Parbrizul zbură cu zgomot din lăcaşul său, iar bătrânul Julijs Kokzars, care şedea alături de Girts, prins în centura de siguranţă, cu picioarele bine proptite în podea, muri de infaret, cu o fracţiune de secundă înainte de ciocnire.

Doamne, îşi spunea Girts la înmormântare, *acolo* putea să stea Irena, *acolo* trebuia să stea Irena, a fost o întâmplare că tata s-a aşezat în faţă, iar Irena nu foloseşte niciodată centura de siguranţă. Niciodată. Ce fericire că stătea în spate. E îngrozitor să gândesc astfel în acest moment, dar asta gândesc, te rog să mă ierţi, mamă!

Bineînţeles, mama se încăpăţâna prea mult să locuiască singură, nu voia cu niciun chip să se mute la tineri, deşi vechea locuinţă trebuia demult eliberată. Era de înţeles, căci în apartamentul din strada Miers totul amintea de Julijs Kokzars, până şi mobila, căci el nu fusese numai strungar universal de categoria a şasea, ci şi un foarte bun tâmplar. Mama dorea să trăiască printre amintirile sale, dormea pe un pat vechi, mâncat de cari. Demult, când tata trăia încă, Girts încercase zadarnic să-şi convingă părinţii să cumpere un divan nou, ei refuzau spunând că nu poate exista nimic mai bun decât patul

cel vechi, în care dormiseră bunicul şi tatăl lui Julijs, pat de stejar masiv, încă trainic, deşi carii munciseră la el. Noaptea patul scârţâia, gemea, de parcă stătea de vorbă, în limba lui, cu scândurile podelei. De când se măritase, mama nu dormise nici o singură noapte în alt pat, aşa se orânduise viaţa ei, lucrase până la pensie la aceeaşi uzină cu Julijs Kokzars, lucrase acolo ca femeie de serviciu, cunoştea fiecare colţişor al secţiei, toate locurile preferate de păianjeni unde încercau să-şi ţească pânzele, unde se strângeau pe furiş mucurile de ţigări, iar după ce ieşise la pensie, se dedicase în întregime grijilor legate de cei doi bărbaţi de acasă.

Mama şi tata, cum de rezistaseră ei în faţa ispitei? În faţa ispitei de a preschimba dragostea în joacă? Sunt convins că ispitele îi urmăresc pe toţi. Vom avea şi noi, eu cu Irena. Cum să le biruim?

L-a uluit faptul că mama, ieşind din cimitir, a spus acelaşi lucru pe care l-a gândit Girts în faţa coşciugului: „Bine că n-a stat Irena pe locul din faţă, noi, bătrânii, tot trebuie să murim curând!”.

Despre ea însăşi vorbea de parcă se afla deja alături de tata, în groapa umedă şi întunecoasă. Nu s-ar putea spune că părinţii lui trăiseră într-o armonie perfectă. Girts ţinea minte înţepăturile şi ironiile pe care şi le aruncau de când se ţinea minte şi pe el. Pe măsură ce treceau anii, aceste ironii se făceau mai fine. Privind din afară, putea să pară că în familia Kokzars domnesc pacea şi buna înţelegere, dar băiatul simţea că o bună parte din fierea mamei se revarsă în cupa vieţii tatălui, iar acesta, la rândul său, era nevoit să mai ia cu rindeaua din concepţiile despre viaţă ale mamei. Era o femeie blândă, căreia îi trecea iute supărarea, avusese de gând chiar să-l invite la nunta lui Girts pe unchiul Juris – poate că unchiul Juris s-a schimbat, poate că nu mai ciupeşte femeile, în dreapta şi-n stânga – de această orbire a ei făcea haz tata destul de des. Cu vreo cincisprezece ani în urmă, o tachina mereu pe mama din pricina unui lăcătuş Valdis, care chipurile punea ochiul pe ea de îndată ce intra în secţie cu peria, găleata şi cârpa, la care mama răspundea zâmbind, tu, moşule, eşti ăla care te holbezi la Karlina. Până astăzi Girts nu ştia ce-a fost cu Valdis, ce-a fost cu Karlina, dar în familia Kokzars, discuţiile nu ajungeau dincolo de aceste vorbe: „punea ochiul” sau „te holbezi”. Datoria îi îndemnase pe părinţii lui să rămână credincioşi unul altuia? Sau dragostea? Prea multă duioşie nu se simţea în relaţiile lor. Girts era perfect conştient că tocmai fidelitatea pe care ei şi-o păstraseră îi dăruise

calmul şi încrederea la gândul căsătoriei cu Irena. Poate că părinţii lui prevăzuseră şi acest lucru? Află dacă mai poţi. Girts nu discuta niciodată cu tatăl său lucruri mai serioase şi acum n-avea să mai discute niciodată, căci strungarul universal de categoria a şasea, un bătrân cam tare de ureche, care şchiopăta uşor, dar în rest era destul de vioi, stătea culcat acum în groapa umedă, într-o ladă de lemn îngustă şi incomodă.

Cine se afla la volanul automobilului care provocase accidentul?

Profesorul Vesteturs de la şcoala sportivă.

Maşina îi aparţinea, avea permis de conducere şi declară inspectorului de la circulaţie că el era la volan, totuşi accidentul a fost atât de absurd şi inexplicabil, încât s-a născut pe bună dreptate bănuiala că la volan se aflase probabil unul din însoţitorii săi, vreo rudă sau vreun prieten, care n-avea permis, nu ştia să se orienteze într-o situaţie complicată, iar Vesteturs nu făcuse decât să ia vina asupra lui. După ciocnire, Girts îşi pierduse pentru scurt timp cunoştinţa şi mai târziu nu-şi putea aminti defel care dintre chipuri, acele pete difuze, se afla la volan.

Irena a avut noroc, alegându-se doar cu spaima şi câteva vânătăi.

Agentul de circulaţie, locotenentul Osis, sosit la locul accidentului, era prieten cu Vesteturs. Ba mai mult decât atât, nu era numai prietenul lui, ci avea de gând să se însoare cu verişoara acestuia. Osis şi Vesteturs fuseseră cândva colegi la şcoala medie, în colţul acela de provincie; în clasa a unsprezecea se împrieteniseră, se duceau împreună la scăldat, şedeau în aceeaşi bancă, se ajutau reciproc, dar după terminarea şcolii viaţa îi îndreptase pe fiecare pe drumul său, uitaseră unul de altul, nu mai simţiseră nevoia să se vadă. După satisfacerea serviciului militar, locotenentul Osis fusese repartizat de comsomol să lucreze la circulaţie şi în câţiva ani realizase destul de mult în lupta cu contravenienţii pe şoselele din raionul său.

Între timp, Vesteturs absolvise institutul de cultură fizică şi devenise profesor la şcoala sportivă. Concediul şi-l petrecea cu nevasta şi fiul la ţară, la părinţi. În aceşti ani, Vesteturs se schimbase mult, în linii mari părea că totul a rămas în ordine, totuşi crăpături mărunte, abia vizibile, începeau să se întindă pe edificiul concepţiei sale despre lume.

Dacă cineva din ai lui construia pe malul mării un castel de nisip, Vesteturs îl năruia cu plăcere, călca în picioare turnurile cu galerii, răsturna la pământ balcoanele şi logiile, astupa şanţurile de apărare, bombarda fără

milă, cu obuze de nisip, fortificaţiile înălţate. Uneori se furişa până la băieţelul său cu un bulgăre uriaş de nămol şi încerca să-l îngroape până la genunchi în mâl, în grămada de alge marine, bombănind întruna că în viaţă trebuie să te obişnuieşti de mic şi cu un mediu înconjurător ca asta, nu prea parfumat. Dacă băieţelul începea să urle, îşi bătea joc de el, îl făcea fricos. Lui Vesteturs îi plăcea să se strecoare, cu mâinile mânjite de nisip ud, pe la spatele unor fetiţe şi să e murdărească. O considera ca o glumă bună, ca un semn de simpatie şi atenţie. Vesteturs mai avea şi obiceiul stupid să comenteze cu glas tare înfăţişarea trecătorilor, îmbrăcămintea sau comportarea lor, să facă tot felul de observaţii îndrăzneţe, de altfel uneori destul de întemeiate, cu privire la croiala unui costum sau a unei rochii. Văzând un bărbat cu barbişon, începea să behăie ca un ţap, iar dacă trecea o femeie cu rochie lungă, spunea: ia te uită, a consumat o bucată întreagă de material, s-a înfăşurat în el, pesemne că are picioarele strâmbe!

Verişoara lui Vesteturs, aleasa inimii locotenentului Osis, era o fată liniştită şi timidă, poreclită încă din şcoală „adorabila făptură”; locotenentul se îndrăgostise de ea până peste urechi, adică ce urechi, până peste norii de deasupra capului ei. La o aniversare în familie îl întâlni şi pe Vesteturs, băură împreună, îşi amintiră de şcoală, de ştrengăriile făcute, de bătăi, de pozne şi locotenentul îşi zise că Vesteturs a rămas acelaşi băiat simpatic şi tovarăş bun, ca în clasa a unsprezecea a şcolii medii, că studiile superioare nu i se urcaseră la cap. E drept, Vesteturs îl împunse într-un fel pe Osis, în legătură cu profesiunea aleasă, dar adăugă că acum se va putea simţi mai liber pe şosele, căci în sfârşit a apărut un om de-al lor şi la inspectoratul pentru circulaţie auto.

Sosind la locul accidentului, locotenentul aprecie dintr-odată situaţia şi îşi dădu seama că Vesteturs nu poate ieşi curat din această poveste. Cel mai rău era faptul că, discutând cu Vesteturs, simţi de la distanţa de câţiva metri mirosul de băutură. Şi însoţitorul acestuia, o rudă mai îndepărtată, era beat. În timp ce locotenentul îndeplinea formalităţile, întocmea procesul-verbal, făcea măsurători, telefonul fără fir, aidoma tamtamului din junglă, funcţiona de zor şi în mai puţin de un sfert de oră la faţa locului apărură prietenii şi neamurile lui Vesteturs. Până acasă nu era departe, doar vreo doi kilometri pe şoseaua principală.

Acolo îl aşteptau oaspeţii adunaţi, iar Vesteturs le aducea nişte peşte

pentru cină. N-apucase însă să ajungă cu bunătăţile la destinaţie: calcanul şi peştişorii afumaţi se împrăştiaseră prin maşina cu tapiţeria galbenă. Rudele făcură cerc în jurul locotenentului, rugându-l să nu fie prea asprit, să am-l ducă pe Vesteturs la spital pentru testul de alcoolemie.

— Tovarăşe Osis, i se adresă locotenentului un bărbat uscăţiv, mirosind a băutură, şi-l luă de cot, ca să fie mai convingător, la ce-i nevoie de testul asta?

Locotenentul îşi trase mâna.

— Cine sunteţi? întrebă el.

— Sunt unul din oaspeţii lui Harijs, lămuri bărbatul uscăţiv. Ce câştigaţi dacă veţi dovedi că Harijs era băut şi-l băgaţi la trei ani, în loc de un an şi jumătate? Niciun an şi jumătate de închisoare nu-i puţin.

— Aţi făcut închisoare? întrebă Osis, în timp ce trecea în procesul-verbal stricăciunile pricinuite automobilului.

— Nu, n-am făcut, dar ştiu, se enervă uscăţivul. Şi asta e un termen insuportabil de lung! Iar trei ani sunt chiar o veşnicie. Dumneavoastră nu puteţi să înţelegeţi.

Într-adevăr, locotenentul îşi aminti că îl văzuse pe bărbatul acela în casa în care, după vreme îndelungată, îl întâlnise din nou pe Vesteturs, dar Osis îi uitase şi numele şi ocupaţia; şi parcă asta avea vreo importanţă? Era un oaspete de-al lui Vesteturs.

— Nu vreau să vă amintesc de prietenia ce vă leagă de Harijs, dar gândiţi-vă şi singur, s-a produs o întâmplare tragică, viaţa pensionarului nu-i mai poate fi înapoiată prin nicio sentinţă judecătorească, oricât de drastică ar fi ea! De ce nu vă gândiţi, fiţi uman! Îndatoririle de serviciu şi steluţele de pe epoleţi nu vă pot răpi posibilitatea de a gândi, de a judeca sănătos şi de a aprecia! Nu vă pripiţi, procedaţi logic. Vesteturs a nimerit într-o situaţie şi mai îngrozitoare decât decedatul. Viaţa lui e terminată. Fie-vă milă, doar sunteţi vechi prieteni. Nu vă trădaţi propria prietenie.

Asta era prea de tot.

Dar ce spunea Vesteturs?

— Nu fi porc, locotenente!

Fireşte, locotenentul îşi dădea seama că starea de ebrietate, ca fapt ce agravează vinovăţia, poate să complice mult soarta lui Vesteturs şi la un moment dat se simţi copleşit de apatie. Desigur, cetăţeanul Julijs Kokzars a

murit, poate că, într-adevăr, ar putea renunţa la test, ca să-l cruţe pe Vesteturs?

Ascultându-l pe bărbatul cel uscăţiv, bun de gură, locotenentul simţea cum se trezeşte şi creşte în el sentimentul de dezgust. Vesteturs, vărul „adorabilei făpturi”? Sunt în relaţii bune, toţi Vesteturs-ii reprezintă un clan strâns unit, ai lor nu pot fi vinovaţi niciodată, vinovaţi sunt alţii, ei nu pot avea nimic comun cu cei ce merg împotriva „lor”, niciun fel de legături de rudenie, şi ce va spune „adorabila făptură”? Pensionarul stins din viaţă? Cum s-a exprimat musafirul acela? Viaţa e ca o lumânare, ce poate fi stinsă. Şi într-o anumită încăpere se va lăsa întunericul. Şi-atunci? Poate să nu-l ducă la test? Musafirul continua să-l bombardeze pe locotenent cu cuvintele, ochii săi cenuşii străluceau de mulţumire că tocmai el este acela care l-a convins pe Osis să nu trădeze prietenia. Să nu trădeze? Oare Vesteturs nu săvârşise o trădare în clipa când se aşezase la volan în stare de ebrietate? Locotenentul era un om cum nu se poate mai cumsecade, în alte condiţii el şi-ar fi îndeplinit datoria, fără nicio ezitare, neţinând seamă de nicio rugăminte, totuşi de data aceasta situaţia lui era într-adevăr critică, orice s-ar spune, Vesteturs îi era prieten. Ba mai mult, Osis avea de gând să se înrudească cu el.

Cele două victime, Girts şi Irena Kokzars, erau atât de uluite de moartea bătrânului încât nici nu le-a trecut prin cap să ceară ca Vesteturs să fie trimis la spital pentru testul de alcoolemie.

Astfel, locotenentul era liber să procedeze după cum va găsi. De cuviinţă.

Desigur, în ochii rudelor, ai prietenilor, ai musafirilor lui Vesteturs, el, locotenentul Osis, era un tipicar, un chiţibuşar îngrozitor, care scormoneşte prin fiarele însângerate, numai ca să-l bage pe Vesteturs la închisoare cât mai mult peste pedeapsa minimă prevăzută de lege. Cine avea nevoie de acest lucru?

De o noţiune ca „simţul dreptăţii” aceşti oameni nici nu auziseră. Poate doar în copilărie, când erau la şcoală? Dar teascul vieţii, care-i făcuse să treacă prin atâtea, le scosese încet, dar sigur din memorie acele cuvinte.

Adevărul? Dorinţa de a restabili adevărul?

Dorinţa de a restabili adevărul li se părea acestor oameni curată aiureală. La ce bun, dacă vinovatul va primi şi aşa o sancţiune severă?

Ascultând în larma generală rugăminţile, tot felul de observaţii, insulte,

ameninţări, da-da, chiar şi ameninţări, locotenentul şovăia, nu ştia dacă trebuie să persiste în intenţia sa de a restabili adevărul: să afle dacă cetăţeanul de la volan era beat? Întocmai, cetăţeanul Vesteturs, nu prietenul Harijs. Şi în general – oare el fusese la volan? Se va schimba ceva dacă aceste fapte vor fi elucidate? Julijs Kokzars a murit. Locotenentul voia să îl răzbune, pedepsind pe infractori? Nu, nici nu se gândea la răzbunare. Vesteturs era prietenul lui, dar locotenentul ştia de asemenea că el se află în acest post pentru a apăra drepturile cetăţenilor garantate prin lege.

Testul pentru stabilirea alcoolului în sânge a fost făcut.

Experţii au verificat şi posibilitatea că o altă persoană s-ar fi aflat la volan.

Pe ebonită volanului s-au descoperit amprentele lui Vesteturs. Aceleaşi amprente erau şi pe maneta schimbătorului de viteze. Oglinda retrovizoare cu tijă cu tot, din interiorul maşinii, era deformată. Vesteturs avea deasupra tâmplei drepte o rană prelungă. De pe oglindă s-au luat picături de sânge pentru a fi analizate în laborator, de pe cioburi expertul a cules bucăţele de piele zdrelită. Analiza sângelui şi a ţesutului a demonstrat că Vesteturs a fost rănit, lovindu-se cu capul de oglindă.

S-a mai stabilit că Vesteturs putea fi rănit în acel loc numai dacă stătea la volan.

Pe pieptul lui nu s-au descoperit urmele caracteristice loviturilor şi zgârieturilor pe care le au de obicei şoferii aruncaţi de inerţie peste volan. Schiorul Vesteturs avea mâini puternice, în clipa accidentului el izbutise să se apuce bine de volan.

Vesteturs a fost condamnat la doi ani închisoare: condusese în stare de ebrietate, depăşise viteza admisă în condiţiile de drum şi de trafic date, pierduse controlul asupra maşinii, provocase un accident, din pricina căruia murise un om şi un altul fusese rănit, produsese de asemenea importante pagube materiale.

În acest timp, locotenentului Osis i-a fost dat să primească mai multe telefoane anonime, era trezit chiar în toiul nopţii, şi glasuri de bărbat, înăbuşite şi îndârjite, îl preveneau să se gândească la viitor, la viaţa lui, căci nu este atât de invulnerabil, că este nevoit uneori să patruleze pe şosele, că vreun camion întâlnit în drum ar putea avea unele defecţiuni tehnice, că ar trebui să cibzuiască bine la acest lucru.

Răutatea se cocoţase pe umărul timpului, ca şoimul sub bonetă, aşteptând pe cel care va ridica boneta şi va lăsa răutatea să ţâşnească în înalturi. Poate că acest om va fi Vesteturs când se va întoarce de la închisoare, despre asta se vorbea pe şleau în apelurile acelea anonime la telefon, adăugându-se că nici ei înşişi nu s-ar da în lături să smulgă boneta şi să sloboadă şoimul la vânătoare.

Căsătoria devenea tot mai nesigură. Logodnica nu mai voia să se întâlnească cu locotenentul Osis, acest monstru care, îndeplinindu-şi îndatoririle de serviciu, sacrificase prietenia.

Sentimentele împotriva adevărului, aşa explica Osis situaţia. Fiecare om are inimă, nu toţi au însă şi raţiune, la ce te poţi aştepta de la prietenii, rudele, colegii de serviciu plini de sentimente, dacă chiar aceşti colegi se aflaseră în maşină sau îl trimiseseră pe Vesteturs după peşte, ştiind prea bine că proprietarul automobilului a băut zdravăn?

Vesteturs nu era singur, adunătura de oaspeţi şi simpatizanţi nu putea să rămână indiferentă, obiectivitatea rece aparţine cerebralilor şi străinilor, complicii poartă întotdeauna ochelari de cal.

Locotenentului îi rămase în minte interiorul maşinii cu tapiţerie galbenă prin care se împrăştiaseră la întâmplare calcanul şi peştişorii mirosind a afumătură proaspătă.

Capitolul al cincilea
DATE PERSONALE

Girts Kokzars, reporter sportiv, fără studii superioare, treizeci şi cinci de ani, înalt, viguros, cu umeri laţi, cu picioare puţin strâmbe, ca de cavalerist, părul închis la culoare, faţa prelungă, ochii albaştri, privirea deschisă, dinţii albi, fără semne particulare, nefumător, de fapt şi nebăutor, cu băutura are de-a face cam de două ori pe an. S-a născut la Riga, pe strada Miers, într-o locuinţă înghesuită, alcătuită dintr-o singură cameră. Tatăl a fost muncitor, mama – muncitoare. Soră-sa Vallia lucrează la fabrica de aparate de radio. Biografia: a absolvit şcoala medie, şi-a îndeplinit serviciul militar, după care a

lucrat la comitetul DOSAAF[6] ca instructor de sport, sportiv el însuşi, alergător pe distanţe medii, şi-a luxat piciorul şi n-a putut ajunge mai departe de categoria întâi la opt sute de metri. Încă de pe vremea când lucra la comitet, s-a apucat de ziaristică. A scris reportaje, însemnări, articole care deschid dezbateri, este membru al Uniunii ziariştilor, de patru ani răspunde de rubrica sportivă a unei reviste cu profil larg.

Căsătorit. La o săptămână după nuntă a primit o locuinţă cu două camere în cartierul Grădinii Botanice.

Soţia – Irena Kskzars, născută Berzima, douăzeci şi doi de ani, studentă la facultatea de ziaristică, după părerea unanimă – joacă excepţional baschet, tot timpul liber şi-l consacră jocului, antrenamentului, de cinci ani face parte din formaţia de bază a echipei naţionale.

Nevasta lui Girts Kokzars este cu jumătate de cap mai înaltă decât el, fapt care nu-i împiedică să se poarte degajat chiar în societatea cea mai pretenţioasă. Desigur, se mai întâmpla ca cineva să-şi oprească pe ei privirea nedumerită, dar după câteva ore petrecute împreună oamenii se obişnuiau cu această disproporţie.

Şi unde scrie că soţul trebuie să fie neapărat mai înalt?

Ea era o jucătoare de la nivelul al doilea.

Pe cine mai avea Girts dintre neamuri? În afară de mamă şi sora Vallia, o mătuşă, sora mamei, cu soţul şi cele trei fete încheiau cercul rudelor din partea mamei. Verişoarele erau măritate, având fiecare câte un copil.

Cei doi copii ai Valliei – Egils şi Mara – veneau deseori în casa lui Kokzars, dar, după ce s-a mutat la bunica, Egils a dat tot mai rar pe la unchi-său şi nu i-a mai telefonat aproape deloc.

Arborele genealogic al familiei fusese scuturat zdravăn de cele două războaie mondiale, crengile lui se răriseră din pricina bolilor şi obuzelor, doar în ultimii treizeci de ani de putere sovietică acest arbore se îndreptase, înverzise şi Girts nădăjduia să dea naştere la ramuri noi. Cu ochii minţii se vedea adesea bătrân de optzeci de ani, stând în capul mesei, iar pe laturile ei – cei doi fii şi cele trei fiice ale sale, cu nevestele, bărbaţii, copiii şi nepoţii. Acest vis patriarhal îi apărea destul de des, atunci când întâlnea pe stradă cărucioare de copil sau când trecea pe lângă şcoli şi grădiniţe, totuşi nu-i

6 DOSAAF (Dobrovolnoe obşcetvo sodeistvia armii, aviaţii i flotu) Asociaţia voluntară pentru sprijinirea armatei, aviaţiei şi flotei.

împărtăşea Irenei dorinţele sale. Baschetbaiul nu era defel o piedică, în echipă jucau prietene de-ale Irenei, care aveau câte unul sau chiar doi copii, şi acum două tinere proaspăt căsătorite se pregăteau să devină mame, peste vreo doi ani de vor relua antrenamentele, vor arunca din nou mingea la coş, şi stând în faţa ecranului televizorului micuţii bondocei vor încerca să o zărească pe mămica pe terenul de baschet, iar mai târziu vor veni chiar ei la meciuri şi cu glăscioarele subţirele, răsunătoare, vor striga: „şai-ba, şai-ba!” sau altceva, drept încurajare.

Dar înainte de toate Irena trebuie să-şi termine facultatea.

Girts şi-a văzut rudele în plen la înmormântarea tatălui, fapt destul de trist: n-au găsit alt prilej ca să se strângă toţi laolaltă.

Rudele din partea tatălui?

Avusese doi fraţi. Cel mare, care nu lăsase urmaşi, căzuse în Marele Război pentru Apărarea Patriei, lângă Naro-Fominsk, apărând Moscova, iar cel mic, Juris, cu o familie numeroasă, locuia în cartierul Ilguciem, în vecinătatea lui Girts. De la unchiul acesta Girts avea două verişoare şi un văr. Cu unchiul Juris însă tatăl lui Girts nu păstrase relaţii bune: nepotrivire de caracter, cum se spune. Juris, un crai notoriu, era veşnic certat cu nevasta. Pe bărbaţii care nu încearcă să ciupească de fund orice femeie întâlnită în cale, pe asemenea bărbaţi Juris îi considera nişte homosexuali potenţiali. Unchiul Juris nu cunoştea noţiuni ca „onoarea familiei” şi „moralitatea”, considera că acestea au fost născocite pentru a-i zăpăci la cap pe şcolari.

Cel mai curios era că verişoarele şi vărul lui Girts erau complet opuşi tatălui lor. Desigur era aici şi un foarte mare merit al mamei, dar şi natura poate câteodată să facă o glumă, în aceeaşi familie – şi gheaţă şi foc, aşa şi sub acoperişul unchiului au crescut trei puritani convinşi. O altă curiozitate era poate şi mai mare decât prima. Unchiul Juris trecea drept mare băutor, despre el se spunea că votca nu-i tulbura niciodată mintea, pentru că minte n-avea deloc. Meşter la un atelier de filatură, unchiul Juris o ducea de minune şi, cu toate apucăturile sale ciudate, nu fusese concediat, deoarece de mai mulţi ani (sub influenţa alcoolului) era total impotent şi mai departe de ciupituri nu putea merge. Întrucât familia lui Julijs Kokzars nu simţea deosebită nevoie să se întâlnească cu unchiul Juris, să-i asculte anecdotele scabroase, Girts îl vedea doar întâmplător pe stradă.

Dacă doriţi să aflaţi mai multe amănunte despre concepţia de viaţă a

urmaşilor unchiului, trebuie să spunem că verişoarele şi vărul lui Girts erau oameni cu o purtare ireproşabilă, totuşi nimeni nu-i iubea cu adevărat, nu-i invita, iar dacă îi invita era pentru prima şi ultima dată, şi din cauza acestei atitudini faţă de ei copiii unchiului Juris deveneau puritani şi mai convinşi, austeri şi neclintiţi.

Ei luptau cu şi mai multă râvnă împotriva slăbiciunilor omeneşti, propovăduind prohibiţia, monogamia, interzicerea divorţului, înfiinţarea unor lagăre pentru alcoolici şi psihopaţi (fără îndoială, propriul lor tată ar fi fost printre cei dintâi pe care ar fi dorit să-l plaseze acolo), ba mai cereau şi pedeapsa cu moartea pentru orice criminal, indiferent de natura crimei. Programul lor maximal, îmbrăcat în formulări corecte din punct de vedere politic, trezea oarecare teamă.

Iată acum şi unele confesiuni ale lui Egils.

De ce am plecat de la şcoala sportivă? N-am ţinut la efort. La antrenamente solicitarea era atât de mare, că în drum spre duşuri abia îmi târam picioarele, cum ajungeam acasă mă trânteam în pat şi adormeam, mort de oboseală. Ce-mi trebuia asta? Voi, cei mari, ne-aţi împuiat capul cu tot felul de lucruri, pe deasupra mai citim ziare, cărţi, printre de şi unele ce nu ne sunt destinate, şi înţelegem prea bine că dacă va începe acum Cel de-al Treilea, nici n-apucă nimeni să se trezească, ne vom carboniza în paturi, ca păpuşile-ţintă pe poligon, înainte, din clipa începerii Lui, treceau cel puţin câteva ore, măcar câteva minute, ba chiar şi câteva zile; înainte de a primi moartea, omul apuca să se deprindă cu ideea că Asta a început, omul se pregătea, se supunea inevitabilului, şi dacă raţiunea ne spune că Cel de-al Treilea este imposibil, căci există bunul simţ, ştim că pe lume există oameni cărora puţin le pasă de bunul simţ. Unchiul Girts îşi face acum serviciul la poligon şi sunt liniştit, dar nu pentru că el mă apără. Nu, după părerea mea, omul nu înseamnă acum nimic, pe mine mă apără tehnica sau, dacă doriţi, omul de lângă tehnică, căci dacă n-ar fi tehnica poate că demult ne-am fi carbonizat cu toţii. Tehnica este totuşi lucrul cel mai de seamă. Nu ştiu dacă este o afirmaţie sau o întrebare, dar acest gând nu-mi dă pace, am învăţat la şcoală, ba citesc şi singur în cărţi că lucrul cel mai de seamă e omul, dar deocamdată văd că omul tinde mult mai mult să dea naştere la tehnică nouă, în loc să dea naştere omului nou. Nu mă refer la actul primitiv al naşterii, de acest lucru se ocupă toţi cei care au o cât de mică înclinaţie spre asta, eu mă refer la naşterea personalităţii umane.

De ce m-am mutat la bunica? Ea măcar vorbeşte cu mine omeneşte. Dar tata? Pentru el nu există nimic mai important decât ziarul, televizorul, sticla de bere. Meciul de fotbal văzut la televizor îl interesează mai mult decât să stea de vorbă cu mine. Nu face decât să dea din mână – bine, vorbim mai târziu. Mai târziu i se năzare să meşterească la motocicletă, să bea un pahar cu prietenii, pentru ei are timp. Simt că turbez când îi văd spinarea încovoiată profilându-se pe ecranul pâlpâitor al televizorului. Câteodată mă mănâncă palmele să fac aşchii din această cutie de lemn nenorocită! Curând o să-l pupe cu nesaţ, e să doarmă cu el în braţe, e să-l scoată cu el la plimbare. Acum toţi, cui nu-i e lene, umplu străzile cu urletele tranzistoarelor, parcă e departe vremea când ecranele televizoarelor se vor lumina la fiecare colţ? Dar mama? Ea este ocupată cu gospodăria, rufele, farfuriile, cratiţele, tigăile, cu hainele, cu moda. Şi ea stă la televizor dacă este vreun film cât de cât interesant. Mara are treburile ei. Atunci eu cu cine să stau de vorbă? Bunica n-are televizor, ea mă ascultă cu dragă inimă. E drept, sunt cu totul lipsit de ambiţie, asta-i rău, poate că de aceea am încetat să mă duc la antrenament. A, da, am vrut să vă povestesc despre fete. Este o curiozitate pur omenească, cum de nu pricepeţi? Fără cunoştinţe nu se descurcă nimeni, iar dacă n-avem cunoştinţe, tindem să le căpătăm, e abecedarul.

Iată explicaţiile locotenent-colonelului Kruklinis de la inspectoratul de circulaţie auto. La prima vedere, ce mare lucru: câteva indicatoare de circulaţie aşezate cu perfidie – şi nişte şoferi amatori luaţi ca din oală, prinşi cu contravenţia. A rezultat un raport excepţional. Noi nu încurajăm însă asemenea lucrători. Căpitanul Pokis a rămas şi astăzi doar căpitan, mai are mult până la steluţa de maior. Asemenea inadvertenţe, când datoria prost înţeleasă întunecă etica de serviciu, se întâlnesc în viaţă mult mai des decât am dori-o noi. Societatea noastră şi instituţiile ei se găsesc într-un proces de perfecţionare şi noi, în munca noastră de la inspectoratul de circulaţie auto, căutăm variantele optime, îmbunătăţim componenţa cadrelor, dar în cursul acestor căutări este inevitabilă pătrunderea în mediul lucrătorilor noştri şi a unor oameni veniţi întâmplător, ca de altfel în orice altă ramură a economiei naţionale; căci şi inspectoratul circulaţiei poate fi socotit o ramură a economiei naţionale, deşi s-ar părea la prima vedere că inspectoratul nu creează nici valori spirituale, nici valori materiale, deşi noi înţelegem perfect că şi condiţiile favorabile de circulaţie pe şosele reprezintă o valoare,

condiţiile favorabile de circulaţie pe străzi şi autostrăzi sunt garanţia păstrării multor vieţi, a transportării la timp a mărfurilor şi aşa mai departe; să nu trecem sub tăcere neajunsurile noastre, dar haide să ajutăm inspectoratul circulaţiei auto să poată lucra mai bine. Şi înţelegeţi, tovarăşi, că noi nu putem arunca oamenii ca pe nişte coji de nucă, noi trebuie să oferim posibilitatea de a se îndrepta acelor oameni care s-au împiedicat pe undeva, rezervele noastre nu sunt fără sfârşit, lucrători capabili, care-şi cunosc treaba, sunt puţini, de aceea l-am transferat pe căpitan într-un raion mai îndepărtat, unde va avea mai puţine posibilităţi să dea dovadă de iniţiativa M verificarea perspicacităţii şoferilor, în situaţii asemănătoare.

Din păcate, am fost nevoiţi să transferăm în alt raion şi pe locotenentul-major Osis, care a fost avansat. Trebuie să menţionăm că elementul mic-burghez este foarte stăruitor şi răzbunător în furia sa. Locotenentului nu i s-a iertat principialitatea de care a dat dovadă în elucidarea cauzelor accidentului. S-a văzut că există destule posibilităţi de a otrăvi viaţa unui om, fără a încălca legea, indivizii aceia înrăiţi posedau o fantezie rafinată, dar se ţineau la o distanţă respectabilă de lege. A trebuit să cedăm, acum lucrează în sectorul acela un alt inspector, care va face ordine la fel de bine ca Osis.

Cum de s-a putut întâmpla că, atunci când a fost oprit, Pingerots a scăpat fără nicio sancţiune, deşi era beat?

Inspectorului în cauză îi murise nevasta cu o săptămână în urmă. Superiorii îi acordaseră câteva zile libere pentru înmormântare, apoi el mai avusese de rezolvat nişte treburi urgente, tot felul de probleme în legătură cu fetele lui: Ivonna, de doisprezece ani, şi Sarma, de nouă ani. Izbutise să găsească o femeie cu ziua, care să le gătească, ca să aibă ce mânca la prânz, când se întorceau de la şcoală. În ziua aceea, inspectorul ieşise prima dată la lucru. Fireşte, se întorcea cu gândul mereu la boala nevestei – un cancer dignosticat prea târziu – la lupta dintre medicină şi boală. Medicina a fost silită să capituleze, se întârziase cu operaţia, doctorii n-au putut decât să urmărească în tăcere cum se stinge bolnava, chin care a durat trei luni. S-a făcut tot posibilul ca sfârşitul să fie fără dureri, şi în mintea lui era încă proaspătă ultima vizită la spital, când revenindu-şi pentru scurtă vreme nevasta îi spusese zâmbind:

— Mă simt foarte bine, nu mă mai doare nimic. Peste o săptămână o să-mi facă ieşirea *am* spital. Acum drm nopţile. Dorm adme şi mult!

El îi povestise despre fete, despre cunoscuţi şi prieteni, despre serviciu, despre filmele noi, căci amândoi erau mari amatori de cinema, nu lăsau să le scape nicio premieră. Terminând ce avea de spus, văzu că nevastă-sa adormise, în timp ce vorbea privise pe fereastră, ca să nu-l podidească lacrimile la vederea chipului drag, atât de slăbit, de nerecunoscut.

Când îl oprise pe Pingerots şi recunoscuse la volan figura încrezută a scenaristului, în amintire îi apăruse sala plină a cinematografului „Riga” şi el cu nevastă-sa aşezaţi în rândul al cincisprezecelea, la premieră.

Soţii schimbaseră atunci între ei zâmbete complice, văzându-l pe scenaristul spilcuit şi bine hrănit. Printre cineaştii îmbrăcaţi pestriţ şi extravagant, Pingerots apărea ca un birocrat model. Filmul însă s-a dovedit interesant, de altfel, acum puteai să-l omori că nu-şi mai aminteşte despre ce era vorba; şi iată, toate laolaltă: pierderea suferită recent, amărăciunea şi singurătatea, dorinţa vagă şi chinuitoare de a-şi aminti subiectul filmului, constatarea plină de tristeţe că-i fusese dat să petreacă atât de puţine clipe fericite cu nevastă-sa şi alte gânduri sâcâitoare, străine – dar despre ce-o fi fost totuşi filmul, nu ştiu ce întâmplare, o poveste de dragoste – da, întocmai, numele scenaristului Pingerots, este chiar el, cu înfăţişarea lui de birocrat, n-are nimic de boem, întotdeauna corect îmbrăcat, întotdeauna în costume de culoare închisă, cu cravată neagră, un om serios, nimic suspect, nu pare băut, aha, iată se apropie un şofer amator, un tip cu mn aer foarte fluşturatec, stop, vă rog, trageţi pe dreapta, aşteptaţi un minut, termin îndată cu Pingerots, actele sunt în ordine, revizia tehnic!” a fost făcută, n-are nicio perforaţie în talon, oprindu-se a stins semnalul luminos, a tras frâna de mână, are permis de şase ani împliniţi, priveşte nepăsător prin parbriz, ei, şi ce dacă, nu-i deloc obligat să-l mănânce din ochi pe inspector, s-a uitat la el de vreo două ori, şi gata, ajunge, are privirea senină, puţin înfumurată, de parcă ar privi prin tine, da, atunci, după premieră, Lenocika şi cu mine ne-am dus la restaurant, parcă la „Astoria”, am mâncat pui *tăbăka*, am băut vin, dar el n-o fi cumva beat? Stă degajat, poate puţin gârbovit, de altfel, intelectualii se disting rar printr-o ţinută frumoasă, are un ten bolnăvicios, poate suferă de ficat, iar cel de colo dă semne de nerăbdare, vezi Doamne, este grăbit, stop, trageţi pe dreapta, am lungit-o prea mult cu scenaristul, de obicei nu fac aşa ceva, bine, poate să plece, ce rând s-a format, n-are decât să plece, luaţi actele, aşa, a semnalizat, a deblocat frâna de mână, a pornit lin, aşa cum se cuvine.

În alte condiţii, ochiul experimentat al inspectorului ar fi observat de îndată poziţia înţepenită în care şedea Pingerots, inspectorul era un copoi încercat, cu un fler deosebit, dar tragedia petrecută în familie, înmormântarea ce abia avusese loc îl împiedicau să lucreze cu obişnuita lui competenţă, la aceasta se mai adăuga şi faptul că-l văzuse cândva pe Pingerots pe scenă; aşa scăpase Pingerots, fără să intre la apă, şi se încrezuse în faptul că se poate aşeza beat la volan.

Oare îl aşteaptă soarta lui Vesteturs?

Foarte posibil.

Înseamnă că în republică trăieşte un om pe care îl aşteaptă soarta lui Julijs Kokzars.

Julijs Kokzars, născut în anul 1909, strungar de înaltă calificare, a murit în automobil, cu centura de siguranţă prinsă, fără nicio lovitură, fără nicio zgârietură. Moartea a venit la el cu praf de asfalt, cu gust de cauciucuri, în vinele morţii care a venit să-l ia curgea benzină. Costeliva a sosit, mirosind toată a unsoare de maşină, înfăşurată într-un giulgiu de praf de asfalt, cu cercei de segmenţi la urechi, călare pe radiator, agitând în mână manivela, în locul coasei tradiţionale. Julijs Kokzars a lăsat în urma sa nevastă, copii, nepoţi, o viaţă bine orânduită, îndestulată; ieşind la pensie ar fi putut să trăiască după placul inimii, să pescuiască, să facă dulgherie, să strunjească uneori şi la uzină câte o piesă mai complicată, să citească ziarele, să comenteze conflictele ivite pe plan mondial, şi să îmbătrânească încetul cu încetul.

Tatăl lui Julijs Kokzars, muncitorul metalurgist Janis Kokzars, se născuse în anul 1877 şi murise în octombrie 1916. Moartea venise la el zburând prin văzduh sub forma unui obuz, se prăbuşise lângă el, înălţase o fântână arteziană de noroi negru-verzui, moartea îşi ridicase coasa zimţată de schijele obuzului, Janis Kokzars murise cu faţa îngropată în noroi, lăsându-şi nevasta, mantaua soldăţească şi trei băieţi de zece, şapte şi trei ani; mai lăsase în urmă pe părinţii săi, războiul, sângele, noroiul şi gemetele camarazilor.

Tatăl lui Janis Kokzars – fierarul Martins Kokzars, născut în anul 1837, îşi îngropase fiul şi se sfârşise în 1923, la vârsta de optzeci şi şase de ani, în patul mâncat de cari, pe salteaua de paie, lăsând după el nevasta şi nora cu nepoţii – Valdis de şaptesprezece, Julijs de paisprezece şi Juris de zece ani; bătrânul fierar îşi lăsase familia în nevoie, sărăcie şi deznădejde, Julijs şi

Valdis plecaseră de acasă să-şi câştige traiul, pentru că toate economiile familiei se topiseră pentru a-l înmormânta cum se cuvine pe bunic.

Tatăl lui Martins, Jurgis Kokzars, tot fierar, se născuse în 1802 şi murise în 1881, după cum se vede şi el la o vârstă destul de venerabilă, dar încă plin de vigoare şi dragoste de viaţă. Moartea îl surprinsese în curtea propriei sale fierării, sub înfăţişarea unui armăsar nărăvaş cu părul strălucitor şi greabănul gros. Era o dimineaţă senină, călduroasă, bătrânul fierar turnă câteva găleţi cu apă în faţa fierăriei, ca să nu se ridice praful când se vor zbuciuma caii la potcovit, pe urmă îşi umplu cu tutun pipa scurtă, o aprinse cu grijă şi se aşează la umbră, urmărind cum potrivea fiu-său o potcoavă pe copita unui armăsar. Ţăranul ţinea armăsarul de dârlogi, băiatul îl apucă de picior, dar nu izbuti să-l stăpânească; mâniat, bătrânul îşi lăsă pipa deoparte şi prinse să le arate cum poate un singur om să se descurce cu un fleac de treabă ca asta, dacă nu este înţepenit de frică. Jurgis Kokzars înhăţă piciorul armăsarului, îl strânse între genunuchi şi animalul, simţind o mână de fier, se domoli, dar loviturile uşoare şi precise de ciocan, care făceau să pătrundă cuiul potcoavei, l-au înnebunit. Armăsarul se smuci, bătrânul rămase aşezat pe vine în mijlocul curţii. Apoi se ridică, se clătină, cei aflaţi în apropiere văzură cum i se stinge privirea, el întinse mâinile, de parcă mergea pe pipăite în întuneric, mişcă buzele şi spuse:

— Hai, stai să-ţi arăt! Desfăcu braţele în lături, ca şi cum ar fi vrut să îmbrăţişeze pe cineva, şi se prăbuşi în praful curţii.

După străvechi hrisoave se mai ştia că tatăl lui Jurgis Kokzars, tot fierar, cu numele de Janis, primea soldă în armata rusă şi căzuse ca grenadir pe câmpul de luptă în războiul cu Napoleon. Locul unde se află mormântul lui nu este cunoscut, nu mormântul lui Napoleon, ci al lui Janis Kokzars.

Mai departe, în adâncurile fântânii nu se vede nimic. Doar presupuneri vagi şi legende. Legenda cea mai viabilă şi mai persistentă (căci există şi legende sărace, confuze) – cea mai viabilă şi persistentă legendă circula despre fierarul poreclit Ozolvals sau Ciomagul de Stejar, străbunul neamului, răpus în lupta cu cavalerii-fiare lângă Saule. După înfrângere, Ciomagul de Stejar a fost ars pe rug, fusese un om cu o putere nemăsurată, viteji ca el n-au mai existat în neamul lor, de aceea şi urmaşii lui au purtat numele de Ozolzars, Creangă de Stejar, nu Ciomag de Stejar, şi cu mult mai târziu, când au început să apară numele de familie, din cine ştie ce pricină, au fost trecuţi

în hrisoave drept Kokzars, ceea ce înseamnă numai Creangă de Arbore. În orice caz evoluţia numelui este o dovadă a modestiei şi lipsei de exigenţă a neamului.

Dincolo de bătălia de la Saule nu s-a putut descoperi arborele genealogic al Kokzars-ilor. Rădăcinile li se pierd în bezna veacurilor.

De unde au venit strămoşii neamului în Ţările Baltice? Din India, prin răsăritul Europei? La rădăcini n-au decât să ajungă oamenii de ştiinţă, noi putem să le semnalăm numai vitalitatea.

Geamul îşi îndreaptă ramurile.

Îşi desface frunzişul.

Căsătoria este un altoi pe arborele neamului.

La nuntă ar fi putut să-l poftească şi pe unchiul Juris, trebuie să recunoaştem că pe tema asta tata şi mama s-au certat în lege.

Să facă o nuntă mare? Unde? Locuinţa nouă, pe care toţi membrii familiei s-au dus s-o vadă, nu era încă terminată, se întârziaseră lucrările de finisare, Girts n-avea chef să facă nunta în casa socrului, dar neputând rezolva problema spaţiului, fusese nevoit să cedeze şi nunta avusese loc în apartamentul lui Indrikis Berzins.

Mărimea locuinţei, capacitatea de a primi oaspeţi au determinat numărul invitaţilor.

Unchiul Juris n-a fost invitat.

Este puţin probabil că, venind la nuntă, s-ar fi purtat cuviincios, de la început s-ar fi cherchelit. Ca un adevărat alcoolic, se îmbăta de la al treilea păhărel; îndată ce i se urca băutura la cap, începea să ciupească femeile de fund, cu un zâmbet libidinos. Nu-i greu să-ţi închipui cum ar fi privit oaspeţii asemenea apucături. Deşi mama lui Girts continua să insiste cu sfială că trebuie să fie poftiţi toţi Kokzars-ii, Julijs replică în mod convingător că nunta va fi o petrecere pentru tineret, că apartamentul nu este extensibil, ba pe deasupra e casa socrului, ce să caute acolo un bătrân ca unchiul Juris, tinerii nu sunt amatori de jocuri de cărţi, acolo punctul tare va fi dansul şi degustarea a tot felul de bunătăţi. N-au fost invitaţi nici acei puritani, verişoarele şi vărul. Se ştia dinainte care le-ar fi fost atitudinea: ar fi privit cu un ochi critic fiecare cupă de şampanie închinată pentru fericirea tinerilor căsătoriţi, ar fi condamnat lăcomia invitaţilor, iar în toiul petrecerii vărul s-ar fi ridicat şi ar fi început să-i convingă că dacă vor continua să mănânce s-ar

putea să-şi pună sănătatea în mare pericol (parcă ce-au mâncat înainte nu le-a dăunat!), să lungească vorba despre coşmaruri, care chipurile se visează când ai stomacul prea plin.

Vărul puritan socoteşte că se poate lupta cu excesele numai prin abstinenţă. Cu recomandările politicoase şi pline de tact ale dietologilor nu obţii nimic, susţine el. Nu-l taie capul pe verişor că părerile lui sunt pe-alocuri de nuanţă brună, pe dosul lor.

Este nevoie de un om care să-i înveţe pe ceilalţi, susţine el.

El crede cu sfinţenie în formula sa. Este de acord, este gata să preia, a şi preluat pe umerii săi povara deloc uşoară de păstor, dar lanţul muntos al ideilor sale este destul de pustiu, nu creşte niciun fir de iarbă pe povârnişuri, cu ce se vor hrăni oiţele acolo?

Este nevoie de un om?

O parte a formulei este absolut corectă.

Fiecare femeie are nevoie de un om care să-i spună din când în când:

— Nu există pe lume ochi mai minunaţi ca ai tăi. Mersul tău mă înnebuneşte, de unde ai apărut aşa cum eşti? Ce păr frumos ai şi ce bine îţi vine pieptănătura asta. Cum te ating, simt că nu mai sunt eu. Pot să rămân lângă tine? Sunt atât de singur, numai tu îmi luminezi viaţa!

Girts şi Irena au fost conduşi la casa căsătoriilor într-o limuzină mare, neagră, un fel de sipet al fericirii încăpător, în automobile de lux ca acesta călătoreau numai funcţionarii de stat de rang superior, şi iată că mireasa şi mirele erau provizoriu pe picior de egalitate cu cei sus-puşi, împrumutarea acestor maşini de către casa căsătoriilor fiind, într-o măsură oarecare, o dovadă a grijii cu care societatea înconjoară familia – celula cea mai măruntă a structurii sale.

Este de la sine înţeles că Alex a fost naş, iar Valentina naşă.

Alex le-a povestit multe lui Girts şi Irenei despre fratele mai mare al istoricului Vermanis, responsabilul casei căsătoriilor, om de vârstă respectabilă. Era socotit pe bună dreptate cel mai remarcabil organizator de nunţi în Ţările Baltice, un adevărat maestru de ceremonii, statura lui masivă – aproape o sută cincizeci de kilograme – era încă o mărturie grăitoare a instituţiei de neclintit a căsătoriei, în timpul ceremoniei solemne, vocea lui frumoasă ar fi făcut să pălească de invidie pe orice pastor sau orator parlamentar, iar gesturile măreţe, chibzuite ale ritualului nupţial confereau

evenimentului un caracter unic.

Ajunşi la casa căsătoriilor, oaspeţii aflară că, în ziua aceea, Vermanis nu oficia ceremonii nupţiale.

Locţiitoarea lui, de altfel o femeie drăguţă, simpatică, oficia la fel de bine aceste ceremonii, Alex însă hotărî nu se ştie de ce că nunta lui Girts şi a Irenei trebuie să fie oficiată numai de Vermanis, şi de nimeni altul.

Găsindu-l pe boss-ul casei căsătoriilor în biroul său, Alex încercă să-l convingă. Îi spuse că Vermanis n-ar trebui în niciun caz să scape un prilej atât de rar: căsătoria unei celebrităţi ca Irena Berzina cu o altă celebritate la fel de mare, ziaristul Girts Kokzars. După cum a reieşit, Vermanis o ştia prea bine pe Irena Berzina, îi cunoştea meritele în sportul de performanţă. Despre Girts Kokzars însă, e drept, auzea pentru prima dată, deşi citea conştiincios ziarele şi revistele. Auzind de Irena, Vermanis începu să şovăie, dar continua să refuze, tot mai încerca să scape pe motiv că s-a îngrăşat prea tare în ultimul timp, că este nebărbierit şi în general nu mai oficiază căsătorii, că nici nu-l mai încape fracul negru, ba că n-are la el nicio cămaşă curată, aşa că nu va putea în niciun caz să-i căsătorească, măcar şi din motive pur tehnice, da-da, ar fi frumos, dar din motive tehnice, vă daţi singur seama, nu se poate face nimic!

Atunci Alex începu să-i descrie cum au petrecut ei două săptămâni de vacanţă minunată la fosta moşie, unde se află acum o crescătorie de cai a sovhozului, pomeni că şi fratele lui Vermanis se aflase acolo, dar că nu deschisese fereastra în acea noapte istorică, nu luase parte la golirea bidonului de cinci litri de vin, afişând astfel lipsa lui de stimă faţă de viitorii soţi, şi de acea el, Vermanis, ca frate mai mare, nu trebuie să repete greşelile fratelui mai mic, ci trebuie să ispăşească vina, în locul lui; la urma urmei, ce contează motivele pur tehnice, el poate veni la ceremonie chiar în costumul său obişnuit, ba chiar îmbrăcat numai în cămaşa de toate zilele. Şi aşa o să le facă o mare cinste. Că doar nu s-a transformat el, Vermanis, într-un sclav al ritualului, ci dimpotrivă a rămas stăpânul lui absolut.

Vermanis n-a mai rezistat la aceste argumente, s-a predat, s-a bărbierit la iuţeală cu maşina electrică, a scos din dulap o cămaşă albă de dimensiuni uriaşe şi a trecut alături într-o odăiţă, ca să se schimbe.

Bărbieritul, îmbrăcatul şi celelalte pregătiri n-au durat mai mult de cinci minute, după care Vermanis a rostit discursul său cel mai solemn.

Avea discursuri pentru divorţaţi, văduvi şi tineri căsătoriţi. Pentru tinerii căsătoriţi avea pregătite trei tipuri de discursuri. Primul tip de discurs îl adresa majorităţii soţilor, acest discurs era grav, solemn cu măsură şi conţinea toate informaţiile necesare.

În al doilea tip de discurs punea mai multă căldură sufletească şi sinceritate. Tonalitatea lui de bază o constituiau amabilitatea, o politeţe rafinată, aprecierea importanţei momentului, a caracterului său unic.

Al treilea tip de discurs îl rostea în cazuri rare, nici nu era de fapt un discurs, ci o compoziţie artistică slăvind căsătoria în general şi pe cea de faţă în special. Vermanis vorbea cu multă însufleţire, era un actor ieşit din comun, îmbinând interesul său personal cu punctul de vedere oficial, acesta nici nu era un discurs, ci „Simfonia a noua” de Beethoven, şi Girts cu Irena, atât de zâmbitori şi uşurateci la începutul ceremoniei, au ascultat cu mare atenţie partea de încheiere, înţelegând poate abia atunci ce minunată şi în acelaşi timp importantă este căsătoria.

N-a trecut nicio săptămână de la sărbătorirea nunţii, că tinerii au primit repartiţia şi, urcându-se în maşină, au pornit direct de la comitetul executiv raional la noua locuinţă, l-au găsit pe administrator, au luat de la el cheia şi, în mijlocul camerei mirosind a vopsea proaspătă, s-au sărutat fără milă, până când au fost deranjaţi de noii locatari de sub ei; aceştia veniseră să se plângă că nu-şi pot descuia cu niciun chip uşa, că au o cheie defectă şi să-i roage pe Girts şi Irena să le dea voie să vadă apartamentul, al lor fiind absolut la fel.

A venit apoi vremea instalării.

Bătrânii, tatăl şi mama lui Girts, s-au hotărât să mai rămână un timp în vechea locuinţă din strada Miers, cu acordul verbal de la serviciul spaţiului locativ, pentru a-i lăsa pe tineri să-şi petreacă singuri luna de miere. Oficial se considera că în vechea locuinţă se fac reparaţii generale înainte de mutarea noilor locatari.

Reparaţiile se lungeau.

În casa nouă, instalarea era în toi.

În fiecare zi tatăl se înfiinţa la Girts cu lădiţa lui de scule. În subsolul casei de pe strada Miers avea destule rezerve de material lemnos: scânduri uscate, furnir, plăci de lemn aglomerat. Şi iată că acum aceste materiale prindeau bine, în locuinţa lui Girts se făceau dulapuri în perete, rafturi de bucătărie şi tot felul de alte adaosuri practice necesare.

Din păcate, omul nu este pregătit cu adevărat pentru viaţa de familie şi primele săptămâni de gospodărie independentă erau asemănătoare chinurilor cuiva care nu ştie să înoate şi cade din întâmplare în apă.

Desigur totul ar fi mers cum nu se poate mai bine, dacă din când în când n-ai fi fost obligat să te scoli din pat, dar bucătăria, gătitul, curăţenia şi alte griji de care se ocupau până atunci părinţii atât în familia lui Girts, cât şi a Irenei, toate aceste griji aşteptau să fie preluate de cineva. Tinerii şi-au dat seama la timp că vesela trebuie totuşi spălată, când în chiuvetă crescu un adevărat Mont Blanc din tot felul de vase de bucătărie. Atunci soţul şi soţia se năpustiră cu forţe unite asupra vaselor murdare, iar inamicul lor – ceşti, farfurioare, linguri, furculiţe – înregistra numeroase răni, unele farfurii fiind nevoite mai târziu chiar să iasă din competiţie.

Irena îşi aminti că nişte neamuri ale ei de la ţară ţineau în podul hambarului un cufăr vechi de zestre, de care n-aveau nevoie. Dorind să intre în posesia lui, l-au invitat pe Julijs Kokzars, ca mare specialist în cufere şi sipete, să meargă împreună cu ei acolo, ei, şi urmarea ne este deja cunoscută.

Întâmplarea tragică de pe şosea a tulburat seninătatea lunii de miere. Doar după înmormântare Girts s-a dezmeticit cu adevărat, şi-a dat seama de pierderea ireparabilă suferită şi a văzut câte treburi începute, dar neterminate i-au rămas moştenire. Rafturile din bucătărie erau făcute pe jumătate. Pentru dulapurile în perete era înjghebat scheletul, materialul pregătit, totul calculat, măsurat, la îndemână, dar tata – animatorul şi înfăptuitorul tuturor iniţiativelor legate de amenajare – tata nu mai era. Fracturile de la coaste se vindecau repede, Girts aproape că nu stătea în pat, cum îi prescriseseră doctorii, ci se ocupa tot timpul cu dulgheria şi tâmplăria. Ciudat, dar resimţea cel mai dureros singurătatea sa de fiu, când se apuca să dea la rindea o scândură pentru raft sau când vopsea uşa dulapului, ori mai fixa câte un şurub în ramă pentru mai mare rezistenţă. Şi înainte, în vechea locuinţă, el stătea cam rar pe-acasă. Într-o seară târziu, întorcându-se de la un meci de hochei, văzuse în cameră un necunoscut cam de vârsta lui, care-i săpunea lui Julijs Kokzars obrajii, mânuind cu dibăcie un pămătuf.

Ia te uită, tata chemase bărbierul acasă!

Dar totul se lămuri pe loc. Băiatul era şef de atelier la uzina unde lucrase douăzeci şi şase de ani bătrânul strungar-seuler.

— Mie-mi tremură mâinile pentru o treabă atât de fină ca bărbieritul, nu

mai sunt bune, lămuri el, când fiu-său află numele bărbierului şi funcţia sa.

Până atunci bătrânul Kokzars nu-i mărturisise că nu mai poate să se radă, ca înainte, cu briciul tăios.

Muncitor emerit, fusese scos de curând la pensie cu toate onorurile şi iată, şeful de atelier trecea la două zile pe la bătrân ca să-i bărbierească. Poate nu numai pentru asta, dar ca să mai şi stea la taifas despre treburile uzinei, pe care Kokzars le cunoştea mult mai bine decât mulţi.

În prima clipă, prezenţa bărbierului îl amuză pe Girts, ca şi faptul că taică-său îi ascundea de o jumătate de an că mâinile nu-l mai ascultă, în prima clipă l-a amuzat, l-a mirat, dar'mai apoi l-a deranjat.

Cum aşa, şeful de atelier ştie despre tata mai multe decât propriul său fiu?

În clipele grele un străin vine să-l ajute pe Julijs Kokzars, în timp ce feciorul este ocupat cu treburile sale.

Un străin?

Nu, un tovarăş de muncă! Munca în colectiv pune bazele unei prietenii puternice şi îndelungate. Poate că profesiunile diferite au însemnat prima fisură în relaţiile dintre tată şi fiu.

Ceva fusese pierdut pentru totdeauna şi ei amândoi, pare-se, înţelegeau acest lucru.

Aşa cum înlătură briciul spuma de săpun, întâmplarea cu bărbieritul înlătură stratul superior, superficial, de pe relaţiile dintre tată şi fiu, îi îngădui lui Girts să vadă obrazul neted al nepăsării sale.

Da, dimineaţa, când tatăl pleca la lucru, feciorul încă mai dormea. Munca la redacţie începea la unsprezece. Dacă nu erau întreceri sportive importante, Girts stătea în pat până la zece. După ce se scula, îşi făcea gimnastica de dimineaţă mergând prin cameră în mâini, apoi se bărbierea, se spăla, se îmbrăca şi, fără să mănânce, pornea fuga la redacţie, auzind din urmă chemarea rugătoare a mamei dinspre bucătărie: băiete, gustarea te aşteaptă în cuptor!

Într-adevăr, cine profita de acest mic dejun? Gustarea îl aştepta întotdeauna în cuptor, dar numai rareori Girts mânca dimineaţa, şi totuşi mama pregătea cu stăruinţă şi speranţă, în fiecare dimineaţă, gustarea – pentru cuptor.

La orele unsprezece fix, Girts apărea la serviciu. Socotea că-i o ruşine să

întârzie, în patru ani încă nu întârziase niciodată, şi colegii glumeau spunând că-şi pot controla ceasurile după el, uneori o şi făceau, mutând limbile ceasului înainte sau înapoi pe cadran, fără nicio şovăială.

Cu colegii de muncă era în relaţii bun redactorul-şef ştiuse să alcătuiască un colectiv închegat. Tovarăşii petreceau împreună de sărbători, dăruiau femeilor de ziua lor fiori, bomboane, se interesau întotdeauna de sănătatea copilaşilor, de problemele de familie, îşi arătau compătimirea când se iscau certuri, se bucurau de succese, dădeau bani cu împrumut, dar cereau şi ei, fără jenă, când aveau nevoie.

Şi după terminarea zilei de muncă, Girts mai avea destule obligaţii de serviciu de tot felul.

Întrecerile sportive aveau loc de obicei spre seară, el trebuia să fie prezent la de, pentru a relata cititorilor săi cum s-au desfăşurat, în afară de asta Girts scria pentru diferite ziare treceri în revistă ale evenimentelor sportive, articole care deschideau dezbateri.

Viaţa sportivă pulsa din plin în republică şi Girts nu se putea plânge că n-are de lucru. Serile se întorcea acasă târziu, când tatăl dormea: schimbul de muncă la uzină începea la ora şapte, deci Julijs Kokzars se scula devreme.

La cina, stând cu mama la bucătărie, Girts afla cele mai importante noutăţi petrecute în curte, în casă, pe străzile învecinate.

Sâmbetele şi duminicile Girts pleca din oraş cu prietenii. La sfârşit de săptămână, tatăl dispărea de acasă dis-de-dimineaţă, pe la ora cinci, luându-şi un rucsac, undiţa sub braţ şi trăgându-şi cizme lungi în picioare. Iarna, tata pleca duminica, cu autobuzul fabricii, să momească peştele pe lacul Peipus. Întreaga familie se reunea rareori la masă. Nu s-ar putea spune că nu schimbau o vorbă cu lunile, dar nici nu exista o deosebită apropiere între tată şi fiu.

De când îşi cumpărase maşina, împrumutând o parte din bani de la Alex şi ajutându-se şi cu economiile familiei, Girts devenise şi mai scump la vedere. Maşina cerea să fie întreţinută; aprindere cu tiristori, bujii Bosch, faruri contra ceţii, anvelope radiale – de toate acestea Girts a trebuit să-şi facă rost, rupându-şi din timp pentru câştiguri suplimentare.

După ce se însură şi primi locuinţă, Girts parcă îl văzu cu alţi ochi pe bătrân. În primul rând, era recunoscător părinţilor care se gândiseră să le ofere posibilitatea, lui şi Irenei, să stea un timp singuri şi în acelaşi timp tata

venea în fiecare zi cu sculele lui în casa nouă.

— De ce cari zilnic lada asta cu tine, las-o aici la bucătărie, nu se atinge nimeni de ea, îl sfătui Girts.

— Nu, răspunse bătrânul, un meşter adevărat are întotdeauna sculele cu el.

Pe ascuns de ceilalţi, când tata era în coşciug, Girts îi vârî în buzunar o rindea mică de tâmplărie, o unealtă fină şi rară.

După înmormântare, viaţa începu să-şi reia treptat cursul.

Irena nu era deprinsă cu gospodăria, nu era în stare nici măcar să pregătească un prânz cum se cuvine. De fapt, nu s-ar putea spune că nu deosebea o tigaie de o cratiţă, totuşi cunoştinţele ei culinare erau atât de unilaterale, încât le puteai numi mai curând neştiinţă – chiftele cu cartofi prăjiţi, asta era tot. Chiar cea mai simplă supă îi depăşea posibilităţile.

Înarmat cu o carte de bucate, Girts îi sărea în ajutor şi adeseori, cu ocazia veniri lui Alex şi a Valentinei, în bucătărie se isca o adevărată harababură culinară, din care rezultau feluri de mâncare exotice, uneori comestibile, alteori nu.

Când Irena îşi reîncepu antrenamentul, apoi toamna şi cursurile la facultate, ei încetară să gătească acasă, preferind să mănânce la prânz la vreun expres bun.

Girts căuta să o ajute pe Irena la gospodărie.

Întorcându-se de la antrenament, ea îl găsea uneori la bucătărie, robotind pe lângă maşina de spălat, stropit tot cu clăbuci de săpun – el turna întotdeauna prea multă apă sau punea prea multe rufe, şi maşina de spălat împrăştia în jur spumă şi stropi de apă.

Nici mama fetei, nici mama băiatului nu se amestecau în treburile gospodăreşti ale tinerilor.

— La atâta lucru o să-i taie pe ei capul, comentase Indrikis Berzins în sprijinul politicii sale de neamestec.

Da, socrul nu-i ajutase să găurească pereţii, nici să dea scândurile la rindea, dar numai datorită stăruinţei lui primiseră tinerii casă aproape în aceeaşi zi cu verighetele. E adevărat că aveau tot dreptul la locuinţă. Familia Kokzars era demult înscrisă pe listă şi aproape că le venise rândul, totuşi o lună mai devreme sau o lună mai târziu însemna foarte mult într-o situaţie atât de importanţă cum e că-r sătoria.

Pe bătrân l-au înmormântat cu toată pompa.

Girts nici nu-şi putea închipui că peste două sute de muncitori cu nevestele şi copiii vor veni să-l conducă pe ultimul drum.

Reieşi că Julijs Kokzars era o relicvă vie a uzinei, despre firea lui săritoare, inima lui sinceră, despre munca lui conştiincioasă, dibăcia şi exigenţa profesională li se povestea tinerilor muncitori – erau nişte adevăruri de netăgăduit pe care se cuvenea ca ei să le cunoască. Să măsori din ochi cu precizie de micrometru este o calitate ce nu poate fi dobândită atât de simplu.

Julijs Kokzars era legat de tovarăşii săi de muncă nu numai prin activitatea profesională, ci şi prin relaţii omeneşti. Girts văzu pentru prima dată atât de mulţi oameni plângând. Din discursurile de adio taică-său apărea ca un fel de sfânt al secolului al douăzecilea – un muncitor plin de viaţă, veşnic zâmbitor, eu părul rar şi cărunt, cu tonsură de călugăr în creştetul lucios şi trandafiriu, cu ochelari metalici pe nasul destul de proeminent. Dar asta spunea totul.

Înmormântarea căzu ca o piatră grea pe sufletul lui Girts şi pentru că pe neaşteptate, de sub un voal negru, îl străfulgerară doi ochi şi o voce răutăcioasă şuieră:

— Tu eşti vinovat, numai tu, şofer bezmetic!

Era una dintre verişoarele puritane.

Poate că nu cunoştea împrejurările în care se petrecuse accidentul, poate că o spusese sincer mâhnită, dar mai mulţ ca sigur că se folosise de acest prilej ca să se răzbune pe Girts că nu fusese poftită la nuntă.

Oricât de nedreaptă părea învinuirea, totuşi simţi cum i se strânge inima.

Oare într-adevăr el, Girt Kokzars, este vinovat de moartea tatălui său? Deşi în faţa legii a răspuns Vesteturs? Vinovat? Dezvoltând această idee vina ar putea fi atribuită cu acelaşi temei şi inventatorului automobilului, care ar fi vinovat de moartea tuturor celor ce pier în accidente de circulaţie. Absurd. Logica e logică, de ea nu te poţi ascunde, dar sentimentul că este şi el vinovat l-a chinuit destul de multă vreme. Coastele rupte se vindecaseră în două luni, dar rana sufletească pricinuită de accident îl durea mai departe chiar şi atunci când începu să i se pară că tot ce s-a petrecut a rămas demult în urmă, că totul a fost uitat şi prescris prin scurgerea vremii.

Cum s-a schimbat viaţa lui Girts după căsătorie?

A fost nevoie să mai cumpere un divan.

Irenei îi plăcea să doarmă strânsă colac. În somn, îl împingea pe Girts din pat şi dimineaţa se văita că n-a dormit bine. Cumpărară încă un divan, cu tapiţerie gri, dar acum toată noaptea se mutau dintr-un pat în altul, până când se obişnuiră, în sfârşit, să doarmă pe acelaşi divan, deprinzându-se fiecare cu poziţia celuilalt.

Alex preluă toate grijile în legătură cu reparaţia maşinii.

Mama lui Girts nu se mutase din vechea locuinţă, şeful de la spaţiul locativ se dovedi un om înţelegător, el îi oferi văduvei lui Julijs Kokzars posibilitatea să mai trăiască un timp în mijlocul amintirilor sale şi nu se grăbi cu reparaţiile, poate pentru că nu era posibil să fie începute. La două-trei zile, Girts trecea pe la maică-sa s-o vadă. Probabil nu mai era mult până ea se va resemna şi se va muta să locuiască cu tinerii.

Într-o noapte, Girts se deşteptă cu o senzaţie ciudată.

Irena nu era lângă el. Genunchii ei nu-l mai împungeau ca de obicei, în coastă (Irenei îi plăcea să doarmă adunându-şi genunchii aproape de bărbie). Divanul devenise dintr-odată foarte lat. Cel mai straniu era însă faptul că Irena stătea întinsă alături. Girts nu se clinti, dar o simţi întinsă în poziţie de drepţi, îi auzi răsuflarea egală. Se depărtase spre perete şi parcă nu dormea.

Girts nu se mişcă. I se părea atât de ciudat că Irena se trăsese lângă perete şi nu dormea.

— Girts, îi auzi el deodată vocea surdă, uşor răguşită.

Afară, strada amuţise, undeva trecu un troleibuz, în foşnet de roţi. Acum o să se petreacă ceva neobişnuit, o explicaţie sau o mărturisire, şi Girts răspunse încet:

— Da?

— Girts? repetă Irena, dar altfel, parcă mirată.

Se deştepta adeseori în mijlocul nopţii, dar acum trezirea ei era cu totul deosebită, de data aceasta vocea Irenei suna de parcă ar fi descoperit, trezindu-se, că nu se află în patul ei, ci pe marginea unui nor.

Girts îi apucă palma prelungă, îi sărută vârfurile degetelor. Degetul mijlociu era înfăşurat cu leucoplast. La antrenament Irena îşi rupsese unghia, astfel încât şi noaptea degetul purta o coroniţă albă.

— Ce este, măria-ta? dădu glas Girts, cu duioşie, mângâindu-i mâna.

— Girts! repetă Irena.

Şi altceva nimic.

Ceasul ticăia pe noptieră, măsurând timpul, la începutul verii ei nu se cunoşteau încă, banda rulantă a vieţii se învârtea, tot mai departe, luneca înainte, omul poate oricând să coboare pe pământ, omul nu este o piesă pe banda rulantă a veacului, omul este un îndrăgostit în sânul catifelat şi bombat al pământului.

Totul s-a petrecut atât de repede, nici nu-ţi vine să crezi că la începutul verii ei nu se cunoşteau încă, zilele, ca mingile, se rostogoleau în coşul săptămânilor, şi iată un an nou îşi afirma drepturile cu hotărârea unui fluier de arbitru, iar în clipa accidentului Girts o ferise pe Irena, deşi alături şedea tatăl său, ce să-i faci, acum totul aparţine trecutului, iată şi anul nou; un om, oricât şi-ar iubi mama şi tatăl, se desprinde de ei, merge mai departe cu nevasta, împletindu-şi în viaţă propriile sale izvoade.

Oare Girts n-a iubit niciodată până acum?

Da, a avut aventuri, chiar de mai lungă durată, dar n-a fost niciodată îndrăgostit. Aici nu-i nevoie de dovezi speciale, oricine a iubit măcar o dată, va spune că nu poţi să nu-ţi dai seama că iubeşti, să nu-ţi dai seama sau să confunzi iubirea cu un flirt, sau cu dorinţa de a te distra.

La fiecare iubirea se manifestă în felul său, o inimă începe să bată mai tare, alta aproape că se opreşte în loc, însă sentimentul atotcuprinzător, triumfător de frumuseţe şi plenitudine a vieţii pe care îl dă iubirea, acest sentiment este unic şi de aceea de neuitat.

N-am să uit niciodată glasul tău înăbuşit, uşor răguşit răsunând în noapte:

— Girts!

Ce-i unea pe Girts şi Irena?

Dragostea.

Făgăduiala dată.

Interesele comune.

Munca.

Munca? Ziaristica? Deocamdată Irena nu este decât studentă. Da, ea l-a ajutat pe Girts să-şi scrie cartea. I-a limpezit multe probleme neclare. În timp ce el se pierdea în presupuneri, în descifrarea codurilor genetice, în teoriile stingerii agresivităţii, a idealurilor înalte şi nobile, a frumuseţii, armoniei etc. etc., Irena a pus totul la locul său, declarând că venirea femeii în sport a fost

posibilă pentru că bărbatul a preluat o parte din munca dificilă a femeii în viaţa de zi cu zi.

— La noi acasă tata făcea totul, explică ea.

Simplu şi genial. Deşi cam îndoielnic.

Monstrul intelectual Inarikis Berzins la bucătărie? Nevasta – candidat în ştiinţe medicale – stă zile întregi la serviciu. Fata învaţă şi se ocupă cu sportul. Extraordinar. Iată de ce Indrikis Berzins este un adversar fanatic al sportului. Monstrul intelectual spală podelele?

Şi nu numai podelele, spune Irena, construind un lanţ de argumente pentru teoria ei.

Bărbatul îl plimbă pe primul născut cu căruţul? îl înfaşă, îl pune pe oală, îi schimbă botoşeii uzi? îl leagănă pe neobositul plângăreţ? îşi pierde vremea cu biberoanele, oliţele, jucăriile?

La începutul secolului un asemenea tablou era de neconceput. Acum bunicile îşi cedează tot mai des monopolul, nevasta nu este numai dădacă, bărbatul nu este iniţiat numai în secretele automobilului, ci şi în filosofia înfăşatului unui copil.

Bărbatul spall podelele?

Înainte o făceau nevestele sau slujnicele. Un bărbat cu mătura? Cu aspiratorul? Ei, să admitem că înainte n-avea treabă cu aspiratorul pentru că nu existau aspiratoare, dar cârpe, găleţi, mături – era posibil oare pe vremuri să-ţi închipui un bărbat cu asemenea ustensile?

Bărbatul găteşte?

Acum o sută de ani poate doar bucătarii cu diplomă sau mâncăii înrăiţi erau capabili de o faptă atât de plină de abnegaţie. Să-şi piardă vremea cu cratiţele, ceaunele, tigăile? Să bată albuşul, să frece gălbenuşul de ou, să pregătească friptura, să fiarbă supa? Să pună masa? Doamne fereşte!

Astăzi niciun bărbat cumsecade nu se jenează să pregătească de mâncare.

Uneori, e drept, nu-i iese totul cum trebuie, ca, de pildă, lui Alex.

Bărbatul să se ocupe de cumpărături?

La piaţă sau în magazin? O sută de grame de salam, un pui, zece ouă, brânză, lapte, pâine? Astăzi, da, înainte însă – numai minele de fier, pădurea, arma, lingourile de aur, grâul cu tonele şi pământul cu hectarele.

Să spele rufe? S-avem iertare, în trecut era un privilegiu în exclusivitate

feminin.

Să pună petice, să coasă nasturi, să calce? Înainte doar croitorii şi cusătoresele, precum şi holteii singurateci, care n-aveau destui bani să ţină o slujnică, se ocupau cu o muncă atât de puţin masculină.

Desigur, este un exemplu ideal, mai spuse Irena, cu cât este mai scăzut nivelul intelectual în familie, cu atât bărbatul îşi ajută mai puţin nevasta în ale gospodăriei.

— Pe o treaptă socială inferioară, bărbaţii nu-şi ajută nevestele cu nimic, după cum nu fac nimic nici când se află pe o treaptă superioară, susţinea Irena.

— De unde ştii? întrebă Girts.

— Mi-a spus tata, veni răspunsul categoric.

Cine altul să le ştie mai bine decât monstrul intelectual?

De bună voie sau silit, bărbatul din secolul al douăzecilea îşi ia pe umeri această povară, astfel încât femeia, cu toate că munceşte, obţine o rezervă mare de timp liber.

Poate să aibă grijă de ea însăşi, să fie frumoasă, să se bucure de egalitatea în drepturi.

Din când în când bărbatul îşi dă seama că egalitatea în drepturi este în dauna deprinderilor lui egoiste, dar aceste regrete întârziate sunt zadarnice, femeia nu cedează poziţiile cucerite.

Da, femeia obţine o uriaşă satisfacţie prin participarea ei la sportul de performanţă. Satisfacţie din participare. Satisfacţie din aprecierea unanimă şi popularitate.

Fenomenul femeii în sport este o confirmare a egalităţii în drepturi.

Numai pe poligon bărbatul a rămas singur. Fapt în general îmbucurător, trebuie să sperăm că cel puţin în acest domeniu monopolul bărbaţilor nu va fi desfiinţat în scurt timp de vreun pact universal.

Capitolul al şaselea

POLIGONUL

Se înţelege de la sine că oameni diferiţi sunt pasionaţi de genuri diferite de sport.

Sublocotenentul, care completa chestionarele, adresa fiecărui soldat întrebarea:

— Cu ce fel de sport vă ocupaţi?

Majoritatea juca fotbal, volei, baschet. Hocheişti se nimereau foarte rar. În schimb se găsiră maeştri la tenis de masă, rugbişti, amatori de jocul cu mingea, destul de mulţi şahişti, chiar doi care jucau *gorodki*[7] şi, în sfârşit, unul din soldaţi răspunse la întrebare cu toată seriozitatea:

— Mă ocup cu litrobalul!

Sublocotenentul notă chiar aşa în rubrica respectivă, apoi însă, simţind că ceva nu e în regulă, mai întrebă:

— Asta ce fel de sport este?

— Cum, voi cei din armată nu ştiţi ce e litrobalul?

Acum sublocotenentul înţelese ce reprezintă acest gen de sport, pricepu de asemeni că era luat peste picior şi îl admonestă cu severitate pe amatorul de litrofcal, îi făcu morală, într-un cuvânt, îi aplică o SZ – săpuneală zdravănă, după care îl făcu să asculte RP – recomandări preţioase – în legătură cu viaţa, şi mai ales cu normele de comportament în cadrul armatei; apoi îl trimise la BED – bucătăria de campanie a divizionului, unde se cerea urgent un fochist, astfel încât amatorul de litrobal se afumă până atinse negreala unui puşcaş marocan şi totuşi, a treia zi spre seară, făcu rost nu se ştie cum de votcă, faptă pentru care se pomeni expediat direct la arest.

Îndată după acest eveniment prea puţin însemnat începură Marile Manevre.

În noaptea aceea se lăsase un pui de ger şi soldaţii săpaseră înverşunaţi, cu lopeţile, stratul de la suprafaţă al pământului. Luau cu mâinile şi puneau cu grijă deoparte brazdele de iarbă, ca să aibă cu ce să camufleze parapetul. Erau nevoiţi pur şi simplu să se infiltreze în lutul clisos şi greu al poligonului, să taie cu lopeţile cărămizi galbene de argilă, care se lipea, se încrusta în fier şi adeseori câte unul, aruncând cât colo un bulgăre greu de lut, scăpa şi lopata. Ceilalţi râdeau, iar ghinionistul, înjurând, se apuca să răzuiască noroiul lipit de lopată.

Zorile erau aproape, iar la răsăritul soarelui toţi trebuiau să se

7 Un fel de popice.

adăpostească în tranşee sub plasa de camuflaj. Şi adăpostul trebuie să fie gata până atunci, asta va fi probabil lucrul cel mai greu, îşi zise Girts, în timp ce curăţa pe parapet locul ales pentru a instala trepiedul busolei.

Terminară cu tranşeea şi se apucară să construiască adăpostul.

Poate că unitatea va rămâne aici doar câteva ore, dar e posibil să stea şi câteva zile. Isteţimea lor ostăşească le spunea că trebuie să se instaleze cât mai bine, pentru orice eventualitate.

Cercetaşii aveau puse deoparte cuie, un ciocan, un fierăstrău şi, de îndată ce se lumină de ziuă, ostaşii plecară prin râpele poligonului, în căutare de materiale.

Deşi s-ar fi părut că aici şi o surcea o găseşti cu greu, căci în jur erau numai pietroaie, tufăriş, râpe şi pâraie, în câteva clipe plutonierul Mihailov împreună cu cercetaşul Mamaev au şi adus un trunchi zdravăn, apoi încă unul.

Girts şi câţiva flăcăi găsiră dincolo de pârâiaş nişte scânduri destul de potrivite, deşi cam înnegrite de umezeală. După o colină, căutând să nu facă zgomot, tăiară buşteni şi peste puţin timp laviţele erau gata.

Încă pe întuneric descărcaseră din camion un godin de tuci, o ladă cu cărbuni, un sac cu paie. Nu făcură acoperiş deasupra adăpostului, se îngropară cât mai adânc într-o vâlcea, întăriră pereţii cu scânduri, iar sus întinseră o pânză de cort. La puţin timp după aceea, plutonierul scoase ingenios din adăpost coşul sobiţei, astfel încât să treacă înclinat deasupra pământului, ieşind în râpă, iar la capătul coşului instală un opritor de scântei şi un. Absorbant de fum – cinci minute mai târziu sobiţa duduia în lege.

Pe jos aşternură bârne, pe laviţe – paie, la căpătâi aşezară raniţele şi foile de cort, în adăpost se făcu cald şi bine, dar cercetaşi. Înu apucară să se răsfeţe la căldură.

Ei camuflară parapetul, traseră peste tranşee plasa de camuflaj, rupseră şi aruncară buruieni uscate ca să ascundă ochiurile de observaţie, având grijă mai ales să nu se vadă periscoapele aparatelor optice.

Izbutiră să camufleze bine postul de observaţie instalat pe un dâmb în câmp deschis. Spre dimineaţă, în pragul zilei, când se neteziră cutele norilor şi cerul se lumină, aidoma cupolei unei paraşute uriaşe, un străin n-ar fi putut distinge nici de la zece metri locul unde se afla postul de observaţie.

La vreo două sute de metri în spatele lor, printr-o vâlcea se întindea şoseaua de-a lungul frontului, pe care circulau des cei de la comandamentul

superior. Uneori, maşinile se opreau şi ofiţerii superiori veneau să vadă cum s-a instalat comandantul divizionului cu observatorii. Atunci înţeleseră ostaşii că n-au trudit de pomană toată noaptea.

Se părea că inamicul nu-i va descoperi nici ziua, dar era sigur că nici ai lor nu-i dibuiseră.

Alături, la vreo trei sute de metri spre răsărit, pe un teren asemănător, se instalase comandantul divizionului al doilea, dar subordonaţii lui nu-şi dăduseră nicio silinţă; deşi parapetul îndreptat spre inamic era camuflat, dinspre şosea totul se vedea bine şi postul de observaţie al divizionului al doilea era inspectat mereu de câte un comandant.

Plutonierul Mihailov îi cercetă îndelung pe vecini cu binoclul, apoi declară:

— Deşi la noi totul e făcut ca la carte, parcă *tot* eşti mai liniştit fără tot felul de oaspeţi înalţi.

E drept, comandantul serviciului de recunoaştere al regimentului trecuse de dimineaţă pe la ei, îi certase puţin de formă, ca să nu şi-o ia băieţii în cap, dar ostaşii l-au auzit spunându-i încetişor căpitanului Teriverdiev:

— Bravo! Băieţii tăi, Kolea, s-au instalat după toate regulile, ca pe front!

Ziua toată se scurse observând intens linia inamicului. Soldaţii mâncară, dimineaţa şi la prânz, stând în picioare lângă parapet, hrana adusă la timp era bună şi săţioasă, dar picioarele resimţeau oboseala.

Se întunecă, dar nu se punea problema să doarmă, abia acum începea munca adevărată, cercetaşii-observatori prindeau cea mai mică mişcare de partea cealaltă şi, auzind vuietul motoarelor în profunzimea dispozitivului inamicului, traseră concluzia că sunt concentrate rezervele de tancuri. Socotiră că pe flancuri inamicul a concentrat până la câteva companii de tancuri, iar în total au putut fi masate acolo două regimente de tancuri.

A doua zi, când la orele zece şi douăzeci şi şapte de minute a început „războiul”, presupunerile observatorilor s-au adeverit.

La început s-au ivit avioanele, zburând jos, la vreo şaptezeci de metri deasupra pământului, vărsând foc pe toate ţevile; apropiindu-se de linia întâi a frontului, se lansară rachete albe de semnalizare, ceea ce însemna că rachetele de luptă au fost distruse. Observatorii, năuciţi de vuiet şi bubuituri, se contopiseră cu periscoapele şi strigau întruna cu glasuri răguşite coordonatele ţintelor, când în sfârşit pe linia de foc ieşiră tancurile inamicului.

Pluton după pluton, companie după companie, avalanşa de oţel înainta spre ei, cutremurând pământul, observatorii precizau unghiurile şi distanţele, artileriştii aşteptau doar comanda pe poziţiile închise de foc, tensiunea era uriaşă.

Girts Kokzars stătu noaptea la post două ore, apoi se duse să se culce puţin în adăpost. Deasupra capului, umflată de vânt, foaia de cort se ridica şi cădea din nou; alături de Girts se întinsese radiotelegrafistul Vaniuşkin, un flăcău de douăzeci şi şapte de ani, care făcuse doi ani de închisoare pentru huliganism. Kokzars îşi aminti de chipul însângerat, înfricoşător al lui Vesteturs, văzu din nou această faţă înclinată spre geamul lateral al maşinii, ba chiar îi auzi glasul răguşit: „Poate că ne putem descurca şi fără inspectorul de la circulaţie?”.

Interesant, cum o duce acum Vesteturs *acolo*?

Dimineaţa, prinzând o clipă de linişte, Girts îl întrebă pe Vaniuşkin despre asta.

— Acolo? repetă Vaniuşkin, cercetându-l pe Kokzars cu o privire iscoditoare. Acolo, în comparaţie cu poligonul, eşti ca la băi, oamenii dorm noaptea, lucrează ziua, serile citesc, ascultă radio. Dacă ar fi nevoiţi să nu doarmă trei zile şi trei nopţi, oho-ho, ce scandal ar face!

— Aici e război, Vaniuşkin!

— Război? Nu există niciun război! Joacă de copii! La ce dracu e nevoie de asta?

Şi Girts socotea că poligonul este o necesitate împovărătoare. Deviza lui era: jos poligoanele, trăiască stadioanele! Înţelegea însă perfect că în lumea de astăzi nu este un lucru posibil. În lumea de astăzi? Dar va mai fi altă lume? Chiar aşa, în Europa de treizeci şi ceva de ani tunurile au amuţit, în Europa Centrală e linişte şi pace, în secolul al douăzecilea, când ai la spate două războaie mondiale, s-ar părea că au fost depăşite toate termenele, au fost bătute toate recordurile de pace, şi totuşi în Europa domneşte liniştea, deşi alte părţi ale lumii clocotesc ca un cazan, în Asia mor zilnic oameni, în Africa mor zilnic oameni, mor oameni în război, iar regimentul de artilerie X stă de strajă păcii, pe poligon.

Sabia lui Damocles a războiului atârnă de firicelul subţire al păcii.

Nu te poţi bizui pe faptul că cei care şi-au clădit bunăstarea pe înfricoşarea semenilor ar fi interesaţi să întărească firicelul păcii.

Poligonul nostru a legat cu un odgon sabia lui Damocles de cupola timpului.

Noi suntem astăzi pe poligon, pentru că purtăm răspunderea pentru om, de ei toţi am nevoie, gândea Girts, de Irena, de mama, de soră-mea Vallia, de Egils, unchiul Juris, da, şi de unchiul Juris am nevoie, deşi nu mă văd cu el, dar sunt bucuros că şi el trăieşte pe pământ, la urma urmei despre ce am bârfi noi, Kokzars-ii, când ne întâlnim, dacă nu l-am avea pe unchiul Juris.

Aşa este, unii oameni, precum o grămadă de bălegar, ajută să crească ciupercile bârfelor, dar oare noi am fi în stare să ne lipsim de bârfe?

Pingerots, o fi şi el necesar? Eu n-am să trec niciodată la volan când sunt băut, dar cine ar putea să aprecieze acest lucru, dacă n-ar exista Pingerots? Poate că ar trebui să i se rezerve un teren experimental, ca să rişte, conducând în stare de ebrietate?

La Vesteturs nici nu vreau să mă gândesc şi totuşi, dacă ar începe războiul, ar trebui să-l apăr şi pe el, ca să-şi ispăşească pedeapsa, s-ar putea chiar să mor.

Viaţa acestui om curge liniştit, poate chiar monoton, la slujbă e un coleg săritor, în viaţa particulară este un familist model, e drept, are o fire cam greu de suportat, dar nu pot toţi să fie îngeri, iată însă că, beat fiind, se aşază la volan, strecurând în treacăt: dacă se întâmplă ceva, Osis o să mă scape.

Şi dacă nu?

Nu pe Vesteturs l-aş apăra, ci i-aş apăra băieţelul, i-aş apăra familia pe care a părăsit-o în voia sorţii.

Soarta?

Vesteturs ştie: oamenii nu-i vor lăsa familia la ananghie, şi nevasta şi băiatul vor trăi îndestulat, poate chiar nu-i vor simţi lipsa, oamenii sunt omenoşi. Grămada de bălegar nu se dă în lături să filosofeze cum că umanismul trebuie aplicat, umanismul este calul de povară care va scoate din şanţ carul răsturnat de vreun nesocotit.

Nu, de Vesteturs n-am nevoie.

Preastimate Girts Kokzars, nu vi se pare că într-un fel vă asemuiţi vărului puritan, hotărând de ce este şi de ce nu este nevoie?

Într-adevăr, îmi cer iertare, deşi voi adăuga pe loc că am nevoie şi de vărul meu, puritanul.

Asta-i prea de tot!

Pesemne obişnuinţa de a dojeni, ameninţând cu degetul în faţa nasului aproapelui, această obişnuinţă este mult mai contagioasă decât se crede.

Etica epocilor perimate este mai puternică decât forţa de gravitaţie, legile gravitaţiei eticii vechi ne trag înapoi, ne trag spre scheme cu care ne-am obişnuit de mult, dar din asta reiese că e greşită direcţia în care am pornit? O jumătate de secol şi încă vreo câţiva ani după revoluţie nu înseamnă decât prima oră a răsăritului sau poate prima clipă a răsăritului, încă mulţi îşi dorm somnul dulce, socotind că visele, ultimele vise ale nopţii, sunt viaţa reală.

Nu, viaţa nu e un poligon, unde toţi sar în picioare când se dă alarma.

Putem însă afirma cu tot curajul că cei ce dorm se vor trezi totuşi, pentru că semnalul de alarmă a răsunat deja.

În ziua a douăzeci şi şasea, când exerciţiile se apropiau de sfârşit, Girts desluşi o durere surdă în locul unde avusese fractura, tusea îl podidea întruna, tuşind se cutremura din tot trupul. Potolindu-şi tusea, Girts simţi că-l ia cu ameţeală.

Existau două posibilităţi: să se ducă imediat la doctor sau să mai aştepte puţin. Soldaţii se aflau acum departe de locul unde regimentul lor primise „botezul focului”. Se dăduse ordinul să coboare din maşini, înaintarea era oprită, să aşeze corturile pentru noapte.

Aşezară corturile şi rânduiră totul cum se cuvine.

Făcură focul în godin, becul alimentat de acumulator se aprinse, cercetaşii hotărâră să se bărbierească, muind pămătuful cu spumă în apă dezgheţată, uşor încălzită. Când toţi terminară cu bărbieritul, plutonierul le împărţi şapte gulere albe şi soldaţii, după ce se spălară în pârâu, şi le cusură la bluzele militare. Pentru plutonier nu mai rămăsese niciun guler curat, el şi-l spălă pe cel vechi şi-l lăsă să se usuce, agăţându-l câteva minute lângă soba încinsă.

Răsună ordinul – alinierea.

Porniră peste câmp, spre dispozitivul divizionului întâi, unde exista un teren mai mult sau mai puţin neted. Pe drum îşi băteau joc unii de alţii – ca să vezi, ce filfizoni, pe întuneric tot nu-i vede nimeni ce bărbieriţi sunt, ce guleraşe albe au, aşa că degeaba s-au gătit. Plutonierul mergea descheiat la gât, cu gulerul alb ca zăpada, da, priviţi-ne ce mândri suntem, nu ca neglijenţii ailalţi stropiţi de noroi.

Li se aduse la cunoştinţă că „războiul” a luat sfârşit, că vor pleca la

gară, de unde trenul îi va duce până la tabăra regimentului de artilerie X.

Kokzars tuşea fără încetare, li creştea febra. Avea fruntea fierbinte. Dar în dezordinea iscată după ce li s-a comunicat vestea cea bună era foarte greu să găseşti un medic. De altfel, Kokzars n-avea niciun chef să se ducă la medic. Nu vreau să fiu bolnav, dracu s-o ia de febră, sunt sănătos, încerca el să se convingă singur, târând afară din cort soba de tuci şi vărsând cărbunii încinşi într-o băltoacă; cărbunii se stingeau sfârâind, aşa o să se stingă şi cărbunii bolii mele, se încurajă el. Când desfăcură corturile, dădură foc la paie. În noaptea cea neagră ardeau vâlvătăile focurilor, era un tablou straniu, aproape suprarealist, şi Kokzars se înveseli, la naiba, nu mă duc la niciun medic, cum or să se descurce băieţii fără mine, dacă mă topesc acum cine o să care până la maşină lada cea grea cu instrumente, aici contează fiecare mână.

Paiele ard şi războiul s-a terminat acum treizeci de ani.

Am avut noroc să am parte de război pe poligon.

Privind în lumina focurilor chipurile vesele, zâmbitoare ale soldaţilor, Kokzars se gândi: în prima zi de „război”, după respingerea atacului, cel puţin două treimi din efectivul regimentului au fost scoase din luptă.

Acum din treimea mea am rămas numai eu în viaţă.

Sau poate altul a rămas în viaţă?

Sau al treilea!

Iar eu am murit, am căzut, nu mai exist, şi lituanianul vânjos, cu faţa lată ca o lopată pentru curăţat zăpada, şi veselul ucrainean şi rusul cel domol şi uzbecul cel înflăcărat, cu toţii am fost predaţi pământului-mamă?

Girts şedea în maşină, înfăşurat în foaia de cort, din faţă bătea un vânt rece, aveau de parcurs patruzeci de kilometri până la gară. Cu gura deschisă, Kokzars trăgea în piept aerul îngheţat, înghiţindu-l împreună cu tusea, aerul îi ardea nasul şi gâtul, îi usca gâtlejul, dar tusea începu să-l lase.

O metodă de tratament barbară care nu se potriveşte oricui.

Două zile mai târziu sosiră în vechea şi buna tabără a regimentului de artilerie X, unde corturile mari, bine amenajate i-au întâmpinat prietenos.

Regimentul se alinie.

În aceeaşi linie de front stăteau şi soldaţii şi ofiţerii activi, pe aceştia din urmă îi puteai deosebi îndată după ţinuta lor sobră, după uniforma bine ajustată, după eleganţa nepăsătoare cu care duceau mâna la chipiu, ei aveau trupurile călite şi chipurile aspre, bătute de vânt; aici stătea şi locotenent-

colonelul Nesvetlâi, preferatul soldaţilor, care vorbea cu o voce cam surdă de bas, presărându-şi graiul cu cuvinte pipărate şi vorbe de duh, şi dădea comenzile solemn, de parcă rostea o predică; aici stătea şi căpitanul Teriverdiev şi, ca întotdeauna, deşi petrecuse treizeci de zile în noroiul tranşeelor, pe mantaua lui nu vedeai o pată, şi nimeni niciodată nu văzuse măcar un firicel pe bărbia lui energică, bine rasă, pentru că se rădea de două ori pe zi, chiar în perioada manevrelor – unde găsea timp şi cum izbutea s-o facă asta rămase un secret pentru majoritatea soldaţilor – or, comandantul divizionului, fiind un om extrem de bine organizat, nu pierdea cu bărbieritul mai mult de două minute, în timp ce călătorea în maşina lui, poreclită cu drag „iedul”. În schimb şoferul lui, în viaţa civilă şofer de taxi, se bărbierea o dată la trei zile, nu mai des, şi cu faţa sa hirsută nu-i putea face concurenţă decât lui Virlenoks. Şoferul nu-şi aranja ţinuta decât când primea observaţie. Era un tablou ciudat, când amândoi, căpitanul şi şoferul, se dădeau jos din maşină, unul – întruchiparea ordinii şi ţinutei militare, celălalt – ca o găină. Dar ce-o fi asta? Să nu-ţi crezi ochilor? Şi Virlenoks, şi şoferul căpitanului sunt proaspăt raşi, rumeni ca după baie, stau în front, strânşi în centiron cum cere regulamentul, şi, văzându-i, creşte buna dispoziţie a tuturor.

Da, ei au început să semene într-un fel cu aceşti ofiţeri activi, poalele mantalelor soldăţeşti sunt tăiate drept, cizmele lustruite, centiroanele strânse, în treizeci de zile au mai dat jos din grăsime, au devenit capabili de luptă şi capabili de muncă şi de acea sunt plini de mândrie.

Soarele s-a ascuns dupa un nor gros şi negru, un vânt începător a început să bată, zdrelind ca un brici neascuţit obrajii soldaţilor încremeniţi în poziţia de drepţi, şi fulgi de zăpadă le biciuiau faţa, li se vârau în ochi, pe după guler, în timp ce soldaţii îl aşteptau cu nerăbdare pe comandantul regimentului.

Cele treizeci de zile deveniseră universitatea lor, se deprinseseră unii cu alţii, frecându-se cum se freacă între ele pietrele rostogolite de torentul timpului; soldaţii sunt plini de energie şi de hotărâre, poligonul a şters reziduurile de prisos, întoarcerea la viaţa civilă este egală pentru ei cu o nouă naştere, lumea se va înfăţişa dinaintea lor în lumina dimineţii, da, cetăţenii sunt pregătiţi din nou, sunt pregătiţi pentru înalta misiune de a apăra Patria, sunt pregătiţi pentru viaţă, dar principalul, principalul este că toţi sunt vii, sănătoşi, unul din o mie, acela dinainte calculat, condamnat de probabilitatea

statistică, şi el stă în front, acel gură-cască, norocosul, care a tras lozul câştigător la marea loterie, şi aici este meritul comandantului de regiment, îi exprimăm mulţumirile noastre, să aibă parte şi de-acum înainte de succes, de succes în toate, viscolul se înteţea, zăpada se învolbura, cel de-al doilea război mondial se terminase în urmă cu treizeci de ani şi dacă l-ai fi întrebat pe unul din cele douăzeci de milioane de oameni ucişi – ar fi de acord să petreacă treizeci de zile la exerciţii în aceleaşi condiţii grele în care au fost puşi soldaţii regimentului de artilerie X – ce ar fi răspuns?

Grele? S-ar fi mirat. Pentru mine aceste condiţii „grele” erau obişnuite, de fiecare zi. Dacă vreau să trăiesc? Stupidă întrebare.

Zăpada s-a aşternut deja pe epoleţii soldaţilor, pe căciulile cu clape şi nimeni n-a băgat de seamă că în flancul drept, alături de drapel, s-a aliniat încă un soldat, mantaua lui este murdară de noroi, găurită de gloanţe în câteva locuri, pătată de sânge, în februarie o mie nouă sute patruzeci şi cinci, soldatul stătea în flancul drept alături de drapel, şi zăpada cădea, pufoasă, să nu uităm, aşadar, că douăzeci de milioane ne privesc, tovarăşi ostaşi, asta să nu uităm!

CUPRINS

Cuşca

Poligonul

Bun de tipar: 16.02.1986